

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ
ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

*Видається з 1997 р.
Виходить 4 рази на рік*

ВІСНИК

АГРАРНОЇ НАУКИ ПРИЧОРНОМОР'Я

СПЕЦІАЛЬНИЙ ВИПУСК 3(42)

Том 2

**Міжнародна
науково–практична конференція
“УКРАЇНА – СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО –
СОТ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА”**

26-28 вересня 2007 року

*Конференція зареєстрована в УкрІНТЕІ
(свідоцтво №600 від 18.12.2006 р.)*

Миколаїв – 2007

Науково-теоретичний фаховий журнал “**Вісник аграрної науки Причорномор’я**” Миколаївського державного аграрного університету.

Редкол.: В.С.Шебанін (гол. ред.) та ін. - Миколаїв, 2007.

Спеціальний випуск 3(42), том 2. – 2007. – 223 с.

Міжнародна науково-практична конференція “**Україна – сільське господарство – СОТ: теорія і практика**”.

До збірника входять матеріали міжнародної науково-практичної конференції “Україна – сільське господарство – СОТ: теорія і практика”, де розглядалися проблеми адаптації та розвитку аграрного сектора економіки до єдиного європейського агропродовольчого ринку, дано критичні оцінки економічним та соціальним перетворенням в аграрній сфері України.

Рекомендовано до друку вченою радою Миколаївського державного аграрного університету.

Протокол № 10 від 26.06.2007 р.

Точка зору редколегії не завжди збігається з позицією авторів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР: *д.т.н., проф. В.С.ШЕБАНІН.*

ЗАСТУПНИК

ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА: *д.е.н, проф. І.І.ЧЕРВЕН.*

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР: *к.е.н., доц. Н.М.СІРЕНКО.*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ВИПУСКУ:

Члени редакційної колегії спеціального випуску: д.т.н., проф. Шебанін В.С., д.е.н., проф. Червен І.І., д.е.н., проф. Топіха І.Н., д.е.н., проф. Куліш М.Ю., д.е.н. проф. Топіха В.І., к.т.н, проф. Бабенко Д.В., к.т.н, доц. Бурковський І.Д., к.т.н, проф. Бабенко Д.В., к.с-г.н, доц. Ганганов В.М., к.е.н., доц. Клочан В.П., к.е.н., доц. Клочан В.Ф., к.п.н., доц. Каращук Л.М., к.е.н., доц. Потриваєва Н.М., к.е.н., доц. Іваненко Г.М., к.е.н., доц. Вершиніна Л.М., к.е.н, доц. Вишневська Н.М., к.е.н., доц. Самойлик К.Д., к.е.н., доц. Дубініна М.В., к.е.н., доц. Сіренко Н.М., к.е.н., доц. Стройко Т.В.

Адреса редколегії:

54010, Миколаїв, вул. Паризької комуні, 9,
Миколаївський державний аграрний університет, тел. 34-41-72
www.mdau.mk.ua

Свідцтво про державну реєстрацію
КВ №6785 від 17.12.2002.

© Миколаївський державний
аграрний університет

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Вісник аграрної науки Причорномор'я

Науково-теоретичний фаховий журнал

Видається Миколаївським державним аграрним університетом

Спеціальний Випуск № 3 (42), том 2

2007 р.

**СЕКЦІЯ “СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ
ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДО
СВІТОВОГО СПІВТОВАРИСТВА”**

УДК 338.432:339.13:631.15

**ПРОДОВОЛЬЧОМУ РИНКУ КРАЇНИ –
НАЛЕЖНИЙ РОЗВИТОК**

І.І.Червен, доктор економічних наук, професор

*О.В.Шебаніна, кандидат фізико-математичних наук, доцент
Миколаївський державний аграрний університет*

Обґрунтовано необхідність створення в Україні належного продовольчого ринку. Розглянуто його сучасний стан по країні в цілому та її причорноморських областях. Виявлено наявні проблеми і запропоновано головні напрями їх вирішення.

Обоснована необходимость создания в Украине надлежащего продовольственного рынка. Рассмотрено его современное состояние по стране в целом и её причерноморских областях. Выявлены имеющиеся проблемы и предложены главные направления их решения.

У зв'язку із запланованим вступом нашої країни до СОТ вкрай необхідним є створення належної системи збуту вітчизняної продукції і поставок – імпоротної. Ефективне функціонування продовольчого підкомплексу АПК може здійснюватися через сукуп-

ність обмінних операцій купівлі-продажу сільськогосподарської сировини та продуктів її переробки, тобто у формі продовольчого ринку, який представлений такими товарами, що задовольняють насамперед потребу людей у харчуванні.

У кожному окремому регіоні країни повинен формуватися свій (з урахуванням його особистостей) регіональний продовольчий ринок, що представляє собою систему стійких взаємовідносин між його суб'єктами, інтереси яких реалізуються в межах певної території, а економічна поведінка визначається факторами, характерними для місця поширення їх господарської активності.

В економічно розвинених системах основними функціями такого ринку є: відтворення матеріальних передумов для дії об'єктивних економічних законів загального характеру; забезпечення еквівалентності відносин та пріоритету економічних інтересів господарюючих суб'єктів; інтернаціоналізація суспільного виробництва, розвиток інтеграційних процесів у міждержавних відносинах; утворення належних передумов для демократизації господарського життя; утвердження ефективного господарювання; стимулювання структурних змін в економіці, диверсифікація виробництва; встановлення об'єктивно необхідної рівноваги і пропорційності в економіці; розвиток конкурентних засад.

Розглядаючи продовольчий ринок України, доцільно виділити такі його великі складові, як різні продуктові ринки (зерна, м'яса, овочів та ін.).

Поки що залишається невирішеною проблема своєчасного і ефективного обороту основних видів продукції АПК. Головними причинами цього є: відсутність належної інфраструктури продовольчого ринку, наявність занадто великої кількості посередників, переважання бартеру, висока частка нелегального товарообігу. Звідси — непрогнозоване ціноутворення, незаконна торгівля, низький збір податків, нестача грошових коштів у підприємств, криміналізованість сфери торгівлі.

Проблеми розвитку інфраструктури ринку висвітлено у працях багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених, серед яких: В. Андрійчук, В. Боев, В. Бойко, П. Борщевський, П. Гайдучський,

Б.Губський, М.Дем'яненко, С.Дем'яненко, А.Конигін, О.Корольова, Л.Мармуль, В.Мартинів, П.Саблук, В.Семенов, В.Ткаченко, Л.Чернюк, В.Юрчишин та ін.

Проте, незважаючи на це, ціла низка пов'язаних з розвитком продовольчого ринку питань все ж залешається не до кінця вирішеною, що і зумовило вибір теми даної статті. Її метою є висвітлення наявних проблем у розвитку продовольчого ринку країни та напрямів їх вирішення.

Невід'ємною складовою будь-якого ринку, у тому числі і продовольчого, є його інфраструктура.

Як показали проведені нами дослідження, у кількості складових інфраструктури аграрного ринку України і практично всіх її причорноморських областей в останні роки відбулися помітні зміни. Уявлення про склад інфраструктури аграрного ринку України у цілому та вказаних південних регіонів можна одержати, вивчивши дані таблиці.

Таблиця

Склад інфраструктури аграрного ринку України в цілому та її причорноморських областей станом на 01.01.2006 р., одиниць

Назва суб'єкту	Миколаївська обл.	Одеська обл.	Херсонська обл.	Україна в цілому
Агроторгові дома	19	17	15	338
Аукціони живої худоби та птиці	-	6	26	206
Виставки-ярмарки	15	73	91	2528
Дрібно-оптові ринки живої худоби та птиці	3	-	19	2383
Оптові продовольчі ринки	9	36	17	863
Оптові плодоовочеві ринки	5	-	31	614
Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи	11	22	44	1044
Заготівельні пункти	976	612	595	22384
Кредитні спілки	6	14	4	425

Як видно з її даних, і в Україні в цілому, і в усіх її причорноморських областях найбільшу кількість своїх формувань мають заготівельні організації. Що ж стосується другого місця, то в Україні, Одеській і Херсонській областях його посідають

виставки-ярмарки, а в Миколаївській — агроторгові доми. За іншими видами інфраструктурних формувань ситуація по регіонах значно різниться.

У країнах з ринковою економікою реалізація сільськогосподарської продукції складається з таких ланок:

- оптові поставки з ферм переробним підприємствам, торговельним комплексам чи посередникам;
- оптовий збут у роздрібну мережу сільськогосподарської продукції, яка споживається у натуральному виді;
- роздрібний продаж готових продуктів безпосередньо споживачам;
- постачання продукції підприємствам громадського харчування.

Основні напрями регулювання розвитку продовольчого ринку країни та її регіонів показано на рисунку.

Рис. Комплекс напрямів створення та регулювання розвитку продовольчого ринку

На жаль, інфраструктурі продовольчого ринку України притаманний ряд негативних тенденцій і чинників, а саме:

- мережа інфраструктурних формувань за обсягами надання послуг не задовольняє ні товаровиробників, ні покупців (споживачів) їх продукції;
- розподіл зазначених ринкових структур по регіонах дуже нерівномірний;
- недосконала нормативно-правова база щодо закупівлі продукції та продовольства для державних і регіональних потреб за форвардними та ф'ючерсними контрактами на біржах;
- недостатня прозорість аграрного ринку та функціонування його інфраструктури;
- відсутність ефективно діючої системи цінового моніторингу, аналізу та прогнозування кон'юнктури аграрного ринку [1].

Кожний ринок повинен мати відповідну комп'ютерно-інформаційну мережу, яка володіє порівняно повною інформацією не тільки про реальних, а й потенційних споживачів, конкурентів, посередників тощо. У цьому плані на увагу заслуговує, наприклад, європейський ринок вина, для якого характерні повна інформованість споживача про товарні якості того чи іншого вина, а також система належного контролю якості, що в сукупності дозволяє споживачу достатньо впевнено орієнтуватися на ньому.

На увагу заслуговує і досвід Німеччини, де ефективно функціонує система інформації про ринок сільськогосподарської продукції і продовольства, який включає в себе: центральну установу щодо огляду кон'юнктури ринку і динаміки цін на продукцію сільського господарства і харчової промисловості (ЦМП); органи статистики; аграрні палати; наукові заклади; різноманітні спілки; приватні торгівельні компанії; інші організації. Головне завдання ЦМП — постійне спостереження за кон'юнктурою ринків продукції, забезпечення їх прозорості. При цій установі створено фонд сприяння збуту продукції, кошти якого формуються за рахунок відрахувань від продажу товаровиробниками своєї продукції. Основна частина цього фонду спрямовується на розвиток маркетингу, організацію контролю за якістю продукції, роз'яснювальну роботу серед

населення тощо.

Акціонерами ЦМП є 9 спілок країни. Основні напрями діяльності ЦМП — наступні: збір, оброблення і розпоширення інформації про ринок; підготовка оглядів про кон'юнктуру ринку, динаміку цін і обсягів реалізуємої продукції; короткостроковий і довгостроковий прогноз стану ринку; підготовка аналітичних звітів про стан ринків (як вітчизняного, так і інших країн світу); розроблення висновків і наукових експертиз [2].

Досвід Німеччини доцільно було б запровадити і в Україні. Невідкладним завданням спеціалістів управлінь сільського господарства і продовольства різних рівнів повинно бути створення сучасної комп'ютерної мережі збору, оброблення і передачі ринковим суб'єктам необхідної інформації, а також підготовка прогнозних даних про продаж продукції та рівень цін по зонах ринку.

З метою удосконалення розвитку продовольчого ринку в Україні необхідно здійснити цілий ряд заходів, головними з яких є такі:

- впровадження в практику новітніх технологій торгівлі, комплексної механізації процесів (особливо — транспортних, вантажно-розвантажувальних та складських робіт), спрямованих на зменшення втрат сировини та готової продукції, збереження і підвищення їх якості, зменшення собівартості та збільшення прибутку;
- основна частина сільськогосподарської продукції повинна реалізовуватися через прозорі складові аграрного ринку — біржову торгівлю, агроторгові доми, стаціонарну торговельну мережу. При цьому частка біржової торгівлі зерном, насінням соняшнику, цукром покликана збільшитися до рівня 10-15% їх загального товарообороту, а форвардної та ф'ючерсної торгівлі — до 20% біржового товарообігу вказаних видів продукції [1]. Водночас доцільно повніше використовувати складські розписки і декларації про наявність зерна та інших продуктів;
- потребують збільшення обсяги резервних, інтервенційних, за-

ставних закупівель зерна, насіння соняшнику, цукру та іншої продукції через біржі, торгові доми, які забезпечують прозорість процедур, об'єктивність визначення цін і підтримку споживчого попиту на рівні пропозиції продукції;

- запровадження іпотечного кредитування, яке сприятиме розширенню фінансових можливостей підприємців усіх сфер АПК.

Таким чином, в останні роки і в Україні в цілому, і в її причорських областях відбулося помітне зростання оптового та роздрібного товарообороту. Проте поки що є ціла низка невирішених питань. Основні напрями її вирішення висвітлено в статті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аграрна реформа в Україні// П.І.Гайдуцький, П.Г.Саблук, Ю.О.Лупенко та ін. / За ред. П. І. Гайдуцького. – К.: ННЦІАЕ, 2005. – с. 424.

2. Глазунова И.А. Система рыночной информации в АПК Германии// Достижение науки и техники АПК. – 2000. – №6. – с. 42-45.

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ У СВІТОВОМУ ПРОСТОРИ

А.С.Лисецький, доктор економічних наук, професор

І.І.Думич, РВПС України НАН України

М.І.Соломко, РВПС України НАН України

Проаналізовано конкурентоспроможність АПК України у світовому економічному просторі. Зроблено висновки щодо проблем, переваг та загроз, які постають при вступі України до СОТ.

Проанализирована конкурентоспособность АПК Украины в мировом экономическом пространстве. Сделаны выводы в отношении проблем, преимуществ и угроз, которые возникают при вступлении Украины в СОТ.

Вступ до СОТ не тотожний входженню України у світовий економічний простір: торгівля сільськогосподарською продукцією і продовольством іде повним ходом, а вся проблема полягає у тому, щоб прийняти певні зобов'язання, а саме щодо: доступу до світового ринку; внутрішньої підтримки вітчизняного виробника; експортної конкуренції; узгодження санітарних та фітосанітарних заходів.

Аграрна потужність АПК України є фактором, що не викликає сумніву. Наші дослідження дозволяють зробити висновки, що вітчизняний товар є адекватним за ціною і якістю, а тому може успішно конкурувати з дешевим але низької якості імпортним товаром.

Конкурентоспроможність СГП за результатами 2005 р. є достатньо високою. Основна сума доданої вартості надходить з продукцією рослинництва (22%, а у тваринництві — 8%). На кожні 1000 грн. первинних матеріальних витрат ринок забезпечує: у рослинництві — 760 грн., у тваринництві 670 грн. зновуствореної вартості, зокрема на формування доходів домогосподарств населення (ДГН) з оплатою праці, прибутком та інвестиційними сумами амортизаційних відрахувань з вартості основного капіталу, рентних платежів за землю і майно. Все це свідчить про достатньо високий рівень конкурентоспроможності товаровиробників у групі товарних господарств з середнім рівнем інтенсивності використання продуктивних сил, а тому в цілому вони не потребують фінансової підтримки виробництва.

Формування конкурентоспроможного сільського господарства розглядається з боку структури вартості продукції рослинництва (табл. 1).

Середня гармонійна первинних матеріальних витрат в 2005 р. не перевищувала 1 тис., а цінове покриття — 1,8 тис. гривень з розрахунку на 1 га зібраних площ, що відповідає попереднім оцінкам самодостатності СГП. Структурний аналіз показує, що галузева диференціація витрат і цінового покриття є досить значною, зокрема, найбільшу окупність мають картоплярство, овочівництво і вирощування цукрових буряків. Зернове господарство і вирощування технічних культур, зокрема соняшнику, має низьку окупність.

У тваринництві є ознаки позитивних зрушень, намітилась тенденція до покращення цінової кон'юнктури ринку (табл. 2).

У молочному скотарстві, свинарстві і птахівництві спостерігається зростання прибутковості виробництва за рахунок суттєвого підвищення закупівельних цін в період 2001-2005 рр. Проте вони є значно нижчими порівняно з європейськими, а тому іноземні закупівельники матимуть мотивацію щодо активної діяльності в Україні.

Одним з основних критеріїв конкурентоспроможності АПК України на світовому ринку є наявність експортного потенціалу і стабільність цін попиту. Що стосується основних видів продукції рослинництва, то такі оцінки є позитивними, але неоднозначними (табл. 3).

Таким чином, на підставі проведеного аналізу можна зробити наступні висновки:

1. Перша проблема, яка постає при вступі України до СОТ стосується системи закупок, реалізації і привласнення ренти. Домовленість щодо доступу до ринку умотивована інтересами розвинутих країн, які прагнуть реалізувати експортну ренту, тобто різницю між цінами світового і національного ринків. Наочною є ситуація, яка склалась на ринку продукції рослинництва: позитивним є лише збільшення обсягів виробництва і експорту овочів, які мають високу окупність, що стосується збільшення експорту зернових, то тут разом з низьким ціновим покриттям на 1 га ціна експорту нижча імпорту в декілька разів (пшениця — в 4, жито — 4, ячмінь — 7). Це більш складною є ситуація на ринку продукції олійно-жирового комплексу — зростаючий попит на насіння олійних культур, зокрема зовнішній, спричинив зростання експорту соняшникового насіння та продуктів його переробки. Зокрема в

2005 р. експорт насіння склав – 35,6 тис. т, олії – 852 тис. т, а в 2006 р. – 229 та 1629 відповідно, що можна оцінити виключно як негативне явище через ґрунтовиснажливий характер і спадаючу урожайність цієї культури.

Таблиця 1

Структура цінності продукції сільського господарства (2005 р.)

	Загальна кількість СГП	Частка зібраних площ	Матеріаломісткість, грн./га	Оплата праці з відрах., грн./га	Прибуток, грн./га	Рента, грн./га	Урожайність, ц/га	Ціна, грн./ц	Цінове покриття, грн./га
Пшениця	7284	0,2443	981	133	41,28	208,8	33,1	41,21	1364
Ячмінь	5696	0,1055	1026	201	366	271	37,7	49,49	1865
Кукурудза	2128	0,0884	1370	265	-110	146	49,4	33,85	1671
Гречка	2852	0,0074	394	95	27	-51	6,4	72,87	465
Соняшник	5630	0,1322	945	191	365	359	10,5	95,83	1006
Картопля	210	0,0048	6276	5058	2760	2151	242,3	67,05	16244
Овочі	557	0,0087	866	11282	5811	3487	322,0	66,59	21445
Цукрові буряки	1674	0,0833	4308	1179	940	683	424,7	16,74	7110
Середнє	-	1,0000	993	323	229	237	-	-	1782

Джерело: БД з форми №50 Держкомстату України за 2005 р.

Таблиця 2

Динаміка ринкових цін на продукцію тваринництва

	Обсяг ринку, 1000т			Ціна реалізації, грн./т			Прибутковість, %		
	2001р.	2004р.	2005р.	2001р.	2004р.	2005р.	2001р.	2004р.	2005р.
Молоко	2578	1857	1923	596	778	1033	-0,8	-0,4	12,2
ВРХ (ж. м.)	408,2	314,5	269,0	3524	4133	5406	-21,4	-33,8	-25,0
Свині (ж. м.)	89,1	125,9	132,9	6331	6666	9414	-7,2	-14,4	14,9
Вівці (ж. м.)	2,9	2,3	1,8	3274	3788,0	5430	-24,9	-44,3	-32,1
Птиця (ж. м.)	40,2	92,9	153,0	5376	5096	6343	-1,7	3,8	12,2
Яйця, тис.шт.	2887	4580	5267	205	235	256	25,1	15,2	23,5

Джерело: БД з форми №50 Держкомстату України за 2001, 2004, 2005 рр.

Зворотню є ситуацію на ринку продукції тваринництва, зокрема з ресурсами м'яса в Україні, де слід звернути увагу на мотивацію імпорту (зокрема свинини з Бразилії та Китаю), яка базується на демпінгових цінах продукції, та можливостях перепродати її за більш високими цінами на внутрішньому ринку і на експорт в РФ та інші країни СНД. Маніпуляції з якістю стали приводом до того, що РФ, яка імпортувала в 2005 р. 63,8 тис. т м'яса з України, у 2006 скоротила закупки до 2,6 тис. т.

Природно, що розвинуті країни мають неабиякий інтерес до присутності своїх компаній на національних ринках інших країн для закупок сільськогосподарської продукції за низькими регіональними цінами та привласнення не тільки експортної, а й природної ренти. Загроза полягає у тому, що хаос на внутрішньому ринку вже порушив проблему національної продовольчої безпеки і безпеки продовольства.

2. Другою є проблема внутрішньої підтримки вітчизняного виробника і споживача. США та інші розвинуті країни світу мають власні системи підтримки не тільки фермерів, а й споживачів продовольства, від яких не хочуть відмовлятися з відомих причин. Потенційні експортери з малорозвинутих країн не можуть застосувати систему підтримки сільського господарства через від-

сутність коштів в національних бюджетах. В свою чергу, відмова від політики протекціонізму коштує втрат експортної ренти, що є предметом змагання та конкуренції. Втрати і вигоди в системі повинні балансуватися домовленостями, але тоді годі говорити про ліберальний ринок. Проблема також у тому, що система закупок продукції сільського господарства і система зовнішньої торгівлі розмежовані юридично, а тому експортна рента привласнюється торгівлею всупереч бажанню виробників збільшити власні рентні доходи. Сільському господарству залишається просити допомоги від держави, а в разі відсутності коштів втрачати дохід на користь перекупників.

3. Аграрна політика держави має будуватися відповідно до глобальних переваг і загроз АПК України. Це повинна бути політика протекціонізму, але тільки ринковими методами. В АПК України виробляються всі необхідні для внутрішнього ринку продукти харчування, тому їх імпорт не є бажаним. Але оскільки сільське господарство має надлишок природно-ресурсного потенціалу, то оптимальним варіантом розвитку може бути лише експортно-орієнтована модель. Саме тому вступ України до СОТ має стати фактором стабілізації і розвитку галузі. Проте СОТ є фактором потенційної загрози для АПК України, коли транснаціональні компанії будуть скуповувати продукцію сільського господарства за нашими низькими цінами і за мінімальної оплати найманої праці, низьким рівнем інноваційних відрахувань, а продавати — за власними високими цінами. Глобальну загрозу можна подолати ринковими методами, якщо будувати механізми нормальної оптової торгівлі та розподілу експортної ренти за факторами виробництва.

4. Державна підтримка повинна будуватися на зміщенні акцентів в напрямку заходів “зеленої скриньки” і скороченні заходів ринкової та цінової підтримки, а саме інтервенційних закупок і різноманітних субсидій, які класифікуються, як заходи “жовтої” і, навіть, “червоної скриньки”.

Таблиця 3

Динаміка ресурсів продукції рослинництва у ретроспективі

Показники	1992-1999 рр.		1996-2000 рр.		2001-2005 рр.		1992-2005 рр.		
	Обсяг на рік, млн.т	%*	Обсяг на рік, млн.т	%*	Обсяг на рік, млн.т	%*	Обсяг на рік, млн.т	%*	Темп*
Зерно									
Всього ресурсів	38,7	100	29,1	100	35,2	100	34	100	0,993
Експорт	0,4	1,1	3,2	10,8	8,4	24	4,3	12,5	1,243
Фуражні ресурси	21,6	55,7	12,9	44,3	13,8	39,2	15,7	46,1	0,969
Насінневий фонд	4,5	11,7	3,8	13,1	3,6	10,2	3,9	11,6	0,984
Технічні витрати	2,7	6,9	1,1	3,7	1,2	3,6	1,6	4,7	1,014
Продовольство	9,5	24,5	8,2	28	8,1	23	8,5	25	0,989
Картопля									
Всього ресурсів	18,2	100	16,3	100	17,7	100	17,3	100	1,013
Експорт	0	0,2	0	0	0	0	0	0,1	0,869
Фуражні ресурси	5,7	31,6	4,9	30,3	5,2	29,7	5,3	30,5	1,009
Насінневий фонд	4,8	26,4	4,6	28,3	5	28,4	4,8	27,8	1,018
Технічні витрати	0,5	3,0	0,2	1,4	0,8	4,6	0,6	3,0	1,103
Продовольство	7	38,7	6,5	40	6,6	37,3	6,7	38,6	1,010
Овочі та баштанні									
Всього ресурсів	5,9	100	5,9	100	6,9	100	6,2	100	1,025
Експорт	0,1	1,5	0,1	1,2	0,1	1,1	0,1	1,2	1,003
Насінневий фонд	0,1	1	0,1	1,3	0,1	1,3	0,1	1,2	1,044
Технічні витрати	1,1	18,4	0,9	16,5	1,3	19	1,1	5,9	1,003
Продовольство	4,7	79,2	4,8	80,9	5,4	78,2	5	79,4	1,025
Плоди, ягоди та виноград									
Всього ресурсів	2,7	100	2,2	100	2,2	100	2,3	100	1,002
Експорт	0,1	2,7	0,1	3,4	0,2	8,9	0,1	5,0	1,085
Технічні витрати	0,9	30,1	0,6	25,9	0,5	22,4	0,6	26,1	0,987
Продовольство	1,8	67,3	1,5	70,6	1,5	68,7	1,6	68,9	1,004

Джерело: Держкомстат України: Статистичні збірники різних років.

Примітка: * в % до обсягу ресурсів;

** Темп зростання 2002-2005 рр. до 1992-1999 рр.

5. Загальні переваги від членства у СОТ можна підсумовувати в такий спосіб: створення більш сприятливих умов доступу на світові ринки товарів і послуг на основі передбачуваності і стабільності розвитку торговельних відносин

із країнами-членами СОТ, включаючи транспарентність їх зовнішньоекономічної політики; доступ до механізму СОТ у сфері врегулювання суперечок, які виникають в процесі торгівельних відносин та для контролю за реалізацією угод і домовленостей Уругвайського раунду, що забезпечує захист національних інтересів, і в такий спосіб усунення дискримінації; можливість реалізації своїх поточних і стратегічних торгівельно-економічних інтересів шляхом ефективної участі у БТП при виробленні нових правил міжнародної торгівлі.

6. Від вступу до СОТ цілком можливі ускладнення у сфері державного регулювання економічного розвитку, спричинені необхідністю: а) переходу на нові, міжнародно погоджені умови державного регулювання економіки та б) відмови від використання традиційних важелів економічної і, перш за все, вертикальної агропромислової політики, а саме: можливості застосовувати пільги до оподаткування, мита та інші платежі, списувати заборгованість підприємств перед державою, використовувати державні закупівлі, як інструмент стимулювання вітчизняного виробництва, контролювати та регулювати фінансові потоки, напрями збуту товарів тощо.

ГАРМОНІЗАЦІЯ СТАНДАРТІВ ОВОЧІВ ВІДКРИТОГО ГРУНТУ ДО ВИМОГ ЄС

О.Л.Бурляй, кандидат економічних наук

Л.А.Пархоменко, викладач

Уманський державний аграрний університет

У статті аналізуються стандарти якості на свіжі овочі в Україні та країнах ЄС в контексті прагнення вступу нашої країни до даної організації.

В статье анализируются стандарты качества на свежие овощи в Украине и странах ЕС в контексте стремления вступления нашей страны в данную организацию.

Потенціал аграрного сектора економіки в умовах набуття Україною членства в СОТ та майбутніх євроінтеграційних перспектив певною мірою оцінюється з позицій забезпечення та гарантування стандартів якості агропродовольчої продукції. Досвід Європейського Союзу свідчить, що питання якості продукції є домінуючою проблемою для всіх країн-членів і найбільше — для претендентів на вступ до ЄС [1].

Теоретичні та практичні аспекти побудови і функціонування систем управління якістю продукції, впровадження методів з удосконалення систем якості на підприємствах АПК, підвищення конкурентоспроможності їх діяльності постійно знаходять своє висвітлення як в зарубіжних, так і у вітчизняних наукових публікаціях. Про це йдеться у працях М.Долишнього, П.Лайка, М.Бабієнка, П.Калити, М.Проданчука, С.Мельничука, М.Мельничука, В.Ткаченка, О.Строкової, О.Фурдичка, М.Трейсі, М.Бачетта, В.Керкеса, З.Драбека, Штефана фон Крамона-Таубадела, Х.Хокманна та ін.

Разом з тим, у політиці якості в контексті євроінтеграційних перспектив невирішеними залишаються питання стратегічного управління якістю, заснованому, по-перше, на задоволенні потреб споживача та, по-друге, на мотивації сільськогосподарських працівників до якісно і ефективно виконаної роботи. Дані питання потребують створення необхідних умов для обов'язкової і поступо-

вої гармонізації національних стандартів до міжнародних та європейських. Справедливість зазначеного підтверджується суттєвими змінами, що відбуваються в рамках Спільної аграрної політики (САП) ЄС. Основний акцент реформ зроблено на необхідності дотримання фермерами європейських стандартів щодо збереження природи, безпеки продуктів харчування, здоров'я тварин та підтримки землі в належному стані, за що вони і отримуватимуть прямі виплати з бюджету Євросоюзу. Тобто ключовим елементом модернізації САП, починаючи з 2006 р., стає заохочування якості, а не кількості [2].

Державна політика України в сфері стандартизації реалізується шляхом використання національних стандартів (ДСТУ), міждержавних стандартів, успадкованих від СРСР (ГОСТ), стандартів, гармонізованих до ЄС (ДСТУ ЕМ) та до міжнародних (ДСТУ ІСО). Таким чином, склалася складна, непрозора, трірівнева система щодо вимог якості агропродовольчої продукції та її технічного регулювання, яка не сприяє впровадженню нових технологій, внаслідок чого виникає загроза можливої втрати ринків сільськогосподарської продукції країн ЄС. Зокрема, в результаті запровадження новими членами ЄС європейських стандартів та норм технічного, санітарного, фітосанітарного, ветеринарного контролю негативний ефект для України становить 60 млн. дол. США, а загальні збитки від можливої втрати ринків сільськогосподарської продукції оцінюються на рівні 300 – 400 млн. дол. США [3].

Рівень якості овочів є серйозним питанням майже для всіх споживачів в Україні. На цей час виробники виготовляють та постачають продукцію, яка не може відповідати вимогам споживачів. Однак за відсутності високоякісної продукції у великій кількості вони змушені купувати менш якісну та менш привабливу продукцію. Постачання низькоякісної продукції частково пов'язане з відсутністю належного обладнання для сортування, миття та пакування овочів, частково – з відсутністю достатньої інформації та низькою обізнаністю виробників щодо стандартів якості.

Окрім застосування стандартів, які не змінювалися протягом останніх років в Україні, майже не передбачається контроль якості

овочів, які реалізуються на ринку свіжої продукції (наприклад, у супермаркетах чи на базарах). У Європейському Союзі контроль на ринку стосовно відповідності плодоовочевої продукції стандартам якості здійснюється або органом влади або контрольною організацією, яка фінансується за рахунок виробників. Остання (наприклад, Голландська служба з контролю якості (КСВ)) уповноважена Міністерством сільського господарства, а витрати контролю покриваються за рахунок підприємств, які проходять інспекцію.

На український ринок потрапляє все більш і більш приваблива імпортна продукція, яка добре калібрована та упакована. Оскільки швидко зростаючі роздрібні мережі не можуть купувати якісну продукцію у місцевих виробників, вони дедалі частіше звертаються до продукції з-за кордону (солоний перець — з Нідерландів, кавуни — з Іспанії). Отже, адаптація існуючих стандартів якості та встановлення функціональної організації з контролю якості є важливими питаннями для майбутнього розвитку галузі виробництва плодоовочевої продукції в Україні.

Беручи до уваги причини встановлення стандартів якості, багато різноманітних міжнародних організацій займаються розробкою стандартів для харчової продукції. Серед цих організацій — Продовольча та сільськогосподарська організація (ФАО), Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) Організації Об'єднаних Націй (ООН), Світова організація торгівлі (СОТ), Європейська економічна комісія ООН (ЄЕК ООН) та Європейський Союз (ЄС).

У межах держав-членів Європейського Союзу існує домовленість, що стандарти якості продуктів харчування будуть встановлені на рівні ЄС. Таким чином гарантується застосування однакових стандартів в усіх країнах-членах ЄС.

На території Європейського Союзу стандарти якості для свіжих овочів називаються маркетинговими стандартами. Європейський Союз встановив вимоги до якості певної сільськогосподарської продукції у формі постанов. Постанова діє для всіх членів ЄС, які повинні включити зміст такої постанови до свого національного

законодавства. Таким чином гарантується, що маркетингові стандарти ЄС для свіжих овочів визначають умови збуту свіжих овочів у межах усього ЄС.

Маркетингові стандарти ЄС визначають мінімальні вимоги, яким має відповідати певна сільськогосподарська культура або клас якості, для збуту продукції на європейському ринку. Маркетинговий стандарт включає: визначення продукції, на яку поширюється стандарт; опис мінімальних вимог; опис стану розвитку та кондиції продукції на момент закупівлі на ринку; опис різноманітних класів, за якими можна реалізовувати продукцію; визначення розмірів (ваги, діаметра); інформацію про спосіб представлення продукції на ринку; інформацію про спосіб маркування продукції з метою ідентифікації на ринку. Окрім того, надається інформація про наявність забруднювачів, наприклад, важких металів — кадмію та свинцю.

Окрім стандартів Європейського Союзу, Європейський економічний комітет ООН (ЄЕК ООН) розробив для Європи стандарти для свіжих овочів. Ці стандарти та стандарти ЄС є майже аналогічними. Основна відмінність полягає у тому, що стандарти ЄЕК ООН є добровільними стандартами, а стандарти ЄС мають запроваджуватися обов'язково.

Кожна країна ЄС має інтегрувати маркетингові стандарти ЄС до свого національного законодавства. Національним організаціям або окремим підприємствам (наприклад, гуртовим ринкам, аукціонам або роздрібним мережам) дозволяється застосовувати більш жорсткі стандарти, ніж стандарти ЄС до власної продукції або до продукції своїх учасників.

У Європейському Союзі контроль за відповідністю плодоовочевої продукції стандартам якості покладена на окремих держав-членів. Це означає, що кожен член ЄС має організувати власну систему контролю, яка має бути затверджена Європейською Комісією. Вирішення питання організації системи контролю на національному рівні призводить до того, що інспектування стандартів фруктів та овочів здійснюється в кожній країні по-різному [4].

На підставі проведеного аналізу певної кількості стандартів якості слід підкреслити деякі очевидні відмінності між українськими та європейськими стандартами якості для фруктів та овочів.

1. Стандарти ЄС постійно оновлюються. Оновлення стандартів загалом залежать від вимог покупців або виробників стосовно непрактичності чи невідповідності певних вимог. Однак більшість українських стандартів не оновлювалися роками, а подекуди навіть походять від радянського минулого. В умовах швидкої зміни ринкової кон'юнктури необхідність оновлювати ці стандарти стає нагальною.

2. Маркетингові стандарти ЄС завжди містять класифікацію, яка поділяє сільськогосподарську культуру на три класи: клас "екстра", клас I та клас II. Чітко визначаються характеристики продукції, яка підлягає маркуванню за визначеними класами. Більшість українських стандартів не передбачає розподілу продукції за різними класами. Винятком є цибуля, стосовно якої українські стандарти розрізняють 3 класи.

3. Маркетингові стандарти ЄС не містять вимог до зберігання, так як воно є обов'язком виробника/продавця. Відправною точкою є продукція, яка сама по собі має відповідати стандартам якості.

4. Стандарти ЄС, як правило, встановлюють більше вимог до представлення продукції на ринку, а також до маркетингу продукції. Помітними відмінностями є відсутність посилання на країну чи місце походження в українських стандартах. Також в українських стандартах не визначено вимоги до однорідності продукції.

5. Українські стандарти плодоовочевої продукції встановлюють максимальні рівні вмісту таких важких металів, як свинець, кадмій, ртуть, мідь, цинк та миш'як. Для виробників у ЄС максимальні рівні вмісту забруднювачів, наприклад важких металів, наведені в окремих постановках ЄС. Максимальні рівні, передбачені цими постановками ЄС, набагато жорсткіші, аніж максимально допустимі рівні, дозволені українськими стандартами, оскільки для більшості важких металів взагалі неприпустима наявність їх залишків. Максимальний рівень вмісту свинцю у моркві за Постановою ЄС

(466/2001) — 0,1 мг/кг маси нетто, а за українським стандартом — 0,5 мг/кг. Однак для багатьох сільськогосподарських культур максимальний рівень кадмію за українськими стандартами у 2-3 рази жорсткіше: наприклад, 0,1 мг/ кг маси нетто у моркві за постановою ЄС 466/2001, і 0,03 мг/кг — за українським стандартом.

На нашу думку, для прискорення гармонізації стандартів України до вимог ЄС необхідно здійснити такі заходи:

- Міністерству аграрної політики України необхідно переглянути українські стандарти якості для свіжої овочевої продукції у найближчій перспективі, так як дані заходи мають важливе значення для кращого відображення в них сучасних вимог ринку;
- при перегляді існуючих стандартів для свіжих овочів Міністерство аграрної політики може користуватися стандартами якості ЄС або ж США як довідковим матеріалом і запровадити ті вимоги, які якнайкраще відповідають кон'юктурі українського ринку;
- при перегляді існуючих стандартів важливо взяти до уваги думку та побажання виробників, постачальників і покупців продукції як основних зацікавлених сторін;
- міністерству аграрної політики України необхідно розробити систему контролю відповідності продукції, що продається, вимогам стандартів, так як на даний момент немає майже ніякого контролю за збутом некондиційної продукції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аграрний сектор України на шляху до євроінтеграції: Монографія / Авт.-кол.: Бетлій М. та ін.; За ред. О.М.Бородіної. — Ужгород: ІВА, 2006. — 496 с.
2. Зінчук Т.О. Гармонізація стандартів продукції АПК до вимог ЄС // Агроінком. — 2006. — №1. — С.10-15
3. Послання Президента України до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2003 році. — К.: Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України, 2004. — 472с.
4. Р. Буряк, Ніко де Гроот. Стандарти якості та система забезпечення якості у виробництві фруктів та овочів: введення в маркетингові стандарти ЄС і систему EurepGAP — К., 2006. — С.13.

РИНКОВІ МОЖЛИВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СОТ

*О.М.Вишневська, кандидат економічних наук, доцент
Миколаївський державний аграрний університет*

У статті розглянуто питання реалізації ринкових можливостей сільськогосподарських підприємств в умовах можливого входження України до Світової організації торгівлі. Обґрунтовано основні проблеми сільськогосподарських товаровиробників, причини та наслідки екстенсивного розвитку.

В статье рассмотрен вопрос реализации рыночных возможностей сельскохозяйственных предприятий в условиях возможного вступления Украины во Всемирную организацию торговли. Обоснованы основные проблемы сельскохозяйственных товаропроизводителей, причины и последствия экстенсивного развития.

Ринкові можливості сільськогосподарських підприємств мають бути реалізовані через продукцію, яку вони пропонують для продажу. Враховуючи той факт, що в більшості сільськогосподарських підприємств асортимент продукції є вузьким, ризик неотримання запланованого рівня прибутку є дуже високим. Максимальна реалізація ринкових можливостей сільськогосподарських товаровиробників повинна забезпечуватися сталим розвитком всіх галузей та достатності вкладених коштів.

В останні роки значну частину сільськогосподарської продукції виробляють і реалізують дрібні товаровиробники, для яких вийти на зовнішні ринки є ще складнішим. Цю, відповідно, вимагає реалізації механізму організаційно-економічних заходів щодо регулювання відносин на внутрішньому та зовнішньому ринках, забезпечувати динамічний розвиток сільськогосподарського виробництва.

За нашими дослідженнями, лише невелика кількість сільськогосподарських підприємств має можливість вкладати кошти в інтенсивний розвиток. Обсяги капіталовкладень, в більшості випадків, спрямовують на оновлення машинно-тракторного парку, технологія

виробництва сільськогосподарської продукції спрощена до мінімуму. В таких умовах отримати високу рентабельність галузей майже неможливо.

Але на сьогоднішній день постає проблема не тільки виробити необхідну кількість продукції, а і своєчасно, в повному обсязі реалізувати, особливо це стосується сільськогосподарської продукції, яка швидко псується. Слід відмітити, що це один із напрямків досягнення достатності конкурентоспроможності.

Зрозуміло, що в умовах конкуренції дуже важко закріпити міцні позиції на ринку, але цим питанням потрібно приділити максимальну увагу. Зміцнивши канали реалізації на внутрішньому ринку, підприємство зосереджує увагу на зовнішньому ринку. Стратегічними пріоритетними напрямками розвитку сільського господарства та підвищення конкурентоспроможності продукції мають бути формування та функціонування цивілізованого ринку продукції та державне регулювання ринкових відносин.

Але позиції вітчизняного товаровиробника не задовольняють потреби внутрішнього ринку по конкурентоспроможності продукції. Більшість видів залишаються високозатратними та потребують зміни до виробничого процесу, нарощування валового виробництва за рахунок інтенсивних факторів.

Розрахунок точки беззбитковості дає можливість стверджувати, що темпи росту собівартості одиниці продукції є значно вищими, ніж темпи росту середньої ціни реалізації. Залишається актуальним врегулювання процесу ціноутворення.

Для більшості товаровиробників процес реалізації перетворюється на "стихийний" продаж, який не може забезпечити ціни реалізації для покриття всіх виробничих витрат. Низькою залишається якість продукції та неврегульованими економічні взаємовідносини між учасниками купівлі-продажу сільськогосподарської продукції. Особливо гостро питання постає в умовах входження України до світової організації торгівлі.

Утворення Світової організації торгівлі у січні 1995 року означало появу глобальної економічної системи, в основі якої лежать прості і зрозумілі ідеї, які на сьогодні так само актуальні,

як були вони актуальні раніше. Відкрита міжнародна торгова система має бути істотним елементом економічного процвітання і добробуту всіх її учасників, зміцнення міжнародного миру та стабільності, а створений на її основі економічний порядок — основою нового політичного каркасу системи міжнародного бізнесу, а в першу чергу, міжнародної безпеки для людства [1].

Входження України до Світової організації торгівлі для більшості сільськогосподарських галузей буде проблематичним. По-перше, це пов'язано із недостатністю виробничого потенціалу. По-друге, із недостатніми обсягами та низькою віддачею вкладених коштів. По-третє, виробництво і реалізація сільськогосподарської продукції має значно менший рівень рентабельності, ніж більшість інших видів продукції, товарів (робіт та послуг) інших галузей народного господарства. По-четверте, досить невелика питома вага підприємств реалізує кінцеву продукцію, яка надходить безпосередньо до споживача і забезпечує значно більший рівень прибутку.

В цілому, слід відмітити, що в умовах сьогодення сільськогосподарський товаровиробник повинен орієнтуватися на зовнішнє середовище та намагатися максимально реалізовувати власні ринкові можливості, так як входження галузі на зовнішні ринки буде супроводжуватися додатковим вкладенням коштів і жорсткою конкурентною боротьбою

Дебати про те, треба чи не треба Україні вступати в СОТ, тривають. Політики і економісти усвідомлюють, що це питання насправді рівнозначне вибору між “торгувати” чи “не торгувати” зі світом. Для вітчизняного підприємства існує ряд переваг входження до Світової організації торгівлі:, а саме: прискорення структурної реформи, запровадження ринкових механізмів регулювання економіки та створення стимулу для підвищення конкурентоспроможності; зміцнення міжнародних економічних позицій України, зокрема, у відносинах з партнерами по СНД; підвищення політичного авторитету, виконання передумови створення зони вільної торгівлі з Європейським Союзом; збільшення надходжень в держбюджет як завдяки зростанню експорту вітчизняної продукції, так

і завдяки збільшенню легального експорту.

Нарощування експортно-імпортних операцій по реалізації товарів (робіт та послуг), сільськогосподарської продукції дозволить покращити інвестиційний клімат держави, регіонів країни та окремих галузей народного господарства.

Входження до Світової організації торгівлі надасть можливості впроваджувати нові технології та посилити стимули для інновацій завдяки поліпшенню захисту інтелектуальної власності, полегшити доступ до світових ринків нашого товару не лише автоматично, завдяки статусу члена СОТ, а й внаслідок застосування загально-визнаних міжнародних стандартів, санітарних та фітосанітарних норм.

Безумовно, в Уряді України буде виникати ще багато питань щодо врегулювання не лише нормативно-правової бази, а і наладження взаємовідносин по експортно-імпортним взаємовідносинам. Але вирішення цих питань повинно проходити через узгодження дій на різних рівнях та напрямках для задоволення потреб всіх учасників відносин. Особливо враховуючи той факт, що обсяги експортно-імпортних операцій товарів і капіталу кожного року зростають в усьому світі. Найбільшим експортером товарів залишаються США, які займають майже 13,0% експортних операцій серед загального обсягу в світі.

За нашими дослідженнями, найменш болючим та найбільш результативним буде входження виноградарсько-виноробної галузі на зовнішні ринки збуту у умовах світової організації торгівлі. Це показує досвід таких підприємства, як ВАТ “Коблево” Березанського району, ВАТ “Радсад” Миколаївського району, СВК “Лиманський” Очаківського району.

Входження до Світової організації торгівлі для вище згаданих підприємств не буде високо проблематичним, але не без негативних наслідків. В сучасних умовах підприємства вкладають за рахунок власних та залучених коштів значні капіталовкладення не лише в оновлення основних засобів, а і покращення технологій вирощування винограду та виробництва кінцевої продукції. А різниця між грошовими надходженнями від реалізації винограду та вина обчислюється в десятки разів.

Рис. Позитивні та негативні наслідки входження до СОТ для виноградарсько-виноробної галузі

Тривалий час торгові марки “Коблево” та “Радсад” займають лідируючі позиції не лише на регіональному рівні, а і на рівні державному. Торгова марка “Коблево” має високу якість продукції, про це свідчить той факт, що підприємство має значний імідж не лише на ринку України, а і за її межами. Продукція підприємства реалізується в Росії, Болгарії, Польщі, Ізраїлі, США та інших країнах світу. Даний факт свідчить про відповідність якості продукції міжнародним стандартам якості, а попит на

зовнішньому ринку — про призначення продукції споживачами.

Враховуючи все вище зазначене, слід відмітити, що в сучасних умовах питання входження України до Світової організації торгівлі залишається актуальним, особливо враховуючи той факт, що більшість галузей сільського господарства не мають можливості реалізувати свої ринкові можливості на зовнішньому ринку. Фінансово міцним, платоспроможним сільськогосподарським підприємствам, безпосередньо, не уникнути фінансових втрат та високої конкурентної боротьби. А що залишається типовим сільськогосподарським товаровиробникам, які і зараз не мають високої віддачі коштів від виробничо-господарської діяльності. Єдиний шлях в умовах Світової організації торгівлі для них — виживання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Світова організація торгівлі / 3-тє видання, перероблене і доповнене. К.: "К.І.С.", 2005.- 514 с.

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В УМОВАХ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО СОТ

І.В.Гончаренко, кандидат економічних наук

Інститут регіональних досліджень НАН України, м.Львів

Важливим є формування потужного механізму забезпечення значних конкурентних переваг національних підприємств на українських та зарубіжних ринках, одним з ефективних методів підвищення конкурентоспроможності продукції підприємств є впровадження та вдосконалення систем управління якістю.

Важным является формирование мощного механизма обеспечения значительных конкурентных преимуществ национальных предприятий на украинских и зарубежных рынках, одним из эффективных методов повышения конкурентоспособности продукции предприятий может быть внедрение и совершенствование систем управления качеством.

Постановка проблеми. В основі “філософії СОТ” лежить створення рівних “правил гри” для усіх суб’єктів економічних відносин. Між тим, рівність партнерів в рамках СОТ є досить умовною. Навіть згідно з формальною логікою, рівні правила гри є лише підставою для виявлення сильніших і слабкіших гравців, кожен з яких отримує результат, адекватний виявленій ним здатності до конкурентної боротьби. Переходячи до світових економічних процесів, можна констатувати, що рівні правила торговельних відносин так само сприяють виокремленню в ході конкурентної боротьби компаній-переможців та переможених. Тому особливого значення питання стратегій розвитку конкурентоспроможності продукції національних виробників набули із безпосереднім наближенням перспективи вступу України до Світової організації торгівлі. При цьому досить важливим є формування потужного механізму забезпечення значних конкурентних переваг підприємств на українських та зарубіжних ринках. Як доводить досвід підприємств провідних держав світу, одним з таких ефективних методів підвищення конкурентоспроможності продукції під-

приємств є впровадження та вдосконалення систем управління якістю. Але, на жаль, більшість підприємств цій проблемі належної уваги не приділяє. На нашу думку, для підприємств — виробників сільськогосподарської продукції, запровадження технологій управління якістю є однією з умов виживання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняними і зарубіжними вченими опубліковано значну кількість напрацювань, щодо сутності конкурентоспроможності, шляхів її підвищення, підготовки вступу до СОТ, проблем конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції. М.Портером в теорії конкурентних переваг відзначено, що конкурентні переваги формуються завдяки ефективному використанню всіх видів ресурсів підприємства, а не лише завдяки їх наявності [1]. Тобто це свідомо керований процес, спрямований на досягнення і підтримку високих темпів економічного зростання. Ці питання висвітлено також в роботах Ж.-Ж.Ламбена, Г.А.Азоева, А.П.Челенкова, П.Ю.Беленького, Н.А.Мікули, Є.С.Матвеева, М.І.Долішнього, В.І.Топіхи та інших [2-5]. Однак, ці публікації не виключають можливості нових пошуків в даному напрямку і створюють умови для генерації нових підходів і рішень актуальних завдань з урахуванням досягнень учених.

Постановка завдання. Сільське господарство займає особливе місце в СОТ, головним чином, через те, що воно впродовж усієї історії цієї організації та її попередниці ГААТ не зазнавало значних обмежень. Поворотним моментом в історії сільського господарства став Уругвайський раунд — для нього вперше було встановлено суттєві правила. Результатом вступу України буде певна лібералізація та відкриття ринку, зміна структури державної підтримки сільського господарства, тому формування механізму забезпечення довгострокової конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції набуває особливої актуальності і є темою даного дослідження.

Виклад основного матеріалу. Сільське господарство, залежне від природних факторів (основний з яких — сезонний, циклічний характер виробництва), є більш відсталою в технологічному плані

сферою у порівнянні з промисловістю. Вкладені в нього капітали, як правило, приносять меншу віддачу. І нарешті, більш відстале в плані розвитку продовольчих сил сільське господарство є статичною галуззю, яке повільніше, ніж інші, пристосовується до мінливих економічних і технологічних умов. З урахуванням цих обставин у більшості країн з ринковою економікою діють розвинуті системи державного регулювання.

Світова організація торгівлі реалізує принцип справедливої конкуренції на ринках сільськогосподарської продукції (як зовнішніх, так і внутрішніх). Відповідно до цього принципу заходи державної підтримки сільського господарства, що справляють найбільший протекціоністський і стимулюючий вплив на виробництво сільгосппродукції, а також заходи, спрямовані на захист внутрішнього агропродовольчого ринку, мають скорочуватися. Адже вважається, що вони впливають “викривлюючим чином” на ринок, тобто на обсяги виробництва та ціни.

Основні заходи, які не обмежуються СОТ і належать до загальних послуг, наступні: наукові дослідження, в тому числі загальні дослідження, дослідження та програми, пов’язані з вивченням навколишнього середовища та дослідницькі програми щодо окремих видів продукції та продуктів харчування; контроль та боротьба зі шкідниками і хворобами рослин й тварин, а також розробка систем їх попередження; навчання загальне та спеціальне, а також матеріальне забезпечення навчального процесу; надання консультативних послуг та організація роботи дорадчих служб, забезпечення передачі інформації та результатів наукових досліджень до виробників і споживачів продуктів харчування; інспекція продуктів харчування стосовно їх впливу на здоров’я людей, безпеку харчування та дотримання встановлених стандартів; послуги в сфері маркетингу і ринкового просування конкретних продуктів харчування. При цьому до цих послуг не відносять витрати, які впливають на зниження реалізаційних цін та забезпечують прямі вигоди споживачам; розвиток інфраструктури, електрифікація; дороги та інші транспортні комунікації; ринкова інфраструктура, в тому числі в портах; водопостачання, дамби і дренажні системи;

програми покращення навколишнього середовища. У всіх випадках витрати мають спрямовуватися тільки на підготовку проектів та капітальне будівництво і мати загальносуспільний характер. Кошти не можуть спрямовуватися конкретним господарствам та покривати поточні витрати [6].

На жаль, реальний перебіг торговельних стосунків у світі засвідчує, що принципи, проголошені СОТ, не завжди знаходять своє втілення, і порушення цих принципів є досить поширеною політичною практикою.

До того ж, за умов розвитку транснаціоналізації капіталу впливовість провідних ТНК світу виростає значно понад рівень впливовості багатьох національних урядів. Враховуючи, що угода ГАТТ/СОТ має міждержавний характер та поширюється на державне регулювання зовнішньої торгівлі, вона не є обов'язковою для виконання великими корпораціями. Між тим, посідаючи часто монопольне становище на регіональних ринках, ТНК в змозі диктувати свої умови, які ідуть у розріз з вимогами ГАТТ/СОТ.

Отже виробники в Україні вже сьогодні повинні орієнтуватися на рівень конкуренції на ринках сільськогосподарської продукції в країнах — членах СОТ, і в першу чергу — за стандартами якості.

Світова практика удосконалення систем управління якістю має певний арсенал інструментів, серед яких зазначимо: міжнародні стандарти ISO серії 9000, збалансована система показників (Balanced Scorecard), 6-Сигма, структурування функцій якості (Quality Function Deployment), моделі самооцінки організації Т. Конті, Д. Клемерра, модель досконалості Європейського фонду управління якістю (EFQM), бенчмаркетинг та ін. Більшість запропонованих підходів ґрунтуються на принципах концепції всебічного управління якістю — (Total Quality Management- TQM) [7]. В Україні поширення філософії TQM відбулося у застосуванні міжнародних стандартів ISO серії 9000, які увібрали в себе основний досвід міжнародного співтовариства у створенні конкурентоспроможного підприємництва. Широке застосування міжнародних стандартів ISO серії 9000 у всьому світі підтверджує

ефективність упровадження систем управління якістю відповідно до даних стандартів.

Серед небагатьох підприємств АПК України, які змогли запровадити систему управління якістю відповідно до вимог ДСТУ ISO 9001:2000, миколаївське підприємство ТОВ “Сандора”. Слід зазначити, що значні відмінності у виробничих циклах розвитку підприємств, які характерні для АПК, відображаються і щодо питань якості. Так, переробні підприємства, які конкурують із західними фірмами, більшою мірою готові впроваджувати елементи сучасних систем управління якістю, порівняно із підприємствами — виробниками сільськогосподарської продукції. Останні ж не готові до ведення активної конкурентної боротьби, управління якістю на цих підприємствах зводиться до контролю вихідної продукції. Технологія запровадження менеджменту якості включає декілька основних етапів: прийняття рішення; складання процесної моделі.

Після опису процесу необхідно визначити порядок моніторингу й виміру даного процесу, критерії результативності процесу, а також чітко визначити відповідальності й повноваження за кожну дію в процесі;

- створення загальносистемних процедур — на даному етапі необхідно визначити й задокументувати загальносистемні процедури — управління документацією, управління записами, управління невідповідною продукцією;
- перевірка загальносистемних процедур — на даному етапі спеціально підготовлена група з персоналу підприємства за затвердженою процедурою й відповідно до графіка проводить перевірку системи менеджменту підприємства, а саме — перевіряється виконання прямих вимог стандартів і зовнішніх нормативних документів, а також виконання вимог встановлених підприємством у вигляді процедур, положень і т.п. За результатами аудита фіксуються виявлені невідповідності й господар процесу повинен їх усунути;
- аналіз системи якості — керівництво підприємства зобов’язане через заплановані проміжки часу аналізувати інформацію про результативність системи менеджменту. На цьому етапі

“спіраль” системи менеджменту завершує свій перший виток і підприємство готове до виходу на сертифікаційний аудит, а в системі менеджменту починається новий виток “Плануй-здійснюй-перевірй-дій”, спрямований на постійне поліпшення системи;

- сертифікаційний аудит — сертифікацію системи менеджменту може здійснювати будь-яка незалежна сертифікаційна компанія, що має відповідну акредитацію.

Висновок. Підбиваючи підсумок, хочемо відзначити, що описаний підхід є орієнтовним і для кожного конкретного підприємства складається індивідуальний план-графік робіт. Як переконує практика, основним джерелом забезпечення успіху в сучасному бізнесі стає сукупність знань, їхнє конкурентне використання, що дає можливість досягти поставлених цілей розвитку і зайняти кращі позиції в економічному просторі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Портер М. Стратегія конкуренції. – К.: Основи, 1997.
2. Ламбен Ж.-Ж. Менеджмент, орієнтований на ринок: стратегический и операционный маркетинг/ Пер.с англ.под ред.В.Б. Колчанова. – СПб.:Питер, 2005.
3. Азов Г.Л., Челенков А.П. Конкурентны преимущества фирмы. – М.: Новості, 2000.
4. Бельський П.Ю., Мікула Н.А., Матвеев Є.С. Конкурентність на транскордонних ринках – Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2005.-214с.
5. Долішній М.І., Топіха В.І., Булюк В.В., Романова В.А. Ринок продовольства України в аспектах СОТ.- Миколаїв: МДАУ, 2006.-221с.
6. Сільське господарство України: криза та відновлення/ За ред. Ст. фон Крамона- Таубаделя, Сергія Дем'яненка, Арніма Куна. – К.: КНЕУ, 2004.- 207с.
7. Шустіна І.М. Упровадження системи управління якістю продукції на підприємствах АПК України згідно з міжнародними стандартами серії ISO 9000// Зовнішня торгівля: право та економіка.-2006.-№1.-С.38-41.

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ТВАРИННИЦТВА М'ЯСНОГО НАПРЯМКУ ЯК ДИВЕРСИФІКОВАНА СКЛАДОВА СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Л.А.Єчук, кандидат економічних наук, доцент
Миколаївський державний аграрний університет*

Однією з найбільш невігідних сфер аграрного сектору є тваринництво м'ясного напрямку, яке відчуває великий конкурентний тиск імпоротної контрабандної продукції. Поряд з цим якість вітчизняної худоби у багатьох випадках є невисокою. Недотримання санітарно-ветеринарних вимог та невідповідність вітчизняних стандартів зарубіжним додатково загострюють проблему.

Одной из невыгодных сфер аграрного сектора является животноводство мясного направления, испытывающее сильное конкурентное давление со стороны импортной контрабандной продукции. В то же время качество отечественного скота во многих случаях невысокое. Несоблюдение санитарно-ветеринарных требований и несоответствие отечественных стандартов зарубежным дополнительно усугубляют проблему.

Постановка проблеми. Обраний Україною шлях до світового економічного простору ставить за необхідне підвищення конкурентоспроможності та формування високої конкурентоздатності вітчизняних сільськогосподарських підприємств. Основою їх забезпечення є розвиток галузей та якість виробленої продукції. Однією з проблемних сфер аграрного сектору стало тваринництво м'ясного напрямку, яке відчуває великий конкурентний тиск імпоротної контрабандної продукції. Невигідність функціонування тваринництва звужує диверсифікованість сільськогосподарських підприємств, що негативно позначається на їх конкурентостійкості. Заплановане на ближній час входження України до Світової організації торгівлі ще більше ускладнює ситуацію.

Вивченню питань розвитку тваринницьких галузей присвятили свої роботи О.М.Комарницька, О.В.Мазуренко, Н.А.Мазур, В.Я.Месель-Веселяк, М.В.Місюк, Л.Л.Попова, І.В.Свиноус та

Вісник аграрної науки Причорномор'я,
Випуск 3, т.2, 2007

інші. Не зважаючи на широке висвітлення, проблема продовжує загострюватися, що пов'язано з динамічним розвитком зовнішнього середовища та небажанням багатьох господарників перелаштовувати свою роботу. Метою статті є дослідження якісних параметрів продукції тваринництва м'ясного напрямку та обґрунтування шляхів вирішення проблеми.

Виклад основного матеріалу. За даними статистики, за період з 2005 по 2007 роки чисельність свиней в Україні зросла на 1,2 млн. голів, кількість великої рогатої худоби скоротилася на 570 тисяч. Поряд з цим збільшується внутрішнє виробництво м'яса в країні, що досягається великим забоем поголів'я. За перші місяці 2007 року приріст склав 32%. Урядом регулярно приймаються різні документи, зміст яких направлений на розвиток сільського господарства і, зокрема, тваринництва. Проте реальних поступів виробники не відчують [1]. Це негативно впливає на розміри й розвиток галузі та зниження якості її продукції.

Проблематичність якості вітчизняної аграрної сировини для м'ясопереробної промисловості полягає, в першу чергу, в усталенні несприятливих умов її виробництва взагалі. Навіть господарства з використанням племінної високопродуктивної худоби, сучасного комп'ютерного устаткування й електроніки, суворим дотриманням технології вирощування тварин, де собівартість є однією з найнижчих у галузі, говорять про збитковість усталених закупівельних цін. Для приватного сектору такі ціни є ще більш невігідними. Переробники відмовляються закуповувати сировину за цінами рівня 2005-2006 року, оскільки мають велику пропозицію придбання імпортованої, зокрема свинини, за 5,50 гривень за кілограм, а в окремих випадках і по 3,50 гривень за кілограм. Дешевизна зумовлена контрабандним ввезенням м'яса, для чого операторами ринку розроблено декілька схем. Низькі ціни продажу сировини українським переробним заводам при вартості кілограма свинини в Європі 1 євро (близько 6,60 гривень) фахівці пояснюють низькою його якістю. Це м'ясо, яке пролежало в морозильних камерах інших країн як держрезерв 10, 20, а то і 30 років і підлягає утилізації, замість чого воно надходить на наш ринок [2].

Що стосується якості вітчизняної сировини, то, як стверджують експерти, вона часто теж залишає бажати кращого. Так, окремі сільгоспвиробники намагаються прискорити період відгодівлі свиней за рахунок придбання імпортних біодобавок, особливо хімічного і невідомого походження, що не завжди є виправданим. За оцінками фахівців, ферментні препарати значно підвищують фізичний ріст тварин, однак м'язова і жирова тканини в їх організмі не встигають досягти фізіологічного дозрівання. У результаті отримують вади: PSE (бліда, водяниста, м'яка з кислим присмаком свинина) та DFD (темна, суха, жорстка, погано зберігається). У тушах свиней з ознаками PSE і DFD порушується процес гліколізу, знижуються загальні показники м'яса, створюється сприятливе середовище для псування. При подальшій переробці такої свинини це призводить до економічних втрат [3]. Не зайвим буде доповнення щодо негативного впливу такої продукції на здоров'я людини.

Проведення оцінки якості худоби, що утримується, є досить проблемним за відсутності необхідної інформації. По-перше, більшість даних є конфіденційними й підприємства мають право і наміри їх не надавати. По-друге, інформація щодо якості вигодуваної та реалізованої худоби і м'яса просто не обліковується, а статистичні органи її не вимагають. Тому, більшу частину аналізу якості ми будемо проводити за непрямими показниками. Одним із них є середнє значення живої ваги однієї голови худоби при реалізації (рис.).

Рисунок показує, що середня вага однієї голови реалізованої худоби постійно коливалася. Проте, якщо порівнювати значення 2005 року з даними 1990 року (коли становище сільського господарства було найкращим за останній п'ятнадцятирічний період), то відбулося зниження показника. Мала місце різниця у вазі худоби, вирощеної сільськогосподарськими підприємствами та населенням. Слабкість розуміння доцільності, менталітет та відсутність економічних розрахунків у домогосподарствах спонукали селян утримувати тварин до по-вищої ваги. За весь досліджуваний період худоба приватного сектору мала більшу вагу при реалізації, ніж у сільськогосподарських підприємствах. При цьому термін її утримання також був довшим. Виняток склала велика рогата худоба у 1990 році.

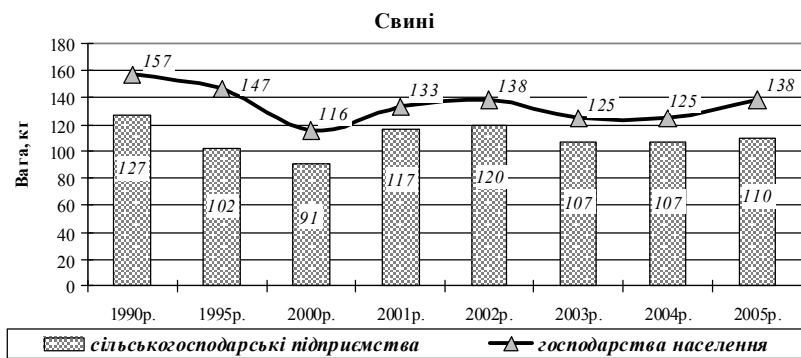
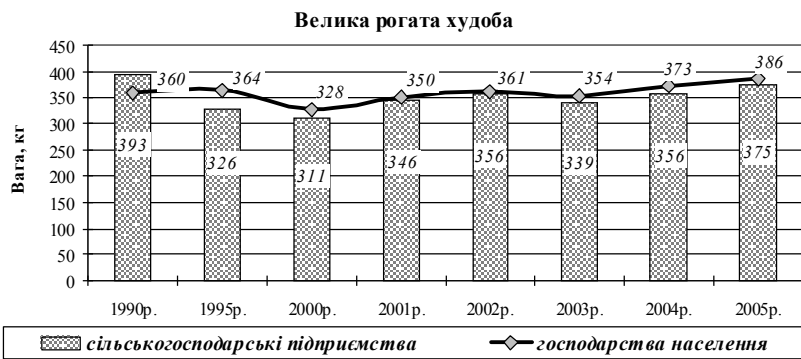

Рис. Середня вага однієї голови худоби, яка була продана переробним підприємствам по Україні [4]

Крім економічних факторів, якість худоби впливає на вміст у тушах м'яса цінних відрубів та іншої продукції. Від складових елементів м'яса залежить його поживність, кулінарні, технологічні та смакові властивості [5]. Якість м'яса значною мірою залежить від категорій вгодованості тварин при їх реалізації. Так, основна частка великої рогатої худоби, що закуповувалася ТОВ "Вознесенська продовольча компанія" у 2004, 2005 та 2006 роках, мала добрий ступінь вгодованості (табл.).

Таблиця

Структура заготівлі худоби за категоріями вгодованості товариством з обмеженою відповідальністю "Вознесенська продовольча компанія", %

Категорії худоби	2004р.	2005р.	2006р.
Велика рогата худоба			
Вищої вгодованості	40,3	63,7	62,3
Середньої вгодованості	37,3	29,8	28,3
Нижче середньої вгодованості	9,2	3,5	6,7
Худа	13,3	2,9	2,8
Свині			
1-ї категорії	-	-	-
2-ї категорії	91,9	98,4	99,1
Нестандартні	8,1	1,6	0,9

Доля заготовленої худоби вищої вгодованості у 2004 році складала 40,3%, у 2005 році — 63,7%, у 2006 році — 62,3%. Питома вага середньої вгодованості також була високою, хоча за роками дещо зменшувалася. У 2004 році вона складала 37,3%, у 2005 році — 29,8%, у 2006 році — 28,3%. Частка худоби нижче середньої вгодованості та худобі становила разом у 2004 році 22,5%, у 2005 році — 6,4%, у 2006 році — 9,5%.

В той же час якість закуплених свиней була нижчою, оскільки у жодному з досліджуваних років тварин першої категорії не придбавали. Доля свиней другої категорії була досить високою. У 2004 році вона складала 91,9%, у 2005 році — 98,4%, у 2006 році — 99,1%. Менше 10% складали нестандартні свині. Худоба закуповувалася підприємством як у громадському секторі, так і домогосподарствах.

Представлена в таблиці інформація тільки на перший погляд показує непоганий стан справ з якістю. Загрозу в цьому напрямі складає повальне зменшення заготовленої сировини, загальна кількість якої за два роки зменшилася: по свиням втричі, по великій рогатій худобі — у 10 разів. На це вплинуло як скорочення поголів'я тварин, що утримуються у вітчизняному аграрному секторі, так і більша вигідність закупівлі імпоротної сировини.

Наступним важливим показником якості вітчизняної худоби й м'яса є їх санітарно-ветеринарний стан. З липня 2006 року забо-

ронено продаж і забій, а також реалізацію молока від великої рогатої худоби без її ідентифікації, присутності паспорта тварини і ветеринарної картки. Такий порядок був визначений Положенням про ідентифікацію і реєстрацію великої рогатої худоби, яке затверджене Наказом Міністерства аграрної політики України. Положення є обов'язковим для всіх суб'єктів господарювання — юридичних і фізичних осіб, що є власниками тварин, займаються їх розведенням, утриманням, торгівлею, транспортуванням, проводять забій, утилізацію тварин, здійснюють ветеринарний контроль, надають сервісні послуги у сфері тваринництва та проводять виставки з участю тварин. Усі тварини, що утримуються в господарстві, повинні бути ідентифіковані за допомогою двох бирок єдиного зразка, які прикріплюються на кожне вухо тварини і не знімаються протягом усього її життя [6].

Такі вимоги ставляться на законодавчому рівні, проте на практиці вони часто порушуються. Як показало проведене нами опитування селян та підприємців-заготівельників, далеко не завжди і не у всіх регіонах при закупівлі молока, худоби, м'яса вимагають ідентифікаційні документи. В окремих районах про їх необхідність люди навіть не знають. Якщо при забої таких тварин для реалізації м'яса населенню на ринках в ринкових лабораторіях проводиться ветеринарне обстеження на з'ясування безпечності продукції, то якість м'яса, яке реалізується поза межами ринків та надходить у переробку, залишається невідомою і лежить на совісті придбавших його підприємців. Відсутність контролю за дотриманням нормативних документів, існування стихійних точок реалізації товару та низький рівень свідомості багатьох покупців є передумовами виробництва і продажу низькоякісної продукції.

Тваринництво м'ясного напрямку не є винятком і в проблемах стандартизації. Українські стандарти на м'ясо і м'ясну продукцію за багатьма параметрами відрізняються від зарубіжних. При затвердженні стандартів на м'ясну продукцію, зазначають фахівці, доцільно розробити спочатку національні стандарти на сировину, вивчивши і регламентувавши при цьому вміст у ній білків, жирів, вологи, фосфору тощо. Сьогодні переробники користуються вимо-

гами тридцятирічної давнини, що не відповідають нинішнім вимогам вмісту речовин у м'ясі [1].

Висновки. Таким чином, недостатній рівень якості вирощеної худоби у поєднанні з економічною не вигідністю й проблемними факторами зовнішнього середовища створили несприятливі умови функціонування і розвитку тваринництва м'ясного напрямку в Україні. Без дієвої державної підтримки галузі всі зусилля вітчизняних сільгоспвиробників будуть марними. Перша повинна полягати у наданні дієвих державних дотацій, сприйняття заходів щодо обмеження ввезення неякісної закордонної продукції, забезпечення повного санітарного контролю за якістю м'ясної продукції по всім ланцюгам її просування від виробника до кінцевого споживача, гармонізації вітчизняних стандартів у зарубіжними вимогами. Немалозначну роль у забезпеченні здоров'я нації грає соціальна реклама, пропаганда екологічно чистого харчування, роз'яснювальна просвітницька робота серед населення.

Розвиток вітчизняного аграрного сектору сприятиме посиленню конкурентоспроможності та конкурентостійкості вітчизняних аграрних підприємств у рамках світового економічного простору та зміцненню продовольчої безпеки країни.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі досліджень полягають у комплексному обґрунтуванні стратегій забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних аграрних виробників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сонячна М. Протеїнове безладдя // Агробізнес сьогодні. -2007. -№ 7. -С. 16-17.
2. Козак І. "Ми зі свинями по-людськи, а держава з нами по-свинськи", вважають сільгоспвиробники // Агробізнес сьогодні. -2007. -№ 9. -С. 36-37.
3. Рибалко В. Стан, проблеми і необхідні дії із відродження свинарства в Україні // Агробізнес сьогодні. -2005. -№ 21. -С. 10-11.
4. Статистичний щорічник України за 2005 рік. -К.: Видавництво "Консультант", 2006. -575с.
5. Тимошук И.И., Ясевич А.Н. Справочник технолога мясоперерабатывающего предприятия. К.: Урожай, 1986. -160с.
6. Положення про ідентифікацію і реєстрацію великої рогатої худоби: Положення, затверджене Наказом Міністерства аграрної політики України. -№ 289 від 29.06.2005.

УДК 631.11: 658.3 (477.73)

МОНІТОРИНГ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ, ЯК ПОТУЖНОГО ІНСТРУМЕНТУ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Л.М.Каращук, кандидат педагогічних наук, доцент
Миколаївський державний аграрний університет*

*Викладено результати дослідження організаційної культури
сільськогосподарських підприємств Миколаївської області.*

*Изложены результаты исследования организационной культуры
сельскохозяйственных предприятий Николаевской области.*

Необхідність вдосконалення системи організаційних відносин в сільськогосподарських підприємствах, що визначає характер і ефективність управління ними в умовах інтеграції до світового співтовариства, актуалізує вивчення низки проблем аграрних підприємств, серед яких, на наш погляд, найбільш значущі:

- а) невідповідність існуючої культури управління соціально-економічним умовам виробничої життєдіяльності;
- б) нереалізованість потреби у соціологічному моніторингу організації;
- в) відсутність внутрішньої управлінської інформації про реальні організаційні процеси на підприємствах, невідповідність між латентними формами організаційної поведінки та формами поведінки, що декларуються;
- г) відсутність інформації про “соціальне замовлення” на тип, структуру і функції управління;
- д) необхідність оцінки ефективності управлінського середовища, прогноз напрямів вдосконалення управлінської культури новостворених сільськогосподарських підприємств.

Питання організаційної культури за останні десять років стали об’єктом уваги багатьох дослідників пострадянського простору. Серед них можна назвати таких вчених, як Ю.Г.Семенов, Е.А.Смирнов, В.В.Щербина, В.А.Співак, Т.О.Соломанідіна та інші. В Україні дослідженням організаційної культури займаються Ю.І.Палеха, Г.Л.Хаєт, О.Л.Єськов, С.В.Ковалевський,

О.А.Медведева та інші. Але всі ці дослідження стосуються організаційних культур підприємств та організацій різних галузей, крім сільськогосподарських підприємств.

Основним об'єктом у проведеному нами дослідженні є невідповідність організаційних відносин у виробничих колективах сільськогосподарських підприємств на стадіях планування, проектування, активізації і контролю виробничого процесу, які відображаються у формі стереотипів службової поведінки на рівні організаційної та виробничої культури характеру виробничо-економічних відносин на стадії переходу від адміністративно-командної до ринкової економіки.

Предметом дослідження стали: специфіка і форми вибору цілей, планування та постановка задач в організації; організаційна структура, скоординованість і ефективність її компонент; інформаційно-діловий обмін; методи і форми активізації організаційної поведінки; специфіка контролю, методи підтримки авторитета суб'єктів управління; організаційно-управлінська реактивність.

Методи дослідження обиралися з урахуванням подвійної спрямованості концепції дослідження на організацію і на суб'єктів організаційної діяльності — керівників, і включали: анкетне опитування; експертне опитування керівників; кореляційний аналіз, системний аналіз.

В якості об'єкту спостережень було обрано взаємовідносини в трудових колективах сільськогосподарських підприємств Миколаївської області. В групу дослідження увійшли підприємства з державною формою власності. На прохання керівників назви підприємств не розголошуються.

В анкетуванні брало участь 563 особи. За віком 14% — до 29 років; 34% — від 30 до 39 років; 29% — від 40 до 49 років; 23% — понад 50 років. З них 32% — керівники і спеціалісти, 68% — робітники. Серед опитаних 54% склали чоловіки, 46% — жінки. Мають стаж роботи до 3 років — 9% респондентів, від 3 до 7 років — 22%; від 9 до 13 років — 27%; від 14 до 18 років — 22%; понад 18 років — 20%.

Результати анкетного опитування для зручності аналізу представлено у вигляді первинного розподілу, а також у вигляді спеціальних індексів, сформованих шляхом алгебраїчних перетворень первинних даних, які характеризують організаційне благополуччя (при позитивних значеннях індексів) або неблагополуччя (при негативних значеннях). Окремі напрями дослідження поєднані в блоки. Розглянемо їх докладніше.

1. *Форми вибору цілей, планування і постановки задач в організації.*

Більша частина опитаних повністю згодні (52%) і скоріше згодні (19%) з тим, що цілі і завдання підприємств встановлюються “згори”, без попереднього обговорення з робітниками. В основному цілі і завдання формуються при повному або частковому врахуванні думок робітників (84%), але колегіальність обговорення мало впливає на діяльність колективів (71%); при цьому цілі у більшості своїй не пов’язані з аналізом зовнішніх і внутрішніх факторів (52%).

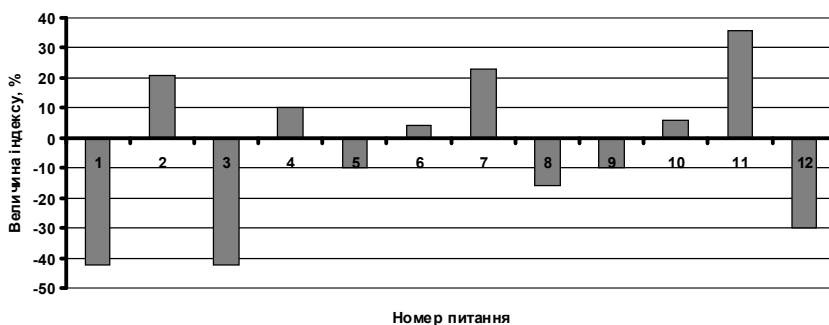

Рис.1. Значення індексів блока 1:

- 1) демократизм, цілеполагання; 2) колегіальність цілеформування;
- 3) зв'язок цілей і дій колективу; 4) ясність викладення цілей керівництвом;
- 5) стратегічність цілей; 6) релевантність цілей; 7) стійкість цілей;
- 8) пріоритетність планів над плинністю; 9) забезпеченість планів ресурсами для їх виконання; 10) досяжність планів; 11) розвиваючий потенціал планів відносно колективів та їх робітників; 12) соціально-психологічна “екологічність” (безконфліктність) процедур прийняття планів.

В дослідженнях відмічається зрозуміле і ясне викладення керівництвом цілей і завдань робітникам (завжди — 29%, часто — 26%, іноді — 29%). На перегляд цілей і завдань підприємства без видимої на те причини вказує більшість респондентів (часто — 38%, іноді — 48%), при цьому в системі управління короткострокові завдання переважають довгострокові (26% проти 16%), а 23% опитаних не мають чіткої уяви про цілі своєї роботи.

Більшість опитаних (58%) вважають, що робота ведеться не за планом, і що реально плани можна виконати лише частково (74%), а 10% навіть вважають, що плани виконати неможливо. Реальні можливості колективу при складанні планів враховуються рідко (55%).

У відповідях на питання про те, чи сприяють плани розвиткові виробничих і творчих можливостей колективів більшість респондентів дала позитивну відповідь (10% — сприяють повною мірою, 58% — скоріше сприяють); атмосфера конфліктності виникає під час обговорення планів час від часу (39%) або рідко (35%), проте 26% опитаних відмічає часте виникнення напруги під час обговорення планів

2. Структура організаційної діяльності.

Більшість робітників (71%) вважають, що організаційна структура підприємств відповідає виконуваним функціям, цілям і завданням; про невідповідність заявили 29%. Більшість опитаних вважає, що основою організаційної взаємодії ослугують дружні контакти (39%) та підтримка (19%); перевагу регламентації прав і обов'язків та посадовим інструкціям віддають 19% та 23% відповідно. У відповідях на питання про способи координації дій підлеглих думки робітників розділились: 23% вважають, що переважає координація “згори”, пропускаючи проміжні ланки; 39% виділяють ланцюг команд як засіб координування; 35% — віддають перевагу самокоординуванню з врахуванням визначеного завдання. Керівник здійснює рішучий позитивний вплив на координацію зусиль колективу у відповідях 68% респондентів, при чому випадки суперечливих команд, які заважають скоординованості дій колективу 45% опитаних відмічають як досить часті, 45% — як такі, що виника-

ють іноді і 10% — завжди. При цьому більшість опитаних упевнені в тому, що існуюча на підприємстві організація і координація не спроможні максимізувати ефект співробітництва.

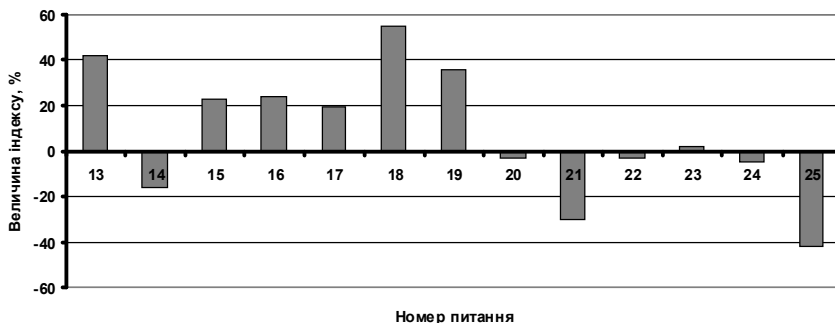

Рис.2. Значення індексів блоку 2:

13) релевантність оргструктури функціям, цілям і завданням; 14) ступінь формалізованості оргвзаємодії; 15) релевантність координації характеру завдань; 16) ієрархічність координації; 17) повнота координації; 18) синергія; 19) вплив безпосередніх керівників на координацію; 20) вплив суперечливих наказів на координацію; 21) оптимальність оргсистеми ділової взаємодії; 22) вплив надлишку управлінців на організованість; 23) вплив особистих інтересів на скоординованість; 24) організаційна самодисципліна; 25) суб'єктивізм оргвідносин.

Залежність координації робіт від характеру виробничих завдань відмічають постійно 29% опитаних і іноді 65%, причому ступінь здійснення координації повною мірою відмічає лише 29%, а зведено до мінімуму — 61% респондентів.

Схему організації ділової взаємодії в колективах більшість (65%) опитаних не вважають оптимальною; при чому з тим, що причиною низької організованості колективу є невинувато велика кількість управлінців, 77% респондентів погоджуються лише частково.

Скоординованість дій колективів іноді (48%) або часто (42%) порушується особистими інтересами і амбіціями його членів, а традиції, неписані правила та особисті зв'язки відіграють значну роль у координації взаємодій (71%).

3. Інформаційно-діловий обмін.

Зв'язок керівництва з підлеглими як односторонній, без зворотного зв'язку оцінили 58% опитаних, при цьому вільне циркулювання ділової інформації характерно як між членами колективу (35%), так і від керівника до підлеглих (42%), 55% відмічають втрату важливої ділової інформації. Члени колективів завжди (19%) або частково (35%) добирають змісту керівництва, але 39% розуміють їх лише інколи.

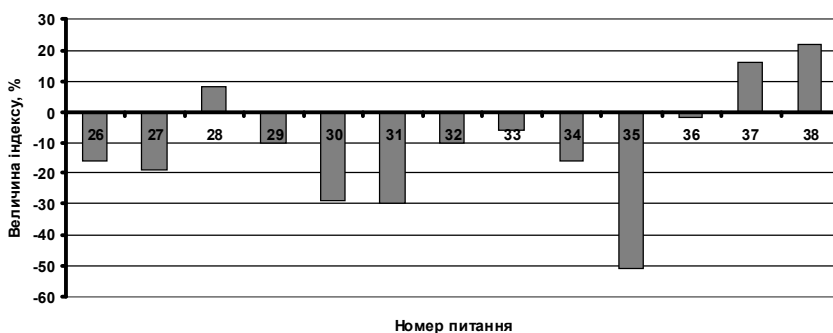

Рис. 3. Значення індексів блоку 3:

26) наявність зворотного зв'язку; 27) диспаритет прямого і зворотного зв'язку; 28) розуміння суті керівних вказівок; 29) втрата ділової інформації під час передачі; 30) рівень інформованості підлеглих; 31) свобода циркулювання ділової інформації; 32) особисте спілкування керівника з членами колективу; 33) обговорення актуальних проблем колективу з керівництвом; 34) глибина обговорення проблем; 35) відкритість обговорення проблем; 36) інформованість керівництва про проблеми робітників; 37) довіра робітників наказам керівництва; 38) довіра керівництва інформації робітників.

Рівень інформованості робітників, що дає їм змогу брати участь в аналізі проблем колективів й прийнятті рішень, оцінюють як високий 13%, як середній 45%, як низький – 42%. Основними джерелами отримання актуальної інформації про те, що відбувається на підприємстві, є колеги (42%) і керівництво (32%), яке приділяє час для спілкування з членами колективу час від часу, на що вказали 58% опитаних, при чому частота обговорення рідше 1

разу на тиждень та 1 разу на місяць вказується у 58% (по 29% у кожному). Більшість респондентів (58%) не погоджуються з тим, що актуальні проблеми колективів обговорюються глибоко і всебічно, і вважають, що можливість говорити відкрито про свої проблеми існує тільки в неформальній обстановці (62%). Відповіді на питання про інформованість керівництва про проблеми робітників поділилися майже порівну (49% — інформовано, 51% — мало інформоване або зовсім не інформоване). Хоча керівництво довіряє інформації, яку отримує від членів колективу (61%), при зборі інформації про робітників воно іноді (48%), а то й часто (35%) використовує практику пліток, спираючись на думку довірених осіб.

4. Основні мотиваційні механізми трудової діяльності.

Результати опитування показують, що низький зарібок є причиною незадоволеності роботою у 73% опитаних, причому 74% не бачать зв'язку між зарібною платою та обсягом і якістю виконуваної роботи. Трудову активність колективу визначає, в основному, звичка працювати — так вважають 29% опитаних, страх втратити роботу — 21% і любов до своєї справи — 21%. Можливість значних досягнень в своїй організації заперечують 58% опитаних. Трудову дисципліну оцінюють як хорошу і задовільну 42% та 39% відповідно.

Більшість опитаних (58%) не відчувають позитивних емоцій від усвідомлення приналежності до колективу. При цьому 58% опитаних вважають, що організація не оцінює відданості робітників. Готовими до переходу на вищу посаду вважають себе лише 33%, не готовими — 68%.

Аналізуючи задоволеність потреби робітників у професійному зростанні, творчості та розвитку, можна виділити такі моменти: більшість (84%) опитаних вважають, що вони повністю реалізують свої здібності, працюючи в організації. При цьому 55% респондентів відмічають, що у них є багато цікавих ідей щодо підвищення ефективності виробництва. Творчий же підхід заохочується рідко — 45%, або час від часу (48%). З ситуаціями коли інноваційні пропозиції не були потрібні організації, зустрічалося часто і іноді 26% та 55% відповідно.

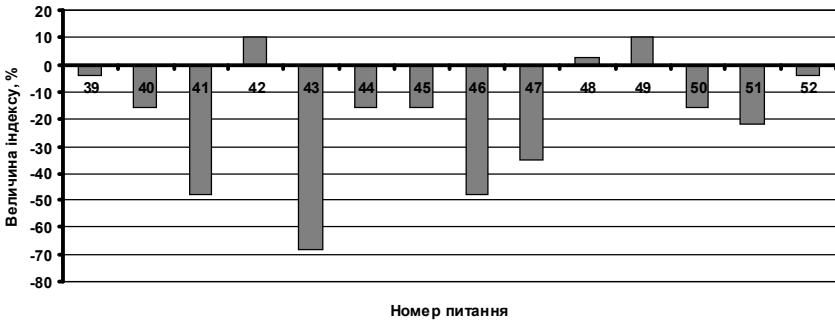

Рис. 4. Значення індексів блоку 4:

39) трудова самовіддача; 40) службово-виробнича перспектива; 41) стимулювання виробничої ефективності заробітною платою; 42) рівень виробничої дисципліни; 43) рівень самореалізації; 44) винагорода за відданість організації; 45) відчуття задоволеності від приналежності до трудового колективу; 46) стимулювання професійно-службового зростання; 47) готовність до службового просування; 48) вплив стилю керівництва на трудову активність; 49) роль організаційних традицій; 50) повага до репутації колективу; 51) пріоритет в оцінці керівництвом реальної ефективності, а не її видимості; 52) твердий намір продовжувати роботу на підприємстві.

Більшість (65%) вважають, що стиль керівництва ніяк не впливає на трудову активність колективу, а от дотримання традицій вважають важливим 65% опитаних, репутацією колективу дорожить меншість робітників (42%).

Настрої колективу більш за все характеризуються байдужістю (32%), незадоволеністю (20%), хоча піднесеність настрою і бадьорість відчувають 25% респондентів. Більшість вважає, що керівництво відмічає тих, хто створює видимість активності і відданості (61%).

Як результат всього сказаного вище 10% збираються звільнитися з підприємств, 42% мають такі думки, і лише 48% збираються продовжити роботу в сільськогосподарських підприємствах.

Крім докладно описаних напрямів дослідження, проаналізовано було форми контролю, співвідношення нормативних та творчих організаційних тенденцій, ступінь ефективності організаційних про-

цесів та силу організаційно-управлінської реактивності.

Узагальнюючи результати досліджень, можна сказати, що організаційна культура досліджуваних господарств досить пасивна, але робітники добре усвідомлюють всі проблеми господарств і мають бажання провести зміни на краще. В умовах інтеграції України до світового співтовариства виникла необхідність у вкрай стислий історичний час і за умов великої соціальної необхідності організувати сучасну цивілізовану соціальну систему, причому якомога гуманістичними методами і на основі соціально-економічних і культурних потенціалів. Організаційна культура, культура управління набуває за таких умов доленосного значення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Семенов Ю.Г. Организационная культура: управление и диагностика. Екатеринбург: ИЭ УрОРАН, 2004. – 255 с.
2. Соломанидина Т.О. Организационная культура компании. – М.: ООО “Журнал” Управление персоналом”, 2003. – 456 с.
3. Спивак В.А. Корпоративная культура. – СПб.: Питер, 2001. – 352 с.
4. Палеха Ю.І. Ключі до успіху, або Організаційна та управлінська культури. – К.: Вид-во Європ. ун-ту фінансів, інформ. систем, менеджм. і бізнесу, 2000. – 211 с.

СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО СОТ

*Ю.Є.Кирилов, кандидат економічних наук
Херсонський державний аграрний університет*

У статті розкрито особливості та напрями державної підтримки як необхідного елемента стратегії забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств в умовах вступу України до СОТ. Доведено доцільність перегляду напрямів державної підтримки аграрних підприємств в рамках вступу України до СОТ.

В статье раскрыты особенности конкурентоспособности и направления государственной поддержки как необходимого элемента стратегии обеспечения конкурентоспособности аграрных предприятий в условиях вступления Украины в ВТО. Обоснована целесообразность пересмотра направлений государственной поддержки аграрных предприятий в рамках вступления Украины в ВТО. Ключевые слова: Всемирная торговая организация, конкурентоспособность, мировой рынок, аграрные предприятия, государственная поддержка.

Протягом усього періоду формування економічної політики держави, аграрної зокрема, було чимало спроб окреслити стратегію розвитку сільського господарства [1]. Проте в умовах мінливої кон'юнктури світового та вітчизняного аграрного ринку з урахуванням процесу інтеграції України до СОТ необхідною передумовою ефективної діяльності вітчизняних аграрних підприємств в системі світового господарства є розробка та реалізації стратегії забезпечення їх конкурентоспроможності й обґрунтування напрямів подальшого розвитку.

Питанням конкурентоспроможності присвячено дослідження відомих зарубіжних та вітчизняних економістів: М.Портера, Ф.Котлера, П.Друкера, П.Дойля, П.Саблука, О.Шпичака, М.Маліка, І.Кириленко, С.Кваші, В.Власова та ін. Проте в наукових публікаціях недостатньо приділено уваги проблемам забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств в умовах вступу України до СОТ.

Для вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників

вступ до СОТ означатиме вільний, недискримінаційний доступ на світовий ринок сільськогосподарської продукції (можливість освоєння нових ринків збуту), розширення коопераційної співпраці у виробничій, науковій сферах, вирішення суперечок у торгівлі з використання антидемпінгових заходів, можливість впливати на світову торгівлю продовольством шляхом участі в розробці правил торгівлі, збільшення інвестицій в аграрний сектор. До негативних моментів можна віднести такі: ускладниться захист державою вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції через лібералізацію ринків, СОТ ставить вимоги поступової відмови від прямої підтримки сільськогосподарських виробників, що призведе до значного погіршення фінансового стану значної частини сільськогосподарських товаровиробників, наповнення вітчизняних ринків продукцією імпортного походження через зниження митних тарифних ставок.

Сільське господарство — одна з галузей, в якій можливі найбільші ризики, пов'язані зі вступом у СОТ [2]. Експерти виділяють для вітчизняних аграріїв три основні ризики інтеграції до СОТ: лібералізація тарифного режиму, невідповідність української сільськогосподарської продукції стандартам СОТ, обмеження рівня державної підтримки аграрного сектору [3].

Досвід розвитку сільського господарства європейських країн і забезпечення конкурентоспроможності їх аграрних підприємств на світовому ринку вказує на провідну роль держави та державної підтримки в цьому процесі.

Згідно з термінологією, затвердженою у СОТ, державна підтримка поділяється на такі категорії як “зелений кошик”, що включає в себе заходи державної підтримки, які не впливають або впливають несуттєво на торгівлю й виробництво (прикладні розробки у сфері розвитку сільськогосподарського виробництва, маркетинг продукції, наукові розробки у сфері стандартизації та сертифікації сільськогосподарської продукції, оздоровлення та відпочинок працівників агропромислового комплексу, підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації робітничих кадрів, культурно-освітня діяльність для працівників агропромислового комплексу, селекція в тваринництві, рослинництві, рибному господарстві, державне пільгове кредитування індивідуальних сільських забудовників); “синій кошик” — включає в себе відповідні витрати,

що виділяються на фіксовані сільськогосподарські площі або фіксоване поголів'я і також не підлягають скороченню; “жовтий кошик” — включає в себе внутрішню державну підтримку, яка впливає на торгівлю та виробництво, і викривляє їх у ринковому середовищі (фінансова підтримка виробництва продукції тваринництва та рослинництва, фінансова підтримка селянських (фермерських) господарств, здійснення фінансової підтримки підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів, закладення і нагляд за молодими садами, виноградниками та ягідниками, часткова компенсація вартості мінеральних добрив та сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва).

За вимогами СОТ підлягають скороченню всі програми, які впливають на цінову ситуацію в сільському господарстві, тобто “жовтий кошик”. Це є однією з основних проблем в урегулюванні підтримки до вимог СОТ. Програми, що належать до “жовтого кошика”, нині є об'єктивно необхідними прямими дотаціями і субсидіями для підтримки аграрного сектора. Зниження фінансування за даними напрямками призведе до загрози виникнення продовольчої безпеки в державі та захоплення вітчизняного ринку зарубіжними виробниками.

Аналіз структури вітчизняної державної підтримки АПК (табл.) засвідчує, що з 8,03 млрд. грн. державної підтримки близько 5,5 млрд. грн. відносяться до “жовтого кошика” і, відповідно, підпадають під обмеження при вступі України до СОТ [3].

Як відомо, у ході переговорного процесу Україна погодилася знизити середній тариф на імпорту продукцію сільського господарства та харчової промисловості в 2,5 раза — від 30 до 12,53% [4].

Схема скорочень субсидій передбачає, що країни-члени визнають рівень сільського господарства за базовий період і надалі поступово скорочують субсидії. На нашу думку, тут й необхідно державі вжити стратегічні заходи: поряд із обмеженням використання субсидій відповідно збільшити фінансування маркетингових, консультативних і дослідницьких програм, страхування й гарантування безпеки доходів, виплати на відшкодування збитків від стихійних лих, створення державних резервів для забезпечення продовольчої безпеки, допомога на структурні реформи в аграрному секторі, виплати за програмами охорони довкілля й регіональними програмами допомоги.

Таблиця

**Структура державної підтримки вітчизняного АПК
у відповідності з правилами СОТ, млн. грн.***

Показники	Роки				2007 р. у % до 2004 р.
	2004	2005	2006	2007	
Обсяг загальних бюджетних витрат та видатків на АПК	3250,5	4379,1	6678,5	8030	247
Програми "жовтого кошика"					
Фінансова підтримка виробництва продукції рослинництва і тваринництва	421,0	689,5	1992,5	2332,5	554
Доплата за ВРХ збільшених вагових кондицій, свиней, кур-бройлерів	338,0	553,5	745,0	-	-
Фінансування закладення садів, виноградників, ягідників, хмельників	109,1	175	227,7	275	252
Фінансова підтримка підприємств АПК через механізм здешевлення коротко- та довгострокових кредитів	141,5	350	260	667	471
Фінансова підтримка фермерських господарств	1,1	27,3	28	38	3454
Часткова компенсація вартості мінераль-них добрив вітчизняного виробництва	109,6	-	-	-	-
Часткова компенсація вартості складної техніки вітчизняного виробництва	36,2	270	32	131	362
Фінансова підтримка підприємств молочної переробки	-	10	4	-	-
Інші програми	-	-	-	2112,5	-
Всього	1156,5	2075,3	3289,2	5556	480
Програми "зеленого кошика"					
Розвиток сільських територій	24,3	23,1	24,4	-	-
Дослідження та розвиток в сфері АПК	77,9	143,1	154,5	99,6	128
Освіта та навчання	619,8	913,5	1041,7	-	-
Державні запаси	50	25,9	10	-	-
Заходи по боротьбі з хворобами та шкідниками	9,9	20	30	44,5	449
Контроль якості та безпеки продуктів	471	585	704	27,2	6
Консультаційні послуги	8,6	8,1	10	10	116
Здешевлення вартості страхових премій	-	54	10	50	-
Земельні ресурси	10,4	15	5	5	48
Програми селекції:					
- тваринництво	112,8	124	110	125	111
- рослинництво	42,8	103,3	104,7	90	210
- рибицтво	2	6,5	6,8	9,9	495
Допомога у випадку стихійного лиха	67,3	20	25	-	-
Охорона навколишнього середовища	61,1	81,8	109,6	-	-
Інші програми	536,4	516,1	1343,6	2023	377
Всього	2094	2303,8	3389,3	2484	119

* - побудовано автором на основі даних [3]

“Зелений” та “синій кошики” — це дозволені субсидії, до яких не застосовуються вимоги щодо їх скорочення. Таким чином, правила СОТ потребують обов’язкового скорочення тільки певних заходів державної аграрної політики, які негативно впливають на ефективність міжнародної торгівлі, тоді як у запасі в держави залишається доволі широкий спектр інших заходів щодо підтримки аграрного сектору.

Обмеження фінансування “жовтого кошика” можна компенсувати за рахунок “зеленого кошика”. Але віддача від такого перерозподілу буде залежати від професіоналізму уряду. Зараз важливо не продовжувати практику застосування механізмів підтримки, що сприяють збереженню неефективного господарювання й стимулюють технічну відсталість виробництва [5].

За результатами проведеного дослідження робимо висновок про необхідність перегляду напрямів державної підтримки аграрних підприємств як стратегічного аспекту забезпечення їх конкурентоспроможності при вступі України до СОТ. За доцільне вбачається фінансування заходів з розробки і впровадження агромаркетингу, з перепідготовки та підвищення кваліфікації управлінських кадрів, запровадження світових стандартів якості та розбудови інфраструктури аграрного ринку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Губені Ю.Е. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України // Економіка АПК. – 2006. – № 11. – С. 19.
2. Янукович В.Ф. Виклад виступу на спільному з’їзді Всеукраїнського союзу сільськогосподарських підприємств і Асоціації фермерів та приватних землевласників України 28 листопада 2006 року // Економіка АПК. – 2006. - № 12.- С.4.
3. Молдаван Л. Вторичные меры / Л. Молдаван, Н. Кондратьева, Р. Каменев // Бизнес. – 2007. – № 9. – С. 35-36.
4. Кириленко І.Г. Напрями підвищення конкурентоспроможності вітчизняного сільськогосподарського виробництва // Економіка АПК.- 2005.- № 11. - С.69.
5. Бородин Е. О том, как обойти “желтую” корзину // Бизнес. – 2007. – № 9. – С. 37.

ПРОБЛЕМИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ВИНОГРАДАРСЬКО–ВИНОРОБНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДО СОТ

*Г.М.Кулешова, кандидат економічних наук
Миколаївський державний аграрний університет*

У статті відображаються шляхи підвищення якості винограду і винопродукції шляхом запровадження світових стандартів на свіжий виноград, розробкою сертифікатів на саджанці, введення світової класифікації на вино.

В статті отображены пути повышения качества винограда и винопродукции путем внедрения международных стандартов на виноград в свежем виде, разработки сертификатов соответствия на саженцы, введения международной классификации на вино.

Постановка проблеми. В сучасних ринкових умовах розвитку агропромислового комплексу важлива роль відведена питанням формування якості продукції (в тому числі виноградарства і виноробства) від етапу її виготовлення до надходження до споживача. Високого рівня якості можливо досягти шляхом державного регулювання агропромислового виробництва. Основним механізмом такого керування є діяльність Державного комітету зі стандартизації в Україні. Проблема встановлення нормативів на продукцію, процеси та послуги та відповідність цих норм світовим стандартам є дуже актуальною. Особливо ці питання гостро постали у період направленості політики держави до світового співтовариства.

Постановка завдання. Перед виробниками продукції (винограду свіжого, соків, вина, виноматеріалів, коньячних виробів та інше) постало основне завдання — досягти найвищого рівня якості, за рахунок поліпшення сортового складу (його стандартизації), реставрації старих насаджень (їх сертифікації), покращення технології і організації виробництва. Економічні аспекти якості винограду і виноробної продукції розглянуто у працях Бузні А.М., Валуйко Г.Г., Власова В.В., Гульчака А.Б., Домарецького В.А., Ляного О.Д., Макаренка П.П., Пеляха М.О., Рибінцева В.О., Фуркевича В.А., Червен Е.В., Червена І.І. та інших. Проблеми

стандартизації, а відповідно і сертифікації, хвилюють багатьох науковців. Вони детально вивчають питання якості продукції і розробляють нормативи на виготовлення продукції виноградарсько-виноробного підкомплексу АПК. Дослідники дотримуються думки, що якісне виноградарство і виноробство вимагає великих витрат на придбання спеціальних сортів винограду, на їх закладання, вирощування і переробку. Зрозуміло, що їх власники самостійно в сучасних скрутних економічних умовах частіше за все не в змозі фінансувати таку капіталоємну галузь виробництва. Тому повинна існувати допомога з боку держави, як основного інвестора, або з боку потенційних іноземних інвесторів.

Результати. Основним документом, що підтверджує якість продукції, на сьогодні виступає сертифікат відповідності. Результатом його отримання є процес проведення обов'язкової і добровільної сертифікації. У країнах-учасниках СОТ поширено практику добровільної сертифікації, відповідно до якої підприємства, щоб переконати покупця у необхідності придбання своєї продукції, сертифікуються самостійно за власним бажанням і вказують, у кого з авторитетних сертифікаторів пройшли перевірку.

Не завжди національні стандарти відповідають світовим нормам. Існує проблема, яка заважає вітчизняним товаровиробникам виходити на світові ринки. Невідповідність нашої продукції вимогам зарубіжних країн ускладнює можливість вільно реалізовувати продукцію за кордон. Це стосується винограду, і в основному винопродукції (коньяків, вин, шампанських тощо).

На нашу думку, доцільно визначити роль винограду і виноробної продукції на макроекономічному рівні. Оцінка конкурентоспроможності продукції на світовому рівні повинна проводитись за допомогою порівняння якості власної продукції з товаром-еталоном. У виноградарстві і виноробстві за еталон слід приймати нормативні значення якості, які обґрунтовані в нормативних документах стандартизації.

Згідно з національними державними стандартами ДСТУ 2366 – 94 “Виноград свіжий технічний” показниками якості є: цукристість, кислотність та ін. В Україні на сьогодні існує єдиний

нормативний документ, який регулює якість виготовленого винограду і вина – ДСТУ. Але його сутність не містить досконалої класифікації вин (рис.1), що знижує цінність вина на зарубіжних ринках.

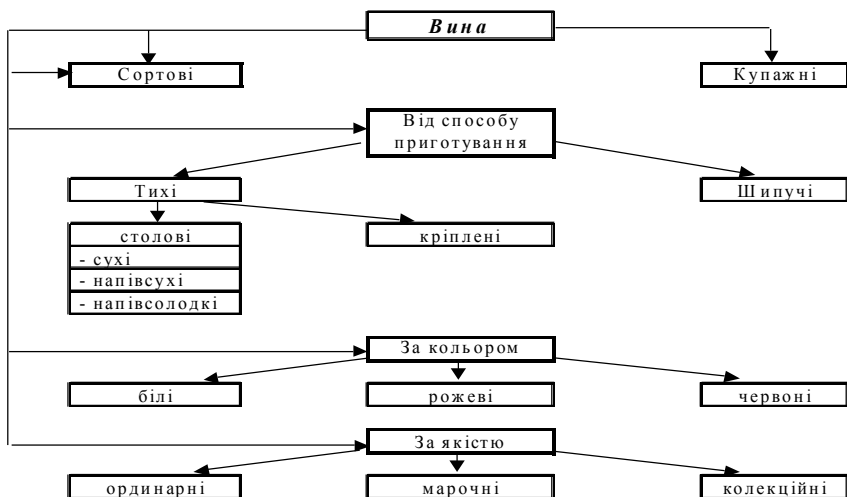

Рис.1. Схема класифікації українських вин

Класифікація вин є одним з найважливіх і принципових питань виноробства. Це основа всієї нормативної і технологічної документації і ключовим розділом правил виробництва тихих, ігристих вин і шампанського, стандартів на основні види виноробної продукції, технічних умов і технологічних інструкцій [1].

Деякі вчені вважають, що сучасна класифікація вин увібрала в себе все найкраще з існуючої класифікації продукції. В ній збережені всі традиційні типи вин і їх особливості, що збільшує творчі можливості у виноробстві, створює передумови для нових типів і марок вин, відповідає вимогам ринкової економіки, яка впливає на розвиток конкурентних відносин між виробниками вин, в більшості ускладнює можливість їх фальсифікації [2]. Це ще раз доводить про потребу тільки удосконалення класифікації вин згідно вимогами світового співтовариства.

Поряд з цим, сучасна система стандартів не вимагає сертифікації виноматеріалів і підприємства самостійно за власним бажанням повинні розробляти сертифікат відповідності. Контроль за якістю продукції обов'язково має бути на всіх етапах виготовлення продукції.

В умовах жорсткої конкуренції аграрні підприємства, що займаються переробкою технічного винограду, йдуть до того, що необхідно виробляти вино, яке відповідає саме обраній агрокліматичній зоні (як у провінціях Франції, Іспанії, Італії та інших країнах, де кожен вид продукції захищається від підробки та фальсифікації). До того ж, встановлено певні нормативи на сировину для виготовлення високоякісних виноматеріалів. Такий виноград повинен отримуватись з європейських сортів. В Україні в основному переважно вирощуються гібридні сорти, які відповідають наявним природно-кліматичним умовам. Це також є великою перешкодою для входження України у світову організацію торгівлі.

Тому назріла нагальна потреба у виробленні єдиної технологічної політики виробництва посадкового матеріалу щодо забезпечення контролю за технологією й реалізацією саджанців. Виробництво посадкового матеріалу на найближчі 8-10 років має бути спрямоване на одержання, з одного боку, елітних і, з другого — сертифікованих саджанців.

Крім того, впровадження й виробництво саджанців високих категорій якості дасть змогу одержувати стійкі врожаї винограду, знизити собівартість продукції і підвищити економічну ефективність галузі [3]. Значне зростання виробництва високоякісної сільськогосподарської продукції і продуктів харчування (в тому числі винограду і винопродукції), як вказують Лайко П.А., Бабієнко М.Ф., Бузовський Є.А. та Іщенко Т.Д., можливе за таких обставин, якщо: протягом кількох років сформувані ефективну систему підтримки українського аграрного виробника відповідно до вимог СОТ і ЄС; гармонізувати національні стандарти сільськогосподарської продукції зі стандартами найбільш розвинених країн світу; розробити і впровадити спеціальну національну програму кредитування високоякісної агропромислової продукції [4].

Процес переведення виноградарства України на сертифіковану основу — процес тривалий, але вкрай необхідний, якщо мова йде про створення могутнього сировинного потенціалу і конкурентоспроможної виноробної продукції. Законодавчо необхідно встановити обов'язкову експертизу проекту закладення чи реконструкції винограднику фахівцями наукової установи перед реалізацією і фінансуванням цього проекту [3].

Вчені Інституту вина і винограду “Магарач” пропонують створити комп'ютерний банк даних “Виноград України”. Його створення і розробка відповідного програмного забезпечення дадуть змогу науково обґрунтовано розмістити виноградники в найсприятливіших для них ґрунтово-кліматичних умовах, обґрунтувати спеціалізацію регіонів на вирощуванні певних сортів, вибрати найкращі способи його обробки. Передбачається виділити унікальні зони виробництва винограду контрольованої якості і розробити систему оцінки земель під виноградниками [5].

Висновки. Для успішної інтеграції України до світового співтовариства слід приділити значну увагу розвитку і формуванню конкурентоспроможності виноградарсько-виноробного підкомплексу АПК. Цього можливо досягти шляхом перегляду національних стандартів на виноград (як сировину), обов'язкової сертифікації саджанців і винопродукції, удосконалення класифікації вин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фуркевич В.А. Ключевая основа виноделия // Сад, виноград і вино України.- 2004. — № 5-6. — С. 32-37.
2. Валушко Г.Г., Домарецький В.А., Загоруйко В.О., Технологія вина. — К.: Центр учебної літератури, 2003. — 604 с.
3. Власов В., Хилько В. Сертифіковані саджанці — основа продуктивності майбутніх виноградників// Пропозиція. — 2002. — №11. — С.48.
4. Лайко П.А., Бабієнко М.Ф., Бузовський Є.А., Іщенко Т.Д. Якість сільськогосподарської продукції та продуктів харчування, як вирішальна складова продовольчої безпеки//Економіка АПК. — 2005. — №1. — С.12-21.
5. Гульчак А.Б., Подгорная Д.Н. и др. Воспроизводство виноградников в условиях перехода к рыночной экономике // Виноградарство і виноробство. — 1998. — Вип. 39. — С. 3 — 1.

УДК 631.1

ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ВСТУПУ ДО СОТ

*І.В.Кушнір, кандидат економічних наук
Миколаївський державний аграрний університет*

Досліджено основні проблеми та перспективи виробництва молочної продукції в Україні в контексті вступу до СОТ. Запропоновано шляхи підвищення економічної ефективності виробництва молока.

Исследованы основные проблемы и перспективы производства молока в Украине в контексте вступления в СОТ. Предложены пути повышения экономической эффективности производства молока.

Стабільне забезпечення населення продуктами харчування стає можливим лише в умовах формування повноцінного цивілізованого ринку продовольства, невід'ємною складовою якого є ринок молока і молочних продуктів. Ринок молока і молочної продукції характеризується зменшенням обсягів виробництва, скороченням поголів'я корів, збитковістю галузі, недостатнім використанням виробничих потужностей переробних підприємств, низькою платоспроможністю населення, скороченням рівня споживання молочних продуктів. Ці явища зумовлюють актуальність дослідження ринку молока і молочної продукції, а саме необхідність: виявлення особливостей і недоліків його формування, аналіз стану та прогноз попиту, пропозиції, конкуренції, кон'юнктури, цін, рівня споживання та ефективності функціонування молокопродуктового підкомплексу.

Значний внесок в розробку проблем ринкових перетворень, становлення та розвитку ринку молока і молочної продукції зробили Рудич А.І., Обіход С.В., Шевельова С.О., Давиденко О.Л., Євчук Л.А., Дудар Т.Г., Голомша Н.Є., Зимовець В.Н., Кудлай В.Г. та інші вчені-економісти.

Проте, враховуючи інтеграцію сільського господарства України до світового співтовариства, недостатньо вивченими є перспективи розвитку вітчизняного виробництва молока.

У статті досліджено основні проблеми та перспективи виробництва молочної продукції в Україні в контексті вступу до світової організації торгівлі.

В цілому ж, протягом періоду дослідження відзначається скорочення поголів'я великої рогатої худоби в Україні більш ніж утричі з 23,7 млн. голів у 1992 році до 7 млн. голів у 2005 році. Це позначилося і на погіршенні вітчизняних позицій у світі (табл. 1), і на зниженні обсягів виробництва молока у країні.

Таблиця 1

Частка України у світовому поголів'ї ВРХ, %				
Частка України	1992-1996 рр.	1997-2001 рр.	2002-2005 рр.	1992-2005 рр.
в Європі	11,2	7,9	6,1	8,8
у світі	1,6	0,9	0,6	1,1

Проте, не зважаючи на погіршення екстенсивного фактору, виробництво молока в Україні відносно стабілізувалося на рівні 14 млн. тонн на рік завдяки істотному зростанню середньої продуктивності корови від 2305 кг у 1992 році до 3068 кг у 2005 році. Проте, залишаються величезні невикористані резерви продуктивності. Так, при досягненні рівня продуктивності корів Європейського Союзу, що є цілком можливим та досягається в окремих вітчизняних господарствах, виробництво молока можна збільшити удвічі за існуючого поголів'я корів.

У табл. 2 наведено показники, що характеризують місце України на світовому ринку молока.

Таблиця 2

Частка України у світовому виробництві коров'ячого молока, %				
Частка України	1992-1996 рр.	1997-2001 рр.	2002-2005 рр.	1992-2005 рр.
в Європі	7,8	6,2	6,4	6,9
у світі	3,8	2,7	2,6	3,0

Світовий ринок молока сьогодні визначається обсягом, приблизно в 600 млн. т. З них коров'яче молоко становить понад

80%, решта — буйволяче, козяче, овече. Найбільшим виробником молока і молочних продуктів є Європейський Союз. ЄС має також найбільший у світі експортний потенціал, що на сьогодні становить, у перерахунку на молоко, близько 15 млн. т. І Сполучені Штати, і Євросоюз мають суворо регульовані ринки. Тому навіть якщо вершкове масло з України є дешевшим, воно не зможе конкурувати на європейському ринку через чинні там системи квот і дотацій. Ринки ж Нової Зеландії й Австралії є доволі ліберальними. За цінами на молоко країни світу можна умовно розділити на три основні групи. Перша — це країни з цінами на рівні 15-18 євро/100 кг (Океанія, Південна Америка, Індія). До другої належать США і більшість країн Західної Європи: ціни тут коливаються в межах 27-34 євро/100 кг. І третя група — це країни з високим рівнем цін на молоко (Японія, Швейцарія, Канада). Можна виділити ряд країн із традиційно низьким споживанням молока; навіть за умови успішного їх розвитку споживання молока там перебуватиме на досить низькому рівні. До числа таких країн належать Китай, Мексика, Іспанія, Італія, Японія. В інших країнах — до них належать Україна і Росія — споживання молока традиційно доволі високе, проте в останні роки із загально-економічних причин воно скоротилося. Із збільшенням виробництва молока на душу населення буде зростати і споживання. У країнах Північної Європи і США рівень споживання молока високий, але його зростання не відбувається. Навпаки, у найбільш розвинутих країнах цей показник децю від'ємний: -1,5% за рік. Водночас у Східній Європі, Латинській Америці, Азії й Африці вбачається перспективним збільшення виробництва молока, оскільки в цих регіонах на молоко і молочні продукти є незадоволений попит. У цілому ж можна констатувати, що споживання молока зростає швидше, ніж його виробництво. Приблизно половина з усіх зовнішньоторговельних обсягів молока реалізується в рамках регіональних торгових потоків, наприклад, у рамках ЄС або СНД.

Інші 50% міжнародної торгівлі — це міжконтинентальні товаропотоки. Для того, щоб збільшити збут продукції найбільших виробників молока, у рамках СОТ нині ведуться переговори, спрямовані на полегшення доступу розвинутих країн на ринки країн менш розвинутих.

Молочний сектор України, щоб набути конкурентоздатності, потребує дотацій та інших форм державної підтримки. Проте Україні не варто копіювати політику Євросоюзу. Ще в 50-60-і роки, коли Європейський Союз лише створювався, ідея підтримки сільгоспвиробників полягала в тому, щоб запропонувати їм ціну, яка перевищує ціну світового ринку. З погляду “приборкання” імпорту це доволі легко: досить застосувати мито. Проте в цьому разі стає набагато складніше експортувати товар. Подібну ситуацію Україна переживала торік із зерном, коли ціна на нього піднялася вище за світову і експорт зупинився. Щоб врегулювати ці проблеми, у ЄС було вирішено запровадити систему інтервенцій, тобто обсяги продукції, що перевищують розмір внутрішнього споживання, держава повинна була скуповувати. Передбачалося, що ці надлишки будуть викидатися на світовий ринок. Таким чином, бюджет країн Євросоюзу став субсидувати на молочне виробництво великі суми. У 2005 році в цілому по ЄС молочний ринок поглинув 9,4 млрд. євро бюджетних коштів, з них 2,3 млрд. пішло на відшкодування експорту. З погляду нинішніх бюджетних можливостей України, подібні цифри вбачаються абсолютно нереальними. Крім того, питомі витрати на відшкодування експорту в ЄС значно випереджають аналогічні показники зростання виробництва молока. Так, при збільшенні виробництва за останні роки на 9% експортні відшкодування збільшилися вдвічі. Це пояснюється тим, що споживання молока всередині “єврони” не збільшувалося, тому вся прибавка повинна була надходити на зовнішній ринок. Тому в ЄС було вирішено запровадити спеціальні стабілізатори, що дали б змогу дещо зменшити пропозицію молока. Почали

виплачувати спеціальні премії за забій худоби. Були впроваджені квоти, що визначають граничні обсяги виробництва для кожного підприємства. Проте квоти не могли бути стабільними, оскільки в середовищі підприємств проходили процеси злиття, банкрутств, перепрофілювань тощо. Тому була запроваджена торгівля квотами, ціна квоти також лягла на собівартість молока. І що більшою була ціна молока, то більший вона забезпечувала прибуток, то дорожчою була квота. За підсумками 2005 року, на дотування молочної галузі ЄС повинен виділити 80 млрд. євро.

Протягом 1992-2005 рр. мало місце значне зниження виробництва молока в Україні, яке було зумовлене переважно скороченням внутрішнього споживчого ринку, тоді як експорт молочної продукції мав незначну але тенденцію до нарощування. Проте є позитивним певне нарощування обсягів споживання сиру та масла в Україні протягом періоду дослідження.

Для досягнення збалансованості розвитку ринку молока, адекватного відображення інтересів всіх учасників ланцюга виробництво-обмін-розподіл-споживання доцільно розвивати ринок молока на ґрунті інтеграції всіх сфер молокопродуктового підкомплексу з врахуванням дії основних факторів його формування, зокрема макроекономічного планування і прогнозування, якості продукції, розвитку нових технологій виробництва, аналітичного, освітньо-інформаційного, консультаційного, координаційного. Вважаємо, що у чинному законодавстві доцільно передбачити норми, які б пошлягували інвестування інтегрованих структур із замкненим виробничим циклом. Інвестиційні ресурси тут, з одного боку, сприятимуть пропорційності удосконалення виробничої бази всіх учасників ринку молока, а з другого — приросту необхідної величини капіталу для розвитку галузі молочного скотарства.

Мінімізацію негативних наслідків, максимальне використання позитивних можливостей інтеграції України у ВТО здатні забез-

печити молочарські асоціації, великотоварні виробники та кооперативи із замкненим виробничим циклом. Саме ці суб'єкти є перспективними з точки зору виробництва широкого асортименту конкурентоздатної продукції відповідно до вимог ВТО. Особливу увагу при цьому необхідно приділити розвитку конкуренції між молочарськими кооперативами та молокопереробними підприємствами як основі демонополізації ринку молока.

Інфраструктура регіонального ринку молока не має достатнього розвитку. У зв'язку з цим необхідно на регіональному рівні активізувати організаційно-адміністративні важелі щодо нефункціонуючих її елементів (аукціонні торги живою та племінною молочною худобою, виставки, ярмарки, система витратно-цінового моніторингу) та на державному рівні забезпечити пільгове оподаткування і цільове фінансування молочарських кооперативів на предмет закупки обладнання для доїння, охолодження, промислової переробки молока на молочні продукти, організації заготівельних пунктів [1].

Отже, молочне виробництво в Україні має великі перспективи, насамперед, за рахунок стимулювання та нарощування внутрішнього попиту, а також при зваженій зовнішньоекономічній політиці на світових ринках, що особливо актуально на порозі вступу до СОТ.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО СОТ

Т.В.Стройко, кандидат економічних наук

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглядаються основні проблеми, що постають перед аграрним сектором економіки в процесі вступу України до СОТ. Також досліджено потенційні переваги цього процесу.

В статье рассмотрены основные проблемы аграрного сектора экономики в процессе вступления Украины в СОТ. Также проанализированы потенциальные преимущества этого процесса.

Україна сьогодні вийшла практично на заключну стадію переговорного процесу щодо вступу до Світової організації торгівлі (СОТ). Провідні вітчизняні економісти досліджують історичні засади становлення та розвитку Спільної аграрної політики Європейського Союзу, здійснюють критичний аналіз економічних, соціальних процесів в аграрній сфері України. Серед них: Бородіна О.М., Гайдуцький П.А., Саблук П.Т., Молдаван Л.В, Могильний О.М. та інші. На сучасному етапі особливої актуальності набуває дослідження проблем адаптації аграрного сектора до інтеграції в єдиний європейський агропродовольчий простір, позитивні та негативні наслідки цих процесів.

Сучасний світ характеризується процесами глобалізації та інтеграції країн у міжнародну торговельну систему, і тому жодна держава не може дозволити собі залишитись в ізоляції та сподіватись лише на власні сили. Таким чином, на порядку денному для України стоїть питання набуття членства в СОТ, яке є передумовою започаткування переговорного процесу щодо укладання угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС та, згодом, підписання угоди про асоційоване членство в ЄС.

Процес вступу України до СОТ і майбутнє членство потребують відповідного інституційного та правового забезпечення. Сьогодні в Україні створено такі базові елементи організаційної

структури, що забезпечують переговорний процес:

- міжвідомча комісія з питань вступу України в СОТ;
- делегація України на переговорах зі вступу в СОТ;
- департамент співробітництва з СОТ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, який виконує функції Секретаріату МК;
- підрозділи та робочі групи з питань вступу в СОТ у міністерствах і відомствах;
- постійне представництво України при міжнародних організаціях у Женеві [1].

Український уряд формує переговорну позицію, виходячи з необхідності поступової лібералізації доступу до ринку послуг та створення умов для залучення інвестицій та підвищення конкурентоспроможності. Виходячи з цього, особливе занепокоєння викликає доля сільського господарства після вступу України до СОТ.

В рамках переговорів щодо сільського господарства узгоджуються обсяги державних субсидій, які країна-кандидат зможе надавати своїм сільгоспвиробникам після вступу до СОТ та рівень субсидій для підтримки експорту вітчизняної сільгосппродукції. Насамперед ми повинні розуміти, що правила світової організації торгівлі не передбачають скасування субсидій у сільському господарстві, вони визначають лише їх максимальну суму, яка обґрунтована рівнем державної підтримки, яку країна-кандидат мала на момент вступу.

Багаторічний досвід показує, що, незважаючи на велику кількість позитивних та негативних сторін вступу до СОТ, постійну зміну ситуації, розвиток міжнародної торгівлі вигідний для всіх. За останні 30 років бар'єри взаємної торгівлі постійно зменшувалися, швидко зростали її обсяги, інвестиції, і в результаті спостерігалось також зростання виробництва, підвищення добробуту населення як у розвинутих, так і у країнах, які розвиваються.

СОТ, по-перше, це правова та інституціональна основа міжнародних багатосторонніх торговельних відносин. СОТ виконує шість основних функцій:

- здійснює нагляд за виконанням багатосторонніх угод, які є невід'ємною частиною Угоди про створення СОТ;
- є форумом для проведення багатосторонніх міжнародних торговельних переговорів;
- забезпечує швидке і ефективне вирішення торговельних спорів між країнами-членами;
- оцінює торговельну політику кожної країни-члена;
- в рамках питань розвитку глобальної економіки здійснює співробітництво з іншими міжнародними організаціями;
- надає технічну допомогу країнам, що розвиваються, найменш розвиненим країнам та країнам з перехідною економікою [2].

Оцінюючи позитивні і негативні наслідки вступу України до СОТ для її сільського господарства, можна сказати наступне.

Потенційно членство в СОТ може зумовити для України такі переваги:

- прискорення структурної реформи та створення стимулів для підвищення конкурентоспроможності;
- активізація структурних реформ в аграрному секторі. Структурні пріоритети визначатимуться потенціалом конкурентоспроможності галузей і підприємств на зовнішніх ринках, а спрощення процедур доступу до цих ринків має прискорити структурні зміни;
- зміцнення міжнародних економічних позицій;
- покращення інвестиційного клімату;
- розвиток інновацій завдяки поліпшенню захисту інтелектуальної власності;
- пожвавлення виробництва в експортноорієнтованих галузях економіки, у т.ч. й АПК, внаслідок лібералізації режиму доступу до зовнішніх ринків;
- розширення асортименту та якості пропонованих на ринку продовольчих товарів, зниження їх ціни, що є позитивним для споживачів;
- зменшення втрат експортерів від застосування дискримінацій-

них антидемпінгових механізмів;

- створення прозорого середовища для підприємницької діяльності;
- стимулювання технічного оновлення аграрної галузі відповідно до світових стандартів.

Однак не всі потенційні переваги країна, що вступила до СОТ, може реалізувати. Крім того, членство у цій організації може зумовити і певні негативні наслідки. Для українського АПК ці потенційні недоліки та ризики є наступними:

- витіснення українських товарів з ринку більш дешевими імпортованими;
- зменшення дотацій, субсидій з боку держави може негативно вплинути на фінансовий стан підприємств;
- переваги вільного доступу на ринки більшою мірою стосуються ринків сировинної продукції. Тому, якщо Україна покладатиметься лише на дію ефектів торговельної лібералізації, то вона ще тривалий час утримуватиметься у сфері низькотехнологічного експорту з низьким рівнем прибутків;
- зростання експорту таких товарів, що споживаються на українському ринку (насіння соняшнику, продовольчого та кормового зерна), може спричинити підвищення цін на них на внутрішньому ринку;
- можливе звуження ринку збуту для національних товаровиробників;
- загострення конкурентної боротьби в галузі цукровиробництва, виробництва молочної продукції, овочів, фруктів, картоплі.

Варто зазначити, що зробити точні економічні розрахунки цих наслідків надзвичайно складно, зважаючи на ряд обмежувальних чинників.

Але слід сказати, що у розвинутих країнах, наприклад у Данії, в сільському господарстві працює 1% працездатного населення, а у нас — 17% [2]. Якщо ми йдемо до ринку, то неминуче

кількість зайнятих в сільському господарстві людей повинна скорочуватися і відбуватиметься міграція у міста. Цей процес неминучий і його треба враховувати.

Необхідно підвищувати продуктивність виробництва за рахунок високих технологій та сучасної техніки, інакше проблеми конкурентоспроможності аграрної продукції не вирішаться ніколи. Необхідно зазначити, що використання сільськогосподарських земель з таким рівнем розораності, яких не має жодна розвинута країна, вимагає від нас перегляду стратегії використання цих земель та розвитку екологічнобезпечного землеробства.

Переваги від участі України в СОТ отримують конкурентоспроможні галузі економіки, тому головним напрямом підготовки до членства в цій організації має стати прискорення структурного реформування аграрного сектору для підвищення його конкурентоспроможності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Осика С.Г., Пятницький В.Т. Світова організація торгівлі / 3-є видання, перероблене і доповнене. – К.: К.І.С., 2005.-514с.
2. Мельник Л. Можливості для українських підприємств після вступу до СОТ та створення зони вільної торгівлі з ЄС./ <http://agroua.net/news/news>

ВІДНОВЛЕННЯ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ПОЛЬОВОГО КОРМОВИРОБНИЦТВА – ВАЖЛИВИЙ ШЛЯХ ДО ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ СКОТАРСТВА ЯКІСНИМИ КОРМАМИ

Т.Я.Іваненко, старший викладач

Миколаївській державний аграрний університет

Розглянуто актуальність, сучасний рівень та шляхи покращення забезпеченості існуючого поголів'я великої рогатої худоби якісними і збалансованими за білком кормами за рахунок відновлення і ефективного розвитку польового кормовиробництва у господарствах усіх категорій та створення ринку кормів у агропромисловому комплексі Миколаївської області.

Определены актуальность, существующий уровень и пути улучшения обеспечения имеющегося поголовья крупного рогатого скота качественными и сбалансированными по белку кормами за счет возрождения и эффективного развития полевого кормопроизводства в хозяйствах всех категорий и создания рынка кормов в агропромышленном комплексе Николаевской области.

Значне скорочення виробництва продукції молочного скотарства і стрімке підвищення цін на молоко та продукти його переробки у 2005 році — першій половині 2007 року змушує нас усвідомити складність і необхідність швидкого відродження польового кормовиробництва у господарствах суспільного сектору і на цій основі — розвитку ефективного великотоварного молочного скотарства. З приводу останнього неодноразово свої думки виголошували відомі економісти-аграрники Азізов С.П., Васильчак С.В., Ільчук М.М., Зимовець В.Н., Саблук П.Т., Топіха І.Н., Червен І.І. Шморгун Л.Г. та інші. Але питання відродження ефективного польового кормовиробництва у господарствах суспільного сектору і створення стабільного ринку об'ємних кормів для господарств усіх категорій, як важливішої умови збільшення обсягів виробництва молока в Миколаївській області у пореформений період, на нашу думку, висвітлені недостатньо.

Мета статті полягає у тому, щоб на матеріалах господарств усіх категорій Миколаївської області показати доцільність і ефективність відродження та удосконалення польового кормовиробництва у сільськогосподарських підприємствах і господарствах населення, як основної умови відродження молочного скотарства Миколаївщини.

За твердженням директора Інституту кормів Української академії аграрних наук В.Ф. Петриченка, в 1990 році Україна входила до числа розвинених країн світу з виробництва молока на душу населення і посідала 2-е місце, а зараз за цим показником знаходиться на 84-му місці. У 2006 році на душу населення у країні було вироблено 279 кг молока (або на 41,0% менше, ніж у 1990 році), а по Миколаївській області — 340 кг (або на 38,8% менше, ніж у 1990 році). Скорочення обсягів виробництва молока пов'язане в першу чергу зі скороченням поголів'я корів. Так, за 1990 — 2006 роки по господарствах усіх категорій Миколаївщини поголів'я великої рогатої худоби в цілому і в тому числі корів зменшилося відповідно з 820,4 і 281,2 тис. голів до 171,4 і 105 тис. голів, або у 4,8 та 2,6 раза.

Слід відмітити, що, якщо з 1990 по 2002 роки поголів'я великої рогатої худоби, а також виробництво яловичини і молока у господарствах населення зростали, то в подальшому (з 2002 по 2006 рр.) щороку спостерігалось зменшення поголів'я великої рогатої худоби загалом і окремо корів — відповідно на 34,3 і 21,5 тис. голів, або на 19,8 і 18,7%. Щорічне виробництво молока у господарствах населення за останні 2 роки також зменшувалося і у 2006 році становило 93,5 тис. тонн, що на 65,5 тис. тонн (або на 16,2% менше, ніж у 2004 році). За цей же період виробництво яловичини у господарствах населення зменшилося на 1,2 тис. тонн, або на 9,3%, і склало у 2006 році 11,6 тис. тонн.

Але слід зауважити, що у 2006 році питома вага господарств населення у загальному виробництві яловичини по Миколаївській області склала 80%, а по молоку цей показник дорівнював 90,8%. Тому подальше скорочення поголів'я великої рогатої худоби і зменшення виробництва молока у господарствах населення вкрай негативно вплине на рівень споживання в регіоні дешевого в

порівнянні з імпортованими молокопродуктами за ціною молока і продуктів його переробки власного виробництва.

Скорочення господарствами населення Миколаївщини в останні роки поголів'я великої рогатої худоби, на наше переконання, є вимушеним і дуже болячим кроком. В умовах прихованого безробіття на селі корова, поряд з присадибною ділянкою, є доброю "годувальницею" менш захищених в соціальному плані мешканців сільської місцевості — пенсіонерів, працівників бюджетної сфери, тимчасово безробітних та ін. І тільки відсутність в достатній кількості об'ємних кормів штовхає селян позбуватися корів.

На наш погляд, основних причин зменшення рівня забезпеченості поголів'я великої рогатої худоби об'ємними кормами (силом, сінажем, сіном та інше) декілька. В першу чергу до них відносяться скорочення площі посівів кормових культур у сільськогосподарських підприємствах, які або значно скоротили поголів'я великої рогатої худоби, або перестали сіяти кормові культури (крім зернових культур на фуражні цілі) у зв'язку з ліквідацією дійного стада та великої рогатої худоби взагалі (табл. 1).

Дані табл.1 свідчать, що площа посіву кормових культур (без врахування зернофуражних) у середньому по сільськогосподарських підприємствах Миколаївської області з розрахунку на 1 умовну голову великої рогатої худоби за останні чотири роки зменшились на 30,5%. В 14 районах області з 19 також за вказаний період цей показник зменшився, особливо у Жовтневому та Новоодеському — в середньому у 1,7-1,8 раза, у Арбузинському, Березанському, Новобузькому і Кривоозерському районах — в середньому у 2,0-2,2 раза, а по сільськогосподарських підприємствах Єланецького району — у 4 рази.

Посівна площа кормових культур (без врахування зернофуражних) з розрахунку на 1 умовну голову великої рогатої худоби в середньому по господарствах населення Миколаївської області за 2003 — 2006 роки зросла більше як на дві третини і у 2006 році склала 0,27 гектара. Цей показник у 5 разів менший, ніж у середньому по сільськогосподарських підприємствах області.

**Динамика посівних площ кормових культур (без зернофуражних)
з розрахунку на 1 умовну голову великої рогатої худоби
по господарствах усіх категорій Миколаївської області, га**

	Сільськогосподарські підприємства				Господарства населення			
	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.
Арбузинський	1,97	1,21	1,23	1,00	0,13	0,14	0,16	0,17
Баштанський	2,97	1,49	1,32	2,01	0,10	0,32	0,84	0,92
Березанський	1,65	1,20	1,08	0,82	0,08	0,06	0,06	0,10
Березнегуватський	2,46	2,11	2,30	2,69	0,07	0,07	0,09	0,08
Братський	1,55	1,55	1,43	2,39	0,23	0,13	0,19	0,17
Веселинівський	1,59	1,16	1,03	2,61	0,12	0,16	0,15	0,17
Вознесенський	2,63	2,14	2,07	2,17	0,07	0,10	0,12	0,10
Врадіївський	2,05	2,35	3,47	2,20	0,28	0,27	0,28	0,33
Доманівський	1,96	1,35	1,58	1,47	0,09	0,08	0,08	0,11
Єланецький	4,00	1,12	1,09	1,09	0,10	0,09	0,13	0,13
Жовтневий	2,00	1,06	0,95	1,16	0,29	0,25	0,41	0,37
Казанківський	1,64	1,67	1,12	1,31	0,67	0,78	0,93	0,96
Кривоозерський	6,78	3,60	3,24	3,08	0,05	0,10	0,11	0,13
Миколаївський	1,41	1,54	1,08	1,02	0,16	0,14	0,18	0,14
Новобузький	1,79	1,27	1,13	0,91	0,14	0,13	0,13	0,24
Новоодеський	1,96	1,69	1,02	1,05	0,04	0,09	0,19	0,21
Очаківський	1,89	1,55	0,97	1,67	0,05	0,06	0,06	0,13
Первомайський	2,14	2,09	1,51	1,48	0,14	0,17	0,17	0,15
Снігурівський	1,60	1,29	1,33	1,66	0,18	0,14	0,29	0,28
В середньому по області	1,97	1,48	1,26	1,37	0,16	0,17	0,26	0,27

У 16 районах області з 19 цей показник зріс, хоча і не в однаковій мірі. В 1,4-2,8 раза він зріс у середньому по господарствах населення Казанківського, Новобузького, Кривоозерського і Очаківського районів за 2003 – 2006 роки, але по останніх двох районах у 2006 році цей показник був менше, ніж у середньому по господарствах населення області у 2 рази. У 5,2 раза зросла площа посіву кормових культур (без зернофуражних) з розрахунку на 1 наявну голову великої рогатої худоби в середньому по господарствах Новоодеського району, хоча знову ж таки цей показник у 2006 році був менше, ніж у середньому по господарствах населення області, на 18,3%. Найбільший приріст посівної площі кормових культур з розрахунку

на 1 голову (у 9 разів) мав місце у середньому по господарствах населення Баштанського району. При цьому його значення у 2006 році було у 3,4 раза більше, ніж у середньому по Миколаївській області.

За даними статистичних спостережень (форма 29-сг), у середньому по сільськогосподарських підприємствах Миколаївської області за останні 3 роки врожайність 1 гектара посівів кормових культур (без зернофуражних) за кормовими одиницями зменшилася на 5,1 ц к. од., або 25,9%, і склала у 2006 році 14,6 ц к. од. У цілому по сільськогосподарських підприємствах у 2/3 всіх районів Миколаївської області вихід кормових одиниць з 1 гектара посівів кормових культур з'явився меншим, ніж у середньому по області.

Розрахунки, виконані за статистичними даними Головного управління статистики у Миколаївській області, свідчать, що продуктивність і якість кормів з розрахунку на 1 гектар посівів кормових (без зернофуражних) культур у господарствах населення багатьох районів дещо вища і не така строката. Однак у 2006 році у середньому по області в них було одержано по 14,6 ц к. од., що на 2,1% менше, ніж у середньому по сільськогосподарських підприємствах. Кормових одиниць більше одержано у середньому за три роки по господарствах населення Кривоозерського, Врадіївського, Вознесенського і Первомайського районів — від 18,9 до 20,3 ц к. од., що на 1,9 — 3,3 ц к. од. більше, ніж у середньому по господарствах населення в цілому по Миколаївській області.

Скорочення посівних площ під кормовими культурами і низька їх врожайність призвели до зменшення кількості вироблених об'ємних кормів з розрахунку на 1 умовну голову великої рогатої худоби (табл. 2).

Як свідчать дані табл.2, у середньому по сільськогосподарських підприємствах області за 2004 — 2006 роки виробництво об'ємних кормів з розрахунку на 1 умовну голову великої худоби зменшилося майже на третину і склало у 2006 році 20 ц к. од., тоді як в середньому по господарствах населення цей показник

виявився у 5 разів менше. Лише у господарствах суспільного сектору Кривоозерського району було одержано достатньо кормів – у 2,7 раза більше, а по Казанківському, Баштанському, Березнегуватському, Братському і Снігурівському районах відповідно було одержано у середньому на 1 умовну голову на 10-60% більше кормів, ніж у середньому по області.

Таблиця 2

Динаміка виробництва об'ємних кормів (без концентрованих) з розрахунку на одну умовну голову великої худоби в Миколаївській області, ц к о д.

Адміністративні райони	Сільськогосподарські підприємства за роками				Господарства населення за роками			
	2004 р.	2005 р.	2006 р.	у середньому за 2004-2006 рр.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	у середньому за 2004-2006 рр.
Арбузинський	27,2	25,8	17,7	22,3	2,8	2,7	2,6	2,7
Баштанський	24,1	19,4	24,3	23,1	7,8	12,6	16,5	10,5
Березанський	26,9	15,4	12,9	17,1	1,1	0,9	1,5	1,1
Березнегуватський	32,9	29,6	28,8	30,4	1,5	1,7	1,3	1,5
Братський	26,3	22,0	32,0	25,7	2,4	2,7	2,4	2,5
Веселинівський	21,5	21,9	20,9	21,4	3,3	2,8	2,7	2,9
Вознесенський	32,5	22,7	20,3	26,5	2,4	2,3	1,5	2,0
Врадівський	16,4	19,7	8,6	14,9	5,9	6,5	5,5	5,9
Доманівський	21,6	21,8	20,8	21,4	1,7	1,4	1,9	1,6
Єланецький	17,4	21,7	12,2	18,3	1,4	2,2	1,9	1,8
Жовтневий	22,2	20,1	16,9	20,8	4,8	6,5	5,2	5,5
Казанківський	28,9	20,8	22,0	22,6	10,9	15,2	18,3	14,8
Кривоозерський	65,8	73,2	54,5	61,9	2,8	2,1	2,0	2,3
Миколаївський	32,0	14,6	11,5	19,4	2,9	3,0	2,1	2,7
Новобузький	23,8	20,9	18,0	19,4	2,5	2,2	3,9	2,9
Новоодеський	28,4	21,1	17,1	22,2	1,7	3,5	3,0	2,7
Очаківський	34,2	12,3	20,5	22,3	1,1	1,0	2,1	1,4
Первомайський	32,8	26,8	21,3	28,2	3,9	3,2	2,4	3,1
Снігурівський	40,5	29,5	31,7	35,1	3,1	4,7	4,3	4,0
У середньому по області	29,1	21,5	20,0	23,6	3,6	4,4	4,0	4,0

У 2006 році з розрахунку на 1 умовну голову великої худоби було вироблено кормів у господарствах населення Снігурівського – на 7,5%, Баштанського і Казанківського районів – відповідно у 3 і 3,6 разів більше, ніж у середньому по Миколаївській області. В решті районів області за рахунок власного виробництва

господарства населення забезпечують лише десяту частину потрібної кількості кормів з розрахунку на одну умовну голову великої рогатої худоби.

В окремих районах, за даними Балансу кормів в сільськогосподарських підприємствах (Статистичний бюлетень Головного управління статистики Держкомстату України у Миколаївській області), у 2006 році в цілому по області було продано та передано населенню господарствами суспільного сектору 266,3 тис. ц кормових одиниць грубих і соковитих кормів, що склало 47,6% від вироблених у господарствах населення. Найбільшого поширення це набуло у Снігурівському районі, де було продано населенню 18,5 тис. ц кормових одиниць, або 40,3% від вироблених населенням кормів.

На наше глибоке переконання, основними шляхами підвищення рівня забезпеченості кормами великої рогатої худоби господарств населення є кооперація останніх з господарствами суспільного сектору та створення ринку кормів на селі. Значну допомогу з вирішення цих питань має надати держава шляхом компенсації певної частки вартості окремих видів матеріальних ресурсів (насіння багаторічних кормових культур, пальне та ін.), що використовуються у польовому кормовиробництві, а також за рахунок державних програм зі створення культурних пасовищ та сіножатей для потреб господарств населення, які виробляють продукцію скотарства.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ СТРУКТУР ВЕЛИКИХ (СЕРЕДНІХ) АГРОПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГОРИЗОНТАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ З ФОРМУВАННЯМИ МАЛОГО БІЗНЕСУ

О.М.Ковбаса, старший викладач

Сумський національний аграрний університет

І.М.Пономаренко, бізнес-аналітик, Spector, Sachs&Company м.Київ

С.К.Полтавський, асистент

Сумський національний аграрний університет

У статті розглядаються проблеми трансформації організаційних структур, як складової частини формування нових інтеграційних механізмів, обґрунтовується перспективність даного напрямку удосконалення організаційної діяльності аграрних підприємств розглядається досвід впровадження мережевої оргструктури в діючому аграрному підприємстві.

В статье рассматриваются проблемы трансформации организационных структур, как составной части формирования новых интеграционных механизмов, обосновывается перспектива этого направления усовершенствования организационной деятельности аграрных предприятий, рассматривается опыт внедрения сетевой оргструктуры в действующем аграрном предприятии.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Глобалізація економіки і світових агропродовольчих ринків, поява нових інформаційних технологій управління — це ті фактори, які в найближчій перспективі значною мірою матимуть вплив на розвиток процесів виробничої інтеграції в аграрному секторі економіки і вимагатимуть напрацювання нових механізмів її побудови. Формування цих механізмів є ключовою проблемою функціонування сучасного АПК, наукове і практичне вирішення якої є одним із загальних практичних завдань кожного підприємства зазначеної сфери діяльності. Важливим напрямком формування таких механізмів є трансформація діючих організаційних структур в структури нових типів, які відповідали би перспективним інтеграційним стратегіям аграрних

підприємств в умовах процесів глобалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких застосовано розв'язання даної проблеми; виділення невирішених частин загальної проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблем формування нових інтеграційних механізмів і, зокрема, напрацювання, адекватних цим механізмам, моделей організаційних структур (у числі яких можна назвати дослідження Аістової М.Д., Бикової А.А., Мазура І.І., Шапіро В.Д., Гительмана Л.Д., Кондратьєва В.В. та ін.) показав, що більшість їх присвячена обґрунтуванню окремих елементів і підходів до формування інтеграційних механізмів, визначенню переваг і недоліків існуючих і перспективних оргструктур, як складових частин цих механізмів, відслідковуванню тенденцій в розвитку інтеграції і оргструктур. Але при цьому практично не приділяється увага особливостям і напрямкам створення інтеграційних механізмів і організаційних структур в сфері аграрного виробництва, яке вимушене буде знаходити своє місце і способи конкурування в умовах і викликах глобалізації економіки. Враховуючи останнє, в статті зроблено спробу розглянути окремі теоретичні і практичні питання трансформації організаційних структур, як важливого напрямку створення нових інтеграційних механізмів в аграрному секторі економіки.

Формування цілей статті. Цілі статті можна сформулювати наступним чином: обґрунтування необхідності трансформації діючих організаційних структур при зміні стратегій підприємств; визначення змістовної характеристики мережевої організаційної структури, як складової частини механізму горизонтальної інтеграції; обґрунтування вимог і практичних підходів до розробки моделі мережевої оргструктури в експериментальному господарстві; узагальнення факторів позитивного впливу процесу трансформації діючих оргструктур і впровадження мережевих оргструктур на розвиток горизонтальної інтеграції.

Виклад основного матеріалу статті. Для кожного підприємства на кожній стадії розвитку існує ефективна організаційна структура, при якій цілі функціонування підприємства досягаються оптимальним способом.

Організаційна структура впливає на ефективність виробництва через реальних лідерів та розподілу функцій між ними. При цьому мається на увазі діяльність і поведінка менеджерів і спеціалістів апарату управління, які ведуть сумісний пошук оптимальних рішень. Визначення проблем організаційних структур необхідно здійснювати у взаємозв'язку з цілями підприємств, характером його діяльності, зовнішнім оточенням. Слід врахувати той факт, що зміна організаційної структури обов'язково зумовлює зміну системи управління в цілому.

Зважаючи на те, що організаційні структури підприємств повинні бути ефективними, їх формування здійснюється за певними правилами, яких потрібно дотримуватися. До таких правил належить наступні: структура відповідає стратегії розвитку організації; структура відповідає середовищу функціонування організації; відсутні протиріччя між елементами оргструктури; основні ланки оргструктури формуються на базі стратегічно значущих видів діяльності організації; зміна стратегії передбачає зміни оргструктури.

Сучасний стан розвитку аграрних підприємств характеризується тим, що вони під впливом кон'юнктури ринку вимушені міняти стратегії підприємств і таким чином адаптуватися до зміни економічного середовища. При цьому організаційні структури таких підприємств трансформуються тим чи іншим способом. На жаль, процес трансформації часто проходить неусвідомлено і необґрунтовано з точки зору оптимізації і прив'язки до нової стратегії. Останнє призводить до значних додаткових витрат всіх видів ресурсів і зниження якості управління, внаслідок чого різко падає виробництво і прибутковість підприємства.

Змінити ситуацію на краще і знизити негативні наслідки від необґрунтованих трансформацій оргструктури допоможе організаційне проектування процесу трансформації оргструктури.

Автори статті, в ході виконання досліджень по держбюджетній темі, були учасниками експерименту по моделюванню процесу трансформації організаційної структури досить великого агропідприємства, яке в ході реорганізацій в закрите акціонерне товариство

во, створило мережу автономних бізнес-одиниць, що співпрацювали з підприємством на принципах горизонтальної виробничої інтеграції.

Виникнення такої форми інтеграції було обумовлено низкою чинників, до яких можна віднести: необхідність радикальних якісних змін в організації бізнес-процесів підприємства; низька ефективність діяльності внутрішніх підрозділів підприємства в раніше діючій оргструктурі; відсутність балансу економічних інтересів підрозділів і підприємства; необхідність структурування кадрового потенціалу підприємства в зв'язку з неможливістю забезпечити працівників роботою протягом всього календарного року і необхідний рівень оплати праці; бажання певної кількості спеціалістів підприємства відкрити власну справу; необхідність зниження кількості крадіжок продукції і ресурсів в підприємстві; активізація процесу формування малого бізнесу в пореформений період розвитку аграрного сектору; налагодження більш ефективного просування с.-г. продукції на внутрішні і зовнішні ринки; необхідність захисту економічних інтересів тощо.

Після оцінки і виявлення проблем, які існували в старій організаційній структурі, та враховуючи необхідність визначення способу об'єднання підприємства з малими підприємницьким формуваннями на принципах горизонтальної виробничої інтеграції, було прийнято рішення трансформувати існуючу комбіновану оргструктуру в оргструктуру мережевого типу.

Під мережевою структурою при цьому розуміється така структура, в якій встановлені стійкі відносини координування і взаємодії між самокерованими автономними бізнес-одиницями.

Мережі бізнес-формувань виникають тоді, коли для координації діяльності бізнес-одиниць вже недостатньо чисто ринкових механізмів, а інтеграція в межах одного великого підприємства не забезпечує необхідної гнучкості системи.

Мережева структура має особливу гнучкість, вона сприяє не тільки швидким змінам у виробництві продукції, в зв'язку з непередбаченими обставинами, але й додає або виключає потрібні бізнес-формування у разі виникнення такої необхідності.

Особливістю мережевої структури є її побудова на принципах мережевої кооперації, що дозволяє розподіляти витрати і комбінувати ресурси, а також розподіляти по мережі ризик невдалих рішень (технологічних, управлінських).

Мережева структура ґрунтується на сучасних інформаційних технологіях управління, які дозволяють формувати додаткові координуючі механізми взаємодії бізнес-формувань, зокрема за рахунок створення сучасних комп'ютерних систем планування і проектування виробництва.

Причини, що спонукають бізнес-формування входити в мережеві структури, можуть бути наступні: доступ до “ноу-хау” і високотехнологічних виробничих баз; зниження ринкової невизначеності і доступ до ринків збуту; зниження витрат і розподіл ризиків при участі в спільних виробничих програмах; підвищення потреби в організаційній гнучкості тощо.

Сучасні дослідники виділяють наступні типи мереж: мережі постачальників, мережі виробників, споживчі мережі, коаліції по стандартах, мережі технологічної кооперації та інші.

Мережеві структури можуть формуватись як на базі великих корпоративних альянсів, так і шляхом створення горизонтальних мереж малих і середніх підприємств. Останні представляють особливий інтерес для аграрного сектора економіки. Ще одним напрямком формування мережевих структур в аграрному секторі може бути впровадження так званої “ліцензійно-субпідрядної” моделі виробництва під “парасольковою” корпорацією (великим підприємством). При такій моделі велике підприємство розміщає замовлення на виготовлення продукції серед малих агроформувань, підприємців-фізичних осіб і домогосподарств (особистих господарств населення). Реалізація продукції здійснюється при цьому під строгим контролем головного підприємства; а мережева структура будується на системі субпідрядників (підрядників). Органіграму моделі мережевої оргструктури, яка була запропонована в процесі трансформації, наведено на рис.

Органіграма показує, що структура включає в себе адміністративно-корпоративний центр з функціями спеціалізованого сільсько-

господарського “бізнес-інкубатору”; групу підрозділів сервісно-інфраструктурного спрямування і мережу автономних бізнес-одиниць — СПД фізичних осіб, які обслуговують на умовах договорів бізнесові процеси експериментального господарства.

До числа таких бізнес-процесів належать: процес виробництва продукції рослинництва (процес ВПР); процес виробництва продукції тваринництва (процес ВПТ); процес допоміжного і обслуговуючого виробництва (процес ДОВ). Обслуговування процесу ВПР — здійснюють 7 бізнес-одиниць; ВПТ — 9 бізнес-одиниць, ДОВ — 4 бізнес-одиниці.

Під бізнес-одиницею при цьому розуміється автономна виробнича одиниця, яка створюється суб'єктом підприємницької діяльності — фізичною особою і входить в інтегроване формування на основі відносин партнерства, які визначаються певною сукупністю господарських і цивільно-правових договорів. Бізнес-одиниця має трудові відносини з визначеною кількістю найманих працівників і діє як специфічна форма малого бізнесу.

В процесі моделювання структури значна увага була приділена: обґрунтуванню механізмів на рівні взаємовідносин агрофірми з бізнес-одиницями; взаємодії механізмів економічних взаємовідносин всередині агрофірми (між підприємством і його внутрішніми підрозділами).

На першому напрямку були напрацьовані механізми горизонтальної виробничої інтеграції, координування і регулювання договірних відносин, загального госпрозрахунку, інформаційного управління, а також механізм, що зумовлюється функціями і технологіями “бізнес-інкубації”. Напрацювання механізмів другого напрямку було пов'язане з визначенням дії механізмів внутрігосподарського розрахунку: механізму матеріального стимулювання та відповідальності, механізму ціноутворення та формування нормативної бази, механізму планування, механізму комерційного розрахунку та інші.

У процесі створення і впровадження мережевої оргструктури в експериментальному господарстві були проведені порівняльні розрахунки виконання робіт по обслуговуванню бізнес-процесів підприємства внутрішніми підрозділами і автономними бізнес-одиницями. Приклад такого розрахунку наведено в таблиці.

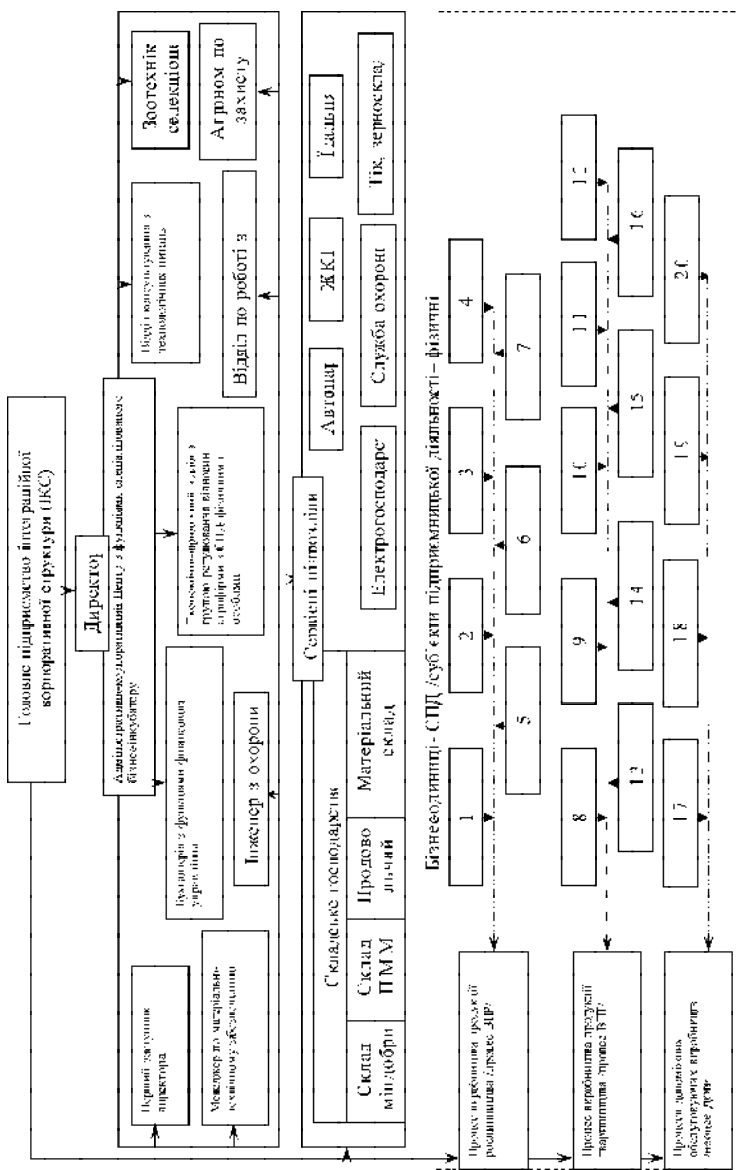

Рис. 1. Органіграма мережевої організаційної структури, яка була розроблена в процесі трансформації

Таблиця

Порівняльні дані з виробництва продукції структурним підрозділом аграрного підприємства і автономною бізнес-одиноцею, яка є формуванням малого бізнесу (на прикладі виробництва молока в конкретному господарстві)

Показники	Виробництво		
	в структурному підрозділі підприємства (на фермі)	в автономній бізнес-одиноці, яка працює на умовах орендно-підрядних відносин	Відхилення у %
Поголів'я корів, гол.	238	238	100,0
Продуктивність ц/кор.	28,0	35,0	125,0
Валове виробництво, ц.	6664	8330	125,0
Кількість працюючих, чол.	24	14	58,3
Витрати праці люд.год./на 1 ц молока	7,1	3,3	46,5
Виручка від реалізації продукції, тис.грн.	689,7	899,6	130,4
Загальна сума змінних витрат, тис.грн.в т.ч. витрати на оплату праці	800,2	743,7	92,9
на корми	169,9	211,5	
	433,6	333,5	124,5
Загальна сума постійних витрат, тис.грн.	70,1	25,7	76,9
Всього витрат, тис.грн.	870,3	769,4	36,7
Операційний прибуток, тис.грн.	-180,6	130,2	-

Дані таблиці підтверджують більш високу ефективність виробництва в бізнес-одиноці, яка є елементом нової мережевої структури.

Модель мережевої оргструктури проходить зараз стадію виробничої апробації і вже є досить ефективною; окремі елементи нової оргструктури доопрацьовані з врахуванням коректив, які зумовлені ринковою кон'юнктурою. Очікуваний прибуток від впровадження мережевої структури може скласти 570 тис. грн. (за результатами діяльності підприємства у 2007 році).

Висновки з дослідження і подальші перспективи у даному напрямку. На завершення статті можна зробити наступні висновки: трансформація організаційних структур зумовлюється змінами в

стратегії підприємств, а також змінами зовнішнього середовища, яке оточує підприємство; розвиток мережевих організаційних структур є перспективним напрямком трансформації організаційної діяльності аграрних підприємств, поява якого обумовлена глобалізацією економіки і розповсюдженням нових інформаційних технологій; мережеві структури передбачають стійкі відносини координації і взаємодії між самоврядними бізнес-формуваннями. Число останніх може необмежено зростати без втрат керованості системою; мережі виникають, коли для координації діяльності бізнес-формувань вже недостатньо ринкових механізмів, а існуюча інтеграція не забезпечує системі необхідної гнучкості; практика впровадження авторами статті мережевої оргструктури в експериментальному господарстві підтверджує високу ефективність такої структури і дозволяє зробити висновок про те, що мережева модель не заперечує інші типи оргструктур, а доповнює і удосконалює їх; модель мережевої організаційної структури, яка запропонована авторами статті для експериментального господарства, в перспективі може успішно використовуватись в інших регіональних АПК України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аистова М.Д. Реструктуризация предприятий: вопросы управления, стратегии, координация структурных параметров, снижения сопротивления преобразованиям. – М.: Альпина Паблшер, 2002. – 287с.
2. Быкова А. Организационные структуры управления. – М.: ОЛМА-ПРЕСС Инвест, 2003. – 160 с.
3. Гительман Л.Д. Преобразующий менеджмент: Лидерам реорганизации и консультантам по управлению. Учебное пособие. – М.: Дело, 1999. – 496 с.
4. Кондратьев В.В., Краснова В.Б. Реструктуризация управления компаний: 17-модульная программа для менеджеров “Управление развитием организации”. Модуль 6. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 240 с.
5. Реструктуризация предприятий и компаний: Учеб. пособие для вузов / И.И. Мазур, В.Д. Шапиро; Под общ. ред. И.И. Мазура. – М.: ЗАО Изд-во “Экономика”, 2001. – 456 с.

СТРАТЕГІЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПТАХІВНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ

Н.О.Аверчева, асистент

Херсонський державний аграрний університет

У статті обґрунтовано основні фактори, які формують конкурентоспроможність птахівничих підприємств області та регіональні конкурентні переваги. Доведено необхідність їх використання при стратегічному плануванні в області.

В статье обоснованы основные факторы, которые формируют конкурентоспособность птицеводческих предприятий области и региональные конкурентные преимущества. Доказана необходимость их использования при стратегическом планировании в области.

Постановка проблеми. В умовах вступу України до СОТ забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств набуває першочергової ваги, оскільки на цій основі формується конкурентоспроможність країни на світовому ринку. Перед птахівничими підприємствами поставлено важливі стратегічні завдання: наповнення внутрішнього ринку конкурентоспроможною продукцією, вихід на європейський і світовий ринки.

Проблема конкурентоспроможності для птахівничих підприємств регіону набуває особливої гостроти, тому що на ринку вони діють в умовах жорсткої конкуренції із зарубіжними і вітчизняними виробниками м'яса і яєць. В країні існує п'ять основних виробників продукції птахівництва, двоє з яких контролюють 60% внутрішнього ринку. Це свідчить про високий рівень конкуренції. Тому завоювання певної ніші на ринку для окремого підприємства, ведення ефективної конкурентної боротьби можливе лише на основі використання внутрішніх і зовнішніх факторів конкурентоспроможності, дотримання науково обґрунтованих витрат праці і засобів виробництва.

Аналіз досліджень і публікацій. Вивчення наукових джерел за темою доводить, що категорія конкурентоспроможності багатопланова і в економічній літературі немає єдиного, загальноприйня-

того підходу до її оцінки. В основному розглядають її в двох аспектах: за цінними і нецінними факторами.

Андрійчук В.Г. вважає, що високу цінову конкурентоспроможність мають ті підприємства, які можуть знижувати власну ціну на продукцію порівняно з ринковою ціною, і при цьому забезпечувати беззбитковість виробництва [1]. Бондаренко А.С. в якості факторів оцінки конкурентоспроможності пропонує використовувати ринкову долю підприємства, конкурентоспроможність пропонованого товару і фінансовий стан підприємства [2]. Червен І.І., Євчук Л.А. вважають за необхідне впроваджувати у виробництво ті види продукції, які забезпечують конкурентні переваги, зменшують витрати виробництва і при цьому застосовувати витратно-прибутковий метод оцінки конкурентоспроможності [3].

Конкурентоспроможність за якістю розглядається з точки зору завоювання споживача і забезпечення більш високої ціни при реалізації продукції вищої категорії. В ринкових умовах кожне підприємство самостійно реалізує політику якості, залучає до цього процесу кожний структурний підрозділ. У птахівництві особливо важливий контроль якості кормів, преміксів, вітамінів, які формують якісні показники готової продукції. Висока якість продукції птахівництва забезпечує для товаровиробника конкурентні переваги, а для споживача є головним критерієм вибору [4, 5].

На нашу думку, при вступі України до СОТ вітчизняні птахівничі підприємства не витримають конкуренції з дешевою імпортною продукцією через високу собівартість. Але за якісними і екологічними характеристиками їх продукція значно краща, оскільки у виробництві менше застосовуються різні стимулятори росту і біологічно активні добавки, сильнодіючі ветеринарні препарати, які впливають на якість готового продукту. Але виникає необхідність стандартизації споживчих товарів, без якої вітчизняна продукція не може реалізуватися на ринках інших країн.

Виклад основного матеріалу. Ми пропонуємо при визначенні рівня конкурентоспроможності підприємств враховувати фактори, які відображені на схемі (рис.).

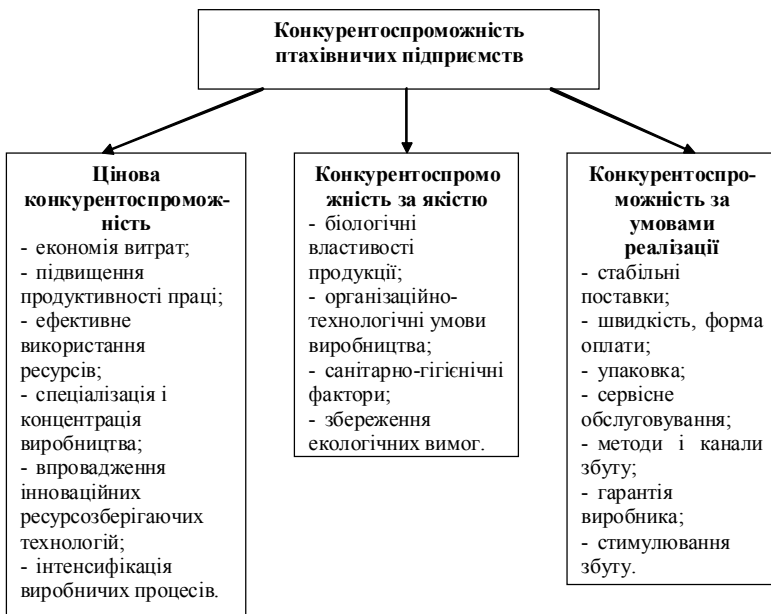

Рис. Фактори забезпечення конкурентоспроможності птахівничих підприємств

При побудові стратегії конкурентоспроможності на рівні окремого регіону необхідно враховувати наявні виробничі можливості, ресурсний потенціал і конкурентні переваги для завоювання ринку і споживача. Херсонська область має значний потенціал у використанні природних, трудових і економічних ресурсів для забезпечення високої ефективності галузі птахівництва, конкурентоспроможності продукції на споживчому ринку і вирішення проблеми забезпечення населення продукцією птахівництва власного виробництва. Ми пропонуємо при стратегічному плануванні використати наступні конкурентні переваги регіону з метою завоювання місцевого ринку, виходу на республіканський і європейський рівень:

1. Природно-кліматичні умови Південного регіону дозволя-

ють значно економити енергетичні ресурси при оптимальних технологічних умовах утримання птиці. Тривалість безморозного періоду дозволяє здійснювати 2-3 цикли вирощування качок на м'ясо в неспеціалізованих підприємствах, без значних капіталовкладень в пристосованих для цього приміщеннях на основі кооперації зі спеціалізованими підприємствами.

2. Рослинництво Херсонської області має чітко виражений зерновий і технічний напрямок, що є основою для створення повноцінної кормової бази. За статистичними даними 2005р. питома вага Херсонської області у загальнореспубліканському виробництві зерна становить 4,0%, а у виробництві соняшнику – 6,1%. В той час, як в області в 2005р., вироблено лише 1,9% яєць і 0,9% м'яса птиці від республіканського рівня. Це свідчить про неефективний і нераціональний розподіл і використання кормових ресурсів.
3. Значний потенціал має потужна наукова і селекційно-племінна база для забезпечення потреби у добовому молодняку високопродуктивних кросів курей і водоплавної птиці. Відновлення роботи племптахорепродукторів області забезпечить поліпшення генофонду птиці, зростання її продуктивності, здешевлення племінного матеріалу для формування продуктивного стада.
4. Кадрове забезпечення галузі вирішує підготовка спеціалістів в Херсонському ДАУ на біотехнологічному факультеті, спеціалізація “Птахівництво”. Крім того, розвиток птахівництва допоможе вирішити соціальні проблеми села за рахунок залучення вільних трудових ресурсів. За підрахунками науковців кожна 1000 тонн приросту виробництва м'яса бройлерів, із урахуванням необхідної інфраструктури, дає можливість додатково створювати 800 робочих місць.
5. Перспективним напрямком розвитку птахівничої галузі в

Херсонській області є гусівництво. Комплексний розвиток галузі передбачає виробництво і переробку м'яса і субпродуктів, використання перо-пухової продукції у легкій промисловості, жиру — у фармацевтичній. Це дозволяє значно підвищити ефективність виробництва. Підприємство ВАТ ППР “Придніпровський” має статус племптахорепродуктора, утримує батьківське стадо гусей і використовує потужний інкубатор для забезпечення населення і підприємств області добовим молодняку гусей.

6. Вважаємо за необхідне у перспективному плануванні розвитку галузі птахівництва враховувати наявність у Херсонській області дуже широкої туристично-рекреаційної зони на берегах Чорного і Азовського морів, де розташовані 229 санаторно-курортних закладів тривалого перебування. Щорічно на території області відпочиває близько 190 тис. громадян. В зв'язку з цим попит на продовольчому ринку дуже розширюється в літній період. Тому птахівничі підприємства, враховуючи цей фактор, повинні максимально забезпечити потреби відпочиваючих у якісній продукції галузі.
7. Значні конкурентні переваги мають підприємства області перед виробниками з інших регіонів в економії транспортних витрат на доставку продукції до місця збуту (в зв'язку із подорожчанням паливно-енергетичних ресурсів).

Висновки. Таким чином, ми пропонуємо розробку стратегії підвищення конкурентоспроможності підприємств птахівництва регіону проводити на основі наступних заходів: встановлення основних економічних показників підприємств; визначення конкурентних сил, які діють в галузі і методів їх впливу на ситуацію на ринку; прогнозування можливих змін в структурі конкурентів для підприємств області; встановлення фірм і підприємств, які мають сильні і слабкі конкурентні позиції; розробка заходів і можливих кроків конкурентів; використання ключових факторів успіху у бізнесі;

прийняття рішення щодо інвестування галузі, виробництва продукції, створення нових підприємств.

Ці етапи формують основу для розуміння умов ринкового середовища і конкурентної ситуації в галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрійчук В.Г. Ціна як інструмент аналізу, оцінки і прогнозу економічних показників та виробничих параметрів підприємства // Економіка АПК.- 2002.- № 3.- С. 65-70.

2. Бондаренко А.С. Факторный метод оценки конкурентоспособности предприятия // Проблемы эффективного функционирования АПК в условиях новых форм собственности и хозяйствования : Кол. монографія у 2 т. / За ред. П.Т. Саблука, В.Я. Амбросова, Г.Є.Мазнева.-К.: ІАЕ, 2001.- Т.1.- С.620-623.].

3. Формування ефективного ринку продукції птахівництва // Забезпечення конкурентоспроможності і економічного зростання регіонального АПК: Монографія / За ред. І.І. Червена, Л.А. Євчука.- Миколаїв, 2005.- С. 244-263.

4. Денин Н.В. Роль качества в повышении эффективности производства и реализации птицеводческой продукции // Международный сельскохозяйственный журнал.- 2003.- № 1.- С. 21-24.

5. Давлетханова О.Х. Стан управління якістю продукції птахівництва та шляхи його удосконалення в умовах трансформаційного періоду // Збірник наукових праць Уманського державного аграрного університету / Відп.ред. П.Г. Копитко.- Умань, 2005.- Вип. 61, Ч. 2.- С. 243-252.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В КОНТЕКСТІ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО СОТ

Д.О.Грабовський, аспірант

Київський державний аграрний університет

Статтю присвячено проблемам перспективи розвитку фермерських господарств в контексті вступу України до СОТ. Автор аналізує проведені раніше дослідження в цій галузі і пропонує свою точку зору на дану ситуацію. Робота описує позитивні та негативні сторони вступу до СОТ та моделює можливі ситуації в аграрному секторі після вступу до цієї міжнародної організації.

Статья рассматривает перспективы развития фермерских хозяйств в контексте вступления Украины в ВОТ. Автор анализирует проведенные ранние исследования в этой отрасли и предлагает свою точку зрения на данную ситуацию. Работа показывает позитивные и негативные стороны вступления в ВОТ и моделирует возможные ситуации в аграрном секторе после вступления в эту международную организацию.

Постановка проблеми. Одним із шляхів подальшого розвитку економіки України є вступ до Світової організації торгівлі. Це зумовлено тим, що сьогодні неможливо ефективно діяти у системі міжнародної торгівлі, не будучи при цьому членом СОТ. Інтеграція України в цю систему, що почалась з розвитку експорту сільськогосподарської продукції, стане в наступному десятиріччі визначальним чинником формування і розвитку аграрного виробництва нашої країни.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Основні мотиви щодо необхідності вступу України до СОТ стосовно сільського господарства проаналізовані, зокрема, в роботі академіка П.Т.Саблука [1]. Вирішуються також проблеми, пов'язані з розрахунками розмірів внутрішньої підтримки сільського господарства і зобов'язань щодо її скорочення згідно з умовами СОТ [2]. Проте, приведені перспективи розвитку малого аграрного підприємства потребують подальших досліджень.

Тому метою нашого дослідження є оцінка перспектив розвитку малого підприємства на селі і, зокрема, фермерського господарства.

Світовий досвід і практика господарювання показують, що найважливішою ознакою ринкової економіки є існування і взаємодія багатьох великих, середніх і малих підприємств, їх оптимальне співвідношення. Найбільш динамічним елементом структури народного господарства, що постійно змінюється, є малий бізнес. В аграрному секторі України його основними представниками є особисті селянські і фермерські господарства. Таким чином, малі приватні підприємства постали перед проблемою адаптації до низки вимог та правил СОТ.

Становлення малого бізнесу України проходило (і зараз проходить) в динамічних, часто змінюваних умовах. З перших років здійснення економічної реформи в Україні, попри об'єктивні труднощі перехідного періоду, відбувається швидко зростання недержавного сектора економіки, яке супроводжувалося зростанням кількості суб'єктів малого бізнесу, що свідчить про гарні перспективи розвитку малого підприємництва, в тому числі й аграрного. Але, як свідчить здійснений нами аналіз динаміки розвитку фермерських господарств в Україні, їх загальна чисельність, починаючи з 2004 року, почала скорочуватися (таб.).

В умовах сільського господарства України фермерські господарства мають зайняти достатнє місце, оскільки їх специфіка як малих форм господарювання на селі, пов'язана з реалізацією приватної власності на землю та інші засоби виробництва, а також організацією виробництва.

Сьогодні саме в аграрному секторі створюється більше третини національного доходу, формується 70% обсягу загального роздрібного товарообороту, зосереджено майже третину основних виробничих фондів, працює четверта частина населення, зайнятого в економіці України.

На даний момент розвиток фермерства регулюється нормами Закону України "Про фермерське господарство", а заходи щодо подолання депресивності слаборозвинених сільських територій визначаються положеннями Закону України "Про стимулювання розвитку регіонів", "Про пріоритетність соціального розвитку села і агропромислового комплексу в народному господарстві України",

“Про колективне сільськогосподарське підприємство”, “Про плату за землю”, “Про сільськогосподарську кооперацію”, “Про оренду землі”, “Про фіксований сільськогосподарський податок”, Господарським і Земельним кодексом України тощо. Однак норми та положення цих законів сьогодні не узгоджені і реального механізму стимулювання розвитку фермерських господарств в Україні фактично немає.

Таблиця

**Динаміка розвитку фермерських господарств України
(на початок 2007 року)***

Роки	Кількість, всього	Створено за рік	Площа сільськогосподарських угідь					
			всього, тис. га	у % до загальної площі угідь	на 1 ФГ, га	у тому числі		
						ріллі, тис.га	у % до загальної площі	на 1ФР, га
1991	82	-	4,0	-	48,8	2,0	-	24,4
1992	2098	2015	48,9	0,1	23,3	41,2	0,1	19,6
1993	14681	12583	349,8	0,8	23,8	315,6	1,0	21,4
1994	27739	13058	619,1	1,5	22,3	561,6	1,7	20,2
1995	31983	4244	699,7	1,7	21,9	638,5	1,9	20,0
1996	34778	2795	786,4	1,9	22,6	718,5	2,2	20,7
1997	35353	575	835,0	2,1	23,6	765,0	2,3	21,6
1998	35927	574	932,2	2,3	26,3	857,4	2,6	24,2
1999	35485	-	1029,2	2,5	29,0	953,6	2,9	26,9
2000	35884	399	1162,3	2,9	32,4	1082,2	3,4	30,2
2001	38428	2544	2157,6	5,6	56,1	1994,0	6,3	51,9
2002	41599	3171	2585,8	6,8	62,2	2410,9	7,7	58,0
2003	43052	1443	2822,7	7,4	65,6	2637,5	8,4	61,3
2004	43016	-	3094,6	8,2	74,9	2891,1	9,3	67,2
2005	42533	-	3420,6	9,1	80,4	3246,1	10,4	76,3
2006	42527	-	3602,0	9,3	84,7	3359,6	10,7	79,0
2007	42501	-	3910,1	9,7	92,0	3536,0	11,0	83,2

*За даними МІНАП України

Наприклад, Закон України “Про фермерське господарство” не містить кількісних параметрів щодо фінансової підтримки фермерсь-

ких господарств, що призводить до розпорошення коштів та неможливості створення за їхній рахунок сучасних дійсно високотехнологічних фермерських господарств.

Для виходу із кризового стану в агропромисловому комплексі уряд України розробив Національну програму розвитку основних галузей сільського господарства, ключовою метою якої є зупинення спаду агропромислового виробництва, досягнення раціональних норм споживання продуктів харчування на душу населення, визначення основних напрямів економічних, спеціальних та правових відносин в аграрній сфері, створення економічного механізму функціонування різних форм власності та господарювання.

Основними шляхами реалізації Національної програми є докорінне поліпшення наявного ресурсного потенціалу, нарощування його якісних і кількісних параметрів, державна підтримка пріоритетних напрямів розвитку агропромислового виробництва, широке застосування економічних важелів у виробничих відносинах, формування господаря землі. Зокрема, Кабінет Міністрів України запроваджує програми стимулювання розвитку фермерських господарств та інших підприємств, які займатимуться сільським господарством на професійній основі і з використанням сучасних індустріальних технологій на найближчі наступні роки.

На нашу думку, саме на комплексний розвиток сільської місцевості поступово переміститься фокус аграрної політики після вступу України до СОТ і в ході європейської інтеграції. Вимоги СОТ вимагають поступової зміни структури внутрішньої підтримки сільського господарства у бік зростання частки заходів, спрямованих на розвиток сільської місцевості, а заходи підтримки виробників будуть обмежуватись. У довгостроковій перспективі членство у СОТ сприятиме економічному зростанню, інтеграції національного агропромислового комплексу у систему світового агропродовольчого ринку і забезпечить пріоритетний розвиток сільської місцевості.

Дотримання вимог СОТ стане неоднозначним системним чинником, що впливатиме у довгостроковій перспективі на розвиток

економічних і соціальних процесів, і наслідки впливу не виключають як позитивних надбань, так і певних втрат.

Головними позитивними наслідками для аграрного сектору від набуття Україною членства у СОТ можуть стати: додаткові можливості доступу до зовнішніх ринків; стимулювання технологічного оновлення національного виробництва відповідно до світових стандартів внаслідок збільшення іноземних інвестицій в АПК; збільшення передбачуваності, прозорості та послідовності економічної політики уряду у сфері сільського господарства, що зменшить ризики ведення бізнесу та стимулює інвестиційну діяльність у секторі; прискорення структурних реформ в аграрному секторі; скорочення транспортних та інших витрат на ведення бізнесу с/г виробників (гарантований вільний транзит через територію країн-членів СОТ, зменшення ризиків тощо), що сприятиме підвищенню конкурентноздатності українських агропродовольчих товарів.

Можливі негативні наслідки для аграрного сектору від набуття Україною членства в СОТ: зменшення рівня граничних тарифів ввізного мита може призвести до тиску імпорту на ті галузі АПК, які не мають переваг щодо рівня собівартості (виробництво цукру), а також на ті, що отримували значну державну підтримку (виробництво м'яса птиці і свинини) і, як наслідок, можливе звуження внутрішнього ринку збуту для цих товаровиробників, може відбутися підвищення внутрішніх цін на насіння соняшника та олію внаслідок відміни експортного мита та збільшення вивозу цієї продукції.

Однією із проблем розвитку малого аграрного підприємництва є жорсткі вимоги СОТ до товаровиробників стосовно технологій виробництва і якості сільськогосподарської продукції, що стосується безперечно особистих селянських господарств. В цьому плані вихід вбачаємо в їх трансформації у фермерські господарства, що безумовно активізує зростання кількості останніх. [3].

Висновки. На основі викладеного вище, вважаємо, що набуття членства у СОТ прискорить динаміку ринкових реформ в Україні шляхом створення цивілізованих умов конкуренції, зростання прозорості державної політики і приведення законодавства у

відповідність до норм і правил СОТ. Це сприятиме не тільки зростанню обсягів іноземних інвестицій в економіку України, але і покращанню умов для підприємництва, у тому числі і у сільській місцевості, що позитивно позначиться на вирішенні ряду соціальних проблем села. Членство у СОТ стане каталізатором активізації створення таких ринкових інституцій в аграрному секторі, як фермерські господарства що сприятиме виходу сільського господарства із стану депресії і створення умов для пріоритетного розвитку сільської місцевості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Саблук П.Т. Основні мотиви щодо вступу України до Світової організації торгівлі // Економіка АПК. 2002. № 10. С.8-10.
2. Кобута І., Шевцов О. Внутрішня підтримка сільського господарства в контексті приєднання України до Світової організації торгівлі // Актуальні питання аграрної політики. Зб. праць Проекту "Аграрна політика для людського розвитку". Київ. 2002. С. 342-412.
3. Осташко Т.О., Міщенко Н.М. Структурні зміни в аграрному секторі і розвиток аграрного ринку // Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / за ред. акад. Гейця В.М. Київ: Фенікс, 2003, С.755-770

ЕФЕКТИВНІСТЬ ГОДІВЛІ В ПЛЕМІННОМУ МОЛОЧНОМУ СКОТАРСТВІ

Ю.М.Дзинюк, здобувач

Національний аграрний університет

У статті досліджено залежність між рівнем годівлі та продуктивністю корів у племінних і товарних підприємствах.

Исследована зависимость между уровнем кормления и производительностью коров в племенных и товарных предприятиях.

Актуальність. Виробництво молока та його економічна ефективність тісно пов'язані з рівнем годівлі племінних тварин. Із збільшенням затрат кормів на одну голову худоби відповідно має зростати її продуктивність та знижуватися собівартість одиниці продукції. Це можливо лише за умови створення міцної кормової бази племінних підприємств. Отже, збільшення виробництва молока можна забезпечити лише за рахунок раціональної організації кормовиробництва, збалансованої з потребами галузі, підвищення рівня годівлі худоби молочного контингенту високоякісними кормами та оплати корму продукцією.

Ступінь дослідження. Вагомий внесок в теорію засад збільшення виробництва молока за рахунок раціональної організації кормовиробництва, підвищення рівня годівлі молочного скотарства зробили вчені В.І.Бойко, П.Т.Саблук, М.П.Коржинський, А.П.Калашников, Н.И.Клейменов, В.Н.Баканов та інші вчені. Проведені ними дослідження показали, що цілеспрямоване вивчення залежності між рівнем годівлі та продуктивністю корів в підприємствах племінного молочного скотарства до цього часу не проводилося.

Постановка проблеми. Значна частина питань, пов'язаних з економічною ефективністю виробництва молока, ще залишаються недостатньо розробленими. Тому метою нашого дослідження є визначення залежності між рівнем годівлі та продуктивністю корів у племінних і товарних підприємствах в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу. За науковими дослідженнями, продуктивність великої рогатої худоби на 65-70% залежить від рівня і якості годівлі. Саме рівень і тип годівлі значно негативно впливає на продуктивність корів. Недостатній рівень годівлі впливає на термін вищупування ремонтного молодняка і нетелей, на якісні характеристики худоби, збільшення витрат кормів на одиницю молока чи приросту живої маси. У скотарстві за рахунок збалансованості раціонів годівлі можна досягти зрілості теличок за 2-2,5 роки, а витрат кормів на виробництво привісу 8,0-9,0 кг кормових одиниць [1,2].

Проведені нами дослідження сільськогосподарських підприємств Хмельницької області показали, що витрати кормів на виробництво 1 ц молока досить високі (1,51 ц. к. од. на 1 ц молока у 2006 р.) і мають тенденцію до зниження (1,82 ц к. од. на 1 ц молока у 2002 р.). Існуючий рівень витрат кормів значно перевищує нормативні показники і в середньому по Україні і саме тому протягом багатьох років відсутня можливість знизити витрати на вироблене молоко.

Отже, кормова база залишається однією з основних причин стримування інтенсивного ведення молочного скотарства. Послідовна інтенсифікація на основі зміцнення кормової бази і забезпечення збалансованої годівлі корів є необхідним напрямом підвищення економічної ефективності молочного скотарства поряд з удосконаленням племінних і продуктивних якостей поголів'я. Проведене нами дослідження свідчить про те, що більшість підприємств Хмельницької області не дотримуються технології годівлі та утримання корів. Деякі підприємства через диспаритет цін на молоко і корми були вимушені обмежувати тварин у повноцінних кормах. В результаті надої молока почали знижуватися, зменшився вихід телят. Влив рівня годівлі на продуктивність корів у племінних підприємствах представлений у табл.1.

Дані таблиці 1 свідчать, що в підприємствах III групи, де витрати кормів становлять 61,6 ц. к. од., у структурі раціонів корів найвища частка концентрованих кормів. Збалансована годівля за всіма поживними елементами (речовинами) дозволила уникнути

перевитрачання кормів та отримати більш високу продуктивність худоби. Так по III групі підприємств вихід телят на 100 корів на 13,2% вищий ніж у підприємствах I групи і на 5,6% вищий, ніж у II групи. Як відомо, із збільшенням рівня витрат кормів збільшується рівень собівартості виробництва 1 ц молока, що негативно впливає на рівень отриманого прибутку від реалізації продукції та на рівень рентабельності виробництва племінних ресурсів.

Таблиця 1

Залежність між рівнем годівлі та продуктивністю корів у племінних підприємств Хмельницької області, 2005р. *

Показники	Групи підприємств за рівнем витрат кормів на корову, ц.к. од.			
	до 51,0	51,1-60,0	понад 60,0	у середньому
Кількість підприємств	9	12	16	37
Середні витрати кормів на корову, ц. к. од.	49,6	54,3	61,6	56,7
Частка концкормів у структурі раціонів, %	25,4	27,8	30,1	29,1
Середньорічний надій молока на корову, кг	3870	4180	5140	4370
Вихід телят на 100 корів, голів	83	89	94	92

* Розраховано за даними Головного управління статистики у Хмельницькій області

Однак слід відзначити окремі підприємства, де високопродуктивне стадо корів у поєднанні з повноцінною годівлею забезпечує високу продуктивність. Так, у племзаводі ТОВ “Старт” Теофіпольського району Хмельницької області від української чорно-рябої породи корів отримували надой на рівні 6500-7000 кг молока на рік і 100 телят на 100 корів.

Товарні підприємства значно гірше забезпечують молочне стадо корів необхідними кормами. У більшості підприємств області дефіцит протеїну в раціоні складає до 35%, вітамінів та інших біологічно активних речовин – понад 50%. Відповідно продуктивність корів залишається дуже низькою (табл.2).

Дані табл. 2 показують, що у товарних підприємствах області для годівлі однієї корови витрачали на 12,6-22,5% менше кормових одиниць, ніж у племінних підприємствах. А низька продуктивність корів і перевитрати кормів не дозволяли досягти зниження

собівартості молока і більшість підприємств отримували збитки від його реалізації. Основною причиною низьких надойв залишається неповноцінна і незбалансована за вмістом амінокислот, вітамінів і мікроелементів годівля тварин.

Таблиця 2

**Вплив рівня годівлі корів на їх продуктивність у товарних підприємствах
Хмельницької області, 2005р. ***

Показники	Групи підприємств за рівнем витрат кормів на корову, ц.к. од.			
	до 35,0	35,1-45,0	45,1-55,0	понад 55,0
Кількість підприємств	16	165	188	41
Середні витрати кормів на корову, ц. к. од.	33,1	40,3	48,2	56,4
Частка концкормів у структурі раціонів, %	8,7	9,2	11,1	14,6
Середньорічний надій молока на корову, кг	2110	2650	3260	3940
Вихід телят на 100 корів, голів	75	76	84	87

* Розраховано за даними Головного управління статистики у Хмельницькій області

Для подальшої інтенсифікації галузі племінного скотарства необхідно забезпечити виробництво та продаж молока при мінімальних витратах кормів не більше 1,2-1,3 ц корм од в товарних підприємствах і 1,1-1,15 ц к. од. у племінних підприємствах [3]. Тільки при повноцінній і збалансованій годівлі племінні ресурси зможуть повністю проявити свій генетичний потенціал і дати високу продуктивність. Отже, збільшення поголів'я великої рогатої худоби у товарних підприємствах повинно базуватися на оптимізації годівлі тварин, удосконаленості технологій їх утримання та виробництва молока і приросту молодняка, а також селекційній роботі. Суттєвою умовою інтенсивного ведення молочного скотарства є наявність приміщень з відповідним мікрокліматом, фронтом годівлі, вільним доступом до води і корму, виходом тварин для прогулянок і на пасовища тощо

Висновки. Рівень годівлі протягом періодів вирощування і використання корів має забезпечити запрограмовану продуктивність поголів'я та оплату корму. Сівозміни в племінних підприємствах повинні забезпечувати концентрованими, грубими та соковитими кормами для більш повного використання генетичного

потенціалу продуктивності худоби. Наукове обґрунтування шляхів забезпечення підприємств з інтенсивною технологією виробництва власних кормових ресурсів, організація повноцінної годівлі корів за необхідними елементами корму дозволять підвищити ефективність їх використання. Відповідно буде отримано меншу собівартість 1ц молока і приросту молодняку великої рогатої худоби та кращі фінансові результати в кінці року.

ЛІТЕРАТУРА

1. Основы интенсификации производства продуктов животноводства. В.Л. Владимиров, Ю.Н. Григорьев, А.М. Жиряков и др. – М.: Агропромиздат, 1987. – 255с.
2. Нормы и рационы кормления сельскохозяйственных животных: Справочное пособие / Под ред. А.П. Калашникова, Н.И. Клейменова, В.Н. Баканова и др. – М.: Агропромиздат, 1985. – 352с.
3. Економіка виробництва молока і молочної продукції в Україні / За ред. П.Т. Саблука і В.І. Бойка. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 340с.

ВСТУП УКРАЇНИ ДО СОТ: ПРОБЛЕМИ ТА НАСЛІДКИ

Д.О.Заветур, здобувач

Інститут регіональних досліджень НАН України м.Львів

У статті розкрито наслідки вступу України до світової організації торгівлі для сільського господарства країни. Висвітлено досвід інших держав щодо членства в СОТ. Визначено позитивні моменти та ризику для сільськогосподарських товаровиробників.

В статье рассмотрены последствия после вступления Украины во всемирную торговую организацию для сельского хозяйства страны. Раскрыто опыт других стран-членов ВТО. Показаны положительные моменты и риски для сельскохозяйственных товаропроизводителей.

Вступ. Вступ України до СОТ може справити різний вплив на галузі економіки. Це пов'язано з тим, що деякі галузі характеризуються високим ступенем експортоорієнтованості, інші, навпаки, задовольняють потреби майже виключно внутрішнього ринку, деякі галузі потребують дуже значних капітальних інвестицій з досить значним терміном окупності, інші — можуть забезпечити стабільні прибутки вже через порівняно незначний проміжок часу. Все це впливає на те, яким чином та як довго певні галузі пристосовуються до умов діяльності на лібералізованому ринку. Питання вступу України до СОТ розглядалось у багатьох публікаціях вітчизняних вчених, зокрема, у працях І.Майорової [1], Ю.Макогона, В.Панкова [2], Т.Мельник, О.Куринської [3], С.Осики, О.Оніщука, А.Осики, В.Пятницького, О.Штефанюка [4, 5, 7], Т.Поді [6] та інших.

Постановка завдання. Завданням статті є вивчення наслідків вступу України до світової організації торгівлі для окремих галузей економіки.

Результати. В сільському господарстві України зайнято більше 16% від загальної кількості працюючих; зосереджено більше 20% основних виробничих фондів держави; створюється майже третина валового внутрішнього продукту України; зосереджено 41,8 млн.га сільськогосподарських угідь, в тому числі, 32,7 млн.га ріллі.

Здійснені упродовж останніх двох років реформи в агропромислому комплексі дозволили перебудувати земельні та майнові відносини та створити якісно нові організаційно-правові форми господарювання, які базуються на принципах непорушності права приватної власності на землю та майно. Вдалося зробити кроки в напрямі подальшого формування прозорого ринкового середовища, запровадити механізми здешевлення кредитів, що сприяло притоку фінансових ресурсів комерційних банків для фінансування потреб сільськогосподарського виробництва. Надання приватному виробнику права самостійно обирати форми господарювання, каналів реалізації, партнерів по співпраці, зміни форм і методів державного впливу на процеси соціально-економічних перетворень на селі сприяли закріпленню позитивних тенденцій, що намітилися з 2000 року. Зокрема, здійснено реформування сільськогосподарських підприємств на засадах приватної власності на землю.

Головними позитивними наслідками для аграрного сектору від набуття Україною членства в СОТ можуть стати: стимулювання технологічного оновлення та переозброєння національного виробництва відповідно до світових стандартів внаслідок суттєвого збільшення іноземних інвестицій в агропромисловий комплекс України; поширення доступу українських товарів до ринків 145 країн-членів СОТ, частка торгівлі яких складає більше 95% від загальносвітових обсягів; поживавлення виробництва в експортоорієнтованих галузях економіки, у т.ч. й АПК, внаслідок лібералізації режиму доступу до зовнішніх ринків; скорення структурних реформ в аграрному секторі. Структурні пріоритети визначатимуться потенціалом конкурентоспроможності галузей і підприємств на зовнішніх ринках, а спрощення процедур доступу до цих ринків має прискорити структурні зміни; розширення асортименту та якості пропонованих на ринку продовольчих товарів, зниження їх ціни, що є позитивним для споживачів.

Можливі негативні наслідки для аграрного сектору від набуття Україною членства в Світовій організації торгівлі: загострення конкурентної боротьби між національними та іноземними виробниками цукру, молочних продуктів, картоплі, овочів та фруктів;

можливе звуження внутрішнього ринку збуту для національних товаровиробників; зростання експорту товарів, що споживаються в українському АПК (насіння соняшнику, продовольчого та кормового зерна) може спричинити підвищення цін на них на внутрішньому ринку.

Важливим є те, що правила СОТ не передбачають скасування субсидування сільського господарства, а лише вимагають введення граничного рівня для державних субсидій. Так, якщо в останні роки державне субсидування сільськогосподарського сектору в Україні було практично відсутнє, то на переговорах щодо вступу до СОТ Україна відстоює рівень внутрішньої державної підтримки у сумі 1,37 млрд. дол. США на рік. Слід відзначити, що в Україні загалом існує значно менший рівень державної підтримки сільського господарства, ніж у розвинених країнах. І хоча Україні доведеться обмежити використання субсидій, що підлягають скороченню згідно з Угодою СОТ про сільське господарство, вона може відповідно збільшити використання дозволених субсидій, зокрема на такі цілі, як фінансування дослідницьких, учбових, консультативних і маркетингових програм, створення державних резервів для забезпечення продовольчої безпеки, страхування та гарантування безпеки доходів, виплати на відшкодування збитків від стихійних лих, допомогу на структурну перебудову, виплати за програмами охорони довкілля та регіональними програмами допомоги. Внаслідок лібералізації доступу до ринку аграрної продукції України не слід очікувати критичного для національного сільського господарства збільшення обсягів імпорту. Ринок сільськогосподарської продукції, виробництво якої є для України традиційним, захищений від імпорту наступними факторами: суттєвими транспортними витратами на доставку імпоротної продукції порівняно з продукцією місцевого виробництва; відсутністю інфраструктури надходження та розподілу значних обсягів імпоротної сільськогосподарської продукції у регіонах; невисокою купівельною спроможністю населення; традиційними уподобаннями людей (в першу чергу, у сільській місцевості).

Завдяки зменшенню втрат від дискримінаційних заходів, що становлять 2-3 мільярди доларів на рік, від вступу до СОТ виграють насамперед експортноорієнтовані галузі економіки. Українські споживачі виграють від збільшення асортименту товарів, підвищення їхньої якості та зниження ціни. Підвищення платоспроможності населення вплине на зростання виробництва та поліпшення соціально-економічних показників країни. Та найголовнішим ефектом, пов'язаним зі вступом України до СОТ, стане поява додаткових стимулів для проведення необхідних внутрішніх реформ. Створення цивілізованих умов конкуренції стимулюватиме прискорення структурних реформ, даючи поштовх для підвищення конкурентності економіки. Цьому сприятиме приведення українського законодавства в сфері податків, митного регулювання, регулювання у сфері послуг, в охороні інтелектуальної власності відповідно до норм і правил СОТ.

Досвід різних країн свідчить, що швидкість вступу до СОТ залежить від політичної волі влади й рівня професіоналізму людей, яким доручено вести переговорний процес. Багаторічні переговори, пов'язані зі вступом України до СОТ, можуть свідчити не тільки про недостатню увагу до цього процесу з боку влади, а й про слабкість реформ у національній економіці. Нинішній уряд зміг впритул наблизити Україну до вступу до цієї організації.

Україна, всупереч зарубіжним прогнозам, подолавши політичну кризу, прийняла останній пакет законів, який впритул наближує державу до вступу в СОТ. За прогнозами Мінекономіки, після вступу України до СОТ вітчизняну економіку чекає додатковий приріст на 2% і зростання прибутків населення на 3% завдяки подорожчанням вартості праці.

Висновок. Набуття членства України у СОТ надасть їй створення цивілізованих умов конкуренції, зростання прозорості державної політики і приведення законодавства у відповідність до норм і правил СОТ. Вважаємо, що ці чинники сприятимуть зростанню обсягів іноземних інвестицій в економіку України і покращенню умов для аграрного підприємництва.

Аналіз досвіду інших країн і можливих наслідків від набуття України членства у СОТ, навіть для одного із товарних ринків України (агропродовольчого) вказує, що цілковита реалізація можливостей від участі в цій організації і мінімізація соціальних та економічних втрат здійснюється лише за умови ефективної реалізації довготермінової соціально-економічної стратегії країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Майорова І. Процеси консолідації у світовій торгівлі: постановка проблеми для українських виробників // Економіст. – 2005. – №6. – С. 67-69.
2. Макогон Ю., Панков В. Інноваційна діяльність і стратегія підвищення конкурентоспроможності продукції: міжнародний і регіональний аспект // Економіст. – 2005. – №6. – С. 40-48.
3. Мельник Т., Куринська О. Шляхи удосконалення нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі України за умов вступу до СОТ // Економіст. – 2004. – №6. – С. 76-80.
4. Осика С., Оніщук О., Осика А., Пятницький В., Штефанюк О. Інституціональні та процедурні механізми системи ГАТТ / у регулюванні світової торгівлі. – К.: УАЗТ, 2000. – 288с.
5. Осика С., Пятницький В. Світова організація торгівлі – відкриті двері на шляху інтеграції України у світовий економічний простір // Вісник УАДУ. – 1999. – №3. – С. 78-85.
6. Пода Т.О. Врегулювання суперечок в СОТ // Зовнішня торгівля. – 2006. – №3 (26). – С. 18-24.
7. Пятницький В. Стратегії розвитку торгівлі в контексті вступу України до СОТ // Вісник КДТЕУ. – 1999. – №3. – С. 3-10.

НЕОБХІДНІСТЬ РЕФОРМ ВЕДЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА З МЕТОЮ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО СОТ

А.О.Касьяновська, здобувач

Миколаївський навчально-науковий інститут Одеського національного університету ім. І.І.Мечникова

Вступ України до СОТ зобов'яже її виробити стабільну і "прозору" аграрну політику, метою якої мають стати створення висококонкурентного аграрного виробництва і забезпечення продовольчої безпеки країни.

Вступление Украины в ВТО обяжет ее выработать стабильную и "прозрачную" аграрную политику, целью которой должны стать создание высококонкурентного аграрного производства и обеспечение продовольственной безопасности страны.

Угода про створення Світової організації торгівлі (СОТ) набрала чинності 1 січня 1995 року. Створення цієї організації було результатом останнього раунду переговорів країн – членів ГАТТ – Уругвайського раунду. В рамках ГАТТ/СОТ діє правило про єдність зобов'язань, за яким держави, що бажають стати членами СОТ, повинні приєднатися до всіх угод, на які поширюється це правило. СОТ створена, в першу чергу, для того, щоб сприяти виконанню цього пакету угод, що разом називають Угодами Уругвайського раунду.

СОТ дозволяє державам "захищати" свій внутрішній ринок, але ці обмеження повинні бути тільки у формі тарифів. Це означає, що заборонені такі засоби обмеження імпорту, як:

- занадто складні митні процедури;
- завищені митні збори;
- складні процедури підтвердження походження товарів;
- деякі види державних субсидій підприємствам;
- стандарти на товари.

Вступ України до СОТ зобов'яже її виробити стабільну і "прозору" аграрну політику та дотримуватися її. Усе це сприятливо вплине на залучення до галузі іноземних і внутрішніх інвести-

цій. Будучи членом цієї організації, наша держава зможе брати участь у виробленні спільної аграрної політики і правил міжнародної торгівлі сільськогосподарською продукцією, а також поліпшити перспективи сільськогосподарського зростання за рахунок скорочення неефективних затрат на неринкові заходи. Україна дістане можливість впливати на врегулювання суперечок і захищатися від свавілля торгових партнерів.

Як член СОТ Україна зможе істотно підтримувати своє сільське господарство. Правила СОТ передбачають застосування заходів підтримки сільського господарства, що належать до так званого “зеленого кошика”, які не підлягають скороченню і контролю з боку СОТ, а також є найбільш ефективними для забезпечення стабільного і довгострокового розвитку цієї галузі.

Стратегічною метою розвитку аграрної політики України мають стати створення висококонкурентного аграрного виробництва і забезпечення продовольчої безпеки країни. Продовольча безпека — офіційно прийняте у міжнародній практиці поняття, що використовуються для характеристики стану продовольчого ринку країни або групи країн.

Українські експерти мають дві точки зору щодо поняття “продовольча безпека”: 1) це підтримання постачання продуктами на рівні, достатньому для забезпечення здорового харчування; 2) це самозабезпечення сільськогосподарською продукцією і захист вітчизняних виробників.

Досягнення національної продовольчої безпеки можливо забезпечити за умов:

- визначення рівня самозабезпечення основними продовольчими товарами і критичного рівня імпорту;
- використання комплексу заходів щодо підтримки вітчизняного сільськогосподарського виробництва;
- розробки і використання захисних заходів зовнішньоекономічного характеру;
- створення і підтримання на необхідному рівні страхових резервних запасів продовольства.

Сучасний стан продовольчої безпеки України можна охарактеризувати як позитивними так і негативними тенденціями.

До позитивних тенденцій належать:

- зростання доходів населення;
- поліпшення умов самозабезпечення населення продовольством внаслідок розширення розмірів особистих селянських господарств сільського та масового наділу міських жителів земельними ділянками для виробництва сільгосппродукції;
- поступове відновлення на основі прийнятих на державному рівні двосторонніх угод порушених традиційних продовольчих зв'язків з країнами СНД;
- формування ринкової інфраструктури, яка включає систему оптових продовольчих ринків та маркетингової інформації.

До негативних тенденцій належать:

- зниження купівельної спроможності населення, що призвело до скорочення споживання продовольства та погіршення структури харчування;
- недосконалість регулювання державою зовнішньої торгівлі продовольством.

У розвинених країнах, які є основними експортерами продовольства реалізовується державна продовольча політика, яка характеризується державним регулюванням і підтримкою сільгоспвиробництва з використання кредитів, позик, дотацій, контролем над збутом і зовнішньою торгівлею, становленням особливих умов до якості. Рівень державної підтримки сільського господарства в Україні становить 8,3% (для порівняння у США – 40%, Японії і Франції – 72%, країнах ЄС – 35%). Варто було б зазначити, що частка субсидій у вітчизняному сільському господарстві у 2001 році становила 2,4% ВВП.

В Україні відсутня програма державної продовольчої політики, хоча в СРСР на період до 1990 року була розроблена продовольча програма, мета якої була в якомога стисліше строки розв'язати завдання безперебійного постачання населення продовольством. Радянська продпрограма передбачала забезпечення єдиного планування пропорційного і збалансованого розвитку сільського господарства і галузей промисловості, що його обслуговують, чіткої їх взаємодії по нарощуванню виробництва сільгосппродукції,

поліпшення її зберігання, транспортування, переробки і доведення до споживача. Але в Україні створено правову базу розвитку, виробництва і збуту високоякісної продовольчої продукції, захисту прав споживачів, посилено контроль державних органів за якістю продукції.

Однак, сільськогосподарські підприємства зможуть вирішити проблему забезпечення безпеки країни і самостійно. Для цього вони можуть створити об'єднання між собою. Розрахувавши потребу у своїй продукції на певний проміжок часу і зробивши прогнози врожаїв на цей період, підрахувати необхідні стратегічні запаси продукції. Ці запаси зможуть забезпечити потреби населення і держави у сільськогосподарській продукції, зменшивши закупівлі її у зарубіжних постачальників за більш високою ціною. Тому можна пропонувати законодавчо закріпити державні гарантії підприємствам, які самостійно фінансують себе.

Визначаючи стратегію розвитку своєї аграрної політики, Україна повинна орієнтуватися на перспективу вступу до ЄС. Однак на момент вступу до цієї організації Спільна аграрна політика ЄС матиме зовсім інший зміст, ніж сьогодні. Тому збалансована, ефективна аграрна політика України, яка забезпечить високу конкурентоспроможність вітчизняної сільськогосподарської продукції на внутрішньому і світових аграрних ринках, слугуватиме важливим позитивним аргументом при розв'язанні питання про її членство в ЄС, а також дозволить їй зайняти належне місце в міжнародному поділі аграрної праці. В таких умовах сільське господарство України дійсно може стати житницею не тільки Європи, але й інших континентів, спеціалізуючись на виробництві видів продукції, найбільш ефективних для наших умов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дем'яненко С., Свідерська І. До питання про стратегію розвитку аграрної політики України // Економіка України.- 2004.-№8.

2. Марченко О. До питання поєднання державного і ринкового регулювання продовольчої безпеки // Економіка України.- 2004.-№ 7.

3. Менеджмент внешнеэкономической деятельности./ Под ред.Кириченко А.А.- Киев, 1998. – 464с.

4. Циганкова Т.М, Гордєєва Т.Ф. Міжнародні організації: Навч. Посібник.- Вид.2-ге, переоб. і доп. -К:КНЕУ,2001 – 340 с.

РОЛЬ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПІДВИЩЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ОВОЧЕКОНСЕРВНОГО ПІДКОМПЛЕКСУ АПК

Г.М.Рябенко, асистент

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто основні засади організації маркетингової діяльності в овочеконсервному підкомплексі АПК та запропоновано етапи її здійснення на регіональному ринку овочів.

Рассмотрены основные положения организации маркетинговой деятельности в овощеконсервном подкомплексе АПК и предложены этапы ее осуществления на региональном рынке овощей.

Постановка проблеми. Ринкова орієнтація і реформування економічних відносин агропромислових підприємств зумовлюють розвиток вільної конкуренції, швидкої реакції на зміни у зовнішньому і внутрішньому середовищі країни, готовність виважено ризикувати, обов'язково ефективно використовувати науковий, виробничий і людський потенціал та прагнення суспільства до більш високого рівня життя. Ринковий механізм господарювання не має географічних обмежень, адже він становить систему об'єктивно діючих і свідомо регульованих правових, економічних та організаційних відносин, які в процесі господарської діяльності визначають її рівень ефективності і кінцеву результативність.

У нинішніх економічних умовах успішне функціонування ринку може бути забезпечене наявністю кількох елементів: виробників і споживачів, попиту і пропозиції, цін, конкуренції. Закономірно, що об'єднуючою ланкою між даними елементами виступає маркетингова діяльність, за допомогою якої здійснюється вплив на всі стадії відтворювального процесу (виробництво, розподіл, обмін, споживання), а також на зовнішнє середовище.

Враховуючи ринкові умови, продукція, що виробляється повинна знайти покупця, тобто ринок збуту. Саме тому, проведення маркетингового аналізу діяльності підприємства є необхідним особливо в сучасних умовах, коли більшість вітчизняних аграрних

підприємств залишаються збитковими.

Аналіз останніх публікацій. Проблемами маркетингу в АПК займається певна частина вчених-економістів. Серед них: Г.М.Биков, О.П.Гоголя, Т.Г.Дудар, І.Г.Матчина, В.М.Рабштина, В.А.Рибінцев, П.Т.Саблук, В.І.Топіха, І.І.Червен та ін.

Постановка завдання. Аналіз літературних джерел показав, що деякі витання, пов'язані з маркетинговою діяльністю підприємств, об'єднань та інших формувань, все ж залишаються не до кінця вирішеними. Саме вони і послужили предметом дослідження статті, метою якої є вивчення сучасного стану маркетингової діяльності підприємств овочеконсервного підкомплексу АПК, виявлення існуючих тут недоліків і розроблення пропозицій щодо удосконалення та підвищення ефективності організації маркетингу.

Виклад основного матеріалу. В основі ефективного ведення сільськогосподарського виробництва лежать сучасні підходи й методи господарювання, тому неможливо господарювати в ринкових умовах без добре налагодженої маркетингової служби за всіма напрямками господарської діяльності. Сільське господарство характеризується певним рівнем ризику, який можна зменшити за допомогою належним чином організованих маркетингових заходів [1].

Організація стабільного конкурентоспроможного господарського механізму взаємопов'язана із нарощуванням виробництва, збутом продукції і зниженням виробничих витрат. Проте в продовольчому комплексі відбулися зміни, які характеризуються тим, що урізноманітнилися форми господарювання, скоротилося виробництво продукції. Домінуючі позиції у виробництві продукції належать приватному сектору.

Дедалі більшу частку сільгоспвиробників становлять невеликі приватні господарства, рівень товарності яких постійно зростає. Втрачають значимість традиційні канали збуту, не викоренений бартер, частина продукції видається в рахунок орендної плати та оплати праці. За цих умов є необхідним застосування маркетингових заходів на всіх рівнях. Цьому сприяє кооперація й інші об'єднання товаровиробників для організації ефективних збутових партій продукції. Останніми роками виробництво овочів із суспіль-

ного сектора перемістилося у приватний, відповідно зросли пропозиції продукції господарств населення.

Перед сільськогосподарськими товаровиробниками постає низка серйозних економічних проблем, зокрема: відсутність інформації про ринки; низькі реалізаційні ціни та низький споживчий попит; обмежена конкурентність на ринку; відсутність впевненості у точному виконанні угод, що перешкоджає налагодженню довгострокових стосунків із покупцями та клієнтами; обмежений доступ до конкурентних пропозицій щодо постачання продукції та нерозвинена інфраструктура тощо [2].

Разом із тим, нарощування обсягів товарної овочеконсервної продукції, забезпечення її реалізації потребує освоєння нових додаткових ринків, включаючи вихід на зарубіжні ринки, що становитиме зміст поточних завдань кожного господарства в сфері маркетингу.

Для розв'язання цих завдань розробляється стратегія маркетингу, суть якої полягає в раціональній, логічній і осмисленій структурі, керуючись якою великі сільськогосподарські підприємства окреслюватимуть сегменти ринку, визначатимуть комплекс маркетингу з метою одержання прибутку.

Маркетинговий аналіз овочеконсервного підкомплексу АПК являє собою систему знань, які пов'язані з дослідженням ринкових процесів. Маркетинг є видом підприємницької діяльності, методом господарського управління виробничо-збутовою діяльністю підприємства, спрямованою на задоволення існуючих потреб споживачів та виявлення і задоволення нових шляхом послідовних дій відповідно до вимог ринку, вироблення конкурентоспроможного товару, його ефективного збуту, скорочення часу руху товару до споживача тощо.

Головним завданням маркетингу овочеконсервного підкомплексу АПК є забезпечення постійної конкурентоспроможності продукції і підприємства, що характеризується його прибутковістю вище середнього рівня серед учасників ринку. Основною метою маркетингу є підвищення рівня споживання за рахунок удосконалення виробництва і якості продукції.

Кінцева мета маркетингу овочеконсервного підкомплексу

АПК — одержання максимального прибутку за рахунок розширення обсягів виробництва та продажу виробленої продукції.

Водночас маркетинг овочеконсервного підкомплексу АПК передбачає не тільки орієнтацію на наявний попит, але і стимулювання та розширення його. Результативність маркетингових заходів великою мірою залежить від своєчасного їх опрацювання. Вони мають охоплювати, крім збуту, всі процеси господарської діяльності, включаючи й технологічний процес виробництва.

Маркетингова діяльність у сільськогосподарських формуваннях овочеконсервного підкомплексу АПК повинна забезпечити: надійну, достовірну і своєчасну інформацію про кон'юнктуру ринку, структуру та динаміку конкретного попиту, смаки й уподобання покупців, цінову ситуацію, тобто інформацію про зовнішні умови функціонування сільськогосподарського підприємства. Така інформація має дати відповіді сільськогосподарському підприємству, яку продукцію виробляти, в якій кількості, та де і кому вигідніше реалізувати вироблену продукцію.

Саме тому в сучасних умовах важливого значення набуває необхідність створення служби маркетингу на підприємствах овочеконсервного підкомплексу АПК, основними завданнями якої є:

- комплексне вивчення ринку овочів і перспектив його розвитку, пристосування виробництва до вимог споживача;
- вивчення діяльності конкурентів, стратегії і тактики їхнього впливу на покупців (реклама, цінова політика, інші методи конкурентної боротьби);
- чітка організація виробництва, залучення до неї науково-дослідних установ.

Співробітники служби маркетингу повинні вміти вибирати вигідні ринки, аналізувати ринкову ситуацію, готувати рекомендації та рекламні повідомлення про випуск нових сортів і гібридів овочевих культур і прогнозувати ринки, розробляти стратегію, тактику торгівлі, забезпечувати основні вимоги до насіння, його асортименту, визначати цінову і збутову політику господарства та контролювати її здійснення.

Система маркетингу в овочеконсервній сфері має охоплювати такі складові частини, як заготівля, зберігання, транспортування,

товарна доробка й доочищення, оптова та роздрібна торгівля. Конкуренція та інші принципи функціонування ринкових відносин зумовлюють необхідність розширення та істотного поліпшення роботи кожної складової частини системи маркетингу на основі впровадження досягнень науки й передового досвіду.

Маркетингову діяльність овочеконсервного підкомплексу АПК доцільно розпочинати з формулювання маркетингової стратегії, оскільки вона забезпечує обґрунтування ринкової спрямованості підприємства. При цьому слід враховувати особливості аграрного ринку, зокрема, деякі види продукції сільського господарства мають спільні характеристики; більшість видів продукції збирають раз на рік і споживаються протягом року нерівномірно, що зумовлює коливання попиту і, відповідно, сезонне коливання цін; наявність великої кількості виробників аналогічної продукції породжує рівень конкуренції, високу цінову циклічність на агропродукцію.

Маркетингові дослідження овочеконсервного підкомплексу АПК дозволяють визначити мету відносно рівня продажу (на підставі оцінки обсягу ринку, визначення основних та потенційних споживачів); намітити рівень прибутковості, визначити рівень продажу; розробити стратегії для окремих сегментів ринку на підставі даних про кон'юнктуру кожного окремого ринку; встановити фінансові цілі на підставі прогнозу продажної ціни товару; розробити стратегію комунікації та заходи щодо просування товару на ринки, встановити перспективні цілі та розробити стратегію розвитку підприємства.

Висновки та пропозиції. Маркетинг в овочеконсервному підкомплексі АПК є одним із шляхів стимулювання зростання виробництва і реалізації овочевої продукції, основним завданням якого є нарощування випуску конкурентоспроможної овочевої продукції та обмеження виробництва тих з них, які не користуються попитом. Основним завданням маркетингової служби є формування перспективних обсягів та асортименту овочевої продукції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гоголя О.П. Становлення маркетингу у ринковій трансформації сільсько-го господарства//Економіка АПК. – 2002. – № 5. – С.110-114
2. Козуб Н.М. Вплив маркетингової діяльності господарств на їх фінансовий стан//Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2003. – № 4(24). – С.65.

ПРОБЛЕМИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВСТУПУ ДО СОТ

В.В.Сальдо

Інститут регіональних досліджень, м. Львів

Підвищення добробуту нації на основі розвитку конкурентних переваг підприємств на українських і закордонних ринках є одним з найважливіших завдань держави.

Повышение благосостояния нации на основе развития конкурентных преимуществ предприятий на украинских и зарубежных рынках является одним из важнейших заданий государства.

Постановка проблеми. Підвищення добробуту нації на основі високого рівня конкурентоспроможності є не тільки основною метою уряду, а й загальнонаціональним завданням, до вирішення якого мають бути залучені всі верстви українського суспільства. Як відомо, уряди приділяють велике значення питанню конкурентоспроможності національних економік у зв'язку з надзвичайною важливістю соціально-економічного завдання, що на них покладається: забезпечення стабільно високого рівня життя громадян суспільства. Внаслідок існування тісного зв'язку між розвитком економіки та рівнем життя у суспільстві регулювання економічного механізму має пов'язуватися з удосконаленням методів, що надають розвитку нового поштовху. А отже, створення умов підвищення конкурентоспроможності економіки є одним із головних факторів забезпечення високого рівня життя нації. Натомість, сприяння монополізму через усунення конкурентів призведе до зниження фінансових можливостей, зокрема й для поліпшення якості життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняними і зарубіжними вченими опубліковано значну кількість напрацьованих щодо сутності конкурентоспроможності, шляхів її підвищення, підготовки вступу до СОТ. Наскільки важливим є рівень конкурентоспроможності для інших країн свідчить вислів професора

Гарвардського університету Роберта Рейча: “Америка завжди процвітала за рахунок конкуренції, тому одна думка про втрату конкурентоспроможності на світових ринках викликає у жителів США загальну стурбованість, яку можна назвати своєрідною масовою хворобою” [1].

Існує безліч тлумачень визначення конкурентоспроможності національної економіки та чинників, що її утворюють. Але у зв'язку з тим, що практично конкурують саме фірми, найповніше, на наш погляд, визначення конкурентоспроможності національної економіки наводить Міжнародна організація “Європейський форум з проблем управління”. Відповідно до нього конкурентоспроможність — це реальна і потенційна можливості фірм в існуючих для них умовах проектувати, виготовляти та реалізовувати товари, що за ціновими та не ціновими характеристиками є привабливішими для споживачів, ніж товари їхніх конкурентів.

Стан конкурентоспроможності залежить від взаємозв'язку між умовами пропозиції та попиту. Кожен з цих елементів не може окремо створювати для нації високий потенціал, особливо у перспективі. Характерно, що низька платоспроможність нерозвинутих країн не дозволяє їм спожити велику кількість товарів, що були вироблені у розвинутих країнах. Це стримує розвиток останніх, накопичуються проблеми реалізації, що, зрештою, призводить до зменшення їхньої конкурентоспроможності.

Майкл Портер, один із провідних сучасних дослідників проблем конкурентоспроможності, наголошував на необхідності відмови від терміна “конкурентоспроможність нації” як такого, що забезпечує економічний розквіт країни. “Головна мета держави — зазначає він, — забезпечити власним громадянам досить високий та зростаючий рівень життя. Здатність держави це зробити залежить не від якогось аморфного терміна “конкурентоспроможність”, а від того, наскільки продуктивно використовуються національні ресурси — праця та капітал” [2].

Постановка завдання. Як суб'єкт міжнародних економічних відносин Україна має свідомо входити до системи світогосподарських зв'язків з метою якнайефективнішого використання усіх їхніх

можливостей та підвищення рівня конкурентоспроможності. Однак на практиці конкурентоспроможність національної економіки поки що постійно знижується. Отже, для з'ясування причин такого стану слід проаналізувати внутрішні та світові тенденції, що пояснюють походження цих процесів.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап розвитку МЄВ відзначається викривленнями конкуренції. Вони полягають у тому, що ефективність виробництва товарів відходить на другий план, а провідну роль починають відігравати фактори вартості ресурсів у різних економічних системах і можливість отримання більшої рентабельності, не зумовленої ефективністю використання ресурсів. Таким чином, стали наявними усі протиріччя злиття нерівномірно розвинених економічних систем на не паритетній основі. Для конкурентоспроможності це означатиме руйнацію її базових засад.

Класичні концепції конкурентоспроможності, що розглядають умови її досягнення у стабільному ринковому демократичному середовищі, часто не можуть відповісти на те, які заходи треба вжити щодо її збереження у сучасних умовах обома сторонами — сильною та слабкою. А швидкість цих процесів практично не залишила часу для впровадження адекватного регулювання. На сучасному етапі, коли вже виявляються негативні наслідки, зокрема і у високорозвинутих країнах (неплатежі за надані кредити, перевиробництво, підвищення міграції до цих країн, фінансова криза тощо), частіше виникають питання щодо необхідності регуляції та підвищення ролі держави у збереженні конкурентоспроможності, що зазнає надзвичайних ударів від зазначених наслідків.

Нерівномірність систем з різним рівнем продуктивності виробництва, заробітної плати, ставки доходності капіталу, вартості ресурсів, техніко-технологічних можливостей, що визначає масштаб цін, спричинила значне перетікання ресурсів до “сильних” економік. У свою чергу, там відбувається перевиробництво товарів, що не можуть бути реалізовані на внутрішньому ринку (через його насиченість), а також на зовнішньому (через низьку платоспроможність населення). Цих чинників досить для того, щоб обережно підходити до відкриття кордонів і “слабких” економік, що залиша-

ються у ситуації дефіциту. Це є попередженням і для “сильних” економік, де утворюється така кількість ресурсів, яку вони не в змозі використати. Проте, як свідчить практика, розвинуті країни дедалі частіше закривають доступ до свого ринку через встановлення різних бар’єрів, чим створюють для країн зі “слабкою” економікою нерівні умови. Частково така політика пояснюється прагненням країн досягти позитивного сальдо торговельного балансу за будь-яку ціну і без належного врахування побічних результатів як для країн-партнерів, так і для власної економіки. У подальшому заходи щодо виснаження конкурентів та посилення власного монополізму призводитимуть до втрати стимулів підтримки високого рівня конкурентоспроможності.

Аналізуючи вплив держави на формування високого рівня конкурентоспроможності національної економіки, доцільно розглянути конкурентоспроможність нації як вектор складових конкурентоспроможності товару, підприємства, сектора економіки та стану попиту в країні. Взаємодія зазначених складових визначає загальнонаціональний рівень конкурентоспроможності.

Конкурентоспроможність підприємства водночас залежить від конкурентоспроможності товарів і комплексу економічних умов їхнього виробництва та збуту. Сучасні процеси вказують на загострення питань стосовно рівня втручання держави при створенні найбільш сприятливого середовища для національних суб’єктів. Протириччя нинішніх світових зрушень підтверджують те, що створення у межах однієї країни або регіонального блоку осередку з високою конкурентоспроможністю можливе лише за умов автаркії. В іншому випадку однобічний процес функціонування одного суб’єкта за рахунок іншого призведе до суттєвих негативних наслідків і позбавить першого можливостей розвитку.

Конкурентоспроможність товару визначається на основі ціни споживання, що складається з ціни товару та витрат, пов’язаних з його експлуатацією порівняно з конкурентами. Розвиток економік багатьох регіонів світу дозволяє “сильним” економікам отримувати доступ до дешевших ресурсів, значно зменшуючи ціну виробництва продукції. Так, ціна робить товар привабливішим для покупців.

А отже, через дії окремих виробників, які використовують переваги дешевих ресурсів, неминуче здійснюватиметься тиск на конкурентів. Це змушує останніх або зменшувати ціну, або виходити з ринку. Проте на такій основі відбуватиметься спотворення розвитку конкурентоспроможності: ціна споживання має зменшуватися, а ціна виробництва за рахунок інновацій, прогресивних технологій може і збільшуватися, адже це потребує додаткових капіталовкладень. Натомість триватиме зворотний процес відходу від нецінової конкуренції до її цінових методів, що також негативно впливатиме на конкурентоспроможність.

Отже, до визначення ефективності у тлумаченні конкурентоспроможності треба додати “за інших рівних умов”. Не останню роль у вирівнюванні цих умов відіграє держава.

Уроки світової фінансової кризи висвітлили проблему цінової лібералізації за відсутності ринкових регуляторів. У цьому аспекті важливо зазначити, що абсолютно вільної і нерегульованої цінової політики немає в жодній економічній системі: навіть у країнах з розбудованим ринком цінове регулювання здійснюється численними, не менш впливовими, непрямими важелями. Отже, у нових умовах важливим завданням уряду є вирівнювання економічних і правових параметрів розвитку суб'єктів економічних відносин з країнами-партнерами для уникнення некерованого перетікання ресурсів, що створює їх дефіцит у межах однієї країни та надлишок — у іншій. Регулювання внутрішнього середовища та нарощення конкурентоспроможного потенціалу виявляється ефективнішим засобом протистояння сильним конкурентам, ніж закриття кордонів.

Підсумовуючи наведене вище, слід зазначити особливості сучасних світових процесів, що суттєво впливають на конкурентоспроможність.

1. Посилення монополізації та тиску на “слабкі країни” (сьогодні транснаціональні компанії контролюють до 40% світового промислового виробництва та понад 50% світової торгівлі).
2. Посилення цінової конкуренції.

3. Диспаритетність розвитку світових економічних систем і прискорення процесу їхнього зближення;
4. Часткова зміна якості конкурентної боротьби (через оволодіння певною кількістю напрямів унаслідок штучного ослаблення конкурентів, наприклад, на території колишнього СРСР).
5. Структурні зрушення у світовому господарстві.
6. Переважання факторів рентабельності над факторами ефективності (через відсутність паритетного регулювання економічних відносин між країнами з різними умовами розвитку).

Висновок. Визначення та оцінка конкурентних можливостей України ускладнені сучасним станом економічного розвитку. Сьогодні визначальним чинником формування високого рівня конкурентоспроможності є відновлення ефективної роботи усіх секторів національної економіки на розширеній основі, оскільки саме така політика стане корисною у змаганні з іноземними конкурентами, які практично усунули національного виробника від конкурентної боротьби. У зв'язку з цим необхідна розробка поміркованої політики внутрішнього курсу, що була б здатна подолати кризові явища у країні та завоювати для неї гідне місце серед країн-партнерів на основі високої конкурентоспроможності національної економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дубовий І.О. Економічні і торговельні відносини США з Японією. – Черкаси: Б. в., 1994.
2. Портер Майкл Е. Международная конкуренция. – М.: Междунар. отношения, 1993.

СОЦІАЛЬНО–ЕКОНОМІЧНИЙ СТАН УКРАЇНСЬКОГО СЕЛА У КОНТЕКСТІ ПРИЄДНАННЯ ДО СОТ

О.В.Дяченко, аспірант

*Науковий керівник: Л.І.Михайлова, професор, доктор економічних наук
Сумський національний аграрний університет*

Зроблено аналіз соціально-економічного стану українського села, узагальнено та конкретизовано слабкі місця сільського господарства, а також накреслено напрямки дій, які мали б змогу пом'якшити інтеграційні процеси в агропромисловому комплексі України.

Проанализировано социальное-экономическое положение украинского села, конкретизированы и обобщены слабые места сельского хозяйства, а также предложены мероприятия, способные смягчить интеграционные процессы в агропромышленном комплексе Украины.

З огляду на наполегливість українського політичного бомонду щодо приєднання до світового співтовариства, залишились лічені місяці до вступу України до СОТ. І хоча багато вже згадано про переваги та недоліки інтеграції, достатньо гострим досі є питання — чи готовий аграрний сектор України до цього, чи здатне українське село при наявних соціально-економічних умовах відігравати відведену йому роль — конкурентоспроможного виробника якісної продукції?

На ці питання намагаються відповісти провідні вчені України: Б.К.Супіханов, Б.Панасюк, П.Т.Саблук та інші, але якщо ми запитаємо пересічного українського селянина, чи дає йому надію вже недалекий та довгоочікуваний вступ до СОТ, навряд чи ми отримаємо позитивну відповідь.

Тому спроба конкретизувати та узагальнити слабкі місця українського села на порозі інтеграції, а також пошук розумних дій, які мали б змогу поліпшити соціально-економічну ситуацію та покращити агропродуктивність, і є метою даної статті.

Багато політиків та вчених зазначають, що вступ України до СОТ загострить конкуренцію на внутрішньому ринку [1]. Дійсно,

вимоги СОТ щодо якості та кількості товарів не завжди відповідають розрахункам українського селянина. З іншого боку, постійно зростають і вимоги українських споживачів щодо якості сільськогосподарської продукції та досягнення прийняттого рівня продовольчої безпеки держави. Бо рівень споживання продуктів в Україні ще не досяг норми [2] не стільки за рахунок неплатежеспроможності населення, скільки за рахунок недостатнього виробництва якісної вітчизняної продукції.

Оскільки законодавство стосовно захисту внутрішнього ринку від неякісної продукції, стандартизація та оцінка імпорту, митне законодавство тощо є слабкими місцями української економіки, звісно, що з відкриттям ринку наповнення внутрішнього ринку продовольства може відбуватися за рахунок неякісного непотребу — яскраво оберненого та дешевого. А це вже загроза не тільки українському виробнику, а й здоров'ю всього населення України.

Не менш слабким місцем є позиція самого сільгоспвиробника: зниження ефективності сільськогосподарського виробництва, великі затрати праці на вирощування сільгосппродукції (у десятки разів вищі ніж у європейських країнах та США [2]), депопуляція (вимирання) українського села — найгостріші проблеми сьогодення. Але головною, на наш погляд, є проблема деградації людського капіталу. Саме конкурентоспроможний людський капітал є запорукою виробництва конкурентоздатної продукції на всіх рівнях ринку [3].

Усі, хто був у Європі, не можуть не помітити, як комфортно почуває там себе людина, яку б посаду вона не обіймала. І секрет цього для європейських політиків не є взагалі секретом, бо європейська модель ринкової економіки — це економіка із соціальною орієнтацією, а у центрі суспільного проекту — гідність людини, особистості. А чи забезпечено гідність людини, яка працює або мешкає в українському селі? Чи відчуває себе гідним український селянин?

Щоб аграрна економіка була конкурентоспроможною, необхідно, щоб люди, від яких залежить якість, кількість сільськогосппро-

дукції — селяни — жили та працювали у “конкурентоспроможних” умовах. Досвід багатьох країн свідчить, що не пільги, не субсидії, а саме сприяння активізації господарського життя на селі, диверсифікація джерел доходів сільського населення, розвиток позааграрних видів підприємництва, розвиток сільської інфраструктури [4, с. 10] призводить до значних проривів в розвитку сільських територій та підвищення ефективності сільгоспвиробництва. До цього ж спонукає і “зелений кошик” державної підтримки сільського господарства, який регламентується правилами СОТ.

Таким чином, необхідно накреслити основні напрямки дій, необхідних українському селу, які мали б змогу покращити соціально-економічні умови працівників, підвищити ефективність сільгоспвиробництва, допомогти у виробництві конкурентоспроможної продукції.

Перш за все, необхідно розпочати із законодавства, яке захистить внутрішній ринок від неякісної продукції. Власне, українська харчова продукція достатньо якісна та екологічно чиста і може конкурувати із європейською. Необхідно лише законодавчо довести норми та стандарти виробництва і переробки до європейських, а також посилити контроль за якістю у пунктах реалізації.

З цього випливає наступний необхідний крок: перенесення переробної та харчової промисловості у сільську місцевість. По-перше, знижується собівартість готової продукції (матеріальні та часові витрати на транспортування). По-друге, одержуючи кошти за продукцію кінцевого споживання, селянин отримує більше прибутку, тобто більше коштів залишається в селі. Обговорюється навіть можливість створення кластерів [5] за територіальною ознакою: об'єднання сільськогосподарських, переробних та торгівельних підприємств. Поєднання сільського господарства, переробної промисловості і торгівлі кінцевими продуктами споживання створить умови, за яких капітал осідатиме рівномірно на території країни [6]. Це здатне вирішити чимало проблем розвитку територій: надати робочі місця, розвивати інфраструктуру сільських регіонів тощо.

Не менш важливим кроком є впровадження інновацій (новітніх технологій) в аграрному секторі економіки. Це стосується і механізації сільського господарства: використовуючи закордонну техніку, ми все ж таки йдемо позаду розвинутих країн. В той же час ми маємо потенціал власних передових технологій, не можемо працевлаштувати талановитих випускників сільськогосподарських вузів механізаторських факультетів — втрачаємо наявні людські ресурси. Великий потенціал підвищення ефективності маємо у впровадженні інноваційних технологій по переробці сільськогосподарської продукції та її відходів (у тому числі виробництво біопалива), переробка побутових відходів (більшість яких накопичується саме в сільській місцевості, займаючи величезні площі, які мають використовуватися значно ефективніше).

Разом з тим, необхідним є створення якомога більш сприятливих умов для розвитку альтернативної підприємницької діяльності — зеленого туризму, ремесел та інших, що дозволить підвищити доходи сільського населення, підняти рівень зайнятості, сприяти підвищенню престижу сільських територій.

Основним же має стати надання переваги при складанні державного і місцевих бюджетів закладам із “зеленої скриньки”, а саме: розвиток інфраструктури на селі, земельна реформа, науково-дослідні роботи, охорона навколишнього середовища тощо. Цим Україна не тільки виконує зобов’язання перед СОТ, а й сприятиме підвищенню якості життя українського селянина, надаючи йому конкурентні переваги у контексті інтеграційних процесів.

Таким чином, усі вищезгадані заходи мають привести до покращення агропродуктивності, а саме: підвищити реальні доходи сільського населення, створити робочі місця при диверсифікації сфер прикладання праці, посилити конкурентоспроможність українського товару (за рахунок зниження собівартості та поліпшення якості), додати впевненості селянам у їх власних здібностях та майбутньому, збільшити обсяги інвестування, покращити престиж сільських територій України.

Усі ці фактори мають незмінно відігравати позитивну роль у позиціонуванні українського товару на світовому ринку та пом'якшити процеси інтеграції для кожного громадянина особисто.

ЛІТЕРАТУРА

1. Краснодемська З. Погода на аграрному просторі буде сприятливою // Урядовий кур'єр. -20 вересня 2005р.- №177. – С.5
2. Супіханов Б.К. Підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва в умовах підготовки вступу до СОТ //Економіка АПК.- 2007. – №5. – С.44 – 49.
3. Соловьєва Т.Н. Конкурентоспособность человеческого капитала как условие формирования конкурентоспособной аграрной экономики //Аграрний форум 2006: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (25-29 вересня 2006р., Суми, Україна). – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2006. – 360с.
4. Губені Ю. Нова політика – шанс для села. // Урядовий кур'єр. -1 грудня 2005р.- №229. – с.10.
5. Ціхановська О.М. Кластеризація як новий методичний механізм розвитку сільських територій //Економіка АПК.- 2007. – №5. – С.153 – 155.
6. Панасюк Б. Безвихідь на селі – загроза для держави. // Урядовий кур'єр. -14 червня 2007р.- №104. – с.9.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДО СОТ

Л.С.Кравчук, аспірант

Миколаївський державний аграрний університет

Прийнявши економічні умови СОТ, Україна спрямовує аграрну політику у ринково-орієнтоване та ліберальне русло. Формування конкурентних відносин сприяє створенню розвиненого, цивілізованого ринку, що включає сферу виробництва й товарообміну.

Приняв экономические условия ВОТ, Украина направляет аграрную политику в рыночно-ориентированное и либеральное русло. Формирование конкурентных отношений оказывает содействие созданию развитого, цивилизованного рынка, который включает сферу производства и товарообмена.

Постановка проблеми. Сільське господарство та торгівля сільськогосподарською продукцією відіграють важливу роль в українській економіці. На державному рівні агровиробництво розглядається як стратегічний сектор економіки. Політика самозабезпечення, значні бар'єри в зовнішній і внутрішній торгівлі продукцією сільського господарства та засобами виробництва, разом із втручанням уряду в агробізнес і відсутністю ринкових інституцій, призвели до стагнації сектора.

Торговельна політика будь-якої держави має вирішальний вплив на механізм передачі цінових сигналів зі світового ринку на внутрішній, і, таким чином, суттєво впливає на ефективність використання внутрішніх ресурсів країни, її здатність використовувати свої порівняльні переваги у зовнішній торгівлі [1]. Отже, адекватна передача цінових сигналів на внутрішній ринок країни повинна супроводжуватися інтеграцією до системи світової торгівлі. Членство в СОТ та підвищення рівня конкурентоспроможності продукції є важливою і навіть необхідною умовою досягнення цієї інтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українські аграрники-економісти, аналітики, вчені, політики та іноземні фахівці вже

більше десяти років працюють над вирішенням вищезазначеної проблеми. Особливу увагу слід приділити аналітичним спостереженням Сергія Зорі та Штефана фон Крамона-Таубаделя, які проводять аналіз питань аграрної політики, пов'язаних з можливістю України стати членом СОТ. Також С. Зоря, М. Бетлій та О. Кобзев у своїх дослідженнях використовують модель міжнародної сільськогосподарської торгівлі для аналізу впливу аграрної торговельної політики на добробут сільгосптоваровиробників і споживачів в Україні. Питанням розробки методології управління конкурентними перевагами різних об'єктів присвячені роботи як закордонних вчених-економістів — І.Ансоффа, Г.Асселя, Ф.Котлера, М.Портера, А.А.Томпсона, так і вітчизняних дослідників — Е.М.Азаряна, А.Є.Воронкової, В.І.Герасимчука, І.Л.Решетникової, Ю.Ф.Ярошенка. Безпосередньо проблеми аналізу конкуренції в галузі присвятили свої праці такі російські вчені, як Г.Л.Азоєв, А.П.Градов, Н.К.Мойсєєва, А.Д.Юданов та інші.

Ціль статті. Актуальність поставленої проблеми, її теоретична значимість і практична цінність зумовили логічну послідовність розгляду основного питання та постановку завдання — вступ України до СОТ в контексті забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції.

Виклад основного матеріалу. Членство в СОТ вимагає від України завершення переходу до ринкової економіки та передбачає суттєві реформи в економіці і створення ринково-орієнтованих інституцій у сфері сільськогосподарського виробництва та інших областях. Таким чином, в першу чергу необхідно розглянути конкурентоспроможність продукції в сфері АПК України. Зазначимо, що конкурентоспроможність товару — це не тільки висока якість і технічний рівень, а також уміле маневрування в ринковому просторі й у часі, а головне — максимальний облік вимог і можливостей конкретних груп покупців [2]. Наприклад, в основі теорії М.Портера лежать принципи стратегії підвищення конкурентоспроможності в окремо взятих галузях. Жодна країна не може бути конкурентоспроможною абсолютно в усьому. Міжнародна

торгівля дає країні можливість підвищувати продуктивність свого виробництва, спеціалізуючись на тих галузях і сегментах ринку, де її підприємства порівняно більш конкурентоспроможні, ніж іноземні, та імпортуючи ті товари й послуги, за якими її суб'єкти діяльності поступаються закордонним.

Завдяки активному інтересу до проблем підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, досліджено конкурентоспроможність Миколаївської області в розрізі по районах за основними видами сільськогосподарської продукції. Сформований рейтинг ознак конкурентоспроможності територіальних одиниць дає змогу оцінити господарську діяльність кожного району та визначити перспективи розвитку регіону. Оцінка основних видів продукції та кінцевих показників діяльності кожного адміністративного району була проведена базуючись на рейтинговій системі з використанням бальної методики (19 балів є максимум для найбільшого значення, у відповідності до такої ж кількості об'єктів дослідження). Для аналізу продукції рослинництва було згруповано такі показники: урожайність, виробництво та собівартість продукції, рентабельність окремого виду продукції. Продукцію тваринництва характеризували наступні показники: надій на одну корову, виробництво та собівартість продукції, середня ціна реалізації на худобу та птицю, продану переробним підприємствам, прибуток (збиток) від реалізації в розрахунку на одну голову, рентабельність продукції. Узагальнюючими фінансовими показниками було обрано рентабельність продукції рослинництва та тваринництва, сума прибутку і збитку в розрахунку на одне господарство. Після групування вихідних даних по кожному району області та оцінки показників відповідну суму балів було перенесено до зведеної рейтингової таблиці. В результаті перше місце належить Снігурівському району, де виробництво різних видів сільськогосподарської продукції на належному рівні. Друге місце посів Первомайський район, це сталося за рахунок виробництва зерна та соняшнику. Третє місце належить Жовтневому району, де успішно займаються виробництвом картоплі та овочівництвом. Молочне та м'ясне скотарство успішно розвинено в Арбузинському районі. Найприбутко-

вішими у 2005 році були господарства Арбузинського та Миколаївського районів, а найбільше збитку було отримано на одне підприємство Владіївського району.

Висновки. Отже, в Миколаївській області сільгосп підприємства можуть скласти конкуренцію та здійснювати виробництво конкурентоспроможної продукції не лише на внутрішньому регіональному, а й на зовнішньому ринку. Розвиненими є виробництво зерна, соняшнику та картоплі й овочів. Стабілізується розвиток тваринницького підкомплексу. Останнім часом виробництво м'яса птиці має позитивний рівень рентабельності. Тобто, Україна має високоякісний продовольчий потенціал.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сільське господарство України: криза та відновлення/ За редакцією Штефана фон Крамона-Таубаделя, С.Демяненка, А.Куна.- К.: Гарант-Сервіс, 2004.-207 с.
2. Должанський І.З., Загорна Т.О. Конкурентоспроможність підприємства: Навчальний посібник.- К: Центр навчальної літератури, 2006.-384 с.
3. Економічна енциклопедія. К.: ВЦ "Академія".- 2000.- 278 с.

ДО ПИТАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ В КОНТЕКСТІ ВСТУПУ ДО СОТ

Н.М.Куцмус, аспірантка

*Науковий керівник: Т.О.Зінчук, кандидат економічних наук, доцент
Державний агроекологічний університет, м.Житомир*

У статті аналізуються основні проблеми конкурентоздатності сільськогосподарського виробництва в Житомирській області на перспективу вступу до СОТ.

В статье анализируются основные проблемы конкурентоспособности сельскохозяйственного производства в Житомирской области на перспективу вступления в ВТО.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Членство у Світовій організації торгівлі виступає одним з головних пріоритетів зовнішньої політики України, фактором підсилення конкурентоздатності її економіки, лібералізації зовнішньої торгівлі, забезпечення сприятливого бізнес-клімату. Але в процесі інтеграції до СОТ одними з найважливіших виступають інтереси та проблеми сільського господарства, оскільки ця галузь є пріоритетною для України, проте характеризується суттєвими проблемами.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Проблематика інтеграції сільського господарства України до СОТ досліджується у працях багатьох вчених, серед яких особливо слід відмітити внесок Зорі С., Галушко В., Осташко Т., Дем'яненко С., Зінчук Т., Бородіної О. та багатьох інших. Але аналіз останніх досліджень свідчить про неоднозначність позиції науковців щодо протікання цього процесу, а тому потребує подальших досліджень у зазначеному напрямі.

Особливої уваги проблеми аграрного сектору в умовах середовища Світової організації торгівлі потребують в регіонах радіоактивного забруднення, до числа яких традиційно належить і Житомирська область. Це пояснюється їх додатковими труднощами у забезпеченні якості продукції, а отже і її конкурентоспроможності, що вимагає проведення системних досліджень у цьому

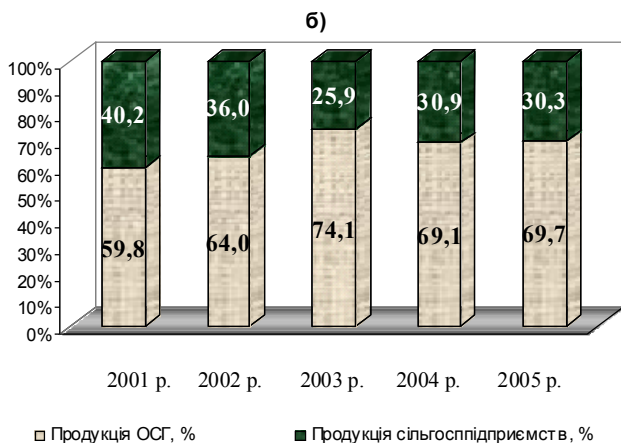
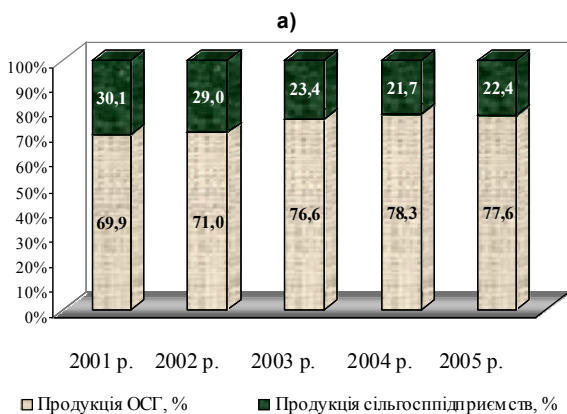
напрямі. З огляду на зазначене, цілями статті є ідентифікація основних проблем забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектора Житомирської області в умовах вступу до СОТ, а також перспектив його розвитку на майбутнє, вплив на соціально-економічний стан села.

Результати дослідження. Розвиток та стабілізація ринкових процесів в Україні потребують впевнених кроків у напрямі світової економіки, що забезпечать перебудову принципів внутрішньої політики, перспективи та стимули для економічного та соціального розвитку на майбутнє. Одним з таких кроків є вступ до Світової організації торгівлі, який, за словами президента Європейського руху в Україні Білецького О., виступає як "... механізм покращення конкурентоспроможності держави на світовому ринку" [1]. Процес приєднання до СОТ відбуватиметься особливо гостро саме в аграрному секторі, який, зважаючи на загальні характеристики свого стану та тенденції розвитку, є мало конкурентоспроможним.

Сільське господарство Житомирської області розвивається зі збереженням загальноукраїнських тенденцій, а саме: поступово зростають обсяги виробництва, зменшується частка утилізованих сільгоспугідь, зберігається домінуюча позиція особистих селянських господарств як виробників агропродукції (рис. 1).

Як свідчать дані рисунку, особисті селянські господарства області являються основними виробниками продукції як у галузі тваринництва, так і рослинництва. За даними 2005 р. вони виробляють 73,2% або 1606,0 млн. грн. агропродукції.

У той же час, у 1404 сільськогосподарських підприємствах виробляється 589,4 млн. грн. продукції, що становить лише 85% рівня 2001р. При цьому збитковими є 61% господарств, а середній рівень рентабельності становить 5,9%. Всі ці процеси супроводжуються паралельним зменшенням капіталу агроформувань, оскільки основні засоби сільського господарства оцінюються в 3217,5 млн. грн. або на 1180,5 млн. грн. менше ніж у 2001 р. Крім того, за аналізований період майже вдвічі скоротилася кількість штатних працівників сільгоспідприємств.

*Джерело: розраховано за даними
Головного управління статистики в Житомирській області*

Рис. 1. Частка особистих селянських господарств у виробництві валової продукції а) тваринництва, б) рослинництва у Житомирській області, %

Парадоксальним у цій ситуації виступає співвідношення між обсягами виробництва та часткою використовуваних сільгоспугідь — забезпечуючи виробництво 73,2% продукції, особисті селянські господарства використовують всього 17,5% сільськогосподарських угідь.

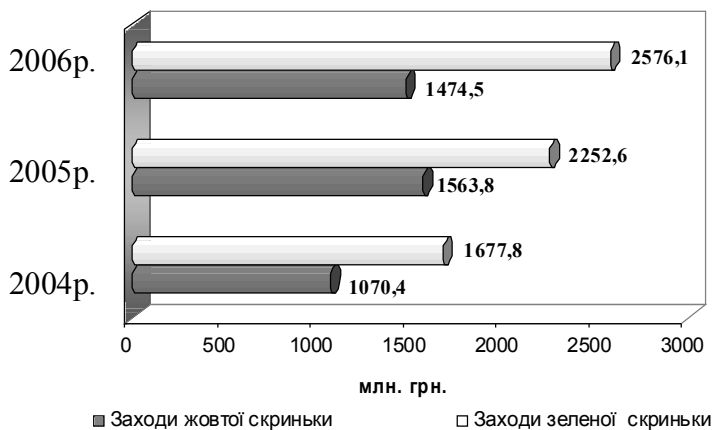
Факт виробництва основної частки продукції сільського господарства саме у особистих селянських господарствах виступає головною детермінантою конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва Житомирської області за умови вступу України до СОТ. Це пояснюється рядом чинників, зокрема: низька технічна та технологічна забезпеченість, переважання ручної праці, недостатнє використання агротехнічних заходів, нерозвиненість кооперативної мережі, зокрема у сфері збуту, мережі фітосанітарного контролю за якістю продукції і т.д. Все це призводить до існування проблем якісного характеру щодо продукції господарств населення.

Окрім переліченого, на заваді підвищення конкурентоспроможності аграрного сектора Житомирської області, як і України в цілому, стоїть також відсутність у сільгоспвиробників реальної власності на землю. Адже завдяки використанню кредитних ресурсів під заставу землі виробники змогли б переоснастити своє виробництво. Дещо сприяє вирішенню зазначеної проблеми програма здешевлення кредитів комерційних банків (у 2006 р. — 500,0 млн. грн.), яка фінансується з держбюджету. В цілому, досліджуючи питання розподілу бюджетних коштів для підтримки сільського господарства в Україні, варто зауважити, що використання їх переважної більшості зорієнтовано на заходи “зеленої скриньки” (рис. 2). Крім того, зважаючи на процес підготовки вступу України до СОТ, серед заходів “зеленої скриньки” зросла вартість заходів, які зорієнтовані на проведення перевірок загального характеру і перевірки окремих продуктів для виявлення відповідності нормам охорони здоров'я, безпеки, рівня якості та стандартів. Так, наприклад, у 2006 р. на їх фінансування було витрачено 891,3 млн. грн.

Проте, для того щоб сільське господарство було конкурентоспроможним, необхідно відмовитися від дотаційного характеру підтримки [3] — вона повинна бути інвестиційною, сприяти розвитку інфраструктури, доступу агровиробників до ноу-хау, оновленню їх виробничих потужностей і т.д.

Досліджуючи процес інтеграції України до СОТ, зокрема аграрний аспект цього процесу, необхідно відмітити, що проблеми та перспективи сільського господарства безпосередньо впливатимуть на соціально-економічний стан села. Тому, з одного боку,

низька конкурентоспроможність агропродукції посилюватиме економічні проблеми села, а з другого — активізація заходів “зеленої скриньки” поряд з перевагами більш довгострокової перспективи (як-то зростання цін у сільському господарстві) сприятимуть його розвитку та підвищенню якості життя сільського населення.

Джерело: побудовано за даними [2]

Рис. 2. Розподіл видатків Державного бюджету України на Міністерство аграрної політики відповідно до правил СОТ

Враховуючи аспект сільського розвитку, інтеграція до СОТ матиме значний вплив на розвиток сіл Житомирської області, зокрема за рахунок заходів “зеленої скриньки”. В умовах радіаційної забрудненості ряду районів області ці заходи набувають особливої ваги, оскільки сприятимуть розвитку інфраструктури та покращенню умов життя сільського населення. Крім того, заходи зазначеного характеру матимуть також вплив на розвиток сільськогосподарського виробництва в регіоні, зокрема сприятимуть підвищенню якості, а отже, і конкурентоздатності сільгосппродукції завдяки проведенню різносторонніх наукових досліджень в аграрній сфері, зокрема що стосуються не лише якості продукції, а й проблем менеджменту у сільському господарстві, освоєння нових

технологій. Потреба в останніх зумовлена технологічною відсталістю регіонального сільськогосподарського виробництва. Крім того, в умовах радіаційної забрудненості території області корисною була б адаптація передового досвіду вирощування та переробки культур для виробництва біопалива, що може стати основою сільськогосподарського виробництва в забруднених районах, забезпечить використання наявного ресурсного потенціалу з врахуванням екологічних особливостей території.

Зважаючи на домінування у виробництві сільськогосподарської продукції особистих селянських господарств, необхідною є підтримка розвитку обслуговуючої і збутової кооперації, розрахованої на дрібних товаровиробників, створення системи контролю за якістю їх продукції. Це сприятиме зростанню рівня товарності селянських господарств, просуванню їх продукції не лише на локальному ринку, а й на більш віддалених, що забезпечить суттєвий вплив на розвиток аграрних ринкових відносин в регіоні та продовольчу безпеку.

Отже, вступ до СОТ матиме для сільського господарства України як позитиви, так і, зважаючи на низьку конкурентоспроможність агровиробництва, недоліки. Для подолання негативних тенденцій у національному аграрному секторі необхідно забезпечити виконання таких заходів, як підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств, впровадження міжнародних стандартів якості, розвиток обслуговуючої та збутової кооперації для дрібних товаровиробників, сприяння розвитку сільської місцевості, розширення експортного потенціалу тощо. Водночас, приєднання до СОТ виступатиме своєрідним “каталізатором” для реалізації перелічених заходів, а отже, сприятиме підвищенню конкурентоспроможності сільського господарства, що є необхідною передумовою для реалізації цілей національної політики більш віддаленого характеру, зокрема європейська інтеграція.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стенограма круглого столу “Вступ України до СОТ: аграрна перспектива” від 7 грудня 2005 року // Аспекти сільського розвитку. – 2006. – №1-2 (7). – С. 9-17.
2. Нів’євський О. Бюджетна підтримка АПК України. // Аспекти сільського розвитку. – 2006. – №1-2 (7). – С. 22-29.
3. Матеріали до другого засідання Спільної парламентсько-урядової комісії з інтеграції України до Світової організації торгівлі, 5 жовтня 2004 року.

СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ГАЛУЗІ СВИНАРСТВА В УМОВАХ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО СОТ

А.Ф.Борисова, магістр

Державний агроекологічний університет

Досліджено ефективність функціонування галузі свинарства на сучасному етапі, визначено наслідки вступу України до Світової організації торгівлі для вітчизняних виробників свинини.

Исследована эффективность функционирования отрасли свиноводства на современном этапе, определены последствия вступления Украины во Всемирную торговую организацию для отечественных производителей свинины.

Постановка проблеми. Галузь свинарства є традиційною для України, але на сучасному етапі вона знаходиться у депресивному стані. Стрімке зменшення поголів'я свиней вдалося зупинити лише протягом останніх двох років, рентабельність виробництва залишається на низькому рівні, не дотримуються технології вирощування та відгодівлі тварин. На даному етапі вступ України до Світової організації торгівлі призведе до зниження ефективності ведення галузі свинарства, збитковості господарств з вирощування та відгодівлі свиней, зменшення темпів розвитку вітчизняної племінної справи та зниження рентабельності комбікормових заводів. Така ситуація зумовлює необхідність підвищення конкурентоспроможності галузі в контексті вступу України до СОТ.

Стан вивчення проблеми. Проблемам вступу України до Світової організації торгівлі присвячено роботи І.Бураковського, В.Вавришука, А.Гайдуцького, В.Головинської, Є.Єнсена, С.Кваши, О.Кілієвича, І.Кобута, В.Оболенського, Ф.Павела, Н.Селіцької, А.Чиркіна та ін. Однак наслідки вступу України до СОТ саме для галузі свинарства ще недостатньо вивчені, а отже потребують окремого дослідження.

Мета і методика дослідження. Метою дослідження є вивчення ефективності функціонування галузі свинарства на сучасному етапі і обґрунтування наслідків вступу України до Світової

організації торгівлі для вітчизняних виробників свинини. У процесі дослідження використані такі методи: монографічний — при вивченні стану галузі свинарства в Україні, абстрактно-логічний — при дослідженні організаційної структури галузі свинарства і пошуку напрямків зменшення негативного впливу вступу України до СОТ, аналізу і синтезу — для вивчення практичного змісту діяльності Світової організації торгівлі, статистико-економічний — для опрацювання масиву статистичних даних, опитування — при проведенні анкетування, графічний — для наочної ілюстрації досліджуваних явищ.

Результати досліджень. Свинарство — традиційна галузь тваринництва України, яка до 1914 р. посідала четверте місце у світі по виробництву і реалізації м'яса [1]. Важливим показником, який характеризує стан галузі, є поголів'я тварин (рис. 1). Різке зменшення кількості свиней вдалося зупинити лише протягом останніх двох років, в той час як поголів'я овець, кіз та великої рогатої худоби продовжує скорочуватись.

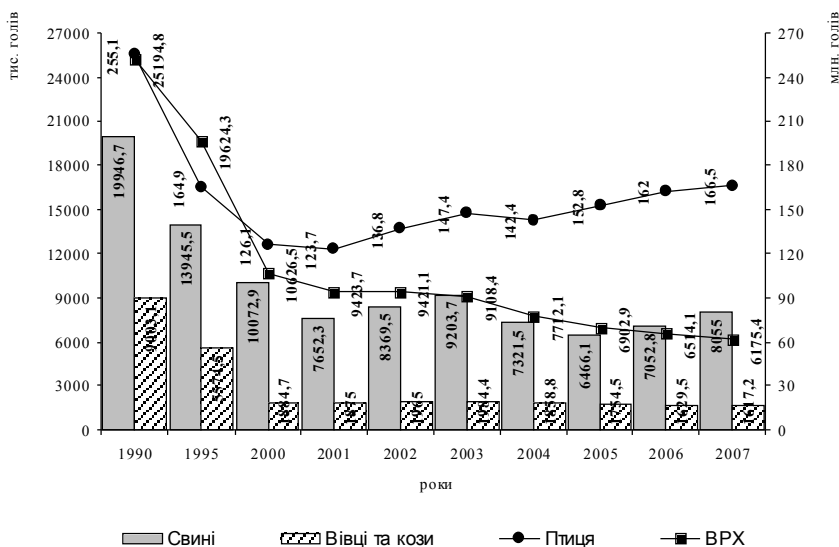

Рис.1. Поголів'я худоби та птиці на 1 січня

Джерело: Сайт Держкомстату України (<http://www.ukrstat.gov.ua/>)

Близько двох третин поголів'я свиней перебуває у господарствах населення, але потрібно зауважити, що в середньому в одному господарстві знаходиться дві свині. За таких обставин виробництво свинини не може бути ефективним, оскільки в цих господарствах не дотримані технології вироощування та відгодівлі свиней, не використовуються досягнення племінної справи і кількість тварин в господарстві є недостатньою, щоб забезпечити його ефективне функціонування. Водночас третина поголів'я свиней знаходиться у сільськогосподарських підприємств, де середня чисельність поголів'я близько 280 гол. Більшу частину своєї продукції сільськогосподарські підприємства реалізують переробним господарствам. Останнім часом спостерігається відчутне зниження закупівельної ціни на свинину. Однак на цінах роздрібних ринків ця тенденція не знайшла свого відображення.

Про низьку ефективність ведення галузі тваринництва і, зокрема свинарства, говорять дані табл. 1. За останні дванадцять років галузь свинарства була прибутковою лише раз — у 2005 році.

Таблиця 1

**Результати фінансово-господарської діяльності
сільськогосподарських підприємств за 2006 рік**

Вид продукції	Собівартість виробництва 1 ц продукції, грн	Повна собівартість реалізованої продукції, млн.грн	Доход (виручка) від реалізації, млн.грн	Рівень рентабельності, %
М'ясо великої рогатої худоби	877,83	2042,7	1259,1	-38,4
М'ясо свиней	779,51	1546,9	1402,3	-9,3
М'ясо овець і кіз	1151,04	14,9	9,9	-33,9
М'ясо птиці	391,64	1393,9	1523,1	9,3
Молоко	90,34	1816,1	1738,2	-4,3
Яйця тис.штук	180,14	1442,5	1286,0	-10,8
Вовна	1793,09	8,6	1,8	-79,3

Джерело: Сайт Держкомстату України (<http://www.ukrstat.gov.ua/>)

Щоб стати повноправним учасником Світової організації торгівлі, Україна повинна виконати два головні завдання: підписати двосторонні протоколи про доступ на ринки товарів і послуг з країнами-членами СОТ і внести необхідні зміни до вітчизняного законодавства відповідно до норм та стандартів організації [2].

Проведене опитування серед 30 наукових співробітників і фахівців, які працюють в галузі свинарства, племінної справи і переробної галузі показало, що 50% респондентів вважають, що після вступу України до Світової організації торгівлі збанкрутують українські господарства-виробники свинини, 23% — очікують зростання обсягів імпорту дешевого м'яса, і стільки ж респондентів прогнозують збільшення іноземних інвестицій в галузь свинарства України. Структуру відповідей респондентів показано на рисунку 2.

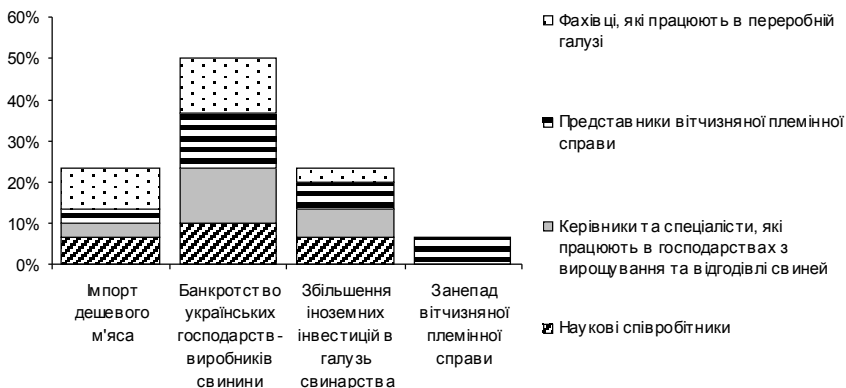

Рис.2. Структура респондентів за наслідками вступу України до СОТ
Джерело: власні дослідження

Дійсно, за сучасних умов вступ України до СОТ знищить галузь свинарства, оскільки собівартість виробництва вітчизняної свинини значно вища, ніж в розвинених країнах. Майже всі заходи державної підтримки українського сільського господарства, завдяки яким галузь розвивалась протягом останніх п'яти років (зокрема введення з 2000 року часткової компенсації сільгоспви-

робникам за рахунок держбюджету облікової ставки за користування кредитами; доплати з держбюджету за здачу продукції відповідної якості; списання господарствам державних боргів) найімовірніше підлягатимуть певному скороченню [3].

На фоні постійного зростання обсягів імпорту і контрабанди м'яса відбувається зниження закупівельної ціни на свинину, яка вже зараз нижче собівартості. Мотивація імпорту базується на демпінгових низьких цінах імпорту продукції та можливостях перепродати її за вищими цінами на внутрішньому ринку й на експорт в Російську Федерацію та інші країни СНД [4].

Із вступом України до СОТ зміниться порядок державної підтримки аграрного виробництва. Скорочення державних видатків на сільське господарство становитиме майже 1,4 млрд. доларів США [5], що негативно вплине на галузь свинарства. Зниження ефективності функціонування галузі свинарства призведе до занепаду племінної справи і зниження прибутковості комбікормових заводів, оскільки значно зменшиться попит на високопродуктивний племінний молодняк і корми.

В ході опитування респонденти визначили такі методи уникнення негативного впливу вступу України до СОТ: 23% — вважають, що спочатку потрібно вжити заходів для підвищення конкурентоспроможності галузі, 20% — звернули увагу на невідповідність вітчизняних стандартів якості вимогам СОТ, вони вважають, що гармонізація цих стандартів допоможе уникнути негативних наслідків, 17% — впевнені, що потрібне створення вертикально інтегрованих систем в галузі свинарства і 7% респондентів бачать вихід в покращенні племінної бази України, а третина — вважають необхідним відкласти вступ до СОТ (рис. 3).

Висновки. На сучасному етапі галузь свинарства України знаходиться у депресивному стані і потребує державного регулювання і підтримки. При вступі до СОТ Україна повинна буде відкрити свій ринок м'яса і значно скоротити дотації, субсидії та інші пільги сільськогосподарських виробників, що призведе до банкрутства господарств з вирощування та відгодівлі свиней, зменшення прибутковості комбікормових заводів та значно знизить

ефективність ведення вітчизняної племінної справи. Таким чином, щоб уникнути негативних наслідків вступу України до СОТ, необхідно спочатку підвищити конкурентоспроможність галузі.

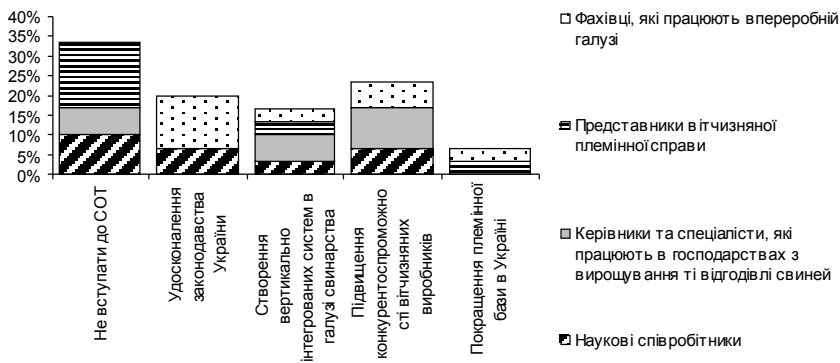

Рис.3. Структура респондентів за напрямками уникнення негативного впливу вступу України до СОТ

Джерело: власні дослідження

ЛІТЕРАТУРА

1. Свиноус І.В. Ринкове ціноутворення на продукцію свинарства приватно-господарського сектору // Економіка АПК. - 2007. - №3. - С.81-84.
2. Тепла М.М. Україна на шляху до Світової організації торгівлі // Актуальні проблеми економіки. - 2006. - №3. - С.35-40.
3. Осташко Т. Інтеграція України до СОТ: реальні та уявні ризики для сільського господарства // Економіст. - 2005. - №10. - С.30-33.
4. Супіханов Б.К. Підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва в умовах підготовки вступу до СОТ // Економіка АПК. - 2007. - №5. - С.44-49.
5. Дем'яненко С. Вступ до СОТ: реалії і перспективи // Харчова і переробна промисловість. - 2005. - №7. - С.5-6.
6. Результати фінансово-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств за 2006 рік. Експрес доповідь від 30.03.2007р. <http://www.ukrstat.gov.ua/> - Сайт Державного комітету статистики України.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ ЛОХВИЦЬКОГО РАЙОНУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В.М.Коленко, студент

*Науковий керівник: А.Д.Діброва, кандидат економічних наук, доцент
Національний аграрний університет*

Визначено рівень та ефективність державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників Лохвицького району Полтавської області. На основі проведеного аналізу сформульовано відповідні висновки.

Определенны уровень и эффективность государственной поддержки сельскохозяйственных товаропроизводителей Лохвицкого района Полтавской области. На основе проведенного анализа сформулированы соответствующие выводы.

Постановка проблеми. Формування конкурентоздатного агропродовольчого виробництва потребує розробки та впровадження ефективного механізму державної підтримки аграрного сектора. Об'єктивна необхідність державної підтримки сільського господарства теоретично загальноновизнана і обумовлена специфікою галузі. Серед найбільш важливих причин державного втручання виділяють: необхідність забезпечення продовольчої безпеки, низький рівень конкурентоздатності, продуктивності праці та ефективності сільськогосподарського виробництва, ціновий диспаритет щодо сільськогосподарської продукції, значний ризик ведення агробізнесу та його висока ресурсомісткість тощо. Із врахуванням вищезазначених обставин в розвинутих країнах сформовано відповідні системи державної підтримки, які характеризуються прозорістю та регулюються вимогами СОТ (Світової організації торгівлі) [1].

Україна з кожним роком нарощує обсяги фінансових ресурсів, призначених на підтримку розвитку сільськогосподарського виробництва. Проте вони не обертаються бажаною продуктивною віддачею і необхідним фінансовим забезпеченням товаровиробників, що свідчить про недостатню ефективність системи державної підтримки сільського господарства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема обґрунтування рівня та ефективності підтримки аграрного сектора економіки посідає чільне місце у наукових дослідженнях. Помітний внесок у розробку методологічних і методичних питань названих аспектів зробили В.Галушко, С.Дем'яненко, С.Кваша, І.Кобута, О.Могильний, Т.Осташко, Є.Серова та інші науковці. Проте, в сучасних умовах вимагає додаткового дослідження ефективність державної підтримки сільського господарства на регіональному рівні як продовження системи регулювання макроекономічних процесів.

Постановка завдання. Мета дослідження — розробити науково обґрунтовані пропозиції і практичні рекомендації щодо вдосконалення державної підтримки сільського господарства на регіональному рівні.

Виклад отриманих наукових результатів. Розташована в мальовничому лісостепу Лохвиччина належить до тих історичних земель, довкола яких формувалась Українська держава. Значні природні ресурси, помітні історико-культурні надбання, потужний народногосподарський потенціал обумовлюють важливу роль Лохвицького району не тільки у розвитку Полтавської області, а й розбудові всієї держави.

На сьогодні Лохвиччина являє собою потужний промислово-сільськогосподарський регіон. Рівнинний рельєф, родючі ґрунти, сприятливі кліматичні умови створюють необхідні передумови для розвитку сільського господарства, що є однією з провідних галузей економіки Лохвиччини.

Важливою складовою успішного розвитку сільськогосподарського виробництва, особливо галузі рослинництва є наявність такого фактора, як земля. Земельні ресурси району становлять більше 130 тис. га, питома вага сільськогосподарських угідь становить 76,6%, у тому числі рілля — 61,6%. Основними користувачами є: в складі сільськогосподарських підприємств товариства з обмеженою відповідальністю та господарства населення. На них припадає понад 80% площі сільськогосподарських угідь (84,5 тис.га) і 83% ріллі (67,4 тис.га) відповідно.

В період з 2004р. по 2006р. в сільському господарстві

району валова продукція в усіх категоріях господарств зросла з 118,9 до 122 млн.грн, або на 2,6%. В структурі валової продукції у 2006р. по всіх категоріях господарств продукція рослинництва і тваринництва складає 62% і 38% відповідно. Частка сільськогосподарських підприємств в структурі валової продукції району протягом 2004-2006рр. практично не змінилась і складає 55-56%. За підсумками 2006р. сільськогосподарські підприємства виробили 61% валової продукції рослинництва і 47% — тваринництва, відповідно. Слід відмітити вагомий внесок у формування валової продукції тваринництва господарств населення, їх частка становила у 2006р. 53% або 24,6 млн грн., при цьому досить високими є також показники виробленої ними продукції рослинництва — 40% або 30,3 млн.грн.

Одним з головних напрямів державного регулювання в ринкових умовах господарювання є бюджетна підтримка виробників сільськогосподарської продукції Лохвицького району незалежно від їх організаційно-правової форми. На даному етапі розвитку агропромислового комплексу Лохвицького району найбільш впливовою і ефективною функцією економічного регулювання аграрного сектору економіки є бюджетна підтримка сільськогосподарських товаровиробників. За період з 2004р. по 2006р. Лохвицький район отримав бюджетну підтримку в сумі 4724,6 тис. грн., значна частина якої припадає на 2006р. (табл.). Як свідчать дані табл. в 2006р. в порівнянні з 2004р. абсолютні обсяги бюджетної підтримки сільського господарства зросли майже в 3 рази.

Проте значне зростання обсягів бюджетної підтримки суттєво не вплинуло на обсяги виробництва валової продукції сільського господарства Лохвицького району (рис.1).

Причому за діючим порядком розподілу бюджетних коштів підтримку отримують сільськогосподарські підприємства та фермерські господарства. Окремі програми для підтримки особистих селянських господарств в бюджеті не передбачені. Зростання обсягів державної фінансової підтримки відбулося як за рахунок збільшення прямої бюджетної підтримки, так і за рахунок запровадження спеціальних режимів і механізмів оподаткування.

**Бюджетна підтримка сільського господарства
Лохвицького району Полтавської області**

Заходи підтримки	2004р.		2005р.		2006		2006р. до 2004 р.,%
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн.	%	
Всього виділено з бюджету у т.ч. на програми:	1028,7	100	553,9	100	3051	100	296,6
селекція в рослинництві	55,8	5,4	177,0	32,0	156,1	5	279,6
компенсація витрат з посіву озимих	354,6	34,5	x	-	1046	34,3	294,9
компенсація витрат з посіву ярих	280,0	27,2	x	-	1175	38,5	419,6
припадає на 1 га с.г. угідь	7,1	-	1,7	-	22,6	-	318,3
дотації в тваринництві	338,3	32,9	376,9	68,0	674	22,1	199,2
дотації в розрахунку на 1 гол.	2,6	-	1,2	-	2,3	-	88,5

Джерело: Власні розрахунки на підставі "Звітів Лохвицької районної державної адміністрації" за 2004р., 2005р. та 2006р.

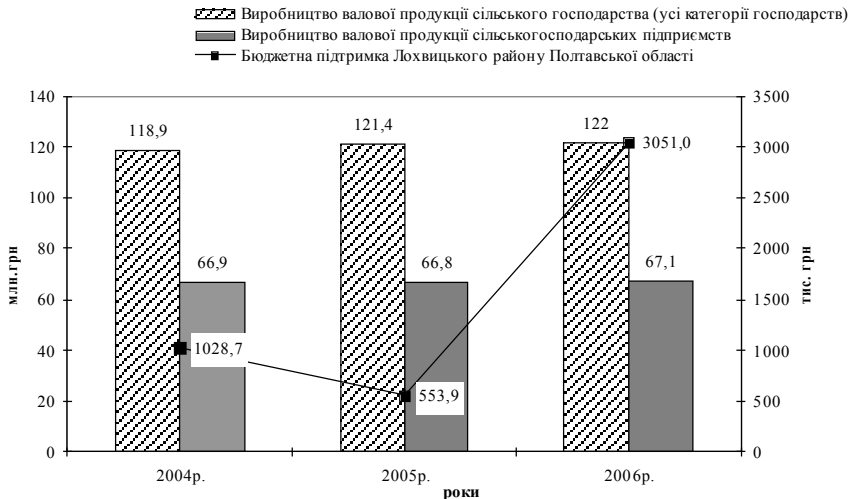

Рис. 1. Виробництво валової продукції та бюджетна підтримка сільського господарства Лохвицького району Полтавської області

Саме діючий метод ПДВ — підтримки в даний час є найбільш важливим для сільськогосподарських товаровиробників, оскільки його ефект можна вважати подвійним, з одного боку, відсутній відтік частини виручених від реалізації коштів, які спрямовуються на поточні виробничі потреби, з іншого — частина коштів повертається через дотації та отримується через бюджетне відшкодування [2]. Через механізм виплати дотацій переробними підприємствами за здане молоко та м'ясо в живій вазі сільськогосподарські товаровиробники Лохвицького району у 2006р. отримали 1314,1 тис. грн., що більше в порівнянні з 2004р. майже на 8,6%.

Таблиця 2

Показники ефективності дотацій за рахунок коштів ПДВ усім категоріям господарств Лохвицького району Полтавської області за продаж переробним підприємствам м'яса (в живій вазі) та молока

Показники	2004р.	2005р.	2006р.	2006р.до 2004р.,%
Продано худоби, тис. тонн	180,6	203,0	203,0	112,4
Вартість проданої худоби, тис. грн.	1140,4	1391,0	1161,3	101,8
Дотації за продане м'ясо, тис. грн.	206,7	259,6	232,9	112,7
Дотації на 1 тону живої маси, грн.	1144,5	1278,8	1147,3	100,2
Питома вага дотацій у вартості проданого м'яса, %	18,1	18,7	20,1	111,0
Продано молока, тис. тонн	4895,7	5923,0	4775,0	97,5
Вартість проданого молока, тис. грн.	3916,6	6238	4848,6	123,8
Дотації за продане молоко, тис. грн.	1003,1	1311,1	1081,2	107,8
Дотації на 1 тону молока, грн.	204,9	221,4	226,4	110,5
Питома вага дотацій у вартості проданого молока, %	25,6	21,0	22,3	87,1

Джерело: Власні розрахунки на матеріалах Управління статистики Лохвицького району Полтавської області

Питома вага дотацій у 2006р. у вартості проданого молока та м'яса в живій вазі склала 20,1% та 22,3% відповідно (табл. 2). Дотації і компенсації, які надаються сільгоспвиробникам на пряму, пов'язані із забезпеченням стабілізації сільськогосподарського виробництва і підвищення його ефективності, безпосередньо впливають на фінансові результати діяльності сільськогосподарських підприємств (табл. 3).

Таблиця 3

**Фінансові результати від реалізації сільськогосподарської продукції
в Лохвицькому районі Полтавської області**

Рік	Галузь	Повна собівартість, тис.грн.	Виручка, тис. грн.	Прибуток (збиток), тис грн.	Сума дотацій і компенсацій витрат із бюджету, тис.грн.	Рівень рентабельності, %	
						без дотацій	з дотаціями
2004	Всього	69900	72100	2200	1028,7	3	4,6
	в т.ч. рослинництво	57700	60800	3100	690,4	5	6,6
	тваринництво	11000	9000	-2000	338,3	-18	-15,1
2005	Всього	68500	72800	4300	553,9	6	7,1
	в т.ч. рослинництво	57300	61800	4500	177,0	8	8,2
	тваринництво	11200	11000	-200	376,9	-2	1,6
2006	Всього	67800	74300	6500	3051,0	9	14,1
	в т.ч. рослинництво	57600	62700	5100	2377,0	9	12,9
	тваринництво	10200	11600	1400	674,0	13	20,3

Джерело: Власні розрахунки на матеріалах Управління статистики Лохвицького району Полтавської області

Висновки. На підставі проведених досліджень на матеріалах Лохвицького району Полтавської області можна зробити висновок, що на даний час державна підтримка сільського господарства має важливе значення. Проте, збільшення обсягів державної підтримки не стимулює товаровиробників до зростання обсягів та ефективності виробництва сільськогосподарської продукції. Тому фінансова підтримка повинна орієнтуватися на стимулювання аграрного виробництва і надаватися, в першу чергу, товаровиробникам, які забезпечують ефективне використання наявних ресурсів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Діброва А.Д. Удосконалення системи державної підтримки аграрного сектору економіки України //Вісник ХНАУ. Серія "Економіка АПК і природокористування". – 2007. – №4. – с.79-84.
2. Шиндирук І.П. Організація фінансування підприємств методами податкової підтримки //Облік і фінанси АПК. – 2006. – №7 – с.84-93

МІСЦЕ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УГОДІ ПРО ЗОНУ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

Н.З.Мерза, аспірант

Волинський державний університет ім. Лесі Українки

Розглядається сучасний стан торговельного співробітництва сільськогосподарською продукцією між Україною та ЄС. Аналізуються проблеми і наслідки переходу до режиму вільної торгівлі для сільського господарства.

Рассматривается современное состояние торгового сотрудничества сельскохозяйственной продукцией между Украиной и ЕС. Анализируются проблемы и последствия перехода к режиму свободной торговли для сельского хозяйства.

Україна вже отримала статус країни з ринковою економікою. Однак реформи, потрібні для ефективного функціонування внутрішнього ринку та глибшої інтеграції до світової економіки, не завершено. Навесні 2008 р. закінчується термін виконання Угоди про партнерство та співробітництво (УПС) між Україною та Європейським Союзом, і на заміну їй має прийти нова угода. Якою буде майбутнє угода? Який буде її зміст? Питання, які є на порядку денному у сучасних відносинах України та ЄС. Вирішенню підлягає питання про режим вільної торгівлі продукцією сільського господарства. Адже для обох сторін сільське господарство — це великою мірою захищений і політично вразливий сектор.

Аналіз публікацій П.Брентона, О.І.Шниркова, І.В.Бураковського, В.Р.Сіденка засвідчив актуальність даної проблематики. У 2006 р. було оприлюднено результати дослідження, проведеного Центром європейських політичних досліджень (м.Брюссель), Інститутом світової економіки (м. Кіль) та Міжнародним центром перспективних досліджень (м. Київ), в якому запропоновано основні моделі зони вільної торгівлі: стандартна та поглиблена [1].

Актуальним питанням залишається оцінка переваг та недоліків варіантів укладання угоди про вільну торгівлю для окремих секторів економіки (у даному дослідженні для сільського господарства) з точки зору національних інтересів.

Існує два дослідження, які аналізують можливість створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС — одне зроблене Брентоном (Brenton) в 1999 р. та інше центром СЕПС (CEPS) в 2006 р. Обидва дослідження дійшли висновку, що вузький варіант зони вільної торгівлі, який включав би тільки зниження тарифів для промислових товарів, не принесе великої користі ані Україні, ані Євросоюзу, оскільки торгівля у цьому секторі вже лібералізована. На думку Брентона, включення сільськогосподарських товарів в таку угоду принесло би набагато більшу користь Україні і не спричинило би ніяких значних негативних наслідків для ринку ЄС. Згідно з його розрахунками, в результаті лібералізації торгівлі, товарообіг між Україною та ЄС збільшився би на 50% у сільськогосподарському секторі [2]. СЕПС оцінює, що така посилена угода про вільну торгівлю могла би принести покращення добробуту в Україні, рівнозначне росту ВВП на 4-7%; а якщо врахувати динамічні ефекти, то в два-три рази більше.

Український сектор сільськогосподарської і харчової продукції слабо інтегрований у систему міжнародної торгівлі. Інтеграція України до системи СОТ, а згодом і до зони поглибленої вільної торгівлі з ЄС — суттєва передумова для прискорення структурних реформ у країні та повного розкриття її потенціалу на міжнародних ринках. Вступ України до СОТ унеможливує використання експортних субсидій і вочевидь означатиме зниження імпорتنих тарифів на деякі види сільськогосподарської продукції.

До 2005 року імпорт сільськогосподарської продукції в Україну було обмежено переважно високими митними тарифами, а також деякими нетарифними бар'єрами. У 2005 р. запроваджено

вагомі зміни щодо митних тарифів на імпорту сільськогосподарську продукцію, що суттєво лібералізувало український ринок. Зокрема встановлено нульові або низькі адвалорні ставки для деяких продуктів на рівні 5-10%. Для кількох “чутливих” товарів залишено ставки на рівні 30% (деякі види продукції птахівництва).

Хоча імпорт харчової та сільськогосподарської продукції в Україну у 2005 р. становив лише 7,4% загального обсягу, зростання імпорту цих видів продукції становило 40%, тоді як загальні обсяги імпорту 2005 року збільшилися на 24,5%. Чинники швидкого зростання імпорту — зменшення митних тарифів і зростання приватного споживання в країні.

Експорт сільськогосподарської продукції України до ЄС становив у 2005 р. 20,6% усього експорту України до країн ЄС. Експорт сільськогосподарської продукції до країн ЄС збільшився на 24,3%.

Частка сільськогосподарської продукції в імпорті з ЄС до України 2005 року становила 35,2%. Імпорт сільськогосподарської продукції збільшився на 43,5%, тоді як загальний експорт — на 26,6%. У 2005 р. найсуттєвіше збільшився імпорт готових харчових продуктів (на 49,1%). Натомість їхній експорт скоротився на 11,9% [3]. Основні чинники швидкого зростання імпорту цієї продукції — зниження імпортних тарифів та зростання попиту українських споживачів на відповідну продукцію внаслідок суттєвого зростання їхніх доходів. Чинники зниження експорту цієї продукції — низька конкурентоспроможність українських товарів. Така сама тенденція відбувалася у торгівлі живими тваринами та продукцією тваринного походження. Додатковим чинником зниження експорту продукції тваринництва було зростання попиту на неї на внутрішньому ринку. Обмежувальним чинником імпорту є також заборона на імпорт до ЄС живих тварин.

Зазвичай більшість позицій сільськогосподарської продукції вилучають з угод про вільну торгівлю з Європейським Союзом.

У рамках торгівлі між Україною та ЄС можна очікувати, що угода покриватиме тільки деякі позиції. Зернові залишатимуться основним видом продукції українського сільськогосподарського експорту до ЄС, тому для України важливо закріпити режим вільної торгівлі цим товаром. Цукор, найімовірніше, буде вилучено з угоди з огляду на високий ступінь протекціонізму в галузі з обох сторін. Експорт продукції тваринництва з України до ЄС матиме обмеження з огляду на невідповідність стандартів. Україна може домовитися про розклад поступового відкриття ринку ЄС мірою досягнення відповідності стандартів. Режим вільної торгівлі також сприятиме розвитку українського плідівництва й овочівництва. На початкових етапах підгалузь потребуватиме державної підтримки задля нівелювання негативних наслідків зростання конкуренції [4].

Поглиблена вільна торгівля з ЄС може сприяти досягненню такої мети, як підвищення конкурентоспроможності української сільськогосподарської та харчової продукції через увідповіднення стандартів захисту здоров'я та інтересів громадян до стандартів ЄС. Тому важливе включення сільського господарства до угоди, з погляду заходів, що сприятимуть поліпшенню якості товарів через гармонізацію українських санітарних і фітосанітарних стандартів з європейськими, та створення належної інфраструктури (наприклад, лабораторій) для забезпечення ефективної системи контролю за якістю сільськогосподарської та харчової продукції. Досягти цього можна буде завдяки застосуванню “неторговельних” способів співпраці (запровадження програм навчання українських сільгоспвиробників, сприяння залученню інвестицій з країн-членів ЄС, використанню технологій та новітньої сільськогосподарської техніки в Україні).

Виробники сільськогосподарської та харчової продукції можуть “недовіриливо” поставитися до потреби прилаштування до нових стандартів. Інформаційна кампанія щодо позитивних наслідків

важлива для запобігання формуванню негативного сприйняття угоди та реформ, що настануть.

Отже, хоча “поглиблений” варіант угоди і потребуватиме чималих ресурсів, а також інституційних і законодавчих змін, він може стати основою для нової економічної стратегії країни та посилити інтеграцію України з ЄС. Поглиблена зона вільної торгівлі може сприяти залученню європейських інвестицій, технологій, техніки в Україні та запровадженню програм навчання українських сільгоспвиробників. Пристосування до нових стандартів і правил гри потребуватиме від українських сільськогосподарських виробників збільшення витрат у короткостроковій перспективі. Однак у довгостроковій перспективі це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності національної продукції та, як наслідок, збільшенню її експорту на світові ринки. Крім того, поліпшення якості сільськогосподарської продукції зміцнить позиції вітчизняних виробників на внутрішньому ринку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Emerson Michael. The prospect of deep free trade between the European Union and Ukraine. Centre for European Policy Studies (CEPS), Brussels, Institut für Weltwirtschaft (IFW), Kiel, International Centre for Policy Studies (ICPS), Kyiv. – Brussels: Centre for European policy studies, 2006. – 243 p.
2. Brenton Paul, Whalley John. Evaluating A Ukraine-EU Free Trade Agreement Using a Numerical General Equilibrium Trade Model, report prepared for TACIS project. Policy Advice on GATT/WTO to Ukraine, mimeo, Brussels, CEPS, 1999.- 54 p.
3. Товарна структура зовнішньої торгівлі України за 2005 р. // Державний комітет статистики України (<http://www.ukrstat.gov.ua>).
4. Оцінка наслідків угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС. – К.: Міжнародний центр перспективних досліджень, 2007. – 320 с.

УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

О.І. Міщенко, студентка

*Науковий керівник: А.Д. Діброва, кандидат економічних наук, доцент
Національний аграрний університет*

Визначено ефективність економічного механізму регулювання виробництва зерна в Київській області. На основі проведеного аналізу сформульовано відповідні висновки.

Определена эффективность экономического механизма регулирования производства зерна в Киевской области. На основе проведенного анализа сформулированы соответствующие выводы.

Постановка проблеми. Продукти із зерна у їх великій різноманітності посідають основне місце в раціонах харчування переважної частини населення України. Це пов'язано з двома обставинами. Перша належить до давніх національних традицій української нації, а друга, на жаль, пов'язана з низькою платоспроможністю громадян. Навіть слухи про підвищення цін на хлібні вироби викликають обурення громадян, породжують соціальний неспокій. Це об'єктивно підвищує актуальність питання продовольчого захисту населення України, досягнення належної стійкості в забезпеченні суспільних потреб зерновими ресурсами, які посідають значне місце у підтриманні і підвищенні рівня продовольчої безпеки держави. Рівень цін на зерно і продукти з нього постійно перебувають у полі пильної уваги органів державного управління всіх рівнів ієрархії [1].

Проте, незважаючи на вжиті заходи, на ринку зерна спостерігається цінова нестабільність, яка негативно відображається на показниках ефективності виробництва зерна. Це свідчить про недостатню ефективність механізму регулювання виробництва зерна в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема удосконалення економічного механізму регулювання виробництва зерна

посідає чільне місце у наукових дослідженнях. Помітний внесок у розробку методологічних і методичних питань названих аспектів зробили В.Галушко, С.Дем'яненко, С.Кваша, І.Кобута, Т.Осташко, Л.Худолій, О.Шпичак та інші науковці. Проте, в сучасних умовах вимагає додаткового дослідження удосконалення економічного механізму регулювання виробництва зерна на регіональному рівні. Конкретні дослідження здійснено на матеріалах Київської області.

Постановка завдання. Мета дослідження — розробити науково обґрунтовані пропозиції і практичні рекомендації щодо удосконалення економічного механізму регулювання виробництва зерна на регіональному рівні.

Вклад отриманих наукових результатів. Традиційно Київська область вважається одним із найбільш розвинутих індустріально-аграрних регіонів України. Проте в перехідний період в області спостерігалось значне скорочення виробництва продукції сільського господарства, обсяг якої у 2000р. склав лише 53,6% від рівня 1990р. Проте, починаючи з 2001р., щорічні темпи приросту обсягів виробництва продукції сільського господарства становили в середньому 8,5% і лише у 2003р. було зафіксовано незначне зменшення виробництва. У 2005р. загальний обсяг сільськогосподарської продукції становив 4331,4 млн. грн. (71,4% рівня 1990р.), у тому числі 52,6% його припадало на продукцію рослинництва, а 47,4% — тваринництва.

Пріоритетним напрямом сільськогосподарського виробництва Київської області відповідно до її природно-кліматичних та географічних умов є вирощування зерна, зокрема, пшениці, ячменю та кукурудзи.

У 2006р. валовий збір зерна в Київській області зріс порівняно з 2000р. майже у 1,3 рази, проте це не перевищило обсяги виробництва в 1990р. (табл. 1).

Як свідчать дані (табл. 1), валові збори зерна в області з року в рік мають значні відхилення. Основними причинами цього є погіршення ресурсного забезпечення галузі, зниження технічної оснащеності, зменшення застосування добрив та засобів захисту рослин.

Таблиця 1

**Основні показники виробництва зерна в Київській області
в усіх категоріях господарств**

Роки	Зібрана площа, тис. га	Урожайність, ц з 1 га	Валовий збір, тис. т
1990	594,1	35,6	2112,2
2000	587,2	24,7	1430,5
2001	616,3	27,0	1661,5
2002	616,1	30,0	1847,6
2003	533,8	25,7	1369,8
2004	670,7	34,5	2314,0
2005	668,1	34,2	2283,8
2006	638,1	29,1	1856,5
2006р. у % до 1990р.	107,4	81,7	87,9

Джерело: Головне управління статистики в Київській області

У 2000-2006рр. на зернові культури в області в середньому припадало 54,3% всіх посівних площ. Середня посівна площа зернових культур за 2000-2006рр. склала 640,5 тис. га, при середній урожайності 29,3 ц/га. Провідне місце в системі виробництва зерна Київської області належить пшениці (табл.2).

Таблиця 2

Валовий збір основних зернових культур в Київській області, тис. тонн

Культура	Роки								2006р. у % до 1990р.
	1990	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	
Пшениця озима та яра	2070	497,1	1538,7	1355,1	33,1	1011,1	1069,3	871,7	42,1
Ячмінь	305,6	312,6	391,3	392,5	519,1	414,9	455,1	496,6	162,5
Кукурудза на зерно	187,3	112,0	118,0	239,1	397,5	622,9	565,3	445,9	238,1

Джерело: Держкомстат України

У середньому за 2000-2006рр. питома вага пшениці у валових зборах зерна становить майже 50%. Проте, її виробництво в 2006р. в порівнянні з 1990р. склало лише 42,1%. Натомість за аналізований період виробництво ячменю зросло більш ніж в 1,6 раза, а кукурудзи – майже в 2,4 раза. Насамперед це викликано, тим, що даний вид зерна має високий попит як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку. В структурі зібраної площі зернових

Вісник аграрної науки Причорномор'я,
Випуск 3, т.2, 2007

культур в середньому за 2000-2006рр. в області пшениця займала 42,3%, ячмінь — 24,1% та кукурудза на зерно — 10,9%.

За підсумками 2006р. у виробництві зернових та зернобобових культур (включаючи кукурудзу) питома вага Київської області в Україні склала 5,4%, посівши при цьому 8 місце серед областей за абсолютними показниками виробництва зерна. Як свідчать дані (табл. 3), Київська область забезпечує свої потреби в зерні, а перехідні запаси мають тенденцію до збільшення.

Таблиця 3

**Баланс зернових та зернобобових культур в Київській області
за 2003-2005рр., тис. тонн**

Показники	Роки			2005р. у % до 2003р.
	2003	2004	2005	
Надходження				
Запаси на початок року	398,3	412,3	711,4	178,6
Вироблено	1369,9	2314,0	2283,8	166,7
Споживання				
Витрачено на посів	135,2	149,5	129,7	95,9
Витрачено на корм	45,3	77,9	65,9	145,5
Передано на переробку:				
на борошно, крупу	169,1	177,2	177,0	104,7
на комбикорм	245,3	296,6	279,6	114,0
Продано переробним та заготівельним організаціям	75,3	72,5	85,8	113,9
Продано на ринок	72,1	75,8	84,3	116,9
Видано в рахунок оплати праці	39,8	59,7	46,6	117,1
Видано за оренду	112,8	133,2	127,4	112,9
Реалізовано за іншими напрямками	695,5	702,6	1028,5	147,9
Втрати при зберіганні	10,3	12,5	19,8	192,2
Запаси на кінець року	412,3	711,4	679,2	164,7

Джерело: Розраховано за даними статистичного Головного управління статистики в Київській області

За 2003-2005рр. спостерігається тенденція до збільшення в балансі зерна області витрат на корми на 45%, що свідчить про поступове відновлення тваринницької галузі. Проте, незважаючи на нарощування обсягів виробництва зерна в Київській області, за останні роки суттєво знизилась показники економічної ефектив-

ності виробництва зерна. Причому як свідчать дані табл.4., в 2005р. рівень рентабельності виробництва зерна знизився до 3%, що не дозволяє здійснювати процеси розширеного відтворення в галузі.

Таблиця 4

Економічна ефективність виробництва зернових та зернобобових культур в Київській області за 2003-2005рр.

Показники	Роки			2005р. до 2003р., %
	2003	2004	2005	
Прибуток (збиток) від реалізації, тис. грн.	106624,1	110259,7	14491,6	13,6
Рівень рентабельності, %	27,2	29,6	3,0	11,0
Прибуток (збиток) на 1 гектар посівів, грн./га	251	247	40,3	16,1
Затрати на 1 га посівів, грн./га	1243	1146	1389	111,7
Повна собівартість продукції ,грн./тонну	392	365	406	103,6
Середня реалізаційна ціна, грн./тонну	485	473	419	86,4
Виробництво продукції на 1 працівника, тонн на особу	54,3	55,4	52,4	96,5
Продуктивність праці, грн./особу	16987	16276	18054	106,3
Затрати праці на виробництво продукції, люд.год/тонну	14,9	12,6	11,6	77,9
Ефективність затрат праці на виробництво, грн./люд.год	17,9	23,4	26,9	150,3

Джерело: Розраховано за даними статистичного Головного управління статистики в Київській області

Головною причиною цього стало зниження середніх закупівельних цін майже на 80 грн. за тонну в 2005р. в порівнянні з 2003р. Це свідчить про недосконалість економічного механізму регулювання виробництва зерна. Адже із збільшенням обсягів виробництва зерна в 2005р., в порівнянні з неврожайним 2003р., сільськогосподарські товаровиробники Київщини отримали менший прибуток в розмірі 40,3 грн. на 1 га посівів проти 251 грн.

Основною ланкою збуту зерна протягом 2003-2005рр. стали інші канали реалізації, у т. ч. комерційні структури. У 2003-2005рр. через них продано понад 82%, тоді як у 2003р. на їх частку припадало 71,9%. Внаслідок непрозорості збуту продукції цим каналом виникає найбільше цінових і фінансових

проблем зернового виробництва, мають місце зниження ціни реалізації на зерно.

Таблиця 5

Структура реалізації зерна в сільськогосподарських підприємствах Київської області за 2003-2005рр.

Канали реалізації	2003р.		2004р.		2005р.		2005р. у % до 2003р.
	тис. тонн	%	тис. тонн	%	тис. тонн	%	
Переробним підприємствам	750,3	10,1	720,5	7,2	850,8	6,8	67,2
На ринку, через власні магазини і ларьки	720,1	9,7	750,8	7,5	840,3	6,7	69,1
Населенню	471,0	6,3	480,3	4,8	361,0	2,9	45,4
За бартерними угодами	130,7	1,8	281,0	2,8	120,3	1,0	54,5
Інші канали реалізації	5340,3	71,9	7721,0	77,4	10340,9	82,5	114,7
Всього реалізовано	7430,4	100	9971,5	100	12540,3	100	100

Джерело: Розраховано за даними статистичного Головного управління статистики в Київській області

Висновки. Для усунення в подальшому можливості виникнення цінових дисбалансів органи державної влади мають налагодити механізми попередження таких наслідків передбачених чинним законодавством методами — шляхом інтервенційних закупок. Для того, щоб вони були ефективними, необхідно разом із зацікавленими сторонами провести ґрунтовний аналіз розрахунків балансових показників ринку зерна на регіональному рівні та визначити обсяг зерна, який мають закупити державні агенти [2].

ЛІТЕРАТУРА

1. Діброва А.Д. Внутрішня підтримка вітчизняних виробників зерна // Агроінком. — 2006. — №3-4. — с.12-17.
2. Про результати перевірки та аналізу використання коштів державного бюджету, виділених на виконання програми “Зерно України 2001-2004” / Підготовлено департаментом контролю видатків на АПК та виробничу інфраструктуру і затверджено постановою Колегії Рахункової палати від 22.06.2004 № 13-3 / — Київ: Рахункова палата України, 2004. — Випуск 13.

УДК 631.544.338.43:635.63+635.64

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ ОВОЧЕВОЇ ПРОДУКЦІЇ У ЗАКРИТОМУ ҐРУНТІ У РЕГІОНІ

Р.В.Моторна, аспірант

Уманський державний аграрний університет

На прикладі ПОСП "Уманський тепличний комбінат" розкрито ефективність вирощування овочів у закритому ґрунті.

Проанализирована эффективность выращивания овощей закрытого грунта Уманского тепличного комбината. С целью увеличения рентабельности этой отрасли предложено введение интенсивных технологий.

Метою нашого дослідження є вивчення ефективності функціонування виробничої сфери, зокрема такого актуального напрямку, як виробництво овочів закритого ґрунту. Ця проблема набуває першочергового значення для покращення якості життя українських споживачів. Тепличне виробництво овочів важливе не стільки як продукт харчування для населення країни, але і як найважливіший і найбільш простий спосіб забезпечити людину багатьма вітамінами, макро- та мікроелементами у позасезонний період. Це найважливіша підстава для вирощування овочів закритого ґрунту [1]. Потрібно відзначити, що з початку 90-х років через різке подорожчання газу, електроенергії та матеріалів багато тепличних господарств були зруйновані та самоліквідовані. Сьогодні в Україні в овочівництві закритого ґрунту працює близько 600 га зимових теплиць і невелика кількість голландських і російських.

Проблема ефективного ведення виробництва постійно привертає увагу теоретиків і практиків у галузі економіки. Питанням підвищення ефективності виробництва присвячено дослідження таких вчених, як В.М.Месель-Веселяк, В.К.Афанасьєв, І.І.Лотоцький, В.Г.Андрійчук, В.М.Андрєєв, О.М.Шестопаль, Є.П.Оглобін, П.М.Макаренко, В.І.Бойко, А.І.Шумейко, Р.В.Левкіна, В.І.Ліхацький. Проте, на етапі становлення та розширення ринкової економіки постає ряд інших проблем, таких як: запровадження для тепличних комбінатів пільгової ціни на природний газ та електроенергію, впровадження у виробництво нових ресурсозберігаючих технологій та ряд інших.

Випереджаючий ріст цін на техніку, насіння, добрива, засоби захисту рослин, на енергоносії у порівнянні з цінами на овочі призводить до високої собівартості овочів закритого ґрунту. Тепличне овочівництво для одержання продуктів вимагає високих витрат, особливо в частці споживання мінеральних добрив і енергоносіїв [2].

Методика досліджень. Теоретичною та методологічною основою досліджень є діалектичний метод пізнання, положення економічної теорії, порівняння, узагальнення, групування та економіко-математичне моделювання.

Результати досліджень. Вивчивши досвід вітчизняних виробників, ми зупинились на роботі Уманського тепличного комбінату, який знаходиться у центрі України і є важливим регіональним постачальником цієї необхідної продукції для населення. Для України важливою економічною проблемою є впровадження ресурсозберігаючих технологій та реконструкція існуючих теплиць. Незважаючи на труднощі, Уманський тепличний комбінат продовжує впроваджувати прогресивні технології, що відповідають найвищим світовим стандартам. Стратегічний курс комбінату є незмінним — це збільшення обсягів виробництва овочів на основі використання прогресивних енергозберігаючих технологій з метою забезпечення потреб споживачів в якісній овочевій продукції. Керівництво підприємства розуміє, що втриматися на ринку дозволяє конкурентний товар, гарантованість його поставок замовникам та значні обсяги пропозиції. А тому продовжує інвестувати кошти в будівництво теплиць, тим самим забезпечуючи подальший розвиток підприємства.

Основою тепличного господарства є теплиці. Станом на 01.01.07 р. площа теплиць, в яких вирощуються сільськогосподарські культури закритого ґрунту на Уманському тепличному комбінаті, дорівнює 22,3 га, з них 10,5 га працюють за найсучаснішими світовими технологіями.

Не таємниця, що стримуючим фактором для розвитку тепличного господарства є необхідність значних капіталовкладень для модернізації старих і будівництва нових теплиць. Інвестиції в

реконструкцію 1 га зимової теплиці складають приблизно 300 тисяч дол., а інвестиції в будівництво 1 га нових теплиць в 1 млн. дол. Цей факт вимагає значних витрат власних коштів підприємства на придбання конструкцій теплиць, обладнання, матеріалів, оплати робіт і послуг, а також залучення кредитів банків. Крім того, важливим є комплексний підхід в реалізації проекту. Таким чином, в 2002 році підприємством придбано теплицю площею 1 га в м. Христинівка. В 2003 і 2004 роках побудовано відповідно 0,5 га і 1,8 га теплиць в м. Тальне. Починаючи з 2004 року, Уманський тепличним комбінатом розпочато реалізацію проекту по будівництву 8 га теплиць сучасного європейського зразка для вирощування томатів за голландською технологією.

Будівництво першої та другої черги теплиць закінчено протягом 2004-2005 років і 4 га голландських теплиць успішно введено в експлуатацію. В 2006 році збудовано ще 4,2 га теплиць. Таким чином на кінець 2006 року загальна площа теплиць комбінату становить 22,3 га. За 5 останніх років підприємству вдалося майже вдвічі збільшити свої виробничі площі.

З метою збільшення врожайності овочів та зменшення витрат енергії у теплицях роблять зашторювання, що дозволяє в нічний час доби зменшити витрати енергоносіїв до 40%, 2-3-контурний обігрів теплиці з комп'ютеризацією і автоматизацією, створюють мікроклімат, що забезпечує рівномірне температурне поле, створено умови для регулювання концентрації вуглекислого газу в ґрунті і приґрунтовому повітрі атмосфери, повністю переведено систему живлення рослин на мінеральний субстрат, згідно з вимогами нових голландських технологій впроваджено крапельне живлення рослин. Переваги крапельного поливу в порівнянні з традиційною системою наступні: точне регулювання кількості водного розчину, яка подається до кожної рослини в потрібний момент, точне дозування добрив, відсутнє змочування самої рослини, ощадлива витрата водного розчину.

Новітнім досягненням тепличного комбінату є те, що він використовує нетрадиційний спосіб підживлення рослин вуглекислим газом через перфоровані поліетиленові рукави, що створює

постійні рухомі потоки вуглекислого газу (CO₂) з рівномірним розподілом в зоні листової поверхні рослин. Крім того, є можливість підтримувати режим підживлення CO₂ навіть при частково відкритих фрамугах, що дозволяє продовжити період підживлення на 2-3 місяці у зимово-весняний сезон вирощування та на 1,5-2 місяці при літньо-осінній культурі [3]. Все це забезпечує Уманському тепличному комбінату підвищення врожайності овочів закритого ґрунту. За цим показником комбінат займає лідируючі позиції серед підприємств галузі в Україні. Починаючи з 2002 року, середньорічний приріст урожайності дорівнює в середньому 9%. Таким чином, в 2005 році вдалося досягти урожайності овочів 46,7 кг/кв. м, що втричі перевищує рівень 1996 року, коли урожайність становила 15,2 кг/кв.м. Удосконалення технічних процесів та впровадження новітніх технологій дало змогу тепличному комбінату забезпечити високий економічний ефект (табл. 1).

Таблиця 1

Ефективність роботи ПОСП "Уманський тепличний комбінат"

Показник	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2005 р.
Дохід (виручка) від реалізації продукції, тис.грн.	8998,0	11040,6	12460,3	15198,0	22458,7
Податок на додану вартість, тис. грн.	1499,7	1840,1	2074,9	2533,0	3744,6
Чистий дохід (виручка від реалізації), тис. грн.	7498,3	9200,5	10385,4	12665,0	18713,1
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	5562,8	6473,2	6594,1	7273,5	10757,4
Валовий прибуток, тис. грн.	1935,5	2727,3	3791,3	5391,5	7955,7
Чистий прибуток, тис. грн.	-	259,8	263,9	4753,9	3978,8
Збиток, тис. грн.	2276,3	-	-	-	-
Рівень сукупної рентабельності, %	-40,9	4,0	4,0	65,4	36,9
Норма прибутку, %	-8,0	1,0	1,7	15,0	12,6

Аналізуючи дані таблиці 1, ми бачимо, що тепличний комбінат вибрав правильний шлях для виживання, а саме — впровадження голландських технологій. Якщо в 2001 році підприємство мало збиток 2276,30 тис.грн., то в 2003 році — 4753,9 тис грн. прибутку, а в 2005 році — 3978,80 тис грн. прибутку і на кожну

гривню витрат було отримано 65,4 коп. чистого прибутку, а в 2005 — 36,9 коп. чистого прибутку і відповідно на кожен гривню капіталу підприємство отримувало 15 коп. і відповідно 12,6 коп.

У таблиці 2 показано порівняльну ефективність виробництва овочів в Уманському тепличному комбінаті.

Таблиця 2

**Ефективність виробництва томатів та огірків в
ПОСП "Уманський тепличний комбінат"**

Показник	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.
<i>Томати</i>					
Площа, га	6	6	6	6	6
Виробництво, т	2389	2716	2723	2946	3012
Виручено від реалізації, тис. грн.	5335	6078	7197	8249	8430
Всього витрат, тис. грн.	4157	4269	4896	5656	5816
Урожайність, кг/м	42,8	39,8	45,5	49,1	50,3
Собівартість 1 ц, грн.	136,4	145,1	143,8	192	193,10
Реалізаційна ціна 1 ц, грн.	233	231	273	280	281
Прибуток, тис. грн., всього	1178	1809	2301	2593	2614
У т.ч. на 1 га, тис. грн.	196,3	301,5	383,5	432,2	135,7
Рівень рентабельності, %	28,3	42,4	47,0	45,8	46,2
<i>Огірки</i>					
Площа, га	4	4	4	4	4
Виробництво, т	1119	1269	1261	1600	1340
Виручено від реалізації, тис. грн.	2812,8	3045,7	3458,5	4464	4108,4
Всього витрат, тис. грн.	2092,7	2102,4	2141,3	2976	3012
Урожайність, кг/м	28,0	25,4	31,5	40,0	38,4
Собівартість 1 ц, грн.	147,2	146,5	140,1	186,0	224,80
Реалізаційна ціна 1 ц, грн.	251	244	275	279	306,60
Прибуток, тис. грн., всього	720,1	943,3	1317,2	1488,0	1096,4
У т.ч. на 1 га, тис. грн.	180,0	235,8	329,3	372,0	274,1
Рівень рентабельності, %	34,4	44,9	61,5	50,0	36,4

Аналіз даних таблиці по вирощуванню томатів підтверджує, що обсяги зростають з 2389 т до 3012 т, а виробництво огірків — з 1119 т до 1340 т. З даних видно, що більш ефективним є вирощування томатів, рентабельність томатів у 2005 році становила 46,2%, а в огірків — 36,4%. Сприяє підвищенню врожайності

томатів те, що їх висаджують у ґрунт, коли тривалість світлового дня більша, ніж у огірків. Все це робить вирощування томатів дуже привабливим з точки зору виробника, але вивчення споживчого попиту довело, що купівельна привабливість огірків набагато вища.

З розвитком ринку овочевої продукції ростуть вимоги покупців до якості та асортименту товарів, які реалізуються через постійно зростаючу мережу супермаркетів. В зв'язку з тим, що значна частина продукції “Уманського тепличного комбінату” поставляється саме оптовим покупцям, які ставлять свої вимоги до упакування, сортування сільськогосподарської продукції, постало питання про використання сортувальної лінії.

У 2006 році підприємством придбано сучасну сортувальну лінію для томатів. Вона може сортувати одночасно за декількома параметрами: вага, колір, діаметр, форма. Основною особливістю лінії є делікатне поводження з продуктом, тобто відсутня фаза падіння овочів.

Норма споживання овочів складає 139 кг на рік. При збереженні нинішніх темпів економічного зростання виробництва тепличний комбінат забезпечить норму споживання для населення. Уманський тепличний комбінат пережив і часи піднесення, і скрутні періоди. Тепличний бізнес залежить від газо- та електропостачання. Саме вони впливають на ринок овочевої продукції. А не буде наших виробників, з'являться закордонні, які будуть пропонувати продукцію свого виробництва набагато дешевшу за вітчизняну. Виходом з такої ситуації було б застосування заходів державної підтримки у вигляді дотацій на виробництво та впровадження ресурсозберігаючих технологій.

ЛІТЕРАТУРА

1. М.В.Гордій, В.Д.Васянович, А.О.Одобецька. Вирощування овочів у міжгосподарському теплично-овочевому комбінаті. – К.: Урожай, 1990. – С. 90-94.

2. Д.М.Трачова. Енергозбереження, як передумова ефективного функціонування тепличних підприємств. // Ринкові трансформації та розвиток продуктивних сил аграрного сектора / Вісник ХНАУ. – 2004. – № 9. – С. 217-221.

3. П.С.Котик, Л.Ф.Бурик. Ефективність вирощування овочевої продукції у закритому ґрунті // Зб. наук. праць Уманського державного аграрного університету. – 2007. – С. 215-221.

УДК 631.1:634:519.237.8

КЛАСТЕРИЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ САДІВНИЦТВА РЕГІОНУ

Л.Ф.Пилипчинець, аспірантка

*Науковий керівник: О.Ю.Єрмаков, доктор економічних наук, професор
Національний аграрний університет*

Розглянуто кластерну модель галузево-територіальної організації виробництва як фактор підвищення ефективності діяльності садівницьких підприємств.

Рассмотрена кластерная модель отраслевой и территориальной организации производства как фактор повышения эффективности деятельности садоводческих предприятий.

Постановка проблеми. Садівницькі господарства знаходяться в складних економічних умовах, що унеможливує стабільний розвиток і нарощування потужностей. Такі особливості галузі, як велика капіталоємність, наявність значних ризиків, проблеми в сфері збуту продукції вимагають нових підходів до організації садівництва на регіональному рівні. Значним поштовхом до розвитку галузі може стати організація кластерної моделі галузево-територіального виробництва плодоягідної продукції, що передбачає тісний зв'язок між товаровиробниками, обслуговуючими підприємствами та споживачами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вперше ґрунтовний аналіз кластерної моделі територіальної організації виробництва зробив М.Портер. З вітчизняних вчених даною проблематикою займалися М.Войнаренко, О.Длугопольний, А.А.Мигранян, В.Чужиков та ін. Разом з тим в садівництві дане питання ще не розглядалось.

Ціль роботи. Метою роботи є обґрунтування доцільності застосування кластерної моделі галузево-територіальної організації виробництва плодоягідної продукції як фактору підвищення ефективності галузі в регіоні.

Виклад основного матеріалу. Одним із напрямів активізації діяльності підприємств певної галузі є розробка кластерної моделі організації виробництва. В економічній літературі [1-5] кластер

визначається як індустріальний комплекс, сформований на основі територіальної концентрації мереж спеціалізованих постачальників, основних виробників та споживачів, що технологічно пов'язані між собою. Так, В.Чужиков визначає кластер як конкурентоспроможну організаційну форму, територіально-ієрархічну модель виробництва з різними рівнями локалізації, яка дає вищий господарсько-соціальний ефект порівняно з іншими подібними галузями за рахунок мінімізації витрат [5].

Важливою умовою кластеризації є формування мереж стійких зв'язків між усіма учасниками кластерів: підприємствами, дослідницькими інститутами, урядом, фінансовими структурами та інститутами співробітництва (рис. 1).

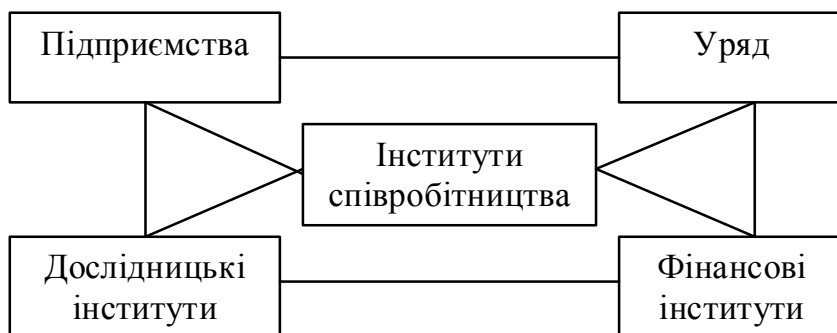

Рис. 1. Учасники кластерної моделі галузево-територіальної організації виробництва

Формування кластерів передбачає інституціональні перетворення в певних регіонах та вдосконалення ринкового механізму господарювання. В ході функціонування кластера, як галузево-територіальної організації товаровиробників, на вищий щабель підноситься інноваційна складова економічного розвитку.

Успішність діяльності кластерів досягається за рахунок таких факторів: взаємозв'язки між підприємствами учасниками кластеру сильніші порівняно з тими господарствами, що працюють поодиночі; співпраця та кооперація виступають стимулами до пошуку нових

методів роботи, залучення інвестицій, орієнтація на інновації; орієнтація на потреби ринку, стратегія розвитку кожного окремого підприємства відповідатиме загальній стратегії розвитку всього регіону.

Підвищення ефективності діяльності окремого господарства досягається шляхом скорочення трансакційних витрат, що сприяє зниженню собівартості та, відповідно, ціни продукції. При цьому, посилюється відповідальність керівників окремих підприємств за відповідні рішення у зв'язку із тісною співпрацею з партнерами по кластеру, що водночас є партнерами по бізнесу. Зростає відповідальність щодо розвитку власного регіону та захисту інтересів своєї громади.

Таким чином, кластери виступають перспективною формою регіонального економічного розвитку, забезпечуючи вирішення комплексу таких взаємопов'язаних проблем, як: 1) раціональне використання місцевих ресурсів; 2) формування сприятливих умов міжсекторної співпраці; 3) залучення нових як внутрішніх, так і зовнішніх інвестицій; 4) підвищення кокурентоздатності господарств і регіону в цілому та збільшення обсягів виробництва регіонального продукту; 5) розширення міжрегіонального обміну; 6) підвищення рівня та якості життя населення.

Необхідність створення кластерного територіального об'єднання садівницьких підприємств в Закарпатті обумовлена наступними факторами: а) тривалий занепад галузі, що супроводжувався скороченням площ насаджень та зниженням урожайності культур; б) неспроможність господарств самотужки вийти з кризи у зв'язку із недостатньою матеріально-технічною базою; в) незадоволений внутрішній ринок на плодоягідну продукцію; г) можливість вирощування конкурентоспроможної продукції, що матиме ряд принципових переваг порівняно з продукцією, вирощеною в інших регіонах; д) сприятливі природно-економічні умови для розвитку галузі.

Створення кластеру сприятиме підвищенню ефективності кожного окремого садівницького підприємства через впровадження нових технологій, одержання доступу до фінансових ресурсів,

підвищення конкуренції в отриманні контрактів, формування оптимальної структури виробництва та нарощення її обсягів. Це дасть змогу не лише ефективно функціонувати садівницьким господарствам, а й забезпечить розвиток галузі регіону в цілому. Сьогодні кластер можна розглядати як інноваційно-територіальне об'єднання.

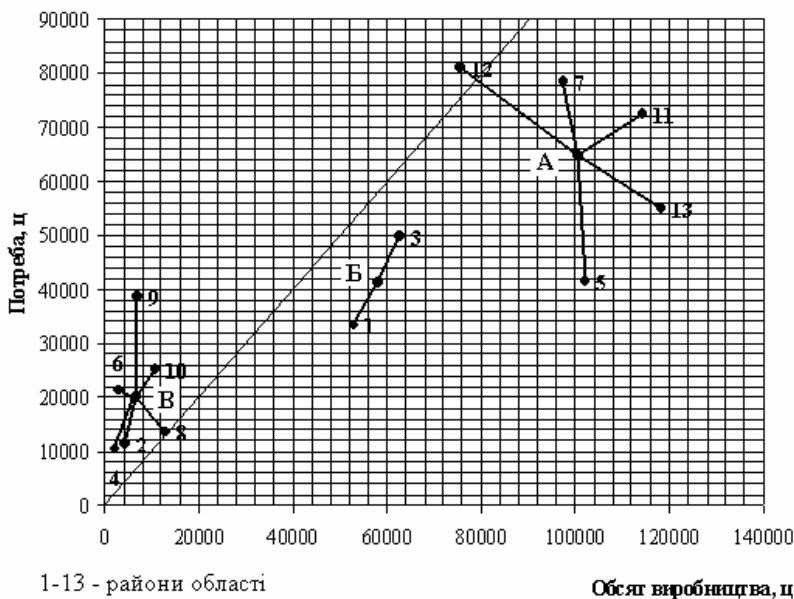
Садівницькі підприємства — учасники кластерної моделі галузево-територіальної організації виробництва матимуть низку переваг над більш ізольованими конкурентами. Це проявляється в доступі до більшої кількості постачальників та послуг підтримки, адаптованих до вимог споживачів, до кваліфікованої робочої сили та передачі знань та навичок, що відбувається при зустрічах підприємців та обговоренні бізнесу. Кластерний підхід дозволяє сфокусувати підприємцям усю свою увагу на тому, що вони виробляють. Сукупність підприємств в даному випадку функціонує як система, відповідно при цьому більш ефективно використовуються ресурси, зростає обсяг виробництва. Найважливішою перевагою кластерної моделі є доступ до інновацій, знань та “ноу-хау”.

Основою нового організаційного утворення може слугувати вже існуючий територіальний розподіл садівницьких господарств в області. Для цих цілей нами з використанням методики І.П.Житньої та інших [6] проведено групування районів за двома показниками — обсяг виробництва продукції та її потреба при фактично досягнутому рівні споживання 42 кг/особу (рис. 2).

Проведений аналіз показав, що найбільш розвинутими є райони, що ввійшли до першого кластера. Тут спостерігається високий рівень виробництва та потреби в плодючій продукції. Саме вони є центрами розвитку садівництва в області (в даній групі сконцентровано 80% садівницьких господарств, а середній рівень виробництва плодів та ягід тут становить 102 тис. ц при потребі — 66 тис. ц).

Компактне розміщення виробників плодів та ягід, підприємств переробної галузі і наукових установ слугує ще одним фактором

доцільності створення даного об'єднання. Таким чином, є можливість створення кластеру галузево-територіальної організації виробництва на базі підприємств наступних районів: Іршавський, Мукачівський, Тячівський, Ужгородський, Хустський, Берегівський та Виноградівський. Основною формою об'єднання підприємств можуть бути угоди про співпрацю та загальна стратегія розвитку садівництва області. В цьому аспекті важлива роль відводиться органам центральної влади області, зокрема в сприянні налагодження зв'язків між товаровиробниками, переробними господарствами та науковими установами.

1-13 - райони області
 А - середнє значення 1-го кластера
 Б - середнє значення 2-го кластера
 В - середнє значення 3-го кластера
 а - лінія задоволення потреби в продукції

Рис. 2. Зображення трьох кластерів в площині показників – обсяг виробництва та потреба плодючої продукції (2005 рік)

Висновки. Основними перевагами кластерної моделі галузево-територіальної організації виробництва є: тісне співробітництво виробників плодючої продукції з науковими установами, яке дасть змогу значно покращити якість продукції, її зовнішній вигляд та знизити собівартість продукції шляхом впровадження інноваційних технологій; всередині кластеру формуватимуться єдині фінансові відносини у вигляді підтримки через торгівельні точки; реалізація кластерної моделі дасть змогу підвищити функціонування галузі в цілому, а отже, сприятиме розвитку плодючого виробництва регіону.

ЛІТЕРАТУРА

1. Портер М. Конкуренція: Учебное пособие /Пер. с англ. -М.: Вільямс, 2001. – 495с.
2. Войнаренко М. Концепція кластерів – шлях до відродження виробництва на регіональному рівні //Економіст. – 2000. – №1. – С. 29-31.
3. Длугопольний О. Кластерна модель розвитку промислового виробництва регіону як фактор ефективних структурних реформ – Інтернет-ресурс: <http://www.soskin.info/ea.php?pokazold=20030225&n=2&y=2003>.
4. Мигранян А.А. Теоретические аспекты формирования конкурентоспособных кластеров. – Інтернет-ресурс: <http://www.krsu.edu.kg/vestnik/v3/a15.html>
5. Чужиков В. Кластери як об'єкт державного регулювання //Вісник УАДУ. – 2001. – №4. – С. 160-167.
6. Житная И.П., Тацкий И. В., Житный П. Е. Теория экономического анализа: Учебное пособие / Восточноукраинский национальный ун-т им. Владимира Даля. – Луганск: ВГУ им. В.Даля, 2004. – 336с.

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО СОТ

О.А.Поліщук, аспірант

Науковий керівник: В.І.Ткачук, кандидат економічних наук

Розглянуто основні напрями підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств в умовах вступу України до СОТ.

Рассмотрены основные направления повышения конкурентоспособности сельскохозяйственных предприятий в условиях вступления Украины в СОТ.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку України характеризується реформуванням усіх сфер суспільного життя та активної інтеграції у світове співтовариство. Не є виключенням і аграрна сфера, свідченням чого є факт визначення одним із стратегічних орієнтирів сучасної політики утвердження конкурентоспроможного, експортно орієнтованого та екологічно безпечного сільськогосподарського виробництва відповідно до принципів і норм СОТ [1]. Вступ України до СОТ поступово переходить зі стадії ідеї до практичної реалізації, тому набувають актуальності питання щодо наслідків даного процесу для економіки України та можливості усунення їх негативного ефекту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема інтеграції України до світового співтовариства є багатоаспектною, тому стала предметом дослідження багатьох теоретиків і практиків економічної науки. Зокрема, питання щодо наслідків вступу до СОТ для сільськогосподарських товаровиробників та основні напрями аграрної політики України в рамках даного процесу знайшли своє відображення у працях О.Бородіної, С.Дем'яненка, В.Галушко, Т.Зінчук, С.Зоря, С.Кваша, О.Могильного, О.Нів'євського, Т.Осташко та ін. Відсутність єдиної думки вчених щодо поставленої проблеми та шляхів її вирішення, конкретних пропозицій стосовно забезпечення ефективного функціонування, конкурентос-

роможності та економічної стійкості виробників аграрної продукції в нових швидкозмінних умовах залишають широке поле для подальшої праці і визначають мету даного дослідження. З огляду на це, метою статті є визначення основних напрямів підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств в умовах вступу України до СОТ.

Результати дослідження. Починаючи з 2002 року, в сільському господарстві України намічаються позитивні тенденції — поступовий вихід із затяжної системної кризи і нарощування обсягів виробництва. Та незважаючи на це, невирішеними залишаються такі проблеми, як виснаження ресурсного потенціалу та брак коштів. Необхідність швидких та радикальних змін щодо ситуації в аграрному секторі загострюється поступовою інтеграцією української економіки у світове співтовариство. Стратегічною ціллю державної політики став вступ України до СОТ. Його неминучість обумовлює необхідність не лише визначення наслідків, а й глибокого аналізу можливості швидкої адаптації до цього процесу сільськогосподарських товаровиробників, які вже сьогодні готові використати переваги, що надасть їм вступ до СОТ, але не готові стикнутися з можливими загрозами та негативними наслідками.

Одним з наслідків інтеграції України в світове співтовариство стане зростання конкуренції національних товаровиробників з імпортерами в результаті відкритості продовольчого ринку. В ринкових умовах даний процес об'єктивно вважається позитивним, проте сучасний стан більшості сільськогосподарських підприємств (деградація земельних ресурсів, низька техніко-технологічна оснащеність та ефективність виробництва) не дозволить їм підтримувати власну конкурентоспроможність та економічну стійкість, зокрема конкурувати з іноземними виробниками сільськогосподарської продукції. На думку експертів, найменш конкурентоспроможними на внутрішньому ринку після приєднання до СОТ виявляться виробники молока, яєць, м'яса, картоплі, овочів та фруктів [2]. За даних умов підвищення конкурентоспроможності підприємств потребує належного фінансування. Нині ж основним джерелом інвестицій аграрних підприємств є їх власні фінансові засоби, що обумовлює

необхідність покращення фінансового стану та підвищення економічної стійкості. Підприємствам доцільно формувати й використовувати власні резерви, зокрема шляхом диверсифікації своєї діяльності. Це дозволить отримати більші прибутки від якіснішої різноманітної продукції та більш широкого асортименту, раціональніше використовувати наявний ресурсний потенціал.

Поряд з цим сільськогосподарським підприємствам доцільно використовувати вже наявні конкурентні переваги, що частково сприятимуть захисту внутрішнього ринку:

- відсутність інфраструктури надходження та розподілу значних обсягів імпоротної сільськогосподарської продукції у регіонах;
- суттєві транспортні витрати на доставку імпоротної продукції в порівнянні з продукцією місцевого виробництва;
- невисока купівельна спроможність та традиційні уподобання населення, зокрема, у виборі продуктів харчування.

У більшості розвинених країн особливо ЄС, США, Японії активну участь у вирішенні проблеми підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору приймає держава, оскільки їх сільськогосподарська продукція загальновизнано є неконкурентоспроможною, порівняно з іншими суб'єктами зовнішнього ринку [3]. Для даних країн звичною практикою стало штучне підвищення конкурентоспроможності товаровиробників за допомогою дотацій та експортних субсидій, що дозволяє продавати продукцію за демпінговими цінами. Вітчизняне сільськогосподарське виробництво без цілеспрямованої державної підтримки також не здатне бути конкурентоспроможним, тим більше порівняно з іноземною продукцією. Воно потребує активної підтримки через податки, підтримку цінного паритету, пільгове кредитування, цільове фінансування та інші методи.

Зокрема необхідним є внесення коректив в аграрну політику стосовно фінансової підтримки сільськогосподарських підприємств. Відповідно до Угоди про сільське господарство, заходи внутрішньої підтримки доцільно класифікувати залежно від впливу на виробництво і торгівлю. Заходи "жовтої скриньки", фінансування яких Україна матиме зобов'язання скоротити, оскільки вони справ-

ляють “викривлюючий” вплив на виробництво і торгівлю, протягом останніх років, навпаки, мають тенденцію до зростання (табл.).

Таблиця

Розподіл видатків Державного бюджету України на МінАП відповідно до правил СОТ ("жовта скринька"), млн. грн.

Статті видатків	2004 рік	2005 рік	2006 рік	2007 рік
Фін. підтримка виробництва продукції тваринництва і рослинництва	421,0	689,5	1992,5	3785,0
Здешевлення кредитів комерційних банків	141,5	350,0	260,0	653,0
Фін. підтримка фермерських господарств	5,1	27,3	28,0	63,0
Закладка молодих садів, виноградників, ягідників, хмільників	109,1	175,0	227,7	275,0
Часткова компенсація вартості техніки та мінеральних добрив	393,7	270,0	32,0	131,8
Фін. підтримка розвитку підприємств молочної переробки	0,0	10,0	4,0	0

Джерело: розроблено за даними [4, 5]

За даними таблиці, найсуттєвіше зросте фінансова підтримка виробництва продукції тваринництва і рослинництва – у 2007 р. На дані цілі Держбюджетом України передбачено виділити 3785,0 млн. грн., що на 1792,5 млн. грн. більше, ніж у попередньому році. Щодо заходів “зеленої скриньки”, які відповідно до вимог СОТ відкривають найбільші можливості для підтримки ефективності та підвищення конкурентоспроможності аграрного сектора, то їх фінансування протягом останніх років також поступово зростало. Так, у 2006 р. на їх реалізацію було виділено 2576,1 млн. грн., що на 323,5 млн. грн. більше, ніж у 2005р. і на 898,3 млн. грн. – ніж у 2004 р. Розширюючи й надалі фінансування заходів “зеленої скриньки”, Україна матиме можливість надавати сільсько-господарським товаровиробникам підтримку, що буде достатньою для довгострокового стійкого зростання, не породжуючи конфлікти з іноземними партнерами.

Таким чином, стає цілком очевидним факт, що приєднання України до СОТ справлятиме суттєвий вплив на конкурентоспроможність аграрного сектору. Це обумовлює необхідність розробки

та впровадження ефективного та відповідного до вимог СОТ механізму захисту вітчизняних виробників, що включатиме заходи державного протекціонізму та засоби, які доцільно активізувати на рівні окремих підприємств. Державна підтримка конкурентоспроможності сільського господарства в свою чергу повинна включати заходи щодо:

- гармонізації стандартів на продукцію із світовими, впровадження систем контролю за безпечністю і якістю продукції, вдосконалення системи оцінки відповідності;
- гарантування рівних умов підтримки всім сільськогосподарським виробникам;
- збільшення фінансування бюджетних програм “зеленої скриньки”;
- гарантування особливого режиму для розвитку стратегічно важливих галузей сільського господарства;
- стимулювання внутрішнього попиту на продукцію вітчизняних товаровиробників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Трегобчук В.М., Б.Й. Пасхавер та ін. Про довгострокову стратегію сталого розвитку агропромислового комплексу // Економіка АПК. – 2005. – №7. – С. 3-11.
2. Осташко Т. Що Сот прийдешня нам готує? // Пропозиція. – 2004. – №8-9. – С. 36-38.
3. Аграрний сектор України на шляху до євроінтеграції / За ред. О.М. Бородіної – Ужгород: “ІВА”, 2006. - С. 85.
4. Нів'євського О. Бюджетна підтримка АПК // Аспекти сільського розвитку. – 2006. – №1-2(7). – С.22-29.
5. Зуб Г.І. Фінансова підтримка аграрного сектору в Держбюджеті на 2007 рік // Облік і фінанси АПК. – 2006. – №11. – С. 34-35.

СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДО СВІТОВОГО СПІВТОВАРИСТВА

О.С.Пристемський, аспірант

Херсонський державний аграрний університет

Висвітлено сутність та види конкурентоспроможності фермерських господарств. Визначено фактори її формування. Обґрунтовано шляхи її досягнення.

Освещены сущность и виды конкурентоспособности фермерских хозяйств. Определены факторы ее формирования. Обоснованы пути ее достижения.

Постановка проблеми. В умовах вступу України до СОТ важливе значення має забезпечення конкурентної спроможності аграрних підприємств. При цьому велика увага приділяється стратегії розвитку та конкурентоспроможності великих аграрних господарств. Як показують наші дослідження, всебічний огляд літератури, фермерські господарства не достатньою мірою вивчені. Вони займають значну площу сільськогосподарських угідь, відіграють велику роль у виробництві продукції і мають великий потенціал. Тому в перспективі важливе значення матиме забезпечення конкурентоспроможності фермерських господарств.

Стан вивчення проблеми. Значний внесок у розв'язання проблем інтеграції України у світове співтовариство та розроблення стратегій входження у світові господарські структури зробили науковці А.Філіпенко, С.Злупко, С.Мочерний, С.Авдашева, В.Кронін, А.Михальов, В.Немцов, Є.Злобін та інші.

Завдання та методика досліджень. Розроблення стратегії підвищення конкурентоспроможності підприємств аграрного сектора економіки є нині одним із найважливіших народногосподарських завдань. Актуальність забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств нині сягає свого апогею через близьке приєднання України до Світової організації торгівлі. Конкурентоспроможність вітчизняних аграрних товаровиробників на світовому

ринку знаходиться на порівняно невисокому рівні через недостатню матеріально-технічну забезпеченість, невисоку кваліфікацію трудових ресурсів, використання застарілих технологій, нерегульованість кредитного механізму.

Найважливішою стадією у процесі забезпечення конкурентоспроможності підприємств є оцінка їхнього поточного стану. Традиційні методики, які використовуються для цього, або не дають очікуваного результату за сучасного рівня розвитку аграрної сфери, або розраховуються простим порівнянням із базовим підприємством таких факторів, як конкурентоспроможність продукції підприємства, як фактори виробничого, маркетингового, фінансового, трудового та іншого характеру.

На нашу думку, жодна з методик оцінки конкурентоспроможності не дасть очікуваного результату за сучасного рівня розвитку аграрного сектора економіки України, тому конкурентоспроможність підприємства, виходячи з її економічної природи, слід поділяти на потенційну конкурентоспроможність і конкурентоспроможність продукції. Конкурентоспроможність підприємства — це можливість забезпечувати випуск і реалізацію продукції, яка за своїми ціновими й неціновими факторами приваблює за продукцію підприємств-конкурентів, а потенційні можливості продукції забезпечити конкурентоспроможність при зміні ринкової ситуації і попиту споживачів — це потенційна конкурентоспроможність. Зовнішнім виявом конкурентоспроможності підприємства є конкурентоспроможність продукції, яка характеризує, наскільки успішно підприємство реалізовує свій потенціал.

Результати досліджень. Оцінка конкурентної позиції аграрного підприємства на ринку здійснюється з метою визначення подальшої його конкурентної стратегії. Конкурентні стратегії дозволяють господарству зайняти стійку позицію у боротьбі з конкурентами.

Успішна конкурентна стратегія підприємства повинна передбачати:

- правильний вибір типу конкурентної стратегії (ідентифікацію конкурентних переваг, стратегію формування ринку і роботи з покупцями і т. ін.);
- визначення адекватних інструментів підвищення якості продукції (відповідність вимогам конкуренції, міжнародним нормам і стандартам вимог споживачів);

- досягнення злагодженості в управлінні підприємством (побудова цілісної системи стратегічних цілей, задач, пріоритетів та інструментів їх реалізації);
- забезпечення належного економічного аналізу (з метою виявлення ефективності роботи, прогнозування динаміки підприємства, аналізу і прогнозування ситуації на ринках і т. ін.);
- забезпечення відповідної трудової мотивації персоналу (а також мотивації до підвищення рівня кваліфікації).

Висновки. Основними факторами конкурентоспроможності фермерських господарств є: величина агроресурсного потенціалу територіального розміщення; стан матеріально-технічного забезпечення; прибутковість господарства. Державна підтримка фермерських господарств, вдосконалення нормативно-правової бази функціонування, заохочення вітчизняного виробника, дотації є засобом досягнення конкурентоспроможності. З їх допомогою фермерські господарства зможуть зайняти певний спектр виробництва та експорту продукції.

Перспективи подальших досліджень. Для підвищення конкурентної спроможності фермерських господарств слід більше уваги приділити диверсифікації виробництва та розвитку альтернативних видів діяльності, підвищенню якості продукції, що випускається.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дадашев Б. Конкурентоспособность АПК Украины // Международный с.-х. журнал. – 2003. – № 6. – С.32 – 34.
2. Кваш С. Конкурентоспроможність вітчизняної аграрної продукції в умовах вступу до СОТ // Економіка України. – 2003. – №10. – С.79 – 85.
3. Мазур Н.А., М.В. Місюк. Конкурентоспроможність виробництва с.-г. продукції та основні напрями її підвищення // Економіка АПК. – 2007. – №2. – С.123-127.
4. Максимова Е.В. Конкурентоспособность национальной экономики // Студенческий вестник аграрных наук. – 2006. – №11. – С.45-46.
5. Міжнародна економіка: Підручник/ за ред. А.П.Румянцева. – 3-те вид., переробл. і допов. – К.:Знання, 2006. – 479с.
6. О.Л.Притикіна, Ю.М.Стасюк, О.В.Щипанова. Інноваційна політика України та інтеграція до ЄС // Фінанси України. – 2005. – №5. – С.36-43.
7. Проблемы и перспективы агропромышленной интеграции в СНГ// Международный с.-х. журнал. – 2004. – №7. – С.14-16.
8. Статівка А. Сільське господарство України та його інтеграція в міжнародні с.-г. й торгівельні організації: проблеми і питання // Право України. – 2003. – №4. – С.42-45.

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

І.Ю.Рудь, аспірант

Миколаївський державний аграрний університет

У статті проведено аналіз розвитку молочного скотарства у Миколаївській області. В останній час значно зменшилося валове виробництво молока, основною причиною чого стало скорочення поголів'я корів. Продуктивність худоби справила незначний вплив.

В статье проведен анализ развития молочного скотоводства в Николаевской области. В последнее время значительно уменьшилось валовое производство молока, основной причиной чего стало сокращение поголовья коров. Продуктивность коров имела незначительное влияние.

Постановка проблеми. Провідну роль у забезпеченні населення найбільш цінними продуктами харчування, вирішенні соціально-економічних проблем у суспільстві займає тваринництво і, насамперед, молочне скотарство, яке комплексно впливає на обсяг виробництва сільськогосподарської продукції, піднесення економіки господарств тощо.

В останні роки внаслідок об'єктивних і суб'єктивних причин молочне скотарство в господарствах громадського і приватного секторів зазнало істотних негативних змін. Подолання кризи в галузі є актуальним і своєчасним як для України, так і Миколаївської області зокрема. Проблема стабілізації вітчизняного ринку молока та молочної продукції безпосередньо пов'язана з підвищенням соціально-економічного рівня життя населення країни.

Важливість даної проблеми з часом не зменшується, тому їй приділяють увагу дедалі більше фахівців. Питаннями дослідження стану молочного скотарства займаються ряд вітчизняних вчених — М.М.Ільчук, С.Р.Камілова, Т.Л.Мостенська, М.К.Пархомець, П.Т.Саблук [2] та інші. Проте, слабка державна підтримка та швидкі зміни у зовнішньому середовищі аграрного сектору гальмують розвиток галузі. У зв'язку з цим метою статті є дослідження сучасного стану молочного скотарства у Миколаївській області. Незважаючи на спільність проблем, кожен регіон має свої особли-

вості прояву.

Експерти молочного ринку заявляють про розвиток останнім часом його негативних тенденцій. Однією з основних причин кризи є зменшення виробництва молока, що зумовлюється багатьма факторами. Насамперед, збитковістю молочної галузі, порушеннями технологічної годівлі, зниженням рівня мотивації до праці, недосконалістю цінової та фінансово-кредитної політики в агропромисловому комплексі.

Виклад основного матеріалу. За останні роки (1990-2005) виробництво молока всіма категоріями господарств у Миколаївській області значно змінювалося. В 2005 році порівняно з 1990 роком воно зменшилося на 41,8% (рис. 1). Порівняно з 2003 роком виробництво молока у 2005 році, навпаки, зросло на 1,6%.

Починаючи з 1990 року, виробництво молока в сільськогосподарських підприємствах до 2005 року скоротилося в 14 разів, або на 543,1 тис. тонн. У той же час у господарствах населення відбулося зростання майже у 2,5 раза, або на 232 тис. тонн, що пояснюється зацікавленістю суб'єктів особистих господарств, для яких молоко є вагомим джерелом їх доходів. У 2005 році в сумарному обсязі виробництва продукції частка господарств населення склала 90%, у той час як у 1990 році цей показник становив 21%.

Особливістю тенденції відрізняються останні роки. Загальне виробництво молока у 2005 році, в порівнянні з 2003 роком практично не змінилось, за винятком сільськогосподарських підприємств, де воно зменшилось на 14,3%.

Досліджена ситуація скорочення виробництва молока пояснюється зменшенням поголів'я великої рогатої худоби та корів. Зі знищенням системи колгоспів і радгоспів змінилася структура розподілу поголів'я корів, що утримуються в господарствах суспільного й приватного секторів агровиробництва. З 1990 року це співвідношення кардинально змінилося: якщо в 1990 році у Миколаївській області частка худоби громадського виробництва становила 77%, а приватного сектору 23%, то в 2005 році цей показник мав прямо протилежну тенденцію й склав 13:87 (рис.2).

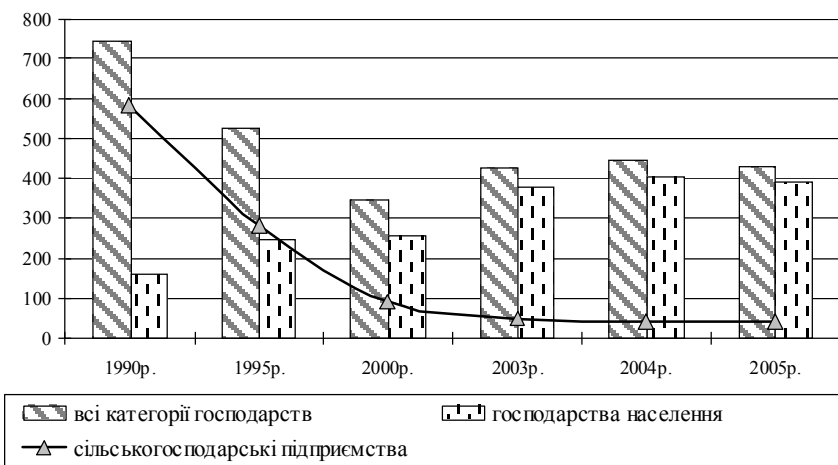

Рис. 1. Динаміка виробництва молока у Миколаївській області, тис. тонн

Ринкові умови господарювання зробили свою справу та об'єктивно зумовили зменшення поголів'я корів. Так, кількість корів в усіх категоріях господарств скоротилася у 2005р. порівняно з 1990р. на 159 тис. голів, або у 2,3 раза. Найбільше скоротили стадо аграрні підприємства — на 202 тис. голів, або у 14 разів. Водночас, особисті селянські господарства області у 2003р. проти 1990р. збільшили поголів'я корів на 51 тис. голів, або у 1,8 раза, однак утримати досягнуту чисельність не вдалося. Починаючи з 2004 року, мешканці села почали зменшувати утримуване стадо, у 2005 році скоротили поголів'я корів у порівнянні з 2003 роком на 8,5 тисяч голів, або на 7,4%.

Зменшення кількості великої рогатої худоби і корів аграрними підприємствами відбулося внаслідок суттєвого зниження матеріальної зацікавленості у виробництві молока: диспаритет цін промислової та сільськогосподарської продукції, низькі ціни продукції тваринництва тощо.

Вагомим чинником скорочення обсягів виробництва молока за досліджуваний період, крім різкого зменшення поголів'я корів, є їх продуктивність. Інтенсивний чинник розвитку молочного скотарства

меншою мірою вплинув на зниження валового виробництва, проте рівень продуктивності корів близько 2 тис. кг на рік є досить низьким (рис. 3).

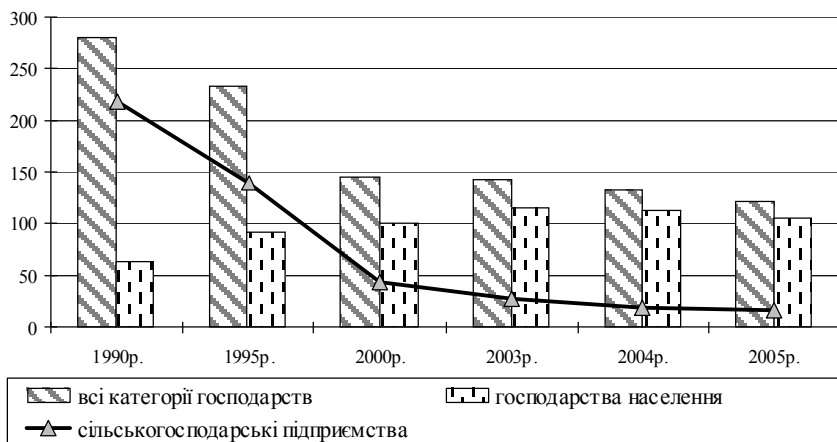

Рис. 2. Динаміка поголів'я корів у миколаївській області, тис. голів

Середній річний надій молока від однієї корови по всім категоріям господарств Миколаївської області у 2005 році в порівнянні з 1990р. зріс на 34,7%, а у порівнянні з 2003р. на 18,2%. У свою чергу продуктивність корів у господарствах населення підвищилася у 2005 році в порівнянні з 1990 роком на 42,3%, а у порівнянні з 2003 роком на 11,2%. Така тенденція спостерігається і в сільськогосподарських підприємствах. Якщо у 2005 році в порівнянні з 1990 роком ситуація не змінилась, то у порівнянні з 2003 роком надій збільшився на 52,6%.

Причини зростання продуктивності пояснюються великими темпами зменшення поголів'я корів. На сьогоднішній день галузь залишилася, в основному, в ефективно працюючих господарствах, де намагаються дотримуватися технології утримання худоби внаслідок чого досягають високих надоїв. Тобто, за рахунок виведення галузі з економічно слабких підприємств з низькими надоями

середня продуктивність корів по всіх господарствах збільшилася. У приватному секторі зростання надоїв зумовлено тим, що худоба для багатьох селян є вагомим джерелом їх доходів.

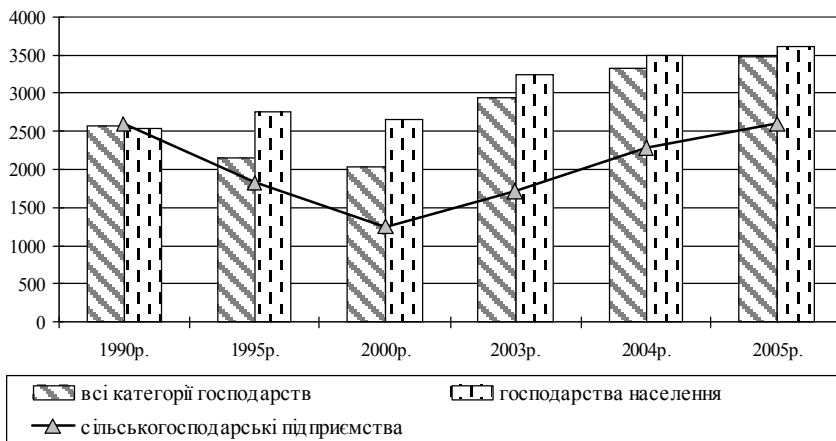

Рис. 3. Динаміка продуктивності корів у Миколаївській області, кг

Особливими тенденціями у розвитку молочного скотарства відрізняються останні півтора року. Заборона ввозу на територію Росії української молочної продукції негативно вплинула на галузь. Через проблеми зі збутом молокопереробні підприємства значно знизили закупівельні ціни на сировину. В результаті прозбитковість молочного скотарства стали заявляти майже всі сільгоспвиробники, що зумовило значне зниження за цей період поголів'я корів. Додатковим фактором постали несприятливі природно-кліматичні умови весни-літа 2007 року: посуха негативно позначилася на формуванні кормової бази скотарських виробництв. Проблемною стала заготівля зеленої маси, сіна; невідомо як складуться справи із заготівлею силосу. В таких умовах без значного вкладення коштів у галузь відродження та розвитку її є неможливим.

Молочна підгалузь тваринництва є досить капіталомісткою.

Виходячи з нормативів, за розрахунками, здійсненими в ННЦ “Інститут аграрної економіки”, потреба сільськогосподарських підприємств в основних засобах молочного скотарства в 2015 році становитиме 44 млрд. грн., або 23% їх вартості у тваринництві [2]. Щоб забезпечити таку потребу в основних засобах, необхідно щорічно виділяти 8 млрд. грн. інвестицій в основний капітал, спрямовуючи їх, передусім, на здійснення реконструкції тваринницьких приміщень, будівництво крупних комплексів, придбання машин для механізації виробничих процесів та інших проблем розвитку тваринництва.

Тому, якщо не будуть задіяні кардинальні державні важелі, молочне скотарство не вийде з кризового стану. Так, згідно з прийнятим урядом порядком, дотація буде надаватися, якщо сільгосп підприємства утримують не менше 100 голів корів. Також влада обіцяє дотувати ті підприємства, що побудували або відремонтували тваринницьку ферму і закупили у приміщення не менше 50 корів чи нетелів. Господарники, в свою чергу, ставлять питання, де взяти на це не тільки кошти, а і продуктивних нетелів? Необхідні інвестиції. Власних засобів виробники не мають, а кредити на розвиток тваринництва банки дають неохоче.

Висновок. Проведене дослідження дає змогу зробити наступні висновки. Вітчизняне молочне скотарство знаходиться у занепаді. Основною причиною скорочення є зменшення поголів'я корів через невідповідність їх утримання. Самостійно подолати кризу селяни не в змозі. Галузь вимагає державної і фінансової підтримки, комплексної програми її розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Статистичний щорічник “Тваринництво Миколаївщини за 2005 рік”. - Миколаїв, 2006.
2. Саблук П. Чи будуть “молочні ріки” України повноводними - // Агробізнес сьогодні. – 2006. – № 24. - С. 15.

ВПЛИВ КОНЦЕНТРАЦІЇ ГАЛУЗІ БДЖІЛЬНИЦТВА НА ЇЇ ЕФЕКТИВНІСТЬ

О.А.Христенко, старший викладач

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто концентрацію галузі бджільництва в Миколаївській області та її вплив на основні економічні показники. Наведено пропозиції щодо покращення стану в галузі.

В статье рассмотрена концентрация отрасли пчеловодства и ее влияние на основные экономические показатели в Николаевской области. Внесены предложения по улучшению состояния отрасли на современном этапе.

Вступ. Розвиток продуктивних сил сільського господарства тісно пов'язаний з поглибленням спеціалізації та посиленням концентрації виробництва. Остання, як об'єктивний економічний процес, ґрунтується на закономірностях розвитку продуктивних сил, суспільного розподілу праці й прискорення НТП. Концентрація є об'єктивною закономірністю розвитку і сприяє підвищенню ефективності виробництва. При великих розмірах сільськогосподарських галузей значно розширюються можливості застосування прогресивних технологій, інтенсивніше і раціональніше використовуються засоби виробництва. Питаннями дослідження розвитку продуктивних сил, спеціалізації та концентрації виробництва та його ефективності займаються вчені: П.Т.Саблук, О.М.Шпичак, Л.М.Худолій [2], Чехов С.А. [3,4], Юрчишин В.В. [6]. Однак це питання є актуальним.

Постановка завдання. Ціллю статті є дослідження впливу концентрації на економічну ефективність галузі бджільництва.

Результати. В сучасних умовах в аграрному секторі економіки підвищується рівень невизначеності, ризику, виникає необхідність у пристосуванні до ринкових умов, які поступово змінюються. Першочерговою метою успішного функціонування підприємств повинно бути підвищення їх конкурентноспроможності. Підприємство, як головна ланка ринкової системи, має реалізувати головну мету економіки — випускати максимальну кількість продукції за мінімальних витрат для задоволення суспільних потреб і отримання на цій основі прибутків.

В науковій організації виробництва одним з головних принципів є принцип спеціалізації і концентрації виробництва.

Бджільництво є важливою галуззю сільськогосподарського виробництва. Розведенням бджіл в Україні займаються сільськогосподарські підприємства, серед них: приватно-орендні, кооперативні, акціонерні та інші, що виникли в умовах реформування різних форм власності. Значну питому вагу в загальній чисельності займають пасіки фермерських господарств, а основна маса бджолиних сімей зосереджена в приватному секторі. Як і для інших галузей сільськогосподарського виробництва, для бджільництва характерна спеціалізація та виробничий напрямок, які мають свої особливості у зв'язку зі специфікою галузі. Спеціалізація, напрямки господарського використання бджіл, рівень виробництва і структура окремих видів продукції бджільництва залежать від багатьох факторів, основними серед яких є кліматичні умови, кормова база бджільництва, розвиток землеробства, його культура, стан економіки та ін. Основними показниками, на нашу думку, є середній розмір пасіки та кількість сімей на 100 га сільськогосподарських угідь (табл. 1).

Дані таблиці 1 свідчать, що на Миколаївщині значно скоротилась кількість бджолосімей та середній розмір пасіки. Якщо в 2001 році загальна чисельність сімей в області становила 8824, то в 2006 році склала 4487, що становить 50,8%. Як наслідок — зменшення середнього розміру пасіки майже на 20%. Слід відмітити що найбільша чисельність сімей — в Арбузинському, Кривоозерському, Новобузькому та Первомайському районах. Найбільша чисельність бджолосімей на 100 га сільськогосподарських угідь — в Кривоозерському районі.

Як відомо, при використанні бджіл галузь рослинництва отримує додатковий урожай та підвищує якість продукції, яка в 10-15 разів перевищує вартість продукції медової галузі. Незважаючи на велику роль бджіл у підвищенні врожайності сільськогосподарських культур їх кількість в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь дуже мала. Хоча за нормою при запиленні 1 га соняшнику рекомендується одна бджолосім'я на гектар, гречки та ріпаку — 2, для плодкових насаджень — 2-4.

Таблиця 1

Концентрація галузі бджільництва в Миколаївській області

Райони	Кількість сімей				Середній розмір пасік, сім'ї				Приходить на 100 га сільсько-господарських угідь, сімей			
	2001 р.	2005 р.	2006 р.	2001 р.	2005 р.	2006 р.	2001 р.	2005 р.	2006 р.	2001 р.	2005 р.	2006 р.
Арбузинський	835	304	438	170	61	146	1,1	0,52	0,74			
Баштанський	423	217	206	67	31	52	0,4	0,5	0,5			
Березанський	124	63	108	33	21	54	0,1	0,1	0,3			
Березнегуватський	227	92	91	45	30	30	0,3	0,2	0,2			
Братський	631	353	364	85	58	73	0,7	0,6	0,6			
Веселинівський	159	24	26	31	24	26	0,2	0,01	0,03			
Вознесенський	731	324	244	135	54	122	0,8	0,5	0,4			
Врадівський	284	21	20	39	21	20	0,6	0,06	0,08			
Доманівський	753	346	316	150	69	63	0,9	0,5	0,5			
Єланецький	415	159	159	89	75	75	0,5	0,4	0,4			
Жовтневий	501	427	484	95	85	87	0,5	0,5	0,6			
Казанківський	192	80	56	73	40	26	0,2	0,1	0,1			
Кривоозерський	688	450	523	105	75	81	1,2	0,9	1,0			
Миколаївський	366	190	138	57	47	32	0,4	0,3	0,2			
Новобузький	610	366	435	140	47	87	0,7	0,6	0,7			
Новоодеський	710	130	182	170	26	45	0,7	0,2	0,4			
Очаківський	216	125	50	82	74	17	0,4	0,3	0,1			
Первомайський	749	624	597	143	69	66	0,9	0,8	0,7			
Снігурівський	210	31	50	39	31	50	0,2	0,1	0,1			
Область	8924	4326	4487	97	65	78	0,5	0,4	0,4			

Аналіз показав, що виробництво меду в 2006 році порівняно з 2001 роком скоротилося на 42%. Але споживання меду на душу населення в Україні, за даними статистичних органів, становить 1,5 кг на душу населення, при нормі 40 кг. За ринкових умов господарювання галузь збереглася завдяки приватному сектору, де знаходиться 90% бджолосімей.

В умовах Миколаївської області із 298 сільськогосподарських підприємств бджільництвом займаються лише 59. Проведено групування господарств Миколаївської області за виробництвом меду на одне господарство (табл. 2).

Таблиця 2

Залежність ефективності виробництва меду від розміру галузі, 2005 рік

Показники	Групи за кількістю виробленого меду на господарство, кг				Разом та в середньому
	I до 500	II 501-1000	III 1001-2000	IV більше 2000	
Кількість господарств в групі	20	17	15	7	59
Середнє виробництво меду, кг	272	808	1403	3028	1039
Прямі витрати праці на 1 ц, люд.-год.	112,2	123,7	109,3	146,3	125,6
Собівартість 1 ц меду, грн.:					
-виробнича	921,84	943,37	846,24	616,64	829,80
-реалізованої продукції	1172,91	1410,67	1001,58	629,67	985,85
Ціна реалізації 1ц меду, грн.	743,65	737,47	787,56	640,20	721,69
Прибуток на 1 ц, грн. (збиток)	-429,26	-673,2	-214,02	10,53	-264,16
Рівень рентабельності, %	-36,6	-47,7	-21,4	1,7	-26,8

Результати групування господарств Миколаївщини, які займаються бджільництвом, показали, що із збільшенням виробництва меду на господарство, ефективність галузі дещо покращується. Лише в господарствах четвертої групи, в яку ввійшло лише сім господарств, а в середньому на господарство виробляється меду майже 30 центнерів, на один центнер меду отримано прибутку 10,53 гривни, а рівень рентабельності виробництва меду склав 1,7%. В решті господарств галузь є збитковою: в середньому збиток на 1 ц меду склав 264,16 грн.

Висновки. Отже, в умовах сьогодення перспективним в галузі бджільництва є напрямок, пов'язаний з комплексним використанням бджіл: запилення сільськогосподарських культур, виробництво товарного меду та іншої продукції галузі з одночасним підвищенням рівня концентрації, а саме — збільшенням середнього розміру пасік та кількості сімей на 100 га сільськогосподарських угідь.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України “Про бджільництво” від 22 лютого 2000р. № 1492-III
2. Посібник для практичної роботи щодо прискорення процесу формування і розвитку ринкового середовища в АПК України /П.Т.Саблук, О.М. Шпичак, Л.М.Худолій та ін.-К.:ІАЕ,1997.-123 с.
3. Чехов С.А. Проблеми і перспективи розвитку бджільництва в Україні // Вісник аграрної науки.-2000.-№6.-С.79-80.
4. Чехов С.А. Продукція бджільництва //Ціни, витрати, прибутки агровиробництва та інфраструктура продовольчих ринків України / За ред. О.М.Шпичака-К.ІАЕ, 2000.-С.210-218.
5. Шпичак О.М.Реальна оцінка економічного стану АПК України як необхідна умова виходу його з кризи // Економіка АПК.-2007.-№5
6. Юрчишин В.В. Деякі узагальнення і проблеми сучасної аграрної політики / / Економіка АПК.-2007.-№4.

ЦУКРОБУРЯКОВИЙ ПІДКОМПЛЕКС НА ПОРОЗІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО СОТ

А.М.Ужва, аспірант

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто сучасний стан цукробурякового підкомплексу України та перспективи його розвитку з урахуванням майбутнього вступу України до Світової організації торгівлі. Зроблено висновки щодо запровадження заходів, які сприятимуть захисту цукробурякового підкомплексу в умовах вступу України до Світової організації торгівлі.

В статье рассмотрено нынешнее состояние свеклосахарного подкомплекса Украины и перспективы его развития с учетом будущего вступления Украины в Мировую организацию торговли. Сделаны выводы по внедрению путей, способствующих защите свеклосахарного подкомплекса в условиях вступления Украины в Мировую организацию торговли.

Постановка проблеми. В сучасних умовах становлення ринкової економіки для нашої держави стратегічного значення набув процес інтеграції до Європейського Союзу. Обов'язковою передумовою повноправного членства в Європейському Союзі є вступ України до Світової організації торгівлі, в яку нині входять 150 країн світу, вона являє собою законодавчу й інституційну основу сучасної міжнародної торгової системи, механізм багатостороннього узгодження і регулювання політики країн-членів у галузі торгівлі товарами і послугами, в регулювання торгових суперечок та розробки стандартної зовнішньоторговельної документації [1].

Цукробуряковий підкомплекс — один з найбільш вагоміших продуктивних підкомплексів агропромислового комплексу України. Тривалий час Україна за обсягами виробництва цукрових буряків і цукру входила в першу десятку країн світу. У недалекому минулому виробництво цукросировини та цукру задовольняло не лише власні потреби товаровиробників і переробників, а й слугувало джерелом значних, стабільних грошових надходжень до державного бюджету.

Протягом останніх років підкомплекс опинився в критичному

стані, внаслідок чого цукробурякове виробництво в Україні перетворилось з експортно-стратегічної галузі в імпоротно-дотаційну, що призвело до реальної загрози щодо забезпечення власних потреб країни цим важливим продуктом харчування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання організації вступу України до СОТ розглядали Ю.Я.Лузан, Т.Осташко, П.Т.Саблук, В.Медведев, Ю.Паханов. Водночас питання оцінки наслідків у цукробуряковому виробництві від приєднання до СОТ обумовлює необхідність його подальшого дослідження.

Цілі статті. Оцінити основні проблеми, що виникли в цукробуряковому підкомплексі в зв'язку з вступом України до СОТ.

Результати дослідження. Для членства в СОТ Україна повинна досягти необхідних економічних параметрів, за яких політика держави відповідала б вимогам цієї світової організації: надання режиму найбільшого сприяння в торгівлі; надання вільного доступу до ринку; національний режим (ввезені в країну товари прирівнюються до продукції національного виробника з усіма правами збуту); передбачливість торгівлі; розвиток справедливої конкуренції та створення кваліфікованого механізму розв'язання суперечок; режим протекціонізму, що має прояв тільки у формі тарифів на імпорт; квоти і податки на імпортований товар після його надходження до країни одержувача повністю заборонені [2].

Отже, в першу чергу СОТ вигідна країнам-експортерам, так як вона відкриває для них ринки інших держав. Що стосується країн-імпортерів, то для них при членстві в СОТ в деяких випадках виникає серйозна загроза підризу національного товаровиробника.

В процесі переговорів щодо вступу до СОТ такі країни, як США, Канада, Австралія і деякі інші спонукають Україну до зменшення існуючої і так невисокої державної підтримки сільськогосподарства, а це ще більше знизить його конкурентоспроможність на світовому ринку.

Кризовий стан бурякоцукрового виробництва з кожним роком стає все більш вираженим (табл.).

Таблиця

Динаміка основних показників цукробурякового виробництва в Україні

Показники	Роки					2005 р. в % до 2001 р.
	2001	2002	2003	2004	2005	
Зібрана площа, тис. га	853,1	763,3	665,6	696,5	623,3	73,06
Урожайність, ц/га	182,6	189,3	201,2	238,3	248,2	135,93
Валовий збір, тис. тонн	15574,6	14452,5	13391,9	16600,4	15467,8	99,31
Виробництво цукру - всього	1947,0	1623,0	2342,0	2147,0	1910,0	98,10
в тому числі із:						
- цукрових буряків	1657,0	1430,0	1454,0	1790,0	1590,0	95,96
- цукру-сирцю з тростини	290,0	193,0	888,0	357,0	320,0	110,34

Так, в 2005 році порівняно з 2001 роком зібрана площа під солодкими коренями зменшилась на 26,94%. Проте, урожайність культури зросла на 35,9% внаслідок застосування інтенсивних технологій вирощування буряків. Виробництво цукру з цукрових буряків в Україні за цей період скоротилось на 4,04%, але збільшилось з імпортованого цукру-сирцю тростинного з 290 тис. тонн до 320 тис. тонн. Отже, нагальною потребою сьогодення є нарощування цукробурякового виробництва, що в перспективі дозволить забезпечити внутрішню потребу держави цукром виключно за рахунок власного виробництва його з цукрових буряків, відновити експортний потенціал та відмовитись від ввезення цукру-сирцю із тростини для внутрішніх потреб, а імпортувати його лише на давальницьких засадах. Перед виробниками цукрових буряків і цукровими заводами виникли проблеми забезпечення конкурентоспроможності виробництва якісної продукції, адже вітчизняні цукровиробники після інтеграції України до СОТ виявляться нездатними до жорсткої конкуренції. Значно дешевший цукор-сирець тростинний, собівартість переробки якого нижча за цукрові буряки, призведе до неминучого занепаду цукробурякового підкомплексу України. Тому проблемним питанням, яке залишається неузгодженим, є встановлення тарифної квоти на ввезення в нашу країну цукру-сирцю тростинного. Під час переговорів щодо інтеграції України в СОТ група країн-виробників цукрової тростини,

поставили умовою доступ на український ринок цього продукту в обсязі 200-260 тис.тонн з подальшим збільшенням цієї квоти до 350 тис.тонн.

Використовуючи розрахунки, здійснені Українською академією аграрних наук та Міністерством аграрної політики, М.Ярчук зазначив, що якщо в країну завезуть лише 200 тис. тонн цукру-сирцю тростинного, то закриється 17 цукрових заводів, втратять роботу 64 тис. робітників, площі посіву буряку скоротяться на 87 тис. га, якщо 260 тис. тонн, то відповідні показники дорівнюватимуть – 22 заводи, 83 тис. робітників, 113 тис.га. При квоті 350 тис. тонн імпорту цукру-сирцю тростинного скорочення кількості заводів сягатиме 30, кількості робочих місць – 112 тис. чоловік, посівних площ – 152 тис. га. Фінансові втрати також будуть вражаючими. Введення дозвільної квоти на імпорт дешевого цукру-сирцю тростинного за надто низькою ставкою ввізного мита в розмірі 1% митної вартості товару призведе до того, що Державний бюджет України недоотримає 318 млн. грн. при квоті 200 тис. тонн, 413 млн. грн. при квоті 260 тис. тонн, 556 млн. грн. при квоті 350 тис. тонн. Вивіз капіталу за кордон буде дорівнювати відповідно 40,52 та 70 млн.дол. [3].

Слід підкреслити, що механізм застосування квот для захисту внутрішнього ринку активно використовується в багатьох країнах-членах СОТ. Зокрема, в США введено 54 квоти на сільськогосподарську продукцію, ЄС – 87, Болгарією – 73, а в Норвегії – 232 квоти. Цивілізовані країни світу захищають внутрішній ринок цукру високими ставками ввізного мита, які часто дорівнюють 50-100% вартості цукру на внутрішньому ринку [4].

Висновки. Проблема цукробурякового підкомплексу на шляху вступу України до СОТ ще не знайшла свого узгодженого рішення і вимагає, на нашу думку, політичного втручання. Державне регулювання цукробурякового підкомплексу має бути спрямоване на підвищення ефективності та конкурентоспроможності вітчизняного виробництва, надання субсидій виробникам цукросировини на початковому етапі реструктуризації галузі. Важливою

передумовою при цьому є розвиток ефективних форм господарювання та інтенсифікації цукробурякового виробництва протягом короткого періоду, оскільки зростання тенденції до нарощування виробництва цукру з тростини означатиме для України посилення експансії країн-експортерів дешевого цукру-сирцю на внутрішній ринок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лузан Ю.Я. Україна та Світова організація торгівлі // Економіка АПК. – 2002. – № 10.- С.3.
2. Овсяннікова С.П. Сучасні тенденції вітчизняного і світового ринків цукру // Економіка АПК. – 2006. – № 10.- С.120.
3. Ярчук М.М. Стан та проблеми цукрової галузі України // Цукор України. – 2005. – №1-2, -С. 13-16.
4. Імас Є.В. Ринок цукру в економічній системі України // Економіка АПК. – 2001р. – №4.- С.102.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РЕФОРМОВАНИХ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Т.О.Фурман, аспірант

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено основи створення та розвитку реформованих підприємств аграрного сектора економіки Миколаївської області та запропоновано шляхи підвищення ефективності їх функціонування.

Исследованы основы становления и развития реформированных предприятий аграрного сектора экономики Николаевской области, а также предложены пути повышения эффективности их функционирования.

Постановка проблеми. У процесі проведення аграрної реформи сільськогосподарське виробництво зазнало суттєвих змін: впроваджена приватна власність на землю, проведено роздержавлення земель із передачею їх у власність колективним сільськогосподарським підприємствам і громадянам (працівникам та пенсіонерами з їх числа). Замість домінуючої колгоспно-радгоспної форми господарювання на рівноправній основі створені й розвиваються різні форми господарювання. Подальший розвиток одержали побудовані на приватній власності на землю й індивідуальній або сімейній організації праці особисті селянські господарства, створена нова форма — фермерство. Колективні сільськогосподарські підприємства і значна частина радгоспів реформовані у різні господарські формування ринкового типу, побудовані на приватній і державній власності на землю у поєднанні з колективними формами організації праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку реформованих сільськогосподарських підприємств висвітлювалися в працях П.І.Гайдуцького, П.Т.Саблука, В.Я.Месель-Веселяка, М.И.Маліка та інших авторів. Проте посилення конкуренції на ринку оренди землі, складність процесів формування багатуукладної ринкової економіки, зміни у настроях селян свідчать про необхідність подальших досліджень цих проблем.

Постановка завдання. В сучасних умовах, коли продовжується подальше реформування аграрної економіки, з великими труднощами створюються нові й удосконалюються старі форми господарювання, особливо зростає важливість проблеми економічного дослідження організаційних форм виробництва. Продовжується процес пошуку найбільш оптимальних з них у певних умовах форм організації сільськогосподарського виробництва, оскільки немає такого аграрного формування, яке б забезпечувало в будь-яких умовах високу ефективність сільськогосподарського виробництва.

Результати досліджень. У процесі реформи здійснено перерозподіл землі між сільськогосподарськими підприємствами, фермерами й особистими селянськими господарствами. Якщо у 1990 році сільськогосподарські підприємства використовували 93,5%, а населення — 6,5% сільськогосподарських угідь, то у 2005 році — відповідно 52,9 і 35,8%, а фермери — 11,7%. На основі приватної власності на землю і земельні частки (паї) створено різні господарські формування, побудовані на індивідуальній, сімейній та колективній організації праці.

В останні роки активно розвиваються нові господарські формування, що створюються шляхом оренди землі потужними промисловими підприємствами, фінансовими і сервісними структурами, які інвестують кошти у виробничу і соціальну сферу села. Особливістю таких крупних за розмірами підприємств є те, що вони на основі залучення капіталу з інших галузей мають змогу організувати високоефективне виробництво на індустріальній основі, а також забезпечити власну переробку сільськогосподарської сировини і уникнути монопольного економічного впливу переробних підприємств. На практиці вони досягають високих врожаїв сільськогосподарських культур і продуктивності тварин та забезпечують прибуткове ведення виробництва.

Законодавчо створено умови для вільного вибору селянином сфери трудової діяльності: чи формувати власне виробництво в особистому селянському чи фермерському господарстві, або брати участь у сільськогосподарському підприємстві шляхом передачі земельної ділянки чи частки (паю) в оренду, або спільно викорис-

товувати їх на кооперативних і акціонерних засадах, при цьому самому працювати у створеному сільськогосподарському підприємстві за наймом, або не працювати. По суті створено в Україні три форми господарювання — особисті селянські та фермерські господарства, а також сільськогосподарські підприємства ринкового типу. За розмірами вони відповідають практиці багатьох високорозвинутих країн світу, що забезпечують ефективне ведення сільського господарства і мають перевиробництво продукції. Створені в Україні форми господарювання відповідають вимогам різного бізнесу — великого, середнього та малого.

Значного розширення землекористування за бажанням селян досягли особисті селянські господарства. Використовуючи 35,8% сільськогосподарських угідь, вони виробили у 2005 році 53,2% валової продукції, у тому числі тваринництва — 81,7%. Якби не ці господарства, то в Україні виробили б менше валової продукції на третину, а молока і м'яса — в 1,5 раза. Порівняно з 1990 роком у них був значно менший спад виробництва в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, ніж у сільськогосподарських підприємствах, а за розмірами — відповідають японській і китайській моделям господарювання (1-2 га).

Проведене Миколаївським інститутом АПВ (Шеїн І.В.) вибіркове обстеження 150 особистих селянських господарств області показало, що їх середній розмір становить 2,4 га, у тому числі земельної частки (паю) — 2,15 га. У 2005 році на одне господарство в них вироблено продукції на 11,9 тис. грн., виручка від реалізації — 8,6, валовий дохід — 6,5, а умовний прибуток — 2,4 тис. грн. при рівні рентабельності 25,3%.

Створено й розвиваються фермерські господарства, притаманні передовим країнам Європи і Америки, їх налічується 3687. Ця форма господарювання відповідає високоефективній моделі ведення фермерства в Європейських країнах, де середній розмір господарства становить 18 га, а в Англії — 70 га, Німеччині — 32, у тому числі на нових землях (колишня НДР) — 197 га, з яких 20% землі використовують господарства середнім розміром 714 га і 50% — 1751 га. Слід зазначити, що в Україні фермерам надано

ділянки із земель запасу, до яких включено найгірші землі. Проте ці господарства працюють прибутково, на 100 га сільськогосподарських угідь виробляють валової продукції рослинництва на рівні сільськогосподарських підприємств. Що стосується тваринництва, то через збитковість воно в цих господарствах розвивається недостатньо, а в сільськогосподарських підприємствах скорочується.

Миколаївським інститутом АПВ обстежено також 150 фермерських господарств, їх середній розмір становить 59,8 га, вироблено валової продукції на суму 75,2 тис. грн., реалізовано — на 59,3, валовий дохід — 43,4, умовний прибуток — 3,2 тис. грн. при рівні рентабельності 57,6%

Сільськогосподарські підприємства в Україні у 2005 році використовували 52,9% сільськогосподарських угідь, а виробили лише 46,8% валової продукції, з них 58,9% — рослинницької і 18,3% — тваринницької. За площею вони перевищують американську модель, де середній розмір фермерського господарства становить 179 га угідь, у тому числі 10,1% землі там використовують господарства з середнім розміром 893 га, а 10,6% — 1352 га. В Миколаївській області середній розмір 741 господарства становить 1435 га. Отже, великі господарства в Україні є і їм потрібно на практиці реалізувати свої переваги. У 2005 році рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва становив 9,1%.

З огляду на пройдений шлях у формуванні сільськогосподарських підприємств ринкового типу, спираючись на його оцінку селянами, можна зробити такі висновки:

- реформування колгоспів і радгоспів у господарські структури ринкового типу, серед інших складових економічної реформи було науково обґрунтовано, теоретично досліджено, нормативно забезпечено і практично здійснено;
- в Україні була відпрацьована власна модель реформування земельних відносин і аграрного сектора;
- створено багатоукладність виробництва на селі, функціонують різні рівноправні форми господарювання, побудовані на приватній власності на землю у поєднанні з індивідуальною, сімейною та колективною формами організації праці, які

поєднують практику різних країн світу щодо створення малих, середніх і великих підприємств;

- земля, на відміну від промислових об'єктів, залишилася у власності селян — тих, хто на ній працює;
- створено нові сільськогосподарські підприємства ринкового типу, які в організаційному плані мають більші можливості й перспективи ефективного господарювання;
- особисті селянські господарства значною мірою забезпечили трудову зайнятість селян і виконують буферну функцію при зменшенні потреби сільського господарства в трудових ресурсах та нерозвиненості інфраструктури на селі;
- створено нову для нашої країни форму господарювання — фермерство, яке у розвинутих країнах світу забезпечує перевиробництво продукції і високоефективне ведення галузі;
- відбулися позитивні соціальні зрушення. Збулися історичні прагнення селян: земля передана їм у власність і збережена за ними, власник може вільно розпоряджатися нею, створювати власне господарство, передавати в оренду й одержувати орендну плату, передавати спадкоємцям і, нарешті, зможе продавати.

Висновки. Таким чином, з організаційного погляду проведено реформування, яке відповідає різним варіантам світового розвитку із збереженням вітчизняних особливостей великотоварного виробництва. Є також можливість створення великих підприємств за рахунок кооперування малих і середніх. Фактор високої концентрації сільськогосподарського виробництва в країні присутній. Великий, середній і малий бізнес мають рівні права на існування, тому адміністративне втручання тут є зайвим.

ЛІТЕРАТУРА

1. В.Я.Месель-Веселяк. Розвиток форм господарювання в аграрному секторі України (результати, проблеми)//Економіка АПК.-2006.-№12.-С.34-41.
2. Л.Я.Зрібняк. Виробничі ресурси і ефективність їх використання в різних організаційно-правових формах сільськогосподарських підприємств України//Науковий вісник НАУ. - 2006. - №97. -С.19-24.
3. Сільське господарство Миколаївщини за 2005 рік//Державний комітет статистики Миколаївської області.-Миколаїв, - 2006.

ДОСВІД МІЖРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У ПРИМОРСЬКИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

*В.М.Ганганов, кандидат сільськогосподарських наук, доцент
Миколаївський державний аграрний університет*

Подальше просування України на шляху інтеграції в Європейський Союз неможливе без підвищення ролі регіонів. У приморських регіонах України накопичено значний досвід міжрегіонального співробітництва та участі у міжнародних організаціях, який може стати важливим чинником в інтеграційних процесах.

Дальнейшее продвижение Украины на пути интеграции в Европейский Союз невозможно без повышения роли регионов. В приморских регионах Украины накоплен значительный опыт межрегионального сотрудничества и участия в международных организациях, который может стать важным фактором в интеграционных процессах.

Вступ. Досвід показує, що подальше просування України на шляху інтеграції в Європейський Союз неможливе без підвищення ролі регіонів. Інтегрування України в європейські структури потребує створення та реалізації такої моделі взаємовідносин з регіонами й управління ними, яка б відповідала принципам регіональної політики Європейського Союзу, сприяла становленню нових форм співпраці у форматі “центр-регіони”, загальновизнаних практик внутрішнього міжрегіонального співробітництва та міжнародної співпраці територій.

Основна частина. Останнім часом в приморських регіонах України накопичено значний досвід міжрегіонального співробітництва та участі у міжнародних організаціях, який може стати важливим чинником в інтеграційних процесах. Так, починаючи з 1994р., Приморський регіон є членом міжрегіональної організації — Робочої співдружності придунайських країн, — котра, згідно з класифікацією К.Содупа, є прикладом “функціональної” асоціації “трансрегіонального” типу. Цей досвід сам по собі не може бути проігнорований з огляду на завдання української зовнішньої політики, особливо, якщо взяти до уваги, що вже на етапі свого

створення РСПК була прикладом налагодження співробітництва між регіонами Західної Європи та Центральної і Східної Європи.

Офіційною датою заснування Робочої співдружності придунайських країн вважається 17 травня 1990 р., день підписання Спільної декларації, яке відбулося у Вахау, земля Нижня Австрія. Але відправною точкою у створенні РСПК був симпозіум “Дунай — лінія життя Європи”, що відбувся в червні 1982 р. за ініціативою Австрійської радіомовної корпорації. Доктор Томас Венінгер з Координаційного офісу Співдружності у Відні характеризує атмосферу того часу так: “За часів, коли ознаки зміну політичної ситуації в Європі ще навіть не почали з’являтися, багато людей жили сподіваннями на створення зони миру, яка б пролягла через континент. Існувало усвідомлення того, що Дунай і є такою об’єднувальною лінією та однією з артерій життя в Європі. Робоча співдружність мала стати форумом для діалогу між регіонами, які існували в різних соціально-політичних системах”.

У грудні 1982 р. відбулася перша зустріч на рівні регіональних урядів, де були представлені Баварія, Верхня Австрія, Нижня Австрія, Відень, Західна Словаччина та угорський повіт Сопрон. Також на цій зустрічі були присутні представники посольств Югославії та Угорщини.

Через 8 років голови урядів 14-ти придунайських регіонів підписали спільну декларацію і, таким чином, офіційно заснували Робочу співдружність придунайських країн. Сьогодні кількість її членів сягнула 33-х.

Головною метою нової організації визначено просування співробітництва між її членами заради розвитку Дунайського простору в інтересах людей, які його населяють, а також підтримки мирного співіснування в Європі.

Структуру Робочої співдружності придунайських країн утворюють: Конференція голів урядів регіонів-членів, Робоча група старших посадових осіб, Генеральний секретаріат, 5 робочих груп (з регіонального планування та охорони навколишнього середовища; з питань економіки та туризму; з питань культури та науки; з питань спорту; транспорту і судноплавства).

Визнаючи важливість розвитку міжрегіональної співпраці в кожному з напрямків відповідальності кожної з робочих груп, варто зробити наголос на діяльності п'ятої — “Транспорт і судноплавство” — як такої, до чієї компетенції входить питання, виключно важливе не тільки для приморських регіонів, а й загалом для України. Це зумовлено тим, що саме Україна володіє одним із найпотужніших портово-промислових комплексів у Дунайському басейні, що має відігравати істотну роль у створенні 7-го Критського транспортного коридору — “Дунайський водний шлях”, котрий, в свою чергу, після відкриття у вересні 1992р. судноплавного каналу Дунай-Майн-Рейн перетворився на транспортну артерію справді загальноєвропейського значення. Слід також звернути увагу, окрім зазначеного, на те, що загальноєвропейського звучання цьому питанню додає погляд на нього під кутом зору концепції створення Єдиної мережі європейських водних шляхів, на що було звернуто увагу під час Другої міжнародної конференції з питань Дунайського простору (8-го грудня 1999р., Відень), зокрема у зв'язку з роллю водного шляху Дунай-Одер-Ельба-Канал у розвитку внутрішньої водної мережі та посиленні потенціалу Дунайського регіону за умов порушення судноплавного режиму в результаті останнього воєнного конфлікту в Югославії.

Треба відмітити, що діяльність робочої групи з транспорту та судноплавства РСПК, що спрямована на розвиток міжрегіонального співробітництва в галузі створення інфраструктури Дунайського водного шляху та шляху Дунай-Чорне море, в одному контексті з діяльністю таких авторитетних організацій, як Дунайська комісія та Секретаріат ЄС ТІНА, у колі питань яких створення єдиної трансєвропейської транспортно-комунікаційної мережі. В свою чергу, членство приморських регіонів в Робочій співдружності придунайських країн, і, зокрема, участь у діяльності робочої групи з питань транспорту та судноплавства є дуже важливою з огляду на потенційні можливості України щодо інтеграції в загальноєвропейську транспортну мережу, особливо, якщо взяти до уваги, що вона має один з найвищих коефіцієнтів транзитності серед країн континенту.

Нині, саме в рамках Робочої співдружності придунайських країн, триває робота щодо створення судноплавної лінії “Відень (Австрія) — Ізмаїл (Україна)” з використанням суден Українського Дунайського пароплавання (УДП); партнерами приморських регіонів в цьому проекті є земля та місто Відень. Слід зазначити, що втілення такого проекту дуже важливе з огляду на наслідки обох воєнних конфліктів в Югославії для Українського Придунав'я: в результаті прийняття рішення Радою Безпеки ООН про запровадження санкцій щодо допомоги конфлікуючим сторонам під час першого Югославського конфлікту була припинена робота судноплавної пасажирської лінії від Альп до Чорного моря, що спричинило довгострокові негативні наслідки не тільки для діяльності УДП, але й для розвитку туристично-рекреаційної галузі та сфери послуг у регіоні; до ще сумніших наслідків призвели події 1999р. Важливим напрямком роботи є також налагодження співпраці з Віденським портом, який має позитивний досвід модернізації та впровадження ноу-хау в галузі менеджменту і де, до того ж, створено один з найпотужніших контейнерних терміналів. За цих умов саме Віденський порт було обрано Секретаріатом ТІНА головним партнером для проекту створення контейнерних терміналів у дунайських портах України; реалізація такого проекту була б вагомим внеском в їх модернізацію та поживлення діяльності з огляду на те, що протягом останніх років саме комбіновані перевезення вважаються одним з найперспективніших видів надання транспортних послуг.

Ще на початку 1990-х років почало обговорюватися питання про регіональний чинник втілення Концепції трансєвропейської транспортно-енергетичної мережі, яка з'явилася в 1990р. і мала подвійну мету: “першу — зробити доступними периферійні регіони, другу — подолати перевантаженість у більшості центральних регіонів...”. З метою втілення цієї концепції Радою Європи, засідання якої відбулося в грудні 1994р. в Ессені, схвалено 26 пріоритетних проектів, завданням яких було досягти того, щоб транспорт став швидшим, безпечнішим, відповідав цілям охорони навколишнього середовища і сприяв розширенню торгівлі та зближенню держав-

членів ЄС з їх сусідами на Сході та Півдні.

Реалізація проектів створення міжнародних транспортних коридорів і трансєвропейської транспортно-комунікаційної мережі визнається як чинник, що має інтеграційне значення для країн Європейського континенту, тож міжрегіональне співробітництво щодо створення окремих їх елементів також має розглядатися як ще один внесок регіонів у процес розбудови єдиної Європи.

Міжрегіональне співробітництво базується не тільки на наявності загальних ознак, таких як географічне положення, схожість інтересів у просуванні економічної, соціальної, екологічної, культурної та іншої діяльності, або наявності спільних проблем, основою для його налагодження та розвитку можуть стати також чинники, що належать до територіального розподілу праці та визначають місце в ньому окремих регіонів і територій.

Проект Європейської хартії для Дунайського простору розроблено за рішенням Парламентської Асамблеї Ради Європи, ухваленим в 1994 р., і передано на розгляд Комітету міністрів Ради Європи. В проекті рекомендації Парламентської Асамблеї Комітету міністрів щодо цього документу, зокрема, говориться: "Дунайський басейн є регіоном, де проживає багато народів, яких об'єднують історичні, соціально-культурні та економічні відносини, а також ріка Дунай, що виконує різноманітні функції. Просування співробітництва між державами цього регіону, а також між ними та іншими країнами як на Сході, так і на Заході Європи до 1989 р. було досить стриманим. Повернення в 1989 р. східноєвропейських країн до кола демократичних держав і до ринкової економіки, безперечно, відкриває нові перспективи співробітництва та розвитку в Дунайському просторі".

Підкреслюючи важливість Дунаю як транспортної артерії, що має величезний вплив на економічний розвиток прилеглих регіонів, а також на навколишнє середовище та екологію Чорного моря, враховуючи наявність нових перспектив для регіонів Дунайського басейну, які з'явилися з відкриттям країн Центральної та Східної Європи, а також досягнення домовленостей щодо проектів у галузі охорони довкілля, розвитку судноплавства, економічного співробіт-

ництва, використання водного простору, туризму тощо, в проєкті рекомендацій зазначається, що "існуючі в Дунайському регіоні проблеми можуть бути розв'язані на основі глобальної та інтегрованої діяльності. Надзвичайно важливо, щоб це співробітництво відбувалося на всіх рівнях - міжнародному, національному, регіональному і місцевому, а також охоплювало всі рівні влади - державних службовців, депутатів, державні та недержавні установи".

Метою Хартії визначається "досягнення довгострокового і стабільного співробітництва між урядами держав, національними парламентами, регіональними владами та їх головами і виборними органами, європейськими інституціями та міжнародними установами заради гармонійного та сталого розвитку регіонів Дунайського басейну в інтересах його жителів і збереження природної та культурної спадщини".

Висновки. Отже, як можна було пересвідчитися на прикладах Асамблеї європейських регіонів і Робочої співдружності придунайських країн, діяльність міжрегіональних асоціацій відіграє помітну роль у залученні регіонів до інтеграційного процесу в Європі. Однак, важливо зауважити, що міжрегіональне співробітництво не обмежується лише зв'язками та спільними діями регіонів, які вони встановлюють і втілюють у їх рамках. Важливою формою міжрегіонального співробітництва є прямі стосунки між регіонами різних країн.

Серед можливих пріоритетів співробітництва регіонів України із країнами-членами ЄС, а також кандидатами на вступ до ЄС хотіли б виділити наступні:

- організація та координація дій, спрямованих на підтримку економічної, наукової, екологічної, культурної та освітньої співпраці, сприяння в налагодженні контактів з міжнародними організаціями та інституціями;
- реалізація єдиної транспортної політики щодо митних та головних транспортних напрямків, будівництва автомагістралей і головних доріг, розвитку регіональної системи залізниць, будівництва регіональних аеропортів, розвитку

- регіонального повітряного транспорту в рамках Єврорегіонів;
- поширення технологічних інновацій і подальший розвиток інфраструктури, яка необхідна для їх запровадження;
 - створення спільних фондів, асоціацій, реалізація проектів спільного розвитку, укладання міжрегіональних угод, які забезпечать ефективне використання та розвиток потенціалу прикордонних територій, сприятимуть формуванню єдиного господарського комплексу в рамках Єврорегіонів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Pierret, G. The original role of the CPMR in the birth of the AER // Regions of Europe - 1995 - № 10 - P. 8.
2. Van den Brande, L. The Committee of the regions: its real political finality // Regions of Europe - 1995 - № 10 - P. 18.
3. Weninger, Th. Working Community of the Danube Regions - Arbeitsgemeinschaft Donauländer: An Example for Interegional Cooperation / Presentation made at the 17 th Conference Europe of Regions "Regionalism as a Means for Promoting Democracy. Stability and Development" - Odessa - 1996 - P. 3.

ABSTRACTS

I.I.Cherven, O.V.Shebanina. **DEVELOPMENT OF FOOD MARKET IN UKRAINE.**

The necessity of appropriate food market development in Ukraine is considered in the country and its Black Sea regions. The available problems are clearly recognized and the main directions of their solutions are offered.

A.S.Lysetsky, I.I.Dumych. **AGRICULTURE COMPETITIVENESS IN UKRAINE COMPARED TO WORLD STANDARDS.**

The competitiveness of agro-industrial complex in Ukraine and its place in the world economy has been analyzed. The problems, advantages and disadvantages of joining the WOT have been considered.

O.L.Burlyay, L.A.Parkhomenko. **VEGETABLES QUALITY STANDARDS IN UKRAINE AND EC REQUIREMENTS.**

The article deals with the standards of quality for green goods in Ukraine and EC countries in the context of Ukraine's integration to this organization.

O.M.Vishnevskya. **MARKET OPPORTUNITIES OF AGRICULTURAL ENTERPRISES UNDER CONDITIONS OF WTO.**

The question of realization of market opportunities of agricultural enterprises under conditions of Ukraine's integration to the World Organization of Trade has been considered. The basic problems of agricultural commodity producers, the reasons and consequences of extensive development have been analyzed.

I.V.Goncharenko. **FORMATION OF MECHANISM OF COMPETITIVENESS OF AGRICULTURAL PRODUCTS UNDER CONDITIONS OF JOINING WTO.**

The article is devoted to the formation of powerful mechanism of competitive advantages at the national enterprises in the Ukrainian and foreign markets, the introduction and improvement of the systems of quality control being one of the effective methods of increasing competitiveness.

L.A.Yevchuk. **COMPETITIVE MEAT LIVESTOCK BREEDING AS CONSTITUENT OF AGRARIAN ENTERPRISES COMPETITIVENESS.**

One of the unbeneficial spheres of the agrarian sector is the livestock-breeding of meat direction. The competitive pressure on the part of imported illegal products is rather strong. At the same time the quality of domestic livestock is low. The problem is aggravated by non-observance of sanitary and veterinary requirements and differences in domestic and foreign standards.

*L.M.Karshschuk. **MONITORING OF ORGANIZATIONAL CULTURE AS INSTRUMENT OF AGRARIAN ENTERPRISES DEVELOPMENT.***

The results of research on organizational culture of agricultural enterprises in Mykolayiv region have been considered.

*Y.Y.Kyrylov. **STRATEGIC FEATURES OF AGRARIAN ENTERPRISES COMPETITIVENESS UNDER CONDITIONS OF JOINING WTO.***

The article deals with the specific features of competitiveness and directions of state support as the necessary element of agrarian enterprises competitiveness under conditions of Ukraine's integration to WTO.

*G.M.Kuleshova. **STANDARDIZATION PROBLEMS OF GRAPE AND WINE PRODUCTION UNDER CONDITIONS OF JOINING WTO.***

The article deals with the ways of improvement of grapes and wine quality by means of introduction of international standards for fresh grapes, developing certificates of conformity on saplings and introduction of international classification of wine.

*I.V.Kushnir. **PROSPECTS OF MILK PRODUCTION IN UKRAINE UNDER CONDITIONS OF JOINING WTO.***

The main problems and prospects of milk production in Ukraine have been considered. The ways of increasing the economic efficiency of milk production have been suggested.

*T.V.Stroyko. **PROBLEMS AND PROSPECTS OF AGRARIAN SECTOR DEVELOPMENT UNDER CONDITIONS OF JOINING WTO.***

The article deals with the main problems of the agrarian sector of economy under conditions of joining WTO. The advantages and disadvantages of the process have been analyzed.

*T.Y.Ivanenko. **IMPROVEMENT OF FIELD FEEDS PRODUCTION AS IMPORTANT FACTOR OF PROVIDING HIGH QUALITY FORAGE.***

The article deals with the level of development and ways of improvement of providing cattle with protein- balanced feeds of high quality due to effective development of field feed production on the farms of different types and creation a forage market in the agro-industrial complex in Mykolayiv region.

*O.M.Kovbasa, I.M.Ponomarenko, S.K.Poltavsky. **INTEGRATION OF BIG AND SMALL AGRARIAN BUSINESSES AND TRANSFORMATION OF ORGANIZATIONAL STRUCTURES.***

The article deals with the problems of transformation of organizational structures as an element shaping new integration processes. The prospects of improvement of management at agricultural enterprises and introduction of network organizational structure have been considered.

N.O.Avercheva. REGIONAL STRATEGY OF COMPETITIVE POULTRY FARMING.

The article substantiates basic factors responsible for forming the competitiveness of poultry farms in the region. The expediency of their use in the regional strategic planning has been shown.

D.O.Grabovsky. PROSPECTS OF INDIVIDUAL FARMS DEVELOPMENT UNDER CONDITIONS OF JOINING WTO.

The article deals with the prospects of Ukrainian farms in the context of Ukraine's integration to WTO. The author analyzes the research done in this sphere and suggests his own point of view concerning this problem. As a result, the article presents pros and cons of joining the WTO for farms in Ukraine and constructs possible models of future prospects for them.

Y.M.Dzynyuk. EFFECTIVE FEEDING IN DAIRY CATTLE BREEDING.

The article deals with the research on the dependence of feeding level of dairy cows on their productivity.

D.O.Zavtur. PROBLEMS AND RESULTS OF INTEGRATION TO WTO.

The consequences of Ukraine joining into World commercial organization for country agriculture are considered in this article. The experience of another WTO country - members is discovered. The positive moments and chances for agricultural commodity producers are shown.

A.O.Kas'yanovska. IMPORTANCE OF AGRARIAN REFORMS UNDER CONDITIONS OF JOINING WTO.

The article deals with the necessity to develop a stable and transparent agrarian policy in Ukraine under conditions of integration to WTO and creation highly competitive agrarian production.

G.M.Ryabenko. MARKETING ACTIVITY AS FACTOR OF COMPETITIVE VEGETABLES PROCESSING SUB-COMPLEX IN AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX.

The substantial provisions for organization of marketing activity in vegetable processing sub-complex have been considered and stages of its realization in the regional market of vegetables have been suggested.

V.V.Saldo. PROBLEM OF COMPETITIVENESS IN NATIONAL ECONOMY AND PROSPECTS OF JOINING WTO.

Increase of well-being of the nation on the basis of development of competitive advantages of the enterprises in the Ukrainian and foreign markets, is one of the major tasks of the state.

O.V.Dyachenko, L.I.Mukhaylova. SOCIAL AND ECONOMIC FEATURES OF UKRAINIAN COUNTRYSIDE UNDER CONDITION OF

JOINING WTO.

The article is devoted to the analysis of social and economic condition of the Ukrainian rural areas. The weak points in agriculture have been generalized and specified. The measures for improving the integration processes in the agro-industrial complex of Ukraine have been suggested.

L.S.Kravchuk. COMPETITIVE AGRICULTURAL PRODUCTS UNDER CONDITIONS OF JOINING WTO.

Accepting the economic terms of WOT, Ukraine is developing a market-oriented and liberal agrarian policy. Forming competition relations is important for creation a civilized market which includes the sphere of production and commodity exchange.

N.M.Kutsmus, T.O.Zinchuk. COMPETITIVENESS OF AGRARIAN SECTOR IN ZHYTOMYR REGION UNDER CONDITIONS OF JOINING WTO.

The article deals with the analysis of basic problems of agricultural production competitiveness in Zhytomyr region and the prospects of joining WTO.

A.F.Borysova. PROSPECTS OF PIG BREEDING DEVELOPMENT UNDER CONDITIONS OF JOINING WTO.

The article examines the efficiency of pork production, determines the consequences of Ukraine's joining the World Trade Organization for domestic pork producers.

V.M.Kolenko, A.D.Dibrova. EFFECTIVE STATE SUPPORT OF AGRARIAN PRODUCERS IN LOKHVYTSK DISTRICT OF POLTAVA REGION.

The level and efficiency of state support for agricultural commodity producers in Lokhvytsk district of Poltava region have been analyzed, and proper conclusions based on the analysis have been formulated.

MEP3A?
?????????

O.I.Mischenko, A.D.Dibrova. IMPROVEMENT OF ECONOMIC REGULATION MECHANISM IN GRAIN PRODUCTION.

The efficiency of economic mechanism of regulation of grain production in Kyiv region has been determined. The proper conclusions have been formulated on the basis of the conducted analysis.

R.V.Motorna. EFFICIENT GROWING OF VEGETABLES IN GREEN HOUSES.

The efficiency of greenhouse vegetables production in Uman region has been analyzed. The application of intensive technologies in order to

increase the efficiency of the branch has been suggested.

*L.F.Pylypchynets, O.Y.Yermakov. **CLUSTERIZATION AS FACTOR OF EFFECTIVE HORTICULTURE DEVELOPMENT.***

A cluster model of the branch and territorial organization of production has been considered as the factor of increasing the efficiency of horticulture enterprises.

*O.A.Polischuk, V.I.Tkachuk. **STRATEGY OF INCREASING COMPETITIVENESS OF AGRARIAN ENTERPRISES IN UKRAINE UNDER CONDITIONS OF JOINING WTO.***

The basic directions of increasing agricultural enterprises competitiveness under conditions of Ukraine's integration to WTO have been considered.

*O.S.Prystemsky. **COMPETITIVE AGRARIAN ENTERPRISES STRATEGIES UNDER CONDITIONS OF JOINING WTO.***

The essence and kinds of competition on farms have been studied. The main factors forming the competitiveness and the ways of its achievement have been grounded.

*I.Y.Rud. **DEVELOPMENT OF DAIRY CATTLE BREEDING IN MYKOLAYIV REGION.***

The article deals with the analysis of development of dairy cattle breeding in Mykolayiv region. Total milk production has considerably decreased. The reason is the reduction of the herds of cows, the productivity of cows being insignificant factor.

*O.A.Khrystenko. **INFLUENCE OF CONCENTRATION OF BRANCH OF BEEKEEPING ON HER BASIC ECONOMIC PARAMETERS.***

In clause it is considered concentration of branch of beekeeping and its influence on the basic economic parameters of century. The Nikolaev area. Offers on improvement of a condition of branch at the present stage are brought.

*A.M.Uzhva. **SUGAR BEET SUB-COMPLEX IN UKRAINE UNDER CONDITIONS OF JOINING WTO.***

The present condition of sugar beet production in Ukraine and the prospects of its development have been considered. The ways of protecting the sugar beet sub- complex under conditions of Ukraine's integration to WTO have been analyzed.

*T.O.Furman. **RESULTS AND PROSPECTS OF REFORMED AGRARIAN ENTERPRISES DEVELOPMENT IN MYKOLAYIV REGION.***

The foundations for creation and efficient development of agricultural

production units in Mykolayiv region and the ways of improvement of their functioning have been considered.

V.M.Ganganov. THE EXPERIENCE OF INTERREGIONAL COLLABORATION IN THE SEASIDE REGIONS OF UKRAINE.

Kurther advance of Ukraine on the path to integration in European Community is impossible without increase of regions' role. The significant experience of interregional collaboration and participation in international organizations are accumulated. This experience will be important fact in integration processes.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ “СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДО СВІТОВОГО СПІВТОВАРИСТВА”	3
<i>І.І.Червен, О.В.Шебаніна.</i> ПРОДОВОЛЬЧОМУ РИНКУ КРАЇНИ – НАЛЕЖНИЙ РОЗВИТОК	3
<i>А.С.Лисецький, І.І.Думич, М.І.Соломко.</i> КОНКУРЕНТО- СПРОМОЖНІСТЬ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ У СВІТОВОМУ ПРОСТОРІ	10
<i>О.Л.Бурляй, Л.А.Пархоменко.</i> ГАРМОНІЗАЦІЯ СТАНДАРТІВ ОВОЧІВ ВІДКРИТОГО ГРУНТУ ДО ВИМОГ ЄС	17
<i>О.М.Вишневіська.</i> РИНКОВІ МОЖЛИВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СОТ	23
<i>І.В.Гончаренко.</i> ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В УМОВАХ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО СОТ	29
<i>Л.А.Євчук.</i> КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ТВАРИННИЦТВА М'ЯСНОГО НАПРЯМКУ ЯК ДИВЕРСИФІКОВАНА СКЛАДОВА СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	35
<i>Л.М.Каращук.</i> МОНІТОРИНГ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ, ЯК ПОТУЖНОГО ІНСТРУМЕНТУ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	42
<i>Ю.Є.Кирилов.</i> СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО СОТ	51
<i>Г.М.Кулешова.</i> ПРОБЛЕМИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ВИНОГРАДАРСЬКО–ВИНОРОБНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДО СОТ	56
<i>І.В.Кушнір.</i> ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ВСТУПУ ДО СОТ	61
<i>Т.В.Стройко.</i> ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ	
Вісник аграрної науки Причорномор'я, _____	
Випуск 3, т.2, 2007	217

В УМОВАХ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО СОТ	67
<i>Т.Я.Іваненко.</i> ВІДНОВЛЕННЯ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ПОЛЬОВОГО КОРМОВИРОБНИЦТВА – ВАЖЛИВИЙ ШЛЯХ ДО ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ СКОТАРСТВА ЯКІСНИМИ КОРМАМИ	72
<i>О.М.Ковбаса, І.М.Пономаренко, С.К.Полтавський.</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ СТРУКТУР ВЕЛИКИХ (СЕРЕДНІХ) АГРОПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГОРИЗОНТАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ З ФОРМУВАННЯМИ МАЛОГО БІЗНЕСУ	79
<i>Н.О.Аверчева.</i> СТРАТЕГІЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПТАХІВНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ	88
<i>Д.О.Гرابовський.</i> ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В КОНТЕКСТІ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО СОТ	94
<i>Ю.М.Дзинюк.</i> ЕФЕКТИВНІСТЬ ГОДІВЛІ В ПЛЕМІННОМУ МОЛОЧНОМУ СКОТАРСТВІ	100
<i>Д.О.Завтур.</i> ВСТУП УКРАЇНИ ДО СОТ: ПРОБЛЕМИ ТА НАСЛІДКИ	105
<i>А.О.Касьяновська.</i> НЕОБХІДНІСТЬ РЕФОРМ ВЕДЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА З МЕТОЮ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО СОТ	110
<i>Г.М.Рябенко.</i> РОЛЬ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПІДВИЩЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ОВОЧЕКОНСЕРВНОГО ПІДКОМПЛЕКСУ АПК	114
<i>В.В.Сальдо.</i> ПРОБЛЕМИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВСТУПУ ДО СОТ	119
<i>О.В.Дяченко.</i> СОЦІАЛЬНО–ЕКОНОМІЧНИЙ СТАН УКРАЇНСЬКОГО СЕЛА У КОНТЕКСТІ ПРИЄДНАННЯ ДО СОТ	125
<i>Л.С.Кравчук.</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДО СОТ	130
<i>Н.М.Куцмус.</i> ДО ПИТАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ В КОНТЕКСТІ ВСТУПУ ДО СОТ	134

<i>А.Ф.Борисова.</i> СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ГАЛУЗИ СВИНАРСТВА В УМОВАХ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО СОТ	140
<i>В.М.Коленко.</i> ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ ЛОХВИЦЬКОГО РАЙОНУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	146
<i>Н.З.Мерза.</i> МІСЦЕ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УГОДІ ПРО ЗОНУ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС	152
<i>О.І.Міщенко.</i> УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ	157
<i>Р.В.Моторна.</i> ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ ОВОЧЕВОЇ ПРОДУКЦІЇ У ЗАКРИТОМУ ҐРУНТІ У РЕГІОНІ	163
<i>Л.Ф.Пилипчинець.</i> КЛАСТЕРИЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ САДІВНИЦТВА РЕГІОНУ	169
<i>О.А.Поліщук.</i> СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО СОТ	175
<i>О.С.Пристемський.</i> СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДО СВІТОВОГО СПІВТОВАРИСТВА	180
<i>І.Ю.Рудь.</i> АНАЛІЗ РОЗВИТКУ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	183
<i>О.А.Христенко.</i> ВПЛИВ КОНЦЕНТРАЦІЇ ГАЛУЗИ БДЖІЛЬНИЦТВА НА ЇЇ ЕФЕКТИВНІСТЬ	189
<i>А.М.Ужва.</i> ЦУКРОБУРЯКОВИЙ ПІДКОМПЛЕКС НА ПОРОЗІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО СОТ	194
<i>Т.О.Фурман.</i> РЕЗУЛЬТАТИ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РЕФОРМОВАНИХ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	199
<i>В.М.Ганганов.</i> ДОСВІД МІЖРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У ПРИМОРСЬКИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ	204
ABSTRACTS	211

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ СТАТЕЙ

До друку приймаються статті, що відповідають вимогам ВАК і мають такі необхідні елементи: постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які опирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується дана стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання); виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням наукових результатів; висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Подається примірник тексту статті, підписаний авторами, надрукований на папері форматом А4, а також електронний варіант на дискеті 3,5". Обов'язково подається: рецензія доктора наук; квитанція про оплату; відомості про автора.

Обсяг статті — до 6 повних сторінок. Розміри полів: ліве — 30 мм, праве — 20 мм, верхнє — 20 мм, нижнє — 20 мм, до 30 рядків на сторінці.

Статті необхідно готувати за допомогою текстового редактора Microsoft Word версії не нижче версії 7.0. Шрифт статті — Times New Roman Cyr, через інтервал 1,5, розмір — 14 pt.

Назва статті має бути короткою (5-9 слів), адекватно відбивати її зміст, відповідати суті досліджуваної наукової проблеми. При цьому слід уникати назв, що починаються зі слів: “Дослідження питання...”, “Деякі питання...”, “Проблеми...”, “Шляхи...”, в яких не відбито достатньою мірою суть проблеми.

Анотації (українською, російською та англійською) набирати курсивом 11 кеглем. Виклад матеріалу в анотації має бути стислим і точним (близько 50 слів). Слід застосовувати синтаксичні конструкції безособового речення, наприклад: “Досліджено...”, “Розглянуто...”, “Установлено...” (наприклад, “Досліджено генетичні мінливості... Отримано задовільні результати для естераз...”)

Посилання в тексті подавати тільки у квадратних дужках, наприклад [1], [1, 6]. Посилання на конкретні сторінки наводити після номера джерела, потім через кому сторінку (маленьке с.), далі її номер (наприклад: [1, с. 5]). Якщо далі йде інше джерело, то ставити його номер через крапку з комою в тих самих дужках (наприклад, [4, с. 5; 8, с. 10-11]). Не подавати в тексті розгорну-

тих посилань, таких як (Іванов А.П. Вступ до мовознавства. — К., 2000, — С.54) (ГОСТ 7.1-84).

Усі цитати, мова оригіналу яких є іншою, подавати мовою Вісника й обов'язково супроводжувати їх посиланнями на джерело і конкретну сторінку.

Не робити посторінкових посилань, а подавати їх у дужках безпосередньо в тексті.

На всі рисунки й таблиці давати посилання в тексті. Усі рисунки мають супроводжуватися підрисунковими підписами, а таблиці повинні мати заголовки.

Рисунки виконувати у редакторі Microsoft Word 6.0, 7.0 за допомогою функції “Створити рисунок”, а не виконувати рисунок поверх тексту. Написи на рисунки виконувати засобами Microsoft Word з тим, щоб редактор мав можливість зробити в них необхідні виправлення.

Формули у статтях по всьому тексту набирати у формульно-му редакторі MS Equation — 3.0, шрифт TIMES, 10 кегль.

Автори мають дотримуватися правильної галузевої термінології (див. держстандарт).

Терміни по всій роботі мають бути уніфікованими.

Між цифрами й назвами одиниць (грошових, метричних тощо) ставити нерозривний пробіл.

Скорочення грошових та часових одиниць (грн., год. тощо), а також скорочення млн., млрд. писати з крапкою, метричних (т, ц, м, км тощо) писати без крапки.

Якщо в тесті є аббревіатура, то подавати її в дужках при першому згадуванні.

Література, що приводиться наприкінці публікації повинна розташовуватися в порядку її першого згадування в тексті статті й бути оформлена у відповідності з наступними зразками (Додаток). Номер у списку літератури має відповідати лише одному джерелу. У вихідних даних не вказувати назву видавництва та кількість сторінок (це факультативні елементи). У списку літератури прізвища подавати курсивом, а ініціали ставити після прізвища.

На дискеті повинен бути 1 файл з текстом статті, названий прізвищем автора (Стаття_Прізвище).

Редакційна колегія залишає за собою право на редакційні виправлення.

Зразок оформлення статті

УДК (номер УДК)

НАЗВА СТАТТІ

Л.С.Прокопенко, кандидат біологічних наук, доцент
Л.П.Чорнолата, кандидат сільськогосподарських наук
Інститут кормів УААН

**Текст анотації* українською мовою*

НАЗВАНИЕ СТАТЬИ

Л.С.Прокопенко, кандидат биологических наук, доцент
Л.П.Чорнолата, кандидат сельскохозяйственных наук
Институт кормов УААН

**Текст аннотации* російською мовою*

NAME OF THE ARTICLE

L.S.Prokopenko
L.P.Chornolata

**Text of annotation* англійською мовою*

** Текст статті **

ЛІТЕРАТУРА

1. Іваненко І.І. Назва роботи. - К.: Вища школа, 1999.
2. Бобров М.І. Назва статті//Назва журналу. - 1999.-№6.

Вісник аграрної науки Причорномор'я
Спеціальний випуск 3(т.2)'2007 р. (42).

Технічний редактор: О.М.Кушнарьова.
Комп'ютерна верстка: К.Є.Яновський,
І.Р.Василишин.

Підписано до друку 26.06.2007 Формат 60 x 84 ^{1/16}.
Папір друк. Друк офсетний. Ум.друк.арк. 17,75.
Тираж 300 прим. Зак. № ____. Ціна договірна.

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського державного аграрного університету
54010, м.Миколаїв, вул.Паризької комуни, 9